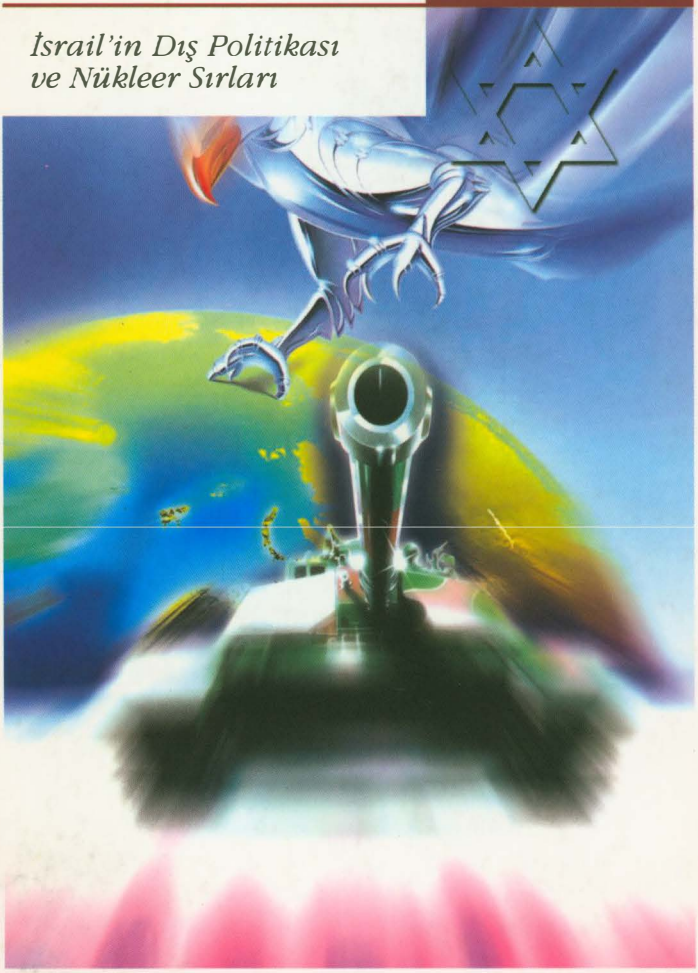
Açık Sırlar

Israel Shahak

İsrail'in Dış Politikası ve Nükleer Sırları

medcezir deneme

AÇIK SIRLAR

ISRAEL SHAHAK

Med-Cezir Yayınları: 3
Uluslararası İlişkiler Dizisi: 3
Ocak 2003

© Pluto Press, *Open Secrets Israeli Nuclear and Foreign Policies, 1997*

Tashih - Redaksiyon Alptekin Dursunoğlu

Kapak Tasarım Azad Aktürk

İç mizanpaj: Literal Tanıtım

Baskı-Cilt İstanbul Matbaa-Mücellit

© Bu kitabın tüm yayın hakları Üniversite Kitabevi
yan kuruluşu olan Med-Cezir Yayınları'na aittir.

ISBN 975-8730-02-9

Med-Cezir Yayınları
Büyükreşitpaşa Cad. No: 22/23
Vezneciler/İstanbul
Tel: (0212) 519 59 48
Fax: (0212) 528 92 39

medcezir@medcezir.org
www.medcezir.org

Açık Sırlar

Israel Shahak

Çeviri: Ahmet Emin Dağ

Önsöz 7
Giriş 9

BİRİNCİ KISIM
SANSÜR
Birinci Bölüm
Askerî Sansüre Karşı Mücadele ve Ordunun Niteliği 27

İKİNCİ KISIM
DIŞ İLİŞKİLER
İkinci Bölüm
İsrail'in Stratejik Hedefleri ve Nükleer Silahlar 55

Üçüncü Bölüm
Suriye Kentleri ve Saddam Hüseyin ile İlişkiler 83
İsrail ve Saddam Hüseyin Arasındaki Son İlişki 93

Dördüncü Bölüm
İsrail İran'a Karşı 97

Beşinci Bölüm
Oslo Anlaşması'ndan Sonra İsrail'in Dış Politikası 113

Altıncı Bölüm
İran'a Karşı Koalisyon İnşası 129

Yedinci Bölüm
İsrail Dış Politikası, Ağustos 1994 143

Sekizinci Bölüm
İran ve Suriye Karşısında İsrail Politikaları 165

ÜÇÜNCÜ KISIM
İSRAİL'İN DIŞ TİCARETİ
Dokuzuncu Bölüm
İsrail ile Arap Ülkeleri Arasındaki Ticaret 181

Onuncu Bölüm
Uyuşturucular ve Sebzeler:
İsrail'in Arap Ülkeleri ile Ticareti 195

DÖRDÜNCÜ KISIM
AMERİKAN YAHUDİLERİ
On Birinci Bölüm
İsrail ve Örgütlü Amerikan Yahudileri 227

On İkinci Bölüm
ABD'deki İsrail Yanlısı Lobi ve Inman Olayı 255

BEŞİNCİ KISIM
OSLO ve SONRASI
On Üçüncü Bölüm
Oslo Anlaşmasının Gerçek Anlamı 263

On Dördüncü Bölüm
İsrail Politikalarının Analizi:
İdeolojik Faktörün Önceliği 277

Önsöz

Netanyahu ve İsrail'in stratejileri

Bana göre Likud lideri Benyamin Netanyahu'nun (1996'da) elde etmiş olduğu siyasal zafer, İsrail'in stratejilerini yakından ilgilendirdiği kadar aynı zamanda oldukça sınırlıdır. Zira, İsrail'in uzun dönemli planları daima, ordu generalleri, istihbaratçılar ve üst düzey bürokratlarca kararlaştırılır. Hükümet ve Başbakanın siyaset geliştirdiği çok nadirdir. İsrail tarafından başlatılmış olan bütün savaşlarda, birlikler yerlerine konuşlandırıldıktan sonra hükümet böyle bir karardan haberdar edilmiştir. Böyle bir durumda hükümete, başkaları tarafından daha önceden alınmış olan bu kararı onaylamak düşer. İşte benim de kitabıma geniş biçimde kendilerinden alıntılar yaptığım kişiler bu "başkaları"dır.

Sağ ya da sol olsun İsrail'deki partiler arasında dış politika konusunda, dışarıdan bakan gözlemcilerin zannettiğinden çok daha büyük bir uzlaşma vardır. Örneğin; Netanyahu'ya stratejik konularda danışmanlık yapan "planlama komitesi"nin üyelerinden biri olan Avraham Tamir'in kariyeri tipik bir örnektir. Tamir, 1970'lerin başında İşçi Partisi iktidarının atadığı Genelkurmay Başkanı Gur döneminde uzman olarak başladı. Likud'çu Şaron döneminde 1982 yılındaki Lübnan istilasının başlıca planlayıcısı idi; 1984 yılında İşçi Partili Perez'in Başbakanlık Genel Direktörü oldu. Daha sonra solcu Meretz

partisine katıldıysa da, 1996 yılında Likud'a üye oldu. Şimdilerde Netanyahu'ya Suriye konusunda danışmanlık yapıyor. Tamir'in kariyeri aslında İsrail'in stratejik hedeflerindeki değişmezliği ortaya koyuyor.

Karşılaştırma yapıldığında, ifadeler arasında farklar önemsizdir. Netanyahu bir zamanlar Arafat'ın "Hitler'den daha kötü" olduğunu söylüyordu (Orna Kadosh, *Maariv*, 26 Mart 1993). Ancak gazeteci Avinoam Bar Yosef aynı gazetenin 3 ekim 1996 tarihli sayısında Netanyahu'nun Arafat'a "Siz benim ortağım ve arkadaşımsınız." dediğini naklediyor. Bu kitapta ortaya konan İsrail'in stratejik prensiplerinin, bu tür birkaç cümle değişikliği dışında temelde değişmediğinden emin olabilirsiniz.

Israel Shahak
Kudüs, Ekim 1996

Giriş

İsrail ve onun politikaları konusunda İngilizce olarak birçok kitap yayınlanmış olduğunu biliyorum. Arap-İsrail çatışması konusunda da bir hayli kitap olduğunun farkındayım. İsrail'i ve onun siyasetini "mazur" gösteren, benim kesinlikle tercih etmediğim eserleri bir kenara bırakırsak, bu kitapların çoğunda yaygın sistematik hatalar göze çarpmaktadır. İşte benim niyetim, bu hataları düzeltme sürecini başlatmaktır. Bunu yaparken, kendimden öncekileri eleştirmek yerine, ne yapmaya çalıştığımı açıklayacağım. Böylece kendi yaklaşımımın özgünlüğünün, açıkça ortaya çıkacağını umuyorum.

Kitapta ortaya koyduğum yaklaşımların üzerine dayandığı temel varsayımları izah etmem gerekirse; öncelikle, İsrail Devleti'nin (ve onun atası olan siyonist hareketin) her hangi bir dönemdeki hedeflerinin, İsrailli liderlerin kendi yandaşlarına ve özellikle Yahudi elitine söyledikleri ile anlaşılması gerekir. Bu hedefler, onların dış dünyaya verdikleri mesajlardan kesinlikle anlaşılamaz. Her hangi bir devletin resmi beyanatları çoğunlukla yanıltıcıdır, ama göreceli de olsa seçim özgürlüğünün olduğu o ülkedeki liderler kendi yandaşlarına ya da hakim medyanın önemli yorumcularına gerçek niyetlerini söylemek zorundadırlar. Ordusu vatandaşlarının tamamından oluşan ve onların savaşma arzularına dayanan İsrail gibi ülkelerde bu eğilim daha güçlüdür. Yani; İsrail'in dış politikası söz konusu olduğunda, İsrailli general-

ler ile bu generallerle ilişkisi sağlam olan İbrani köşe yazarlarının söyledikleri, büyük ölçüde İsrail'in gerçek siyasetini ortaya koyacaktır.

Bu çerçevede, İsrail Devleti'nin gücü, her şeyden önce, elit birliklerin bir kısmını, gönüllülerden müteşekkil İsrail vatandaşlarının oluşturduğu silahlı güçlere dayanmaktadır. Tüm Yahudi vatandaşları askere alındığından dolayı, halkına ilişkin olarak İsrail, nispeten geniş bir gücü istihdam edebilmektedir. İsrail'in, (başta Arap vatandaşları olmak üzere) büyük bölümünü orduya almadığı Yahudi olmayan tüm kişilere ayrımcılık yaptığı doğrudur. Yine de, Ordunun çoğunluğunu oluşturan Yahudi vatandaşlara İsrail politikaları muhakkak açıklanmalıdır. Bir kısmı sadece televizyon aracılığı ile ikna edilmeye muhtaç olsa da, bir kısmı için daha fazlası gerekiyor. Siyasetle yakından ilgilenen ve aynı zamanda ordu içinde önemli roller yerine getiren İsrail Yahudi elitini ikna etmek, bilgilendirme, izahat ve hatta İbrani basınında tartışma gibi daha ciddi ikna metotları gerektiriyor.

Lübnan savaşının son aşamaları, İsrail hükümetinin siyasal amaçları konusunda Yahudi toplumunun derin ayrılıklar yaşadığı dönemlerde, İsrail ordusunun çok kötü savaştığını göstermiştir. Başka savaşlar ise, tam tersine, İsrail Yahudi toplumunun hükümetin siyasal hedefleri ile uyuştuğu dönemlerde ordusunun da iyi savaştığını ortaya koymuştur. (İsrail Yahudilerinin ezici çoğunluğunun başlarda desteklediği) 1982 Lübnan işgali, iki önemli siyasal gerçeği de gözler önüne sermiştir. Öncelikle; gerçek istiladan birkaç ay önce İsrail'in Lübnan topraklarını işgal edeceğini tahmin etmek mümkündü. Doğrusu ben de, İbrani basını gibi açık kaynaklarından aldığı bilgileri kullanarak işgali rahatlıkla tahmin etmiştim. İkincisi, Lübnan işgaline İsrail Yahudi toplumunun ikna edil-

mesi sürecinin gerekliliği, İsrail siyasetine muhalif de olsa, herkese tahmin yapma konusunda gayet serbest bir ortam oluşturmuştu. Bu gerçek, şu an daha bir geçerli. Bu aynı zamanda, İsrail'in geçmiş politikalarını ve o politikaların dayandığı temel ilkeleri analiz etmekle yetinmeyip, aynı zamanda, o politikaların geleceğe dönük eğilimlerini de tahmin etmeye çalışan elinizdeki kitabın, İbrani basınının yapısını, ona uygulanan askeri sansürü ve medyanın kendisine uygulanan sınırlamaları aşmak için geliştirmiş olduğu başarılı yöntemleri anlatan başlı başına bir bölüm açma sebebidir de. Kitap birçok yönüyle, İsrail Yahudi medyasının ve özellikle de sosyal bir güç olarak medyanın gerçek yüzünü ortaya sermektedir.

Bu kitap, her ne kadar, İsrail politikalarının ve özellikle de 1990'lı yıllarda geliştirilenlerin üzerine kurulu olduğu ilkeleri ele alsa da, bunu yaparken onları donuk birer unsur olarak değerlendirmek yerine, bu politikaların zaman içinde sürekli gelişimini de ortaya sermektedir. Kitap, söz konusu zamanlarda İbrani basınının ele aldığı biçimiyle, benim İsrail politikaları konusunda İsrail dışında yaşayan dostlarıma gönderdiğim "raporlara" dayanmaktadır. İsrail siyaseti konusunda tamamen İsrail'de söylenenlere dayanan ve özellikle Batı medyasındakiler ve genelde tüm Ortadoğu uzmanlarının çoğunun yorumundan tamamen farklı değerlendirmeler içeren (artık yazmayı bıraktığım) bu tür raporların gerekli olduğunu hissetmekteydim. Batı medyasındaki uzmanların "uzmanlıkları"nın İsrail'in kendi niyetleri konusunda yabancılara yapmış olduğu resmi beyanatlara dayanan bir uzmanlık olduğunu düşünmeden kendimi alamıyorum. Burada benim yapmak istediğim hata aramak ya da zıt düşmeye çalışmak değil. Ancak, İsrail'in hedeflerinden biri olarak sık sık tekrarlanan "barış isteği"nin; hege-

monyasını ve nüfuzunu genişletmeyi isteyen İsrail'in siyasal ilkelerinden biri olmadığını kesinlikle vurgulamama da izin verin. Bu kitapta, söz konusu değerlendirmelerde bir çatışma bulunduğu tartışılacaktır.

Yeri gelmişken, İsrail politikalarının dayanmış olduğu bazı temel ilkeleri özetlemenin faydalı olacağını düşünüyorum. Öncelikle, bu politikalar boyutları itibariyle bölgeseldir. Hedefleri ise Fas'tan Pakistan'a kadar uzanan tüm Ortadoğu'dur. Bunlara ilave olarak özellikle 1990'larda ön plana çıkan önemli global yönleri de söz konusudur. Kitapta, İsrail'in Güney Kore, Kenya ve Estonya gibi Ortadoğu'nun parçası olmayan ülkelerle yakından ilgilendiğini görmekteyiz. Bununla birlikte, ben İsrail'in Ortadoğu dışındaki politikalarının, onun bölgesel hedeflerine hizmet ettiğini düşünüyorum. Bu politikalar, birbiriyle iç içe geçmiş iki ana hedef taşımakta: ilki hegemonya arayışı; ikincisi de, İran ve (kısa bir süre de olsa şimdi sona ermiş olan) Irak hariç Ortadoğu'da halen varolan rejimlerin istikrarına yardımcı olmak. İsrail'in İran rejimini alaşağı etme amacı taşıyan politikaları (ki şu an başlıca hedefi haline gelmiştir), her ne kadar başta ABD'ninkiler olmak üzere Batı'nın çıkarına olduğu zannedilen ve uysal bir şekilde Amerikalı uzmanlarca kabul edilen "İslami fundamentalizmle savaş" saçmalığını haklı gösterse de, bana göre tamamen yanlıştır. Öncelikle; İbrani basının, takip eden her insanın kolayca bilebileceği gibi, İsrail, kendi çıkarlarına hizmet edeceğini umarak, yıllardır FKÖ'ye karşı Hamas ve diğer İslami köktenci örgütlere arka çıkmıştır. İkinci olarak; İsrail, çok önemsiz bazı sürtüşmeler hariç, Ortadoğu'nun en köktenci İslami devleti olan Suudi Arabistan'a kesinlikle karşı değildir. Bunun için de İsrail'in İran'a düşmanlığının gerçek sebebi, bana göre gayet basit; İsrail'in bölge-

sel hegemonya ihtirasları. Başka hiçbir devletin güçlü olmasına tahammül edilemeyen bir bölgede, devlet hegemonyası. 20 yılı aşkın bir süredir ABD'ye karşı gelen ve İsrail'in Ortadoğu'daki nükleer tekelini kıracak girişimler yapabilecek İran, kesinlikle güçlü bir ülkedir. Söz konusu hegemonik ihtiraslar aynı şekilde, İsrail'in, 1956 yılında Mısır'ı işgal etmek için Fransa ve İngiltere ile üçlü ittifak kurmaya teşvik etmesinin ana sebebiydi. Mısır, o sıralarda İsrail'in bölgesel projelerine tehdit oluşturacak biçimde güçlü bir ülke olma sürecinde bulunuyordu. Her şey, İsrail'in iç hedeflerinden ziyade, dış tüketim için ihtiyaç duyulan propagandasından başka bir şey değildi ve halen değil.

Şu an İsrail'in, özellikle de bu dönemde ona hükmeden Şimon Perez'in, Ortadoğu için kesinlikle barışçı bir ekonomik gelişim istemediği açık biçimde ortaya çıkmıştır. Bu kitapta da kaydettiğimiz gibi, her şeyden önemlisi Perez, İsrail'in hiçbir koşul altında İran ile barış yapmak istemediğini resmen vurgulamıştır. II. bölümde ayrıntılı belgeleriyle sunulmuş olan İsrail'in İran karşıtı bir koalisyon oluşturma politikaları, henüz bir savaşa yol açmış değil, ancak eğer böyle bir şey yaparsa, bunun batılı medyaya, tıpkı 1982 yılındaki Lübnan işgalinde yapıldığı gibi "Ortadoğu'da kalıcı barış için girişilen savaş" olarak takdim edileceğinden hiç kuşkum yok.

İsrail'in asıl politikasının tüm Ortadoğu üzerinde bir hegemonya kurmak olduğunu kabul etmek, hem Filistinli ve hem de diğer Arap uzmanların moralini bozacak başka sonuçlara da yol açacaktır. Öncelikle, Filistinliler her ne kadar İsrail politikalarının ilk kurbanları olsalar da ya da, en fazla acıyı onlar çekiyorsa da, İsrail siyasetinin en önemli parçası halen Filistinliler ile ilgili değildir. Bu sebeple, İsrail ile Filistinliler arasında bir barış

gerçekleşse dahi, (V. Bölümde tartıştığımız Oslo anlaşmasından bahsetmiyorum) bu, Ortadoğu'da bir barışa yol açmayacaktır. Tam aksine, Filistinlileri bir tür İsrail kontrolü altında tutma konusunda her ne kadar İsrail'in arzuları bulunacak olsa da, bu kontrol, İran rejimini devirme isteği gibi, İsrail'in gerçek bölgesel politikalarını etkili bir şekilde geliştirmesi amacıyla tasarlanacaktır. Bununla uyumlu olarak, halihazırda başka yazarlarca haddinden fazla yazılmış olan İsrail'in Filistin'e ilişkin politikalarını (Oslo Anlaşması konusundaki analiz dışında) ele almayacak bunun yerine, hakkında çok az şey yazılmış olan İsrail'in Ortadoğu'nun diğer ülkeleri karşısındaki politikalarıyla ilgili genel problemleri irdeleyeceğiz.

Böyle bir yaklaşımı benimsemeye yol açan gerekçelerimi ortaya koyma açısından, bu kitapta tartışmasını yapmadığım çok yeni bir örnek vereceğim. İbrani basınında, İsrail ordusu ve istihbaratı ile yakın ilişkilere sahip olarak bilinen yetkin strateji yorumcularından ve aynı zamanda en saygın gazetelerden biri olarak bilinen *Haaretz*'in Katar temsilciliğini yapan Ze'ev Shiff, 31 Ocak 1996 tarihinde, çok yakın bir gelecekte İsrail'in Körfez ülkeleri için nükleer bir güvenlik şemsiyesi kuracağı haberini geçmişti. Bu, bazı Kuveyt, Katar ve Umman'lı stratejistlerce de destekleniyordu. Shiff, kendisiyle görüşmek üzere Katar'a gelen Kuveytli strateji uzmanı Sami Faraj'ın "İsrail'in Suriye ile barış yapmak koşuluyla Körfez bölgesindeki barışı garanti altına alabilecek bir ittifak içine dahil edilmesinin gerektiği" yönündeki sözlerini naklediyor. Faraj tarafından önerilen ve Shiff tarafından da açıkça kabul edilen böyle bir ittifakın kurulma gerekçesi, "İsrail'in bir saldırıya karşı anında mukabele edebilecek güce sahip Ortadoğu'nun tek ülkesi olması" gerçeğiydi. Faraj'ın görüşlerindeki daha önemli nokta, İsra-

il'in nükleer caydırıcılığının Körfez'deki barışı güvence altına almak için kullanılacak olmasıydı. Bölgedeki muhtemel gelişmeler konusunda ortaya atılan bu önemli gerekçelerin hiç biri, İsrail'in Filistinlilere yönelik baskıları ile doğrudan doğruya ilişkili değildir. Üstelik, bu baskı, İsrail'in sözde Körfez ülkelerinin güvenliğini sağlayacağı iddiasında olan ama gerçekte onlar üzerine hegemonya kurmayı hedefleyen, Körfez bölgesinde nükleer güç oluşturma amacının sadece bir adımıdır.

Burada, İsrail'in Körfez bölgesine bu tür bir müdahalesinin İran'la (içinde nükleer silahların da kullanılacağı) sonu büyük bir yıkım olan savaşa yol açacağını bir kez daha hatırlatmalıyım. Şahsen İran rejiminden, yapısından ve suçlarından nefret etsem bile, rejimini dışarıdan güç kullanarak değiştirmek üzere İran'a yönelik saldırgan bir savaşın, durumu sadece İran'da değil tüm bölgede daha da kötüleştireceğini düşünüyorum. Örneğin, İran tarafından Salman Rüştü hakkında yayınlanmış olan ölüm cezasını çirkin buluyorum ama, İran'a saldırmak Rüştü'nün hayatını da şimdikinden daha fazla tehlikeye düşürecektir. İran rejimi, İranlılar tarafından değiştirilmelidir.

Bu temel varsayımı takip eden başka bir nokta daha var. İsrail'in hegemonya kurma hedefleri, kesinlikle "Arap kültürünün yozlaşması" ya da Arap medyasının rutin biçimde dile getirdiği başka fantastik hedeflerle ilgili değildir. Ancak, benim de kesinlikle karşı çıktığım şaibeli İsrail hedefleri, gücünü artırmak isteyen herhangi bir ülkenin sıradan amaçları ile aynıdır. İsrail, modern dönemde bölgeye hegemonya kurmak isteyen ne ilk ne de son ülkedir. Modern hegemonya güçlerinin karakteristik özelliği, öncelikle kültürle ya da güçle ilgili değildir. Modern emperyalizmin ana hedefi, özellikle kuralla-

rı belli bir süper gücün menfaatlerine hizmet eden ticaret sayesinde elde edilen türden, çıkarlarıdır. Okuyucu, III. Bölümde, İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki devasa ticareti bulacaktır. Bu ticaret tartışmaları, Arap ülkeleri ile İsrail arasında kendi türünün ilk örneği olan uyuşturucu ticareti tartışmalarını da içerecektir. Ancak bunu yaparken, Arap medyasının "kültürel yozlaşma" ya da başka tür icatlarla ifade ettiği konuyu tartışmayacağım. Bana göre, bunlar İsrail'in öncelikli hedeflerinden değil.

Daha sonra, şu ana kadar adam akıllı bir şekilde tartışılmadığını düşündüğüm, İsrail'in hegemonik politikalarının uygulanmasında en önemli araçlardan biri olan konu, yani, İsrail'in ABD politikaları üzerindeki etkinliğini kendileri aracılığı ile sağladığı Yahudi lobisi ele alınacak. IV. Bölümün tamamı, meselenin İbrani basınında ele alınışı çerçevesinde, bu konuya ayrılırken, diğer bölümlerde de yeri geldikçe değinilecek. Bana göre hiç de öyle olmadığı halde, kimilerine göre İbrani basınının bu konuyu şişirdiği söylenebilir ama, birçok ülkenin yöneticisinin, ABD politikaları üzerindeki etkinliği sebebiyle İsrail Başbakanlarına yalakalık yaptığı yönündeki görüşleri doğrudur. (Örneğin, önemli İbrani gazetelerinin yorumcularınca Clinton İsrail'in Washington'daki gerçek elçisi olarak nitelendirilmişti.) İsrail'in ABD üzerinde sahip olduğu bu nüfuz mutlak değil, ama oldukça geniş ve bunun için de muhakkak ayrıntılarına girilmesi ve tartışılması gerekir.

Bana kalırsa, İsrail'in ABD politikaları üzerindeki nüfuzunun boyutlarını öğrenebilmek için, bu konuya büyük yer ayıran İbrani medyasından daha iyi bir kaynak olamaz. Yine bu kitapta ele almadığım önemli bir noktayı da burada eklemem gerekiyor. İsrail, sadece (Hıristiyan köktencilerin yardımını alan) "Yahudi lobisi" sayesinde değil, aynı zamanda kendisi bizzat güçlü bir ülke

olduğu için ABD'yi etkilemektedir. Kuşkusuz onun hali hazırdaki gücü ABD yardımlarından gelmektedir ancak, İsrail bu yardımları başlatacak kadar güçlü olmasaydı bu yardımların hiçbir zaman (en azından şimdiki boyutlarda) verilmemiş olacağı da söylenebilir.

Yeri gelmişken; İsrail'i Ortadoğu'da hegemonya kurmaya ve genel anlamda da fiilen uyguladığı politikaları uygulamaya iten nedenler olarak gördüğüm hususlardan bahsetmek istiyorum. Öncelikle; benim düşünceme göre, politik sahada uğraşan uzmanlar ve modern sosyologların büyük bir haz duyduğu "politik bir davranış için çok özel gerekçeler arama" ameliyesi, kuşkucu bir faaliyettir. Bu biraz da, "her şeyin bir sebebi olduğunu" savunan Aristotalyen bilimin uygulamasına bir dönüştür. Galile'den beri süregeldiği gibi, modern bilimde, bilimsel kurallar öngörülerde bulunmak için geliştirilmiş (değiştirilebilir) genellemelerdir ve onların geçerliliği için başka bir sebep de yoktur. "Yerçekimi Kanunu" ya da "İkinci Termodinamik Yasası"nın kabul edilme gerekçesi nedir? Bunları kabul etmemiz için, bizzat gözlenerek ispatlanmış olmaları dışında bir gerekçe yok. İşte benzer mantık yoluyla düşündüğümüzde, insanlık tarihinin son dönemlerine kadar genişlemek istemeyen yada başarabildiği en geniş alanda hegemonyasını kabul ettirecek bir güce ulaşmak istemeyen bir ülke bulmak çok zor olacaktır. Şimdi bile, dünyadaki ülkelerin büyük bölümü böyle bir ihtiras taşır. Ama bu ihtiraslarını "barışı yerleştirmek" ya da "savunma" kılıfları ile örterler. Gibbon'un da dediği gibi, Romalılar, imparatorluklarını kurarken, buna "kendini savunma" süsü vermişlerdi. Diğer tüm imparatorluklar ya da doğu ve batıdaki hegemonik devletler de, kendilerine bahane bulmada daha farklı değildiler. Böylelikle İsrail politikalarının gerçek hedefinin

tüm Ortadoğu üzerinde hegemonya kurmak olduğu yönündeki gerçek ispatlanmaktadır. Eğer biri kalkıp da bana, İsrail'in neden böyle davranmak isteyeceğini soracak olursa, ona yanıtımın bir kısmı, tecrübelerin gösterdiği üzre, böyle bir davranışın tüm ülkeler için geçerli doğal bir şey olduğu şeklinde olacaktır. Peki, çoğu ülke için böyle bir davranışın neden "doğal" olduğu yönünde bir soru sorulursa, bunun yanıtı için insanın tabiatı konusundaki bilgilerimiz biraz daha çoğalana kadar beklememiz gerekecektir. Hali hazırda bunun yanıtını vermemiz mümkün değil ve bunun için de, siyasal analiz yapabilmek için çoğu ülkenin yaptığı gibi İsrail'in de hegemonya kurmaya çalıştığını kabul etmemiz yeterli. Bunun yanı sıra, İsrail'in hegemonya kurma çabalarının oldukça yavaş ama, başarılı gitmekte olduğu gözlemi önemli; yine onun gerçek hedefleri konusunda kuşku olmadığı gibi, diğer fantastik hedefleri hep bununla bağlantılıdır. Körfez ülkelerinin "Körfez'e bir İsrail nükleer şemsiyesi" isteyeceklerini kim tahmin edebilirdi ki?

Özellikle Filistinlileri etkileyen İsrail'in ideolojik yönleri bulunan kimi politikaları ise 14. bölümde tartışılacaktır. Ülke içinde açık biçimde itiraf edilebilen İsrail'in resmi ideolojisi, dış politika söz konusu olduğunda dışarından çoğunlukla yanlış anlaşılmakta; İsrail devletinin, kendi niyetleri ve politikaları konusunda İsrail Yahudilerine neler söylediğine çoğu zaman dikkat edilmemektedir. Her hangi bir ırk anlayışına değil de tamamen dine dayanmakta olan bu ayrımcılık, bir "Yahudi devleti" olarak İsrail'in karakterine işlemiştir. Bu noktada, onun politikaları konusunda İsrail dışında korkunç bir yanlış anlama söz konusudur. Yanlış biçimde benimsendiği üzre, İsrail sadece Araplara ya da sadece Filistinlilere karşı ayrımcılık yapmamakta, bilakis, aralarında en iyi dostları-

mızın da bulunduğu Yahudi olmayan tüm insanlara karşı ayrımcı duygular beslemektedir. Bunu; İsrail'in tüm Yahudi vatandaşlarının zihnine sokmaya çalıştığı "En iyi dost bile olsalar Yahudi olmayan kişilerin bir gün potansiyel düşmanlar olabilecekleri şeklinde kabul edilmesi" düşüncesi izlemektedir. Bu ideolojik tutumu izleyen siyasal sonuç ise, İsrail'in halihazırdaki müttefiklere karşı gizliden gizliye bir düşmanlığı varolduğudur. O halde, resmi anlamda kendini bir "Yahudi devleti" olarak kabul eden ve prensip olarak Yahudi olmayan tüm kişilere karşı ayrımcı düşünceler besleyen bir devletin bölgedeki hegemonyasını Batı'nın çıkarları için uyguladığı iddiasının doğru olma ihtimali zayıftır. (ki böyle bir iddia, devletlerin normal davranışları için düşünüldüğünde bile saçmadır.) Böyle bir ülkenin uygulayacağı hegemonya olsa olsa sadece Yahudilerin çıkarları için tasarlanmış olmalıdır. İsrail'in; İbrani basını tarafından genellikle benimsenen işgal altındaki topraklarda yürüttüğü siyaset modeli, bu fikri benimseyen XX. Yüzyıldaki herhangi bir sömürge yönetiminden çok daha kötüdür. Bu nedenle de, İsrail'in politikalarını diğer sömürge rejimlerince uygulanan yöntemlerden daha kötü bulduğumdan dolayı, İsrail'in siyasetini "yerleşimci ülkeler" ya da "kolonyalist yönetim" gibi terimler çerçevesinde tartışmaktan hoşlanmıyorum. Üstelik; eğer Perez'in "Yeni Ortadoğu"su kurulursa Ortadoğu'ya bir zamanlar hükmetmiş olan emperyalist rejimlerin uyguladığından çok daha kötü olacağı varsayılabilir.

İsrail'in hegemonyasından ve genel olarak onun Ortadoğu'daki artan gücünden kaçınmanın tek yolu, (ki İsrail'in güçlenmesi İsrail Yahudileri için de bir felaket olacaktır), İsrail politikalarını ve onların İsrail Yahudilerine sunuluş yöntemlerini ayrıntılı biçimde anlamaktan geç-

mektedir. Slogan tüccarlığı ya da Balfour Deklerasyonu'ndan bitip tükenmez alıntılar, durumu daha da kötüleştirmekten başka bir işe yaramamaktadır. Modern bilimin kurucularından biri olan Francis Bacon'un dediği gibi, "Bilgi güçtür." Bu kural, başka her hangi bir alan için geçerli olduğu kadar siyaset için de geçerlidir. Buna, bilgisizliğin zayıflık olduğu kuralını ekleyebiliriz. Adil ya da zalim, hiçbir siyasal mücadele zayıf pozisyondan başlayamaz. İşte bu kitabın amacı, İsrail'in Ortadoğu'da hegemonya kurması ihtimalinden hoşlanmayan kişilere (Yahudiler dahil hangi ulus olursa olsun) ayrıntılı bilgi sağlamaktır.

Not: Bu kitap biri dizi rapor olarak yazılmış olduğu için, her bölümün (raporun) başına yazıldığı tarih konulmuştur. Ancak bu bölümlerin öncesine koyduğumuz önsözler ise Şubat 1996'da yazılmıştır.

İbrani basını üzerine bir not:

Bu kitap boyunca sürekli İbrani gazetelerinden alıntılar naklettiğim için, burada o gazeteler hakkında bir şeyler söylememe müsaade ediniz. Şubat 1996 itibariyle, İsrail'de ulusal çapta 4 tane İbranice gazete yayınlanmaktadır. Bunların tamamı da, seks ya da cinayet haberleriyle tiraj yapmaya çalışmak gibi yöntemlerden kaçınan ve (özellikle Cuma günleri ve Yahudi tatillerinin arefeleri başta olmak üzere) okuyucuları için uzun ve derinlikli makaleler ile önde gelen kişilerin mülakatlarına sık sık yer veren kaliteli gazetelerdir. Bunların yanı sıra, onlar kadar yüksek kalitede çok sayıda Cuma gazetesi bulunmaktadır. Biz aşağıda bu 4 büyük ulusal İbrani gazetesini tartışacağız.

Haaretz (Vatan): İbrani gazeteleri içinde en saygını, önemlisi ve bilgi vereni olarak kabul edildiğinden sadece Yahudi eliti tarafından okunur ve iyi kötü sabit bir tirajı vardır. Siyasal görüş olarak merkezi desteklemektedir ve bu nedenle de diğer gazetelere göre biraz daha ılımlıdır. Ancak son dönemlerde (eleştirel olmakla birlikte) sol kanattaki Siyonist partileri (İşçi Partisi ile Meretz Partisi) destekleme eğilimindedir. İktidardaki hükümet ile iyi ilişkileri olan habercileri istihdam ettiğinden, verdiği haber ve yorumlar ciddiye alınmalıdır. Diğer yandan, bu çok önemli gerekçe ve İsrail ekonomik elitine koşulsuz desteği nedeni ile bu gazetenin görüşleri diğer gazeteler tarafından mutlaka teyid edilmelidir. Haaretz Gazetesi, Schoken Ailesi tarafından yayınlanmaktadır.

Davar (Olay): Davar gazetesi, yıllardır İsrail sendikal hareketinin (*Histadrut*) resmi yayın organı olarak yayın yapmış ve İşçi Partisi'ni desteklemiştir. Tek düze kabul edilse de; şimdilerde başka görüşlere de daha açık hale gelmiştir. Ancak tirajı her geçen gün düştü, ta ki Mart 1996'da yayınına tamamen son verene kadar.

Yediot Ahronot (Son Haber): En geniş tiraja sahip olan *Yediot Ahronot*, diğer tüm gazetelerin toplam tirajından daha fazla satmaktadır. Tüm görüşleri Siyonizm çatısı altında birleştirme eğilimindedir. 1960'ların sonu gibi erken bir dönemde, sadece insan hakları alanında değil, İsrail devlet yapısı ve onun "kutsal inekleri" hakkında da oldukça önemli ve eleştirel makaleler yayınlamıştır. Örneğin; 1973 Ekim ayından önce savaşı tahmin eden ve bu nedenle İsrail hükümetini suçlayan radikal yazarların yazdığı makaleleri basmakla kalmamış aynı zamanda; Holocaust'un aslında Nazilerin başta doğu Avrupa olmak üzere tüm Avrupa'yı ele geçirme planlarının bir parçası olarak gerçekleştirildiğini savunarak Nazizmi sade-

ce Yahudi düşmanlığına indirgeyen İsrail Yahudi dogmasına karşı çıkan Boaz Evron'un makalelerini yayınlamıştır. Ben şahsen bu gazeteyi, şu ana kadar yayınlanmış İbrani gazeteleri içinde en iyisi olarak kabul ediyorum.

Maariv (*Akşam*): İbrani gazeteleri içinde ikinci en büyük gazete olan *Maariv*, temelde sağ kanat partileri destekleme eğilimindeydi ancak şimdilerde *Yediot Ahronot*'tan çok da farklı değil. İsrail'in geçmişteki savaş suçları dahil, orduya yönelttiği eleştirileri ile dikkat çekmektedir. Aslında her iki gazete de akşam gazeteleri idi ve zaman zaman buna atıf yapmayı ihmal etmezler; ancak uzun bir süredir ikisi de diğer gazeteler gibi sabahları satışa sunulmaktadır. Bununla birlikte söz konusu gazeteler, trafik kazaları ya da sansasyonel cinayetlere uzun uzadıya yer vererek popülerliğini korumaktadır. Kimi zaman önemli haberler ve siyasal tartışmalara (özellikle de Cuma günleri kültürel konulardaki tartışmalara) geniş yer ayırmaktadır.

Benim takip ettiğim Kudüs'teki İbranice Cuma gazetelerinden iki tanesi; *Kol Ha'ir* (Tüm Kasaba) ve *Yerushalaim*'dir (Kudüs). İbrani gazetelerinin en radikali olan *Kol Hair*, modern müzik, dans ve seks gibi modaya uygun konulara yer vermektedir. *Kol Hair*'den daha muhafazakar olan *Yerushalem* Gazetesi, çoğu konuda ulusal İbrani gazetelerinden daha gözü pek yazılar yayınlamaktadır.

Yukarıdaki gazetelerin yanı sıra, kitabımıza, yıllar önce kapanmış olan aşağıdaki gazetelerden de alıntılar yaptık.

Yayınlandığı dönemde *Hadashot* (Haber) Gazetesi, (özellikle 1980'lerde) *Yediot Ahronot*'tan daha iyi bir İbrani gazetesi idi. Ancak uzun vadede değerlendirildiğin-

de, gazete kendisini ortalama İsrail Yahudilerinin beğenisinden çok daha radikal noktalarda ifade etmiştir. Bana göre zengin sınıfa öfke duyan fakir ve perişan kesimlere yoğunlaşmıştı. Yayınlandığı dönemde iyi bir okuyucusuydum. *Ha'olam Ha'ze* (Bu Dünya) ise haftalık bir yayındı. Bunun Uri Avner gibi bana göre çok da inanılmayacak birinin editörlüğünde yayınlandığı 1984 yılına kadarki ilk dönemlerinden değil, sonraki dönemlerinden alıntılar yaptım. Bu yayının yeni dönemi tamamen yeni sahipleri ve editörleri ile önemli bir haftalık gazete haline geldi. Ancak aynı önemdeki diğer Cuma gazetelerinin rekabeti nedeniyle yayınını durdurmak zorunda kaldı. *Shishi* (Cuma) aslında *Ha'olam Ha'ze*'nin başka bir ad altında devamıdır. Ancak aynı gerekçelerle o da kapanmak zorunda kaldı. Sol Siyonist bir parti olan Mapam'ın sahibi olduğu ve bir Kibbutz Hareketi olan Ha'kibbutz Ha'Artzi tarafından finanse edilen oldukça sıkıcı ve dogmatik gazete *Al Hamishmar* (Gözlem), aynı sonu paylaştı. Bu gazetenin tirajı çok düşüktü ve bana göre çok da kalitesizdi. Sonuçta, Kibbutz Hareketi, kendi genç üyeleri tarafından dahi okunmayan bu gazeteyi finanse etmekten sıkıldı.

1. Kısım

SANSÜR

1. Bölüm

Askerî Sansüre Karşı Mücadele ve Ordunun Niteliği

Giriş

Bu bölüm, İbranî basınının sıradan halk için hangi boyutlarda ve ne şekilde bir bilgilenme kaynağı olarak işlev gördüğünü ortaya koyduğu gibi, 1990'lı yıllarda içinde bulunduğu göreceli özgür ortamın daha önceki döneme göre ne kadar geliştiğini vurgulamaktadır. Bu gelişimin, hiç de rastlantı olmayan bir şekilde, İsrail İşçi Partisi'nin, daha doğrusu genel olarak "Siyonist solun" çöküşü ile aynı ana denk geldiğini eklemeliyim. Birçok "uzman" görüşünün tersine, aslında Siyonist "sol" bireysel insan haklarına ve ifade özgürlüğüne, Siyonist sağın diğer merkez partilerinden (örneğin Likud) çok daha fazla düşmandır. (Eski kafalı Siyonist solun yarı Bolşevik doğası ve Yahudi fertlerin sahip oldukları da dahil, bireysel özgürlüğe düşmanlığı; 1950'li ve 1960'lı yıllarda İsrail konusunda yazılar yazan sol cenahtaki Batılı yazarların çoğunun nasıl olduysa dikkatinden kaçmıştır.) Basın özgürlüğünün son 20 yıl içinde artmasının diğer bir önemli nedeni de, bu bölümde ortaya konulduğu üzere, İsrail'in girmiş olduğu savaşlardaki başarısızlıkları (ya da yarım başarılar) dır. Bu bölümde ortaya koyacağımız bir diğer önemli olgu da, İb-

ranî basını okuyucularının ordu ve onunla ilgili olan her şeye göstermiş olduğu aşırı ilgi ve bu ilginin İbranî basının özgürlüğünü arttırmak için kullanılma yolları olacaktır.

İfade özgürlüğü konusunda benzer bir gelişme, Amerika'da başarısız bir savaşı takip eden yıllarda olmuştu. Amerika'da, gerçek anlamda basın özgürlüğü (ki bana göre, bu özgürlük İbranî basınından hala daha azdır) büyük ölçüde Vietnam savaşından sonra artmıştır. Buna benzer şeyler, diğer ülkeler için de geçerlidir.

Bana göre, İsrail toplumunun anormallikleri arasında en göze batanı, dünyanın en katı sansürü sayılabilecek bir ortama rağmen, genelde toplumda ve özellikle basında şöyle böyle bir ifade özgürlüğünün dikkat çeken varlığıdır. Bu paradoks, Yitzhak Gal-Nur tarafından güzel bir şekilde anlatılmaktadır (*Maariv, 25 Kasım 1992*): "Yasal olarak İsrail ordu sansürü her istediğini yapacak güçtedir. Pratikte ise, İsrail'de basının çok küçük bir kısmı sansüre uğramaktadır." Öncelikle sansür konusunda sahip olunan korkunç yasal gücü tanımlamaya çalışacağız. Son günlere kadar bu güçleri tanımlamaya çalışmanın dahi yasak olması yeterince ürkütücüdür. Bu bölümün ilerleyen kısımlarında, sansürcülerin ellerinde büyük güç oluşumuna karşı verilen hali hazırdaki mücadeleyi ve İsrail Yahudi toplumunun bu gerçekler karşısındaki gönüllü itaati ile geçmişte bunlara karşı yapılmış protestoların azlığının derinlerde yatan sebeplerini gün ışığına çıkaracağız.

Manzaranın anlaşılması için biraz bilgi gerekli sanırım. Aslında askerî sansür, bazısı son yıllarda ortadan kalksa bile bazısı hâlâ yürürlükte olan ve ayrı ayrı aygıtlar olarak işleyen genel sansürcülüğün sadece bir parça-

sını oluşturmaktadır. Bunların ayrıntısına girip hepsini sıralamak yerine, sadece iki tipik örneği alacağım.

İsrail'de önceki dönemlerde, tiyatro ile ilgili olarak, kendisinden onay alınmadan hiçbir ürünün sahneye konamadığı bir sansür komitesi bulunmaktaydı. 1967 yılından önce o kurumun dikkati daha çok, hem çağdaş hem de klasik oyunlarda aşırı biçimde cinsel öğeler taşıdığı veya ölçüsüz boyutlarda cinsel bir dil kullandığı düşünülen oyunlara yoğunlaşmıştı. 1967 yılından sonra İbranî tiyatrosu siyasal tepkilerin bir aracı haline geldiğinde sansürcülerin hedefi, yurtseverlik karşıtı, ordu karşıtı ya da özellikle de çağdaş bir oyun Filistin düşmanlığı ile ilgili resmî siyasete karşı bir tavır içindeyse, Arap yanlısı olduğu düşünülen konulara kaymıştır. Böyle birçok oyun yasaklandı, bir çoğunun ise bölümleri çıkarıldı. Tiyatronun İsrailli orta ve üst sınıflarda popüler olması sebebiyle bu sansürler halk protestolarına neden olmuştur. Bu protestolar, sansürcüleri yasaklamalarında daha dikkatli olmaya zorladı. Belli bir mücadele ardından, dinî partilerin muhalefetine rağmen bu tür sansür, tüm laik partilerin onayı ile birkaç yıldır yürürlükten kalkmış durumda.

İkinci örneğimizi oluşturan diğer bir sansür komitesi, postadan sorumluydu ve özel mektupları açma ve gerekirse el koyma yetkisiyle donatılmıştı. 1950'lerde, kimi sınırlamalar yürürlüğe konduysa da, son yıllarda bu komite, eski Sovyetler Birliği'nden yeni gelen göçmenlerin geride kalan akrabalarına onları İsrail'e göç etmekten vazgeçirmek için yazdıkları mektuplarına el koymakla meşgul.

Bununla birlikte tüm sansür biçimleri içinde askerî sansür, İsrail'in ilk kurulduğu günden bu yana, kuşkusuz

en önemlisi, her şeye karışanı ve en küstahça yapılanıdır. Gal-Nur'un da doğru biçimde işaret ettiği üzere, bunun sebebi, "İsrail'de altı çizilen kural, yayınlanması için yetki verilenler hariç devlete ait her bilgi gizlidir" prensibinin varlığıdır. Yine orduyu sansüre bulaştıran başka bir yön de, bazı şeytanî entrikaları izlemek ya da caydırmak adına "kendi aptallığını ve beceriksizliğini gizlemek" için hükümeti, güçlerini kullanma konusunda kolayca ayartabilmesidir. Ama bu sansürün en önemli etkilerinden biri, askerî sansürün "ordunun kötü performansını daha da arttırması" şeklinde ortaya çıkmıştır. Nitekim, ordunun yaşamış olduğu bu başarısızlık durumu 1974'te askerî sansürün ciddî anlamda başlamasından beri, sansürün yürürlükten kaldırılması için mücadele verenler ve bu konuyu eleştirenler için en ikna edici delil haline gelmiştir. Toplum açısından bu argümanlar, ordunun rezaletlerinin boyutları ile ilgili olarak halkın bilgisizliğinin sürmesinden rahatsızlık duyma konusunda her hangi bir başka delilden daha ikna edici olmuştur. Israel Landers, (*Davar, Cuma eki, 27 Kasım 1992*) askerî sansüre yumuşak karnından yaklaşarak hicvettiği bir yazısında, 6 Ekim 1973 tarihinden (1973 Arap-İsrail savaşı –çev.-) önceki hafta boyunca, Mısır ve Suriye güçlerinin ateşkes hattına yaptıkları yığınağa ilişkin haber kaynaklarından gelen tüm haberlerin nasıl sansür edildiğini hatırlatır. İsrail ordusu daha sonra bu yığınağı, tamamıyla önemsiz olarak değerlendirmiş ve bu nedenle de kamuoyunu gereksiz yere tedirgin etmek istemediklerini belirtmiştir. Aslında, yasağın kendisi İsrail'i son yenilgilere götüren başlıca araçtır.

Landers, basının bizzat kendisinin o dönemde sansürcülüğe gönüllü olarak boyun eğdiğini kabul ederken, basının bunu 1967-73 arasında prestijinin zirvesinde

olan ordunun hatırı için yaptığını belirtir. O dönemde yasal sansür yasaklamalarına ihtiyaç yoktu zira; basın mensuplarına yönelik "dostça öğütler" yeterli oluyordu. Aslında bugün askerî sansüre karşı yürütülen öfke kampanyasının temeli, ordunun 1992 yılındaki Ts'elim tatbikatı sırasında 5 askerin ölmesiyle sonuçlanan olayı, beceriksizce örtbas etme çabaları sırasındaki acemiliğine dayanmaktadır. Kamuoyunun öfkesine yol açan asıl faktör, ölen ve yaralanan askerlerin âileleri ile basının yaptığı mülakatlar olmuştu. Tüm haberlerin ortak teması, görüşülen âilelerin kazanın nedenini bilmek istemeleriydi. Ancak, Landers'in de gözlemlediği gibi, bu hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir. O, (bu tür örtbas etmeler konusunda) 24 Ocak 1970 tarihinde Eilat kentinde bir askerî aracın infilak etmesini hatırlatır. Tüm yasal düzenlemelere aykırı olarak, (askerî bir kamyon) patlamaya hazır mayınlarla yüklenmişti. Kamyonun infilak etmesi sonucu 24 asker ölmüş, onlarcası yaralanmış ve kentin bir kısmı da yerle bir olmuştu. Landers, "Hiçbir İbranî gazetesinin, ölen askerlerin aileleri ile ilgili olarak tek bir satır dahi yazmadıklarını" hatırlatıyor. Daha sonraki günlerde askerlerin defin törenleri hakkında birkaç yazı çıktı ama değişmez bir şekilde tamamen kamuoyuna mal edilen bugünkü rutin askerî defin törenlerinden oldukça farklı biçimde gazetelerin iç sayfalarında ve çok küçük bir şekilde yer aldı. Sansürcünün gazete editöründen yapacağı "dostça bir rica" yasal bir yasaklama olmamasına rağmen gazetelerin sessizliğe bürünmesi için yeterliydi. Landers, dönemin *Davar* gazetesi editörünün kendisine "İsrail'in hayatiyeti tehlikeye girdiğinde bu tür olaylardan kaçınılamaz." dediğini nakleder. O dönemin tirajı en yüksek gazetesi olan *Maariv* gazetesi işi daha ileri götürerek, "Eilat'ta olana benzer felaket haberleri, tıpkı sa-

vaştaki haberler gibi sınırlandırılabilir." demekteydi. Bu olağandışı kaza, kentin tam ortasında meydana gelmesinden dolayı tamamen görmezden gelinememişti. Ancak genel olarak bakıldığında, ordunun ihmali sonucunda meydana gelen asker ölümlerine ilişkin haberler, 1970'li yılların sonlarına kadar yasaktı. Tıpkı Vietnam Savaşı sırasında Amerikan basınında sıklıkla yer aldığı gibi, "ağrılar içinde kıvranan" ya da "her hangi bir rahatsızlığını dile getiren" asker görüntüleri, İsrail'de hâlâ yasaktır; fakat rahat bir hastane yatağında gülümseyerek bakan yaralı asker görüntüleri teşvik edilir. Ancak Lübnan Savaşı, bu konuda belli bir değişim getirdi. Askerlerin şikayetlerinin ve protestolarının gazetelerde nakledilmesine, hatta televizyonlarda gösterilmesine izin verildi. Lübnanlı gerillalara karşı verilen savaşın tatsızlaşmasıyla, savaş karşıtı taşlamalara da göz yumulmuştu.

Askerî sansürün hafifletilmesi, diğer sosyal değişimlerin yanı sıra, İsrail'in 1973 Ekim savaşında yenilgiye oldukça yakınlaşmış olmasına da dayandırılabilir. Bu yakın yenilgi (ihtimali) İsraillilerin daha fazla özgürleşmelerinin başlangıç noktasını oluşturdu. İsrail toplumunun bu konudaki dönüşümü, halen devam etmektedir ama tamamlanmaktan oldukça uzak noktalarda bulunmaktadır. Ancak halihazırdaki yere gelinceye kadar, medyanın gönülden ve koşulsuz itaatinin acısı, askerî başarılarla ve kolay zaferlerle telafi edilmişti.

Haaretz gazetesi tarafından 25 Kasım'da ilk defa yayınlanan resmî belgeler, askerî sansür komitesinin gücünü ve sözüm ona Editörler Kurulu ile Sansür Komitesi arasında varolan anlaşmayı metniyle birlikte güzelce ortaya koymuştu. Bunlar, temelde Yahudi yer altı örgütlenmelerini ezmek için yapılmış olan 1945 tarihli İngiliz "Savunma Düzenlemeleri"ne dayanıyordu. İşçi Parti-

si'nden İsrail Adalet Bakanlığı yapan Av. Dow Yoseph, 1946 tarihinde bu belgeleri "Nazi yasalarından daha kötü. Nazilerin çok gaddarca davranışlarda bulunduğu doğrudur; ama onlar en azından bu uygulamalarını yasallaştırmamışlardı" diye nitelendirmekteydi. Bu yasalar İsrail Devleti tarafından benimsenmiştir. Bu düzenlemelerin sansürle ilgili şartları halen bağlayıcıdır. Adı geçen yasalar, sansürcüleri, "İsrail'in savunma yeteneğini, ulusal barışı ya da düzeni tehlikeye atma ihtimali görülen her hangi bir yayını 'her hangi bir gerekçe gösterme gereği dahi duymadan' yasaklama yetkisiyle donatmıştır. Yasalar, hatta halihazırda yayında bulunanların yeniden basılması halinde bile, kitaptan bulmacaya kadar basılı olan her türlü yayına, uygulanmaktadır. Tek bir defalık yapılanlar hariç, tüm periyodik yayınların izin alması zorunludur. Sansürcüler, aynı şekilde gazeteleri kapatabilmekte (ve tıpkı İntifada'nın başladığı sıralarda Gazze Şeridi'nde yapıldığı gibi) baskı makinelerine, faks cihazlarına ve diğer makinelere el koyabilmekteydi. 1988 yılında yapılan bir değişiklikle, "Herhangi bir kişi tarafından oluşturulan her hangi bir eserin, bir biçimde ülke güvenliğini etkileme ihtimali bulunması durumunda" sansürün engelleyici bir araç olarak uygulanacağı benimsenmiştir. Yine halen yürürlükte olan ve sansürcülere gerçekte hiçbir sınırı belli olmayan muazzam bir güç veren gaddarca düzenlemeler bulunmaktadır.

Kuşkusuz sorulması gereken bir diğer soru, tüm bu yasalara rağmen İbranî basının nasıl olup da 1973 yılından önce uygulamış olduğu oto sansüre karşın, bu tarihten sonra kendisi konusunda daha fazla özgürlük istemeye ve bunu artan bir başarı ile sürdürmeye muvaffak olduğudur. Tabi ki buna verilebilecek birçok yanıt var. Öncelikle, ilk defa 1948 yılında geçici Ulusal Konsey ta-

rafından daha sonra da 1949 yılında ilk Knesset'ce benimsenen "Savunma Yasaları" (dönemin Başbakan ve Savunma Bakanı olan Ben-Gurion tarafından da benimsenen şekliyle) sadece Araplara karşı uygulanacak, buna karşın ne kadar sert bir üslupta olursa olsun Yahudiler hiçbir şekilde hükümet tartışmalarına ya da eleştirilerine karşı sansür engeline takılmayacaklardı. Aslında bu, İsrail'in demokrasi ve ırkçılık karışımının oluşturduğu kendine özgü yapı, başlarda gayrı resmî idi. Zira İşçi Partisi, kendi ırkçılığının açıkça tescillenmesi konusunda isteksizdi. Sonuçta sansürcülük, yasayla değil; ama askerî sansür heyeti ile içinde hiçbir Arap gazetesi bulunmayan ve sadece İbranî medyasının sorumlularından oluşan Editörler Kurulu arasında 1951 yılında varılan (1966 yılında kısmen değiştirildi) bir anlaşmayla kurumlaştırılmış oldu. Bu anlaşmanın metni *Haaretz* tarafından daha sonra yayınlanana kadar gizli kalmıştır: 1. Sansür Komitesi'nin tek amacı, düşmana yardımcı olabilecek ya da İsrail'in savunma yapısını zayıflatacak güvenlikle ilgili bilgiler içeren yayınları engellemektir. 2. Sansür, bazı güvenlikle ilgili bilgileri içermediği ya da kasten yapılanlar dışında, bu bilgileri ifşa etmediği sürece, kesinlikle siyasal tartışmalara, görüşlere, yorumlara, değerlendirmelere ve her hangi bir programa uygulanmayacaktır. 3. Sansür, ordu yetkilileri ile İsrail medyasının, birinci bölümde belirtilen amaçlarda uzlaşmasını amaçlayan bir işbirliğine dayanmaktadır.

Bu ilkeler bildirgesini takiben, söz konusu işbirliğinin ne şekilde olacağını gösteren şartlar aşağıda tartışması yapacağımız biçimiyle ayrıntılandırılmıştı. Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki, bunlar içinde 2. maddedeki taahhüt tam anlamıyla muhafaza edilmektedir. Başlangıçtan beri İbranî basını hükümet ihlallerini ve politikacıları özgür-

ce eleştirebilmiştir. Hatta, İbranî medyasının 1950'lerde kullandığı özgürlük, 1990'lardakinden daha genişti. (Arapça medyada ise durum tamamen farklıdır. Bu kesimin düşüncesini ifade özgürlüğü oldukça sınırlıdır. Ancak bu bölümde bunun tartışması yapılmayacaktır.) "Güvenlikle ilgili bilgi" ifadesinin anlamı, güvenlikle ilgisi çok zayıf olan konuları dahi kuşatacak şekilde genişletilip sansür uygulanırken, İsrail Başbakanını (ya da her hangi bir politikacıyı) Hitler'e benzetmek İbranî basınında her zaman izin verilen özgürlüklerden biriydi.

Anlaşmanın geriye kalan kısımları, uzlaşmanın rahatlıkla uygulanabilmesi amacıyla iki taraf arasındaki işbirliğinin koşullarını ortaya koymaktadır. Sansürün en önemli aracı; yayındaki günlük İbranî gazetelerinin editörleriyle, resmî Yayıncılık Kurulu'nun yöneticisinden oluşan Editörler Komitesi adlı yapılanmaydı. Her gruba ait bir gazete bulunmasının yanı sıra, gruplar üstü işleyen ve tamamen ticarî amaçlar güden gazeteler sebebiyle en kötü rakamla, 1950'li yıllarda İsrail'de şimdikinden daha fazla günlük gazete vardı. Hatırladığım kadarıyla 1950'lerin ortasında tamamı siyonist siyasal partilere bağlı çalışan en az 12 günlük İbranî gazetesi bulunuyordu.

Bu anlaşmayı yorumlarken, Dori Klasenbald (*Hadashot, 19 Kasım*) sansürcülükten yana olduğunu açıkça belirtirken şu çekincelerini dile getirmekteydi: "Anlaşmanın en tartışmalı yönü, taraflara (medya ve sansür organlarına) 'Sansür Komitesi'nin bir ordu temsilcisi ile gazete temsilcileri ve hükümet temsilcisinden oluşması konusunda dayatmada bulunmasıdır. Üstelik, Genelkurmay Başkanı tarafından onaylanmaması hali dışında bu komitenin hiçbir yasa ile sınırlandırılmamış olması güven vermeyebilir. Bu noktada anlaşma çok inceliklidir.

Aslında, anlaşma Genelkurmay Başkanı'na haddinden fazla yetki vermekte. Dolayısıyla bu durum anlaşmanın iptal edilmesi konusunda en önemli sebep olacaktır... Komite, herhangi bir sansür makamının sahip olacağı tüm kusurlara sahiptir. Burada yapılacak ve sonunda kararlara ulaşılacak prosedür konusunda hiçbir açık yasal kural bulunmamaktadır. Onun kararları, daha önceden sahip olunan her hangi bir bağlayıcı teamülü de gerektirmemekte, tartışmalar da gizli yapılmaktadır. Eğer bu komiteye her hangi bir karşı başvuru yapılmışsa, bundan çok kısa bir süre içinde karar onaylanmakta ve yasak için başvuranların vermiş olduğu bilgilerin değerini azaltıcı bir hüküm yayınlanmaktadır. Sonuçta komitenin yapısı, kalitesinin garantisi olacak biçimde olmadığından ilgili tarafların karşıt çıkarları arasındaki çatışmada hikmetli kararlar gerekmektedir."

Her şey komitenin, tamamıyla orduya itaate dayalı yapısından kaynaklanmıyor. Klasenbald'ın da açıkladığı gibi, "Anlaşmanın dayandığı mantık, devletin güvenliğinin en üstün değer olduğuydu ve genel olarak toplumun özel olarak da medyanın ifade özgürlüğü bu anlayışın yanında daha marjinal kalmaktaydı. Bu tür bir sansür isteği basını ve okuyucularını ezecektir." Klasenbald sözlerini şöyle tamamlıyor, "Toplum, her hangi bir sansür komitesine basın özgürlüğü ve kamu haklarının sınırlarını belirleme yetkisi vermemeli. Böyle bir gücü her hangi birine vermek, ifade özgürlüğü ile tamamen çelişecektir." Yazısının son cümlesinde ise "sansürcülük ile her hangi bir uzlaşma, aslında yozlaşmadır. Zira bu durum ifade özgürlüğünü yaralar." diyerek bitirir. Moshe Negbi (*Hadashot, 19 Kasım*) ise benzer şekilde: "Kendilerinin rahat koşullarda çalışacağını umarak başka gazetelerin daha fazla sıkıntıya düşmeleri pahasına bu anlaşmayı

imzalayan gazeteler, 8 yıl önce *Hadashot* gazetesine yapıldığı gibi, sansürcüye gazete kapatma hakkı kazandıran ve şiddetli mandacılık düzenlemeleri altında ancak izin verilebilen, yaptırımlar karşısında savunmasız kalacaklardır." der. Onlar aslında, sansüre karşı Yüksek Mahkeme'ye başvurma hakkından vazgeçme pahasına göreceli bir özgürlüğü tercih etmişlerdir.

Gal-Nur, Negbi ya da Klasenbald gibiler tarafından dile getirilen bu tür açıklamalar İsrail için oldukça yeni şeyler. Kendilerine, sözüm ona Siyonist sol diyen kişiler tarafından bu tür fikirler daha önce hiç seslendirilmemişti. Siyonist partilerin tümü, sadece "önceliğin orduya mı yoksa yerleşim yeri inşaatlarına mı verileceği" gibi konularda farklılık gösterirken, siyonizm'i insan haklarının önüne geçirme konusunda hepsi hemfikirdirler. Siyonist sol, bu konuda hiçbir zaman bir istisna olmadı. İfade özgürlüğü ya da diğer temel özgürlüklerin elde edilmesi için atılan adımlar, İsrail'de politik yelpazenin merkeziyle birlikte, bazı marjinal gruplarla ve siyonist olmayan soldaki kimi şahıslarla birlikte başladı. Bana göre onlar katalizör görevi gördüler: Etki, onların kendilerinden ziyade, gençleri ve medyayı kendi fikirlerine çekmelerindeki başarılarından kaynaklandı. Aslında bu durum, siyonist solun İsrail'de büyük güç elde ettiği sırada, askerî sansürün gönüllü olarak niçin kabul edildiğini de izah ediyor. Böyle olmalıydı, zira sansürcülük, siyonizm meselesinin gelişimi için devam etmeliydi.

Peki niye bu durum değişti? Hangi sosyal faktörler bu değişimi harekete geçirdi?

Bunun birçok nedeni var. Bunlardan ilki, Batılı yaşam tarzının İsraillliler üzerindeki etkisidir. Özellikle kendisinden önceki ataları gibi kesinlikle siyonist solun baskı-

cı ortamına tahammül etmeye hazır olmayan genç nesil üzerinde. Bana göre değişimin en hayatî unsuru, özgürlüğün sınırlarının genişlemesi uğruna verilen mücadelenin ilk önemli kazanımlarının elde edildiği 1974 ile 1988 yılları arasında meydana gelmiş olan gazete okuyucusu profilinin kökten değişmiş olmasıdır.

İbranî basını da kendi karakterini bu dönemde gözle görülür biçimde değiştirmiştir. Yerel düzeyde tamamen ticarî amaçlarla çıkan Cuma gazeteleri yayın hayatına atılmalarından kısa bir süre sonra oldukça popüler hale geldiler. Üstelik, medya, düzenli olarak televizyon da izleyen geniş bir okuyucu kitlesine kendini anlatmayı öğrenmişti. Televizyonla giriştikleri rekabeti kaybetmek bir yana, yazılı basın daha önce görülmemiş şekilde gelişme gösterdi. İbranîce bilmeyen azınlıklarla birlikte 5 milyonu bulan ulusal nüfus içinde İbranî gazetelerinin ortalama Cuma tirajlarının 3,5 milyonu bulduğunu söylemek bir fikir vermek için her halde yeterlidir. Ancak bunlar olurken, 1950'li yılların ortalarından beri okuyucuların sosyal kompozisyonu da önemli ölçüde değişmiştir. Bu kompozisyon içinde, eğitim düzeyi oldukça düşük olanlar, fakirler, aşırı dindarlar ve sağ eğilimli yüzde 50'lik (ya da biraz fazlası) gazetelerden uzak durmakta ve kendilerini televizyon ile avutmaktaydı. Tam tersi bir sosyal özellik taşıyan diğer yüzde 50'lik kesim ise, her Cuma günü, biri ulusal çapta diğeri yerel çapta yayın yapan, iki ya da daha fazla gazete alma ve dikkatli bir şekilde takip etme eğilimindeydi. Aynı okuyucu grubu, sofistike ama açık görüşlü günlük gazeteleri tercih etmekteydi. Tam tersi tarafta ise, herhangi bir gazete okumaktan kaçınan (öylesine kaçınmaktaydılar ki bu gruplar için özel olarak yayınlanan haftalık yayınlar dahi söz konusu kesimler içinde popüler olamıyordu) din-

darların eğilimi, kendi hahamlarının tüm İbranî basınına yönelik kınamaları ile sürekli takviye ediliyordu. Bu tür kınamalar son on yılda artık makul sınırları aşmış ve bu, basını Yahudi okuyucuların başına sadece manevî değil aynı zamanda trafik kazasında ölmek gibi fizikî olarak da muazzam kötülükler getirebilecek olan Şeytan'ın bir oyuncağı biçiminde damgalama noktasına kadar vardırılmıştır. İsrailli sağcılar, gazete (ve tabi ki diğer 'ahlaksız' basılı materyalleri de) okumayı reddederek sürekli artan biçimde okur yazarlığını yitirmiştir.

"Yeni basın" olarak nitelendirilen bu gazetelerin büyük çoğunluğu tamamen ticarî amaç güden gazetelerdir. Siyonist "solun" halen en büyük iki gazetesi, *Davar* ve *Al Hamishmar*, istikrarlı biçimde sürekli tiraj kaybetmektedirler. Sağcılar tarafından satın alındıklarında dahi ticarî basın, finansal kayba uğramamak için, -seçim dönemlerinde mükemmel biçimde görüldüğü gibi- ortalama bir İsrail Yahudi'sinin sahip olduğundan daha geniş görüşlü hale dönüşerek kendini okuyucularının beğenilerini karşılamak zorunda hissetmektedir. İş adamı Maxwell; Şaron ve Şamir ikilisinin görüşlerini destekleme niyetiyle *Maariv* gazetesini satın aldığında gazetenin tirajı tehlikeli biçimde düştü. Hatta Maxwell öldüğünde, gazete neredeyse iflasla karşı karşıya kalacaktı. Gazete daha sonra, İran-gate skandalının kahramanı sağcı silah tüccarı Ya'akov Nimrodi tarafından satın alındı ve 30'lu yaşlarında olan oğlu Ofer'e verildi. Gazetenin yeni yönetimi, tirajı arttırmanın tek yolunun önceki dönem uygulamalarının gözden geçirilmesi ve hayatî yorumların yayınlanması olduğunu düşünüyordu. Nitekim, gazetenin mâli durumu birden bire gelişiverdi. Tabi ki bunda tek faktör şans olmadı. Çok kısa bir süre sonra *Maariv*'in en belirgin özelliği halihazırdaki Yahudi kamuoyundan yüzde 50

okuyucu kitlesinin tercih ettiği konuların başında gelen ordu eleştirileri olmuştu. Yine bu çerçevede *Maariv*'in haberleri ile gündeme gelen tartışmaların basın özgürlüğü ve kamuoyunun bilgilenme hakkı lehine gelişmesi de rastlantı değildi. Örneğin son üç ay içindeki Maariv'de, 1982 yılındaki Sabra ve Şatilla katliamında ordunun ihmal suçu işlediği yönünde haberler, ordunun seçkin birlikleri içinde alkol ve uyuşturucu kullanımının yaygın olduğunu gösteren raporlar ve askerleri döven bir başçavuşun nasıl suçsuz bulunduğu yolundaki anlatımlar konusunda dikkatle hazırlanmış mükemmel araştırmalar yayınlandı.

Aşağı yukarı benzer bir hikaye, *Haaretz*'in sahibi Schocken ailesince kurulmuş olan Tel Aviv'in yerel Cuma gazetesi *Ha'ir* için de geçerlidir. Gazetenin tirajı fena sayılmazdı ne var ki, Schockenler, tam sayfa yayınladıkları ve içeriğinde tipik bir Haredi Yahudisi'nin ağzından ya da aynı düşüncedeki bir sağcının ifadeleriyle "*Ha'ir* okumuyorum; çünkü benim için yeterince dindar değil" ya da "benim için yeterince milliyetçi değil" gibi sözlerin bulunduğu reklamları yapmaya başladıklarında tiraj kazandıklarını gördüler. Kamuoyundaki açık fikirli insanları ayartarak bu gazeteyi almalarını sağlamak için yapılan bu ilanlar istenilen amacı gerçekleştirmişti. Son Bağımsızlık Günü arifesinde aynı gazete, Bağımsızlık Savaşı sırasında Filistinlilerin katledilişine yer veren bir makale yayınlamıştır. Elimdeki güvenilir bilgiler, bu özel yayının ortalama sayılardan yüzde 40 daha fazla sattığını gösteriyor.

Bu nedenle, askerî sansürün ürkütücü gücüne karşı yapılan savaşta *Ha'ir*'in 1988 yılında elde ettiği bu ilk zafer şaşırtıcı değildi. *Ha'ir,* Mossad başkanını eleştiren ve onun görev değişikliği konusunda spekülasyon yapan

bir makalenin yasaklanması üzerine Yüksek Mahkeme'ye başvurdu. 1950'lerin sonunda "Mossad" kelimesini söylemek ve İsrail İstihbaratı'nın her hangi bir bölümünü referans alan haberler ne kadar dolaylı yapılırsa yapılsın yasaktı. *Ha'ir* gazetesi, Editörler Komitesi'nde imza atan bir taraf olmadığından, Yüksek Mahkemeye başvurma konusunda her hangi bir sınırlamaya muhatap değildi. *Ha'ir*'in başvurusunu karara bağlayan mahkeme, sansür kararını geçersiz kılarken, ifade özgürlüğünün üstünlüğünü esas aldı ve mevcut tüm araçlar tarafından her hangi bir zarara uğramaktan korunması gerektiğine hükmetti. Aynı kararda, ifade özgürlüğünün ancak ülke güvenliği öyle gerektirdiğinde sınırlandırılabileceği hükmü belirtildi. Bu kararın verildiği sıralarda, Editörler Komitesi ile ordu arasındaki yapılan 1966 tarihli anlaşmaya yeni bir madde ekleniyordu. Bu cümle, Hayim Tzadok ("Sansürün Ahlaksızca Kullanımı, 17 Kasım, *Yediot Ahronot*) ve 26 Kasım tarihli *Haaretz* tarafından kamuoyuna açıklanıncaya kadar bir sır olarak kalmıştır. Madde şöyle demekteydi: "Bundan sonra, sansür, ülke güvenliğini somut biçimde zarara uğratabileceği düşünülen kesine yakın durumlar hariç, diğer tüm yayınların sansürünü yasaklayan Yüksek Mahkeme'nin 680/88 nolu kararına göre uygulanacaktır." Tzadok'un da işaret ettiği gibi, bu maddedeki "kesine yakın" (near-certainty) kelimesinin anlamı; ülke güvenliğinin sadece çok kritik ve somut bir tehlike altında bulunması halinde ifade özgürlüğüne tercih edilebileceğiydi. Burada sansür otoritesi, sadece bu konuyla ilgili olarak ve onun fonksiyonlarını görecek başka bir yöntem olmaması halinde gücünü kullanabilecekti.

Sansür ile ilgili yaşadığımız en son skandalın durumu kısaca şöyle: Ts'elim'de yapılan çok önemli bir askerî

tatbikat 5 askerin ölümüyle sonuçlanmıştı. Genelkurmay Başkanının ve yardımcısının da bu tatbikatta bulunduğuna ilişkin haberler, General Einan'nın bu felaketi araştırmak üzere atanması ve hemen ardından ulaştığı bulguları açıklamasıyla ancak anlaşıldı. Genelkurmay Başkanı ve mâiyetinin olay yerinde olduklarına ilişkin haberler, ancak ilk defa *Haaretz*'de, ardından yayınları yasaklanan diğer gazetelerde yayınlandıktan sonra, sansür komitesinin onayı ile kamuoyuna açıklanabilmişti. Bu yöndeki bilgiler, bir hafta erteleme ardından Einan Komitesinin bulguları ile birlikte aynı anda açığa çıkabildi. Tabi yayın izninin Sabbath'ın (Cumartesi tatili-çev.-) başlamasından bir saat önce verilmesi, basını çileden çıkardı. Zira, yayınların Pazar gününe kadar tatilde olması, hükümete haberleri resmî yayın yapan elektronik medya aracılığı ile tâtil boyunca uygun dozlarda yayarak etkisini makul düzeyde tutma imkanı vermişti.

Tzadok ve diğer yorumcuların da işaret ettiği gibi, bu yasak yukarıda alıntıladığımız; basın ile sansür komitesi arasındaki 1988 tarihli anlaşmanın açık bir ihlaliydi. Tzadok'tan dinleyelim: "Genelkurmay Başkanı ve mâiyetinin Ts'elim hadisesi sırasında olay yerinde bulunduğu yönündeki haberlerin yayınlanmasının bırakın 'somut zarar' 'muhtemel zarar' ya da 'yakın tehlike' oluşturmasını, ülke güvenliğine hiçbir zarar vermeyeceği açıktır. Olaydan hemen sonra yayınların ülke güvenliğini somut biçimde yaralayabileceği yönündeki yargılar tüm mantık kurallarına aykırıdır." Üstelik bir hafta sonra, olay yayına uygun bulunduğunda güvenlik konusundaki tüm riskler ortadan kalkmış mı oluyordu? Herhangi biri, ordunun "Genelkurmay Başkanı'nın olay mahallinde bulunmasına" ilişkin haberlerin, Soruşturma Komisyonu'nun raporu ile aşağı yukarı aynı zamanda yayınlanmasını ter-

cih ettiğini kolayca anlayabilir. Böyle bir zamanlamayı garantilemek amacıyla sansürün kullanılmış olması, kesinlikle kabul edilemez; zira bu hareket, hem Yüksek Mahkeme'nin kararına hem de Editörler Kurulu ile yapılmış olan anlaşmaya aykırıydı. Askerî sansür, ülke güvenliğini korumak için yürürlüktedir, yoksa Genelkurmay Başkanı'nın rahatını sağlamak için değil. Yukarıda bahsi geçen olay, "sansür"ün nasıl keyfî olarak kullanıldığına güzel bir örnektir. Bir zamanlar İşçi Partisi hükümetinde Adalet Bakanlığı yapan, Editörler Komitesi'nin şimdiki hukukî danışmanı Tzadok, yıllardır İşçi Partisi liderliğinden uzak durmaya özen gösterse bile, bu mesafe kendisinin görüşlerine sadece ağırlık katmaktadır.

Çok kısa bir süre sonra, *Haaretz* gazetesi, inanılmaz bir adım atarak Editörler Komitesi'ndeki üyeliğinden tek taraflı bir kararla çekildiğini açıkladı. Anlaşmanın daha önce yayınlanması yasak olan metinlerinin ilk defa kamuoyuna açıklanması ile birlikte *Haaretz*'in kararı, sansür konusundaki tartışmaları yeniden başlattı. Klasenbald'ın da izah ettiği gibi, "Pratikte *Haaretz*'in anlaşmadan vazgeçmesi; bundan böyle Editörler Komitesi'nin gazeteler ile sansür makamı arasındaki tartışmalarda her hangi bir inisiyatifinin kalmayacağı anlamına geldiği gibi, yine bundan böyle Genelkurmay Başkanı'nın da bu tür kararları alma yada iptal etmede eskisi gibi güçlü yetkilere sahip olamayacağı sonucuna çıkıyordu. *Haaretz*'in; medya ile sansür makamı arasında varılan anlaşma gereği, 'üzerinde ittifak edilen konulardaki sansür uygulanması kuralına itaati sürdüreceği' anlaşılıyordu; ancak gazete, bundan sonra sansürcülüğe karşı davaları mahkemelere götürme konusunda kendisini daha özgür hissedecekti." Böyle bir itaati gerektiren zorunlu haller sıralanmıştı ve bu listeler belli aralıklarla gazete editör-

leri ve sansür heyeti arasındaki anlaşmalarla revize ediliyordu. Konularına göre kategorik olarak sıralanan her şey, koruyucu sansüre tâbiydi. Ancak, bunun yanı sıra hükümet de, her hangi bir konudaki yayınları yasaklama gücünü elinde bulunduruyordu. Örneğin; Etiyopya ile ilgili tüm haberler, Etiyopya diktatörü Mengistu ile iyi ilişkilerin korunması amacıyla bir süre yasaklanmıştı. Bu nedenle Yüksek Mahkeme'ye götürülen davalar, herhangi bir sıradan sansür vakıasından sert yaptırım gerektiren davalara kadar tüm davalarda alt mahkemelerin vermiş olduğu sansür kararına itaat etmeme üzerine verilen cezanın iptali için yapılıyordu. Yine Klasenbald'ın işaret ettiği gibi, "Buradaki avantaj, böyle bir yasal hareketin sonuçlarının tamamen yasal bir prosedüre bağlanmış olmasıdır. Delillerin sağlamlığı, oturum zamanları, bu davaya benzer diğer durumların davayı etkileme gücü ve duruşmaların halka açık olması vs. tüm bunlar, Editörler Komitesi'nden önce varolmayan şeylerdi."

Bu tartışmanın kalan kısmı, İsrail hükümetinin, diğer demokratik ülkelerdeki normalde gizlenmeyecek bilgileri, zayıf olup olmamasına önem vermeden güvenlikle ilgili olabilecekleri bahanesiyle üç kağıtçı bir şekilde saklama serbestliği ile ilgilidir. Aslında, sözde gizlenen bu bilgiler dolambaçlı yollarla İbranî basınında bir şekilde ifşa edilmektedir. Başka durumlarda ise basın, suskunluğa zorlanmakta, en iyi ihtimalle olsa olsa kendisinin kamuoyunu bilgilendiremediğini itiraf etmesine izin verilmekte. İsrail basınındaki dolambaçlı söz oyunlarının en mükemmel uygulaması bana göre, doğrudan doğruya söyleyemeyeceği her ne varsa o konu hakkında değerli bilgiler vermeyi bir şekilde başarabilen Amir Oren'dir. Ts'elim hadisesinden sonra, birçok kişi Jandarma Soruşturma ekiplerinin, araştırma yapmak üzere olay bölgesi-

ne hemen neden sevk edilmediğini merak etmişti. Oren, 20 Kasım'da *Davar*'da şöyle yazıyordu: "Jandarma komutanı faciayı öğrenir öğrenmez Ts'elim'e gidebilirdi; ancak yolda üst rütbeli bir görevlinin Jandarma Soruşturma ekiplerinin beklemesi talimatıyla dönmek zorunda kalmış olmalı. Öyle ise, bizler, Jandarmanın ordu hiyerarşisine böylesine sadakatinden alacağımız çok değerli bilgiler var." Naklettiğimiz cümleler, dolambaçlı olduğu kadar, aynı zamanda Jandarma komutanını olayı soruşturmaktan alıkoyanın aslında Genelkurmay Başkanı olduğunu, çünkü çok titiz bir şekilde yapılacak böylesi bir soruşturmadan korkması için birçok nedenleri olduğu konusunda okuyucuların mantıklı bir varsayımda bulunmalarına da imkan vermekte.

1981 gibi çok erken bir tarihte dahi, Oren, Lübnan işgalinin yapılmakta olduğu yolunda İsrail kamuoyunu bilgilendiren ilk kişi olduğu gibi, bu işgalin amaçları ve boyutları konusundaki tahminlerinde yüzde yüz başarı kaydetmişti. Tüm bunlar, yukarıdaki yaptığımız alıntılara benzer dolambaçlı lafların yardımıyla olmuştur. Bir süre sonra, *Maariv* gazetesinin savunma haberleri muhabiri Ya'akov Erez, bu işi daha iyi yapmaya başladı. Erez, Polenezya adasındaki kabile şeflerinin, savaşın mahvettiği egzotik bir adaya yaptığı maceralı ziyareti betimleyen "Yerlilerin Efsaneleri" isimli dizi yazıyı hazırlayan kişiydi. Erez'in hikayelerinde konu ettiği hayalî konuların aslında; İsrail ordu komutanlarının ve Mossad ajanlarının 1982 haziran ayı öncesi Beyrut kentinin Falanjistlerin elindeki bölümüne yaptıkları gizli ziyaretleri ortaya koyduğunu anlamak hiç de zor değildi. Erez, burada olaydaki kahramanların gerçek konumlarını açıkça belirtmek yerine Talmud'tan alınan şiirsel bir cümle ile belirtmek gerekirse, "Akıllı kişiye bir ima bile yeterlidir"

sözündeki gibi, okuyucuyu zararsız bilgilerle, derinlikli mesajlar vererek uyandırmaktadır.

Neyin toplumsal bir bilgi olduğu yönündeki tartışmaları dahi kontrolünde tutan İsrail sansürünün hangi boyutlara ulaştığını gösteren başka bir örnek daha vermeme müsaade edin. Tel Aviv kent merkezinin tam ortasındaki Savunma Bakanlığı binasının tepesinde yaklaşık 50 kat kadar yukarıya doğru uzanan bir kısım bulunmaktadır. Doğal olarak bu bina herkes tarafından rahatlıkla görülebilmekte ve dünyanın en beceriksiz istihbarat örgütlerinin en beceriksiz ajanları tarafından dahi kolaylıkla fotoğrafı çekilebilmekte. İnşaatın ilk aşamalarında bu uzantı hakkında İbranî basını tarafından, görülecek turistik bir yermiş gibi fotoğrafları yayınlanmış ve çeşitli yorumlar yapılmıştı. Ta ki o kocaman garip boyutları hakkında İbranî basınında maliyetle ilgili tehlikeli sorular yükselene kadar. Bu tür haberlere cevap olarak Bakanlık derhal bir sansür genelgesi yayınlayarak, fotoğraflarından başlayarak onun varlığını çağrıştıran her hangi bir açıklama da dahil olmak üzere bu bina ile ilgili her şeyi yasakladı. Tel Aviv'de yaşayan ya da bu kenti ziyaret eden her kişi, bu ilginç sivri kuleyi görebilir; ancak ne ilginçtir ki onun hakkında toplum içinde hiç kimse ondan söz edemez. Bu durumda dahi İbrani basını, satır aralarını dikkatlice okuyan kişilere faydalı olmak için sansürü kurnazca yenmenin yollarını bulmuştur. Tabii ki, kamuoyunun bilgilenme hakkını engelleme girişimleri, apaçık bir ahmaklığı ortaya koymaktadır. Ancak yine de bu ahmaklık ile, bunun ardındaki Askerî İstihbarat Komutanı ve Genelkurmay Başkanı gibi yetkililer, mutlaka İsrail askerî sansürcülüğü konusundaki tartışmalarda göz önünde bulundurulmalıdır.

Tüm deliller, ordunun kendi çıkarlarını artırmak,

özellikle de ekonomik manevraları ve kadrolarının sahip olduğu kârlı ayrıcalıklar üzerindeki gizliliği korumak için sansüre ihtiyacının olduğunu göstermektedir. Görüldüğü kadarıyla, kendi güçlerini sadece kendilerinin umursamadığı üst düzey İsrailli politikacılar hariç hemen herkes tarafından ulu orta konuşulduğu halde, en küçük erbaşın dahil ordu personelinin maaşları, İsrail'de "çok gizli" seviyesinde güvenlik damgası taşır. Yair Fidel'in bizlere sunmuş olduğu anlatım (*Hadashot,* 27 Kasım) bu konuyu kuşatan gizemliliğin ne kadar yoğun olduğu konusunda bir fikir vermektedir: "Önceki Ekonomi Bakanı, Moda'i, profesyonel ordu tarafından alınan kimi ödeneklere, oldukça fâhiş oldukları gerekçesiyle, şiddetle karşı çıkmıştı. Onların gerçek miktarını öğrenmeyi başarır başarmaz, Başbakan İzak Şamir'e bir bilgi notu vererek söz konusu rakamları sundu. Şamir'e yakın kişilere göre, Başbakan, Moda'i'nin notu karşısında, Savunma Bakanı Moşe Arens'i bu işin gerekçelerini öğrenmek üzere derhal görüşmeye çağıracak kadar hayretler içinde kalmıştı. Ancak bu görüşme gerçekleşmeden hükümet düştü. Yeni Başbakan İzak Rabin, aynı zamanda Savunma Bakanlığı'nı da elinde uttuğu için, ordu bütçesinin ayrıntıları konusunda kendi kendine izahat istemesi her halde düşünülemezdi."

Fidel, yazısında "gizlilik" konusunu tüm açıklığı ile gündeme getirmekte: "Şunu çok iyi bilmeliyiz ki; çok gizli damgası taşıyan bu tür bilgiler, sadece bunları bilme hakkı olan kamuoyundan değil aynı zamanda görevi bunları bilmek olan yöneticilerden de gizlenmektedir." İşin dahası, bu bilgiler gelir vergisini toplamakla sorumlu yetkililerden de gizlenmektedir. Bundan dolayı, Fidel ve diğer yorumcular bir şüpheyi gündeme getirmekteler: "İsrail ordusu, kadrolarına verilen vergiye tâbi ka-

zancın tümünü beyan etmemekle aslında yıllardır maliyeyi dolandırmaktadır. Bu tür kuşkular konusunda daha fazla yorum yapmam mümkün görünmüyor; zira bunu sonuna kadar aydınlığa kavuşturma işi sansür tarafından kesintiye uğratılmaktadır. Ancak şu kadarını söylemeliyim ki; İsrail Başbakanı için 'çok gizli" damgası taşıyan -normalde ise artık vatandaşların bile bildiği ve hakkında gevezelik yaptığı- konular, İsrail'i yıkılmış eski doğu Avrupa rejimleri ile -hatta birçok İsrailli Yahudi bu tür bir benzetmeden nefret etse bile- varolan Arap ya da Arap olmayan tüm anti demokratik rejimlerle aynı kategoriye koymakta"

Fidel'in, ordu bütçesinin tüm ayrıntıları ile ortaya konulması yönündeki göndermeleri, Aluf Ben'in 25 Ağustos tarihli *Haaretz*'deki "Kamuoyunun Dikkatinden Uzaklarda" başlıklı yazısıyla büyük bir uyum göstermektedir. Ben: "İsrail'in ilk kurulduğundan beri savunma bütçesindeki her kalem sır olarak saklanmaktadır. Şimdiye kadar bu gizlilik sebebiyle 'Savunma Bakanlığı'nın bütçesi kesinlikle Knesset gündemine getirilemez; ancak Parlamentonun Finans, Dış İlişkiler ve Savunma Komiteleri tarafından oluşturulan ortak bir komisyon tarafından tartışılır' hükmünü getiren Temel Yasa (Basic Law), yani Kamu Ekonomisi Yasaları (State Economic Affairs Law) sayesinde yasallaştırılmıştı. Resmî Gazete'de yayınlanan yıllık bütçede Savunma Bakanlığı'na, bu bakanlığa söz konusu yılda tahsis edilen toplam miktarın yer aldığı sadece bir tek satır ayrılmıştır." cümleleri ile bizleri bilgilendirmektedir. Ben, sözlerini biraz daha ileri götürerek, "Hatta 'Bilgilendirme Kitapçıkları' ismiyle Savunma Bakanlığı matbaası tarafından basılan yayınların (tabii ki bu yayınların politik muhtevası iktidarda Likud ya da İşçi partilerinden birinin olmasına göre değişmektedir) gi-

derleri dahi 'çok gizli' sınıflamasına tâbidir."

"Güzel Vatanımız İsrail Cemiyeti" gibi çeşitli kuruluşlara Savunma Bakanlığı tarafından yapılan bağışların boyutları da aynı şekilde "çok gizli"dir. Dahası, Amerika'dan İsrail'e yapılan ve düzenli olarak bilgileri Kongreye sunularak senato yayınlarında duyurulan ve konuyla ilgili uzmanlık dergilerinde de yayınlanan silah satışları konusundaki bilgiler de İsrail'de sırdır. İsrailliler, her sıradan Amerikan vatandaşının bilebileceği şeyleri öğrenmekten men edilmiştir.

İbranî basını, bu totaliter gizlilik duvarını delmekle bu güne kadarki en iyi işini yapmıştır. Özellikle ülkenin ekonomik bir darboğaz içinde olduğu dönemde, basının sansürcülüğe karşı saldırıları, etkilerini göstermiştir. Hükümet içinde ekonomik işlerden sorumlu bakanların ekonomik sıkıntıdan dolayı eleştirilmeleri beklentisi, Ordunun finansal sırları konusundaki her hangi bir saldırıya karşı kullandığı sansür kalkanını biraz da olsa yıpratma etkisi göstermiştir. Sansürdeki gevşeme sayesinde Fidel sonunda İsrail kamuoyuna şu cümleleri de söyleyebilmiştir: "Amerika'nın İsrail'e yardımlarını saymazsanız, İsrail'in savunma bütçesinin yüzde 52'si ordudaki kurmayların maaşlarına, ikramiyelerine ve emekli maaşlarına gitmektedir. Kesin bir rakam vermek gerekirse, 5,8 milyar Şekel (2.2 milyar ABD Doları) bu işe harcanmaktadır." Ancak Ben'in de doğru biçimde gözlemlediği gibi, bu rakam, Savunma Bakanlığı ile güvenlik güçlerinin istihbarat gibi birimlerindeki diğer sivil memurlara ödenen maaş, ikramiye ve emekli aylığı rakamları hariç miktardır. (Bu sonunculardla istihdam edilen insan sayısı hatırı sayılır rakamlara ulaşmaktadır.)

Ordu kurmaylarının ikramiyeleri konusunda bilgi verirken, Fidel, bu konuyla ilgili diğer bilgilerin ise hâlen

açıklanamadığı konusunda okuyucularını uyarmaktadır. Fidel en azından, "asıl maaşların üzerine çok sayıda değişik ek ödenekler bulunmaktadır." diyebilmektedir.

Örneğin; sadece ordu kurmaylarının değil, âilelerinin diş bakım harcamaları bile ordu tarafından ödenmektedir. Ordu kendi mensuplarının spor yapmalarını tavsiye etmesi sebebiyle kurmayların ve âilelerinin kullandığı spor teçhizat ve aletlerini satın almaktadır. Ordu, onların tüm spor karşılaşması, konser, tiyatro ve diğer kültürel (!) etkinliklere giriş bileti masraflarına ortak olmaktadır. Tüm bunlara ilave olarak, onların âileleriyle birlikte tâtil masrafları, eğer tâtilde bir ev ya da pansiyon kiraladı ise bunun harcamaları ve ordu mensupları ile âilelerinin özel amaçları için kullanmak üzere kiraladıkları otomobillerin (Beyaz araçların) kira bedelleri ordu ödeneklerinden karşılanır.

Fidel devam ediyor: "Ekonomi Bakanlığı'na göre, profesyonel ordunun ücret bordrosunda görünen insanların sayısı son 10 yılda yüzde 10 kadar azalmış olmasına rağmen, bu tür lüks araçların sayısı yüzde 15 arttı. Yani her memura bu araçlardan 1,1 adet düşmektedir."

Özetleyecek olursak, diğer faktörler bir yana, sansüre başvurması sebebiyle İsrail ordusu her geçen gün hızla yozlaşmaktadır. Kamuoyunun ve hatta siyasetçilerin bu yozlaşmanın boyutlarını bilmelerine engel olunması, olumsuz etkiyi büyütmektedir. Amerika'nın İsrail'e cömertçe sunduğu yardımlar, İsrail ordusunun kalitesine en küçük bir iplik kadar dahi katkı yapmadığı gibi, işi daha da kötüye götürmektedir. İlk planda, bu yardımlar sadece ve sadece İsrail'in işgal ve saldırganlığını arttırmaktadır. Bana göre, bu durum her geçen gün biraz daha kötüleşiyor. Çok iyi bilinen örneklerden de anlaşılacağı gibi, ülkeler, Amerika tarafından "askerî ve politik hazım-

sızlık yapacak noktaya kadar" askerî yardımlarla şişirilebilir. Çok güçlü deliller göstermektedir ki, Amerikan askerî yardımı, söylenen amaçlarının tam tersine, İsrail ordusunu her geçen gün biraz daha yozlaştırmakta ve etkisizleştirmektedir. İsrail'in, özellikle kesenin ağzını açma yetkisi olan Kongre aracılığı ile Amerikan siyasetini etkileme konusundaki gücü, herhangi bir stratejik ya da diplomatik beceriden çok daha belirleyicidir. İçerideki sosyal yapı anlamında İsrail, her geçen gün artan oranda, ordunu rolünün kendi gücünü korumak için vatandaşlardan tehditle para gasbetmeyle sınırlı olduğu Latin Amerika ülkelerine benzemektedir.

Askerî sansür, bu etkinin kolayca gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır. İsrail yönetim olarak, "ordusuna her geçen gün artan bir iştahla ülke kaynakları üzerine el uzatma imkanı veren" saldırgan savaşlara girişme konusunda kabiliyet sahibi olduğunu göstermiştir. Bunların, artık Ortadoğu'ya dönük politikaları etkileyen başlıca unsurlar olduğu görülmelidir. İsrail ordusunun sahip olduğu aptalca yüzsüzlük malum olmasına rağmen, onların her geçen gün artan iştahlarının tatmini için İsrail ekonomisinin sonsuza kadar devam etmeyeceği bilindiği halde hâlâ bu aç gözlülüklerini tatmin edebilmektedirler. Aynı zamanda, İsrail'e silah sağlama konusunda pek cömert olan Amerikan kongresinin, gereksiz pahalı şeyler için sonsuza kadar beleş para vereceği umulamaz. Azalan prestijlerini yeniden kazanmak ve aynı zamanda işgal ve savaşlar aracılığı ile ellerini diğer milletlerini zenginliklerine uzatmak için bir şeyler yapma ihtiyacı hissetmelerinin sebebi budur. Dahası, geçmişteki askerî oligarşilerin anladıkları yolla, onlar da anlayabilecekler.

2. Kısım

DIŞ İLİŞKİLER

2. Bölüm

İsrail'in Stratejik Hedefleri ve Nükleer Silahlar

27 Nisan 1992

Giriş

Bu bölüm, İsrail'in en önemli generalleri ile istihbarat uzmanlarının İbranî basınındaki yorumlarından alıntılar yaparak, benim İsrail politikalarının gerçek hedefleri olarak kabul ettiğim şu üç unsuru ortaya sermektedir: Ortadoğu'nun tümüne hegemonya kurmak, İsrail'in bu hedefine ulaşması sürecini çok fazla rahatsız etmeyen rejimlerin "istikrarı"nı korumak ve bu hegemonik amacın gerçekleşmesi için nükleer silah kullanma ihtimali. Bu bölümde bahsi geçen General Amnon Şahak-Lipkin, halihazırda İsrail'in Genelkurmay Başkanı'dır. General Shlomo Gazit de, Oslo sürecini hazırlayan gizli pazarlıklar sırasında Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ile (Daha doğrusu FKÖ'nün gizli polis şefleri ile) pazarlıkları yürüten kişilerden biriydi.

17 Nisan 1992 tarihinde, Hamursuz Bayramı'nın arifesinde, Genelkurmay Başkanı'ndan sonra rütbe olarak en

üst düzey konumda bulunan iki İsrail generali, İbranî basınına oldukça ayrıntılı röportajlar verdiler. Bunlardan biri, dönemin Genelkurmay Başkan Yardımcısı General Amnon Şahak-Lipkin (şu an Genelkurmay Başkanı oldu) *Maariv*'den Ya'akov Erez ve Immanuel Rozen'e konuşurken, diğer bir üst düzey komutan, Askerî İstihbarat Komutanı General Uri Saguy da *Yediot Ahronot'tan* Ron Ben-Yishay'a açıklamalarda bulunuyordu. Ne ilginçtir ki, aynı gün İsrail kamuoyuna yönelik konuşmaları yarı resmî olarak kabul edilebilecek bir kişi durumundaki nükleer politikalar konusunun ünlü uzmanı Oded Brosh'un *Haaretz*'de bir makalesi yayınlanıyordu. Böylece İbranî basınında ilk defa, İsrail'in her hangi bir savaş sırasında nükleer silah kullanma seçenekleri tartışmaya açılıyordu. İsrail'in stratejik hedefleri ve bu stratejik planlama içinde nükleer silahların oynadığı rol konusundaki bilgilerimizde genel bir hükme varmak için tüm bu başlıkların muhtevaları ile son dönemlerdeki gazete makalelerini yan yana koymak gerekiyor.

Bunu yapmadan önce, İsrailli olmayan okuyucular için, "İsrail'in stratejik hedeflerinin yön olarak bölgesel olmasından dolayı, (yereldeki) Filistinliler konusundaki kaygılarının ikinci planda" olduğunu hatırlatmak faydalı olacaktır. Doğrusu, Filistinlilerin ezilmesi İsrailli stratejistleri zerre kadar ilgilendirmemektedir. Ayrıca, yapısı nasıl olursa olsun"Filistin probleminin çözümü" adı altında sunulan önerilerin hiçbiri barış falan getiremeyecektir; çünkü İsrailli stratejistler, Hindistan'dan Moritanya'ya kadar yayılan tüm Ortadoğu üzerine hegemonya kurmayı hedeflemektedirler. Doğal olarak geniş bir hâkimiyet kurmayı amaçlayan bu yayılmacılığın en yakın kurbanları Filistin halkı olmakta. Yine şunu da ilave etmek gerekir ki İsrail stratejik düşüncesinde, tüm Ortado-

ğu üzerine egemen olmak, İsrail topraklarında Yahudi yayılımından ve hâkimiyet kurmasından daha önemlidir.

Bu konunun detaylarına inmeden önce, İsrail'in en iyi istihbarata sahip strateji yorumcularından biri olan Yoav Karni'nin *Haaretz* gazetesinin 25 Mart tarihli nüshasında yer alan "Eski Moda İsrail Metotları" isimli yazısında belirtilen bir olayı yeniden hatırlatmak isterim. Yazı, İsrail'in büyük stratejilerinde Amerikan faktörünün gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Karni, İsrail'in Washington Büyükelçisi Zalman Shoval tarafından alenen herkesin önünde söylendiği halde Amerikan basınında yer almayan "Amerika ile İsrail arasında dünya çapında stratejik bir işbirliği" fikrine eleştirel yaklaşmaktadır. Karni'ye göre "Beyaz Saray'dan İsrail hükümetinin her türlü kötü hareketini ve bunların yol açtığı sonuçları görmezden gelmesi istenirken, Amerika için yeri doldurulamayacak stratejik bir değer olduğu gerekçesiyle İsrail'in politikalarının anlayışla karşılanması gerektiği talep edilmektedir." Niye? Çünkü eski Sovyetler Birliği'nin enkazı üzerine yükselen Orta Asya'daki Müslüman cumhuriyetler "kesinlikle İslamcı fundamentalist ve Batı karşıtı rejimler haline gelecekler ve bu devletler bir zamanlar SSCB'nin hiçbir zaman başaramadığından daha fazla Ortadoğu'yu terörize edeceklerdir." Shoval, "Amerikan yönetiminin söz konusu tehlikenin ne kadar yakın olduğunu bir türlü anlayamamasından duyduğu rahatsızlığını" ifade ederken, bu tehlikeye karşı koyabilecek tek gücün İsrail olduğunu kaydediyor. Shoval ile alay eden Karni ise, kurnaz bir şekilde (aslında sansürcülerin kafasını karıştırmak için) İsrail'in stratejik hedeflerini gerçekleştirmek için takip etmiş olduğu diplomatik uğraşılarını anlatan otantik bir olayı ilk defa ifşa etmekteydi: "9 yıl önce tüm Müslümanlara karşı evrensel bir mücadeleye katılı-

mını sağlamak isteyen geveze bir İsrail elçisi, Hindistan'dan kovulmuştu. Soğuk ilişkilerden sonra Hindistan'ın daha yeni yeni Dışişleri Bakanı'nın muhatap listesine alınması istendi." Olayın tarihi olarak 1983 yılı gösterilmektedir. O sıralarda Savunma Bakanı olan Şaron, Amerika'nın büyük lütfu sayesinde kukla Lübnan hükümetiyle yaptığı "barış" anlaşmasından dolayı kendini oldukça güvende hissediyordu. Bu gönül rahatlığından olsa gerek, Pakistan'ın nükleer tesislerini yok etme amacıyla Hindistan'a ortak bir saldırı önermişti. Plana göre, İsrail hava araçlarını sağlayacak, Hindistan ise sadece üslerini kullandıracaktı. Bu arada, söz konusu gelişmeden sadece iki yıl önce 1981 yılında Şaron, daha sonraki yıllarda kamuoyuna da yansıyacak olan bir konuşma yapmış ve konuşmasında İsrail nüfuzunun "Moritanya'dan Afganistan'a kadar" yayılmasını ülkesinin öncelikli hedeflerinden biri olarak nitelendirmişti. Aslında, gizli olmayan bir çok İsrail kaynağı da, İsrail'in bu stratejik hedefini açıkça ortaya kaymaktadır. Buradaki tek sorun, açıkça söylenen ya da lafı edilmese bile fiilen uygulanan bu hedeflerin, Amerika'nın politikaları ile çelişme kaygısıdır. Amerikalılar zaten bilmek istemediklerinden dolayı, İsrail'in hedeflerinin (çoğunlukla) farkında olmadıklarından, İsrail yönetimi harekete geçme konusunda geniş bir özgürlüğe sahiptir. İlginçtir ki, Amerikan istihbaratının tüm birimleri de, bu konuda Amerikan medyasından çok daha fazla, "görmezden gelme" eğiliminde olabilmektedir.

Karni, " İsrail'in tüm Müslümanlara karşı girişilecek evrensel savaş" konusundan bahsettiğinde, bu konuda kesinlikle abartmada bulunmuyordu. Bu ve buna benzer görüşler, İsrail güvenlik sisteminin son yıllardaki politikaları hakkında yapılan resmî açıklamalarda sürekli or-

taya konmaktadır. Bunlardan birini, Haaretz'in usta politika muhabiri Uzi Benziman, 20 Mart tarihinde kaleme aldığı yazısında "Lübnanlı Şeyh [Abbas] Musevî[1] ve âilesinin suikastla öldürülmesi fikrinin İsrail'in aleyhine dönebileceği" yönünde getirmiş olduğu yumuşak ve sansürü de gözeten çekimser itirazların, güvenlik sistemi içindeki kaynaklarca nasıl büyük bir tepki gördüğünü yazmaktaydı. Aldığı tepki şuydu: "[Abbas] Musevî'nin öldürülmesi, Müslüman fanatikler tarafından İsraillilere karşı her hangi bir şekilde gerçekleştirilmiş olan öldürme ya da ölümcül suikastlara misilleme olarak kabul edilmelidir. Kimi insanlar bizlere daima, İsrail'in ölümü bir davranış biçimi olarak kabul eden tüm Arap devletleri ve İslamcı fanatiklere karşı uzun dönemli bir mücadeleye giriştiğini hatırlatmaya meraklıdırlar. Bundan dolayı da, İsrail hükümetinin kanlı hesaplaşmalarına dayalı şiddet politikalarını eleştirmek çok da adil değildir. Bir dönem İşçi Partisi'nden Başbakanlık yapmış olan Levy Eshko'nun şu sözleri, (İsrail'in benimsediği) kuralı en iyi anlatan kelime olsa gerek: 'Hesap defteri açıktır. Onu dolduracak olan ise bizim ellerimizdir.' Bazı vatandaşlarının kendisine karşı kullanmak istedikleri hesaplaşmalar bir yana, bunun anlamı; kanlı hesaplaşmaların, İsrail'in tüm düşmanlarına karşı takip ettiği temel anlayışı olduğudur. (Burada Benziman'ın cümlesindeki "bazı insanlar" ifadesinde olduğu gibi, sansüre karşı geliştirilmiş aşırı duyarlı soyut kelimelerine dikkat edin.) Bu düşünce çılgınca gelebilir; ama bu politika, İsrail güvenlik sistemi tarafından çok eski dönemlerden beri, hatta İsrail'in kuruluşundan daha eski bir süreden bu yana benim-

1- Abbas Musevî, Lübnan Hizbullahı'nın Şeyh Hasan Nasrullah'tan önceki genel sekreteridir. [Çev.]

senmiştir. Benziman sözlerini, bu tür fikirlerin İbranî basınındaki en seçkin yorumcularca sıklıkla nakledildiğini belirterek bitiriyor. Ancak, bilebildiğim kadarıyla, bu İsrail dışındaki popüler gazetelerin hiçbirinde yer bulamıyor. İsrail içinde bile, bu stratejik çılgınlığa karşı açıkça meydan okuyanların sayısı azdır. Bunun sebebi de sansür değil, bilakis İsrail aydınlarının (resmî görüş karşısındaki) geleneksel yaltakçılığıdır. Kısacası herkesin anlayabileceği basit bir dile tercüme etmek gerekirse, söz konusu strateji İsrail tarafından insanlığın önemli bir kısmına karşı yürütülen sürekli savaş hali anlamına gelmektedir.

Bu nedenle İsrailli generaller ve nükleer güç uzmanlarının açıklamaları, ancak bu geniş perspektifli stratejik hedefler göz önünde bulundurulduğunda tam olarak anlaşılabilir. Bunlardan bazı alıntılar yapmaya Genelkurmay Başkan Yardımcısı General Amnon Şahak-Lipkin'den başlayacağım. Lipkin'in rütbe yükselişi 1982-85 arasında Askerî İstihbarat Albayı olduğu sırada başlamıştı. Falanjist liderleri ziyaretinde kendisine haberciler de eşlik etmiş, o da bu vesileyle kendisinin "Falanjist güçlerin ne kadar güçlü olduğu ve İsrail'in Lübnan'daki amaçlarına ulaşabilmek için onlara tam anlamıyla güvenmesi gerektiği" yolundaki görüşlerini medyaya pazarlama fırsatı bulmuştu. Lipkin, en kritik açıklamasını "Ortadoğu'da İsrail dışında her hangi bir devletin nükleer güç elde ettiğini farz edersek, nükleer gerçekler karşısındaki tutumumuzu değiştirmemiz gerekmeyecek mi? Bu konuyu gizli diplomasideki pazarlıklarda gündeme getirmeyecek miyiz? Nükleer güç elde etme sürecini engelleme konusunda her zaman başarılı olabilecek miyiz?" gibi sorulara verdiği yanıtlarla yaptı. Lipkin'in yanıtı şu oldu: "Irak'la neyin sorun olmadığını tartışmamız

mümkün değil. Aynı şekilde İran'la da söz konusu olamaz. Hele nükleer güç konusunda kesinlikle böyle bir şey düşünülemez. Suriye ile ise zaten böyle bir konuyu konuşamayız. Nükleer güç sahibi olma sürecini engellemenin ya da geciktirmenin bizim gücümüz dahilinde olmadığı yönündeki görüşleri de kabul etmiyorum. Bir haftalık geciktirme bile hayatî derecede önemli olabilirken, 10 yıllık bir geciktirme muhteşem olacaktır. Bugün tek bir Arap ülkesi dahi nükleer güce sahip olduğunu ispatlayamamıştır. İnanıyorum ki İsrail devleti şu andan itibaren tüm gücünü kullanacak ve tüm gayretlerini, hangisi olursa olsun Arap devletlerinden herhangi birinin nükleer alanda gelişme sağlamasını engellemek üzere yönlendirecektir." Yine Lipkin'in "Bu şiddet yöntemlerine de ihtiyaç duyulacağı anlamına mı geliyor?" şeklindeki soruya yanıtı: "Bana göre, tüm imkanların ya da en azından eldeki yöntemlerin büyük bir kısmının bu amaç uğruna kullanılması meşrudur."

Şahak-Lipkin'in Irak konusundaki sözleri, Saddam Hüseyin yönetimine karşı çıktığı şeklinde yorumlanmamalı. Gazeteciler kendisine "Körfez Savaşı'nın son günü yapılan (ancak hiçbir zaman açıklanmayan) bir toplantıda Saddam Hüseyin'in iktidarda kalmasının İsrail'in çıkarlarına olduğu" yönünde görüş belirttiğini hatırlatıp "bu görüşünün halen geçerli olup olmadığını" sorduklarında General, "Gönül isterdi ki keşke Saddam Hüseyin gibi bir güç hiç doğmamış olsaydı. Onun oluşumunu engellemeye çalıştık; ama çabalarımız başarısız oldu. Şimdi ne yapacağımıza karar vermemiz gerekiyor. Aslında Irak'taki rejimin yapısını ve tüm dünya karşısındaki düşmanca davranışlarını değiştirme imkanına sahip olunması herkes için hayırlı olacaktı; ancak Irak'ta hiçbir değişim mümkün değildir. Irak, tüm dünyaya kafa tutan bu yapı-

sıyla hep böyle kalacaktır. Doğru, şu anda olanlarda tüm dünyanın katkısı var. Fakat Irak'ın düşünceleri hiçbir zaman değişmeyeceğinden Saddam Hüseyin'in ortadan kaldırılması, sadece ve sadece, tüm dünyaya kurnazca sırıtan başka bir diktatörün ortaya çıkışına neden olacaktır. Irak'ın şu an maruz kalmış olduğu zorluğu bir şekilde tazmin etme kaygısındaki tüm dünya şimdi, onun eski yeteneklerine yeniden kavuşmasında ve restorasyonunda yardımcı olacak. Bunun için; eğer boykot edilen Saddam'lı Irak ile tüm dünyanın desteklediği Saddam'sız Irak arasında bir seçim yapmak zorunda kalsam Saddam'ı yeğlerim. Çünkü Saddam hiç kimse tarafından destek görmeyecektir." diye cevaplandırmıştı.

Az önce yaptığımız alıntılarla uyumlu bir şekilde, İsrail'in Saddam Hüseyin'in iktidarda kalması için nasıl yardımcı olduğu konusunda çok az bilinen diğer bazı şeyleri tartışmaya geçmeden önce yukarıdaki alıntılarda sık sık geçen "tüm dünya" cümlesini izah etmeme izin verin. Aslında bu ifade, İsrail'in stratejik düşünüşünün çok önemli başka bir yönünü yansıtmaktadır. Şöyle ki; Apaçık düşman olan Arapların ve Müslümanların yanı sıra, diğer Yahudi olmayan milletler de tek bir varlıktır ve İsrail istihbaratının doğru biçimde ortaya çıkardığı hedeflere ulaşmada her birinin müttefik olduklarına inanılır ve onların tümü uğursuz ve aptaldır. Bu anlayışın, Arapların ya da tüm Müslümanların uğursuz bir doğaya sahip oldukları kısmı hariç, sık sık doğruluğu sorgulanmaktadır. Bu tür sorgulamaların en tipik örneği, Şamir'in Knesset'de yaptığı konuşmasına yönelik eleştiri getiren Amnon Abramovitz'in yazısıdır (*Maariv*, 10 Nisan). Şamir konuşmasında "İkinci Dünya Savaşı sırasında Yahudi milletinin, Yahudilere düşmanlıkta birbirinin benzeri olan ve Yahudilerin çekmiş oldukları şu anki acı kader-

de aynı oranda pay sahibi olan, iki düşman blok arasında bırakıldığını" söylemişti. Abramovitz ise yorumunda şunları yazıyordu: " 'Yahudi milleti iki düşman blok arasında yalnız başına terk edildi' cümlesi de ne demek? Benim bundan tek anlayabildiğim, İkinci Dünya Savaşı'nın her iki tarafı da aynı ahlakî değerlere sahipti ve bunlar kendi aralarında çekişirken biz Yahudiler ayak altında kaldık. 6 milyon Yahudi'nin Almanlar tarafından yok edildiği haberleri Şamir'in dikkatini henüz çekmedi galiba? 'Her iki taraf da Yahudilere karşı eşit düşmanlıkta idi ve onların acı kaderinde kayıtsızdı' sözünü de anlamak mümkün değil Bunun bana göre tek anlamı sadece Nazi Almanya'sı, bizlerin acı yazgısından sorumluydu. Şamir yoksa, Churchill ve Hitler'in bize aynı muameleyi yaptığını mı kastediyor? Şamir'in kafasındaki şeyin ne olduğunu tahmin etmek çok zor. Ona göre, bütün dünya sürekli olarak Yahudilerin karşısında ve hep öyle kalacak. Ona göre, Churchill'in Hitler'den, George Bush'un Saddam Hüseyin'den ya da Mitterand'ın Kaddafi'den hiçbir farkı yok." Bu nedenle, İsrail güvenlik sistemi tarafından görüşleri tamamıyla paylaşılan Şamir'in cümlelerindeki o fikir dünyası çözümlenmeden İsrail'in stratejik düşüncesi kesinlikle tam olarak anlaşılamaz. İsrail generallerinin ya da üst düzey kaynakların resmî açıklamaları bunun en güzel delilidir.

Bu röportajın devamında General Şahak-Lipkin, burada belki de üstün körü bakmamızı bile gerektirmeyecek sıradanlıkta olan, İsrail güvenlik sisteminin geleneksel görüşlerini harfi harfine yinelemekte. İsrail, "kendi varlığına kastetmiş bir tehdit" değerlendirmesi ile hareket etmekte ve ona göre Suriye "terörist bir devlet" olarak "Lübnan'dan İsrail'e karşı yapılan hemen tüm sızmaların kaynağı" durumunda bulunmaktadır. (Ne ilginçtir ki; bu

tehdit çerçevesinde ne İran ne de Libya'nın adları geçmemektedir. Yine Saguy da bunlar hakkında hiçbir yorumda bulunmaz.) Şahak-Lipkin'in aynı tipteki başka tür argümanları; "Irak'ın askerî gücünün halen muazzam çapta olduğu", "[Abbas] Musevî'nin öldürülmesinin (sivillerden oluşan âilesine nedense hiç değinilmiyor) tamamen haklı gerekçelere dayandığı", "İsrail kamuoyunun orduyu eleştirmekle suçlu duruma düştüğü" ve "ordunun aslında kendisine gerekli olan paranın sadece yüzde 40'ını alabildiği bu nedenle de daha fazlasına ihtiyaç duyduğu" yolundaki görüşleridir. Ülkedeki duruma ilişkin değerlendirmelere çok az yer ayrılmasına rağmen, birçok aranan Filistinlinin öldürülmüş olmasından dolayı general, ülke içine ilişkin değerlendirmesinde durumu tatmin edici bulmaktadır.

General Saguy, "İsrail'in hayatiyetine yönelik tehdit" fikri konusunda tamamen aynı fikirdedir: "Suriye, geçmişten bugüne ve hâlen İsrail'in güvenliğine ve hayatiyetine yönelik büyük bir tehdit oluşturmaktadır." Sebebi ise, "Şam yönetiminin sürekli silahlanması"dır. Saguy (kendi inandırıcılığını artırmak için), İsrail'in silahlanmasına tek bir satır dahi yer vermeden, Suriye'nin yapmış olduğu silah alımlarının uzun listesini vermektedir. Saguy, Suriye'nin İsrail'den çekindiğini ve silahlanma yarışını tamamen İsrail'in stratejileriyle (yani nükleer gücüyle) karşılaşma güdüsüyle sürdürdüğünü kabul etmektedir. Yine aynı şekilde, "Suriye'nin kendi topraklarının yoğun bir İsrail saldırısı ile işgal edilmesinden büyük kaygı duyduğunu" da kabul eder: "Suriye ve Lübnan arasında yapılan Taif Anlaşmasına göre, Suriye'nin Lübnan'a ait Baalbek bölgesinde büyük bir askerî güç bulundurması kabul edilmişti. Suriyeliler, böylesi bir askerî yığınağın bir savaş halinde Şam'ın kuzeyden işgali girişimine iyi

bir cevap olabileceğine inanmaktalar." Bu ifadeyi biraz açmakta yarar var. Bilindiği gibi, Şam ile (İsrail'i ayıran) Golan tepeleri arasındaki alan, güçlü biçimde tahkim edilmiştir. Ancak, Şam'ın kuzeyi ile Suriye-Lübnan sınırı boyunca uzanan hatlar, oldukça zayıftır. İsrail'in tercih edeceği saldırı metodu da, güçsüz savunma hatları olacağından, Suriye'nin kaygıları bana oldukça yerinde görünmektedir.

Saguy'un korktuğunu söylediği şey ise, bir "Suriye-İran ittifakıdır." Bu konuda, gazetecilerle yapmış olduğu karşılıklı mülakatlar, *Extenso* gazetesinde nakledilmektedir:

"Soru: Suriye ile İran arasındaki bir ittifak anlaşması, Suriye ile Irak'ın İsrail'e karşı kendi aralarında doğu sınırında bir yapı oluşturmaları konusunda da faydalı bir seçenek olabilir mi?

Cevap: İran ile Suriye arasında birçok konuda zaten işbirliği var. Bu daha da yakınlaşacaktır. Hatta belki de, bu yakınlaşma, stratejik silahlar ve konvansiyonel olmayan diğer maceraları da içine alabilir.

Soru: Peki İran, Suriye'nin nükleer silah elde etmesine yardımcı olur mu?

Cevap: Şu aşamada hayır. Ama İran kendisi nükleer bir güç haline geldiğinde, bu konuda Suriye ile işbirliğine girmekten kaçınacağını zannetmiyorum. Böylesi bir beklenti, şu an uzak bir ihtimal olmasına rağmen, bizleri derinden kaygılandırmakta... 10 yıllık bir süre içinde İran kesinlikle tüm bölgede belirleyici bir faktör haline gelecek ve bölge barışını tehdit edecektir. Eğer biri doğrudan müdahale etmez ise, bunu engellemek neredeyse mümkün değildir. ABD'nin, tek başına ya da yanında diğer müttefikleri ile, müdahalesi dışındaki faktörlerin,

İran'ın silahlanma sürecini durdurması mümkün değildir. Ancak burada tarihî bir paradoks da mümkündür: İran'ın silahlı gücünün gelişimini kontrol altında tutmak amacı ile bu kez Irak'ın yeniden silahlanması gündeme gelebilir.

İsrail'de uzun süredir devam eden bir gelenek de, hâlen görev yapan generallerin röportajlarda çok konuşmalarına izin verilmeyerek, bunun yerine emekli olan generallerin ya da görüşleri yarı resmî bir hüviyet taşıyan uzmanların İsrail'in stratejik niyetleri konusunda kamuoyunu tatmin edecek derecede aydınlatıcı bilgiler vermelerine göz yumulmasıdır. Bu nedenle bütün bir İsrail stratejisi içinde İsrail'in nükleer silahlarının rolü ile ilgili çok kritik ve hassas stratejik hedefleri açıklamak emekli Oded Brosh'a düştü. Brosh, sözlerine, kimi İsraillilerin "İsrail'in halihazırdaki nükleer gücünün bölgedeki çatışmanın diplomatik kanallarla çözülmesi konusunda yardımcı mı yoksa engel mi olduğu" yönünde şüpheler taşıdıklarını söyleyerek başlıyor. Bu soruyu soruşunda seçmiş olduğu ifadelerden de anlaşılacağı gibi, Brosh, "İsrail'in nükleer seçeneklerine karşı çıkanlar lehine bir eğilim gösterirken, bu seçeneği (nükleer silah) destekleyenlere ise olumsuz bir tavır" takınmaktadır. Yine Brosh, ortamı yatıştırmaya çalışarak (savaşlarda) bir son dakika seçeneği olarak kullanabileceği gerekçesiyle İsrail'in sınırlı da olsa nükleer güç bulundurmasını savunan kişileri isim vermeden nefretle kınamaktadır. Brosh'un üstü kapalı olarak belirttiği bu görüşler, nükleer tesislerin varlığına bağlı olarak gündeme gelebilecek olan sağlık sorunları ile ilgili, gecikmiş ama bir o kadar da önemli olan tartışmayı başlatma amacı olarak kabul edilebilir. Brosh'un makalesi, *Haaretz*'de onun yazının hemen yakınında yazılmış olan başka bir makale ile den-

geleniyordu. Yazıda, İsrail tarihinde ilk defa, insanların nasıl da organizeli bir şekilde çevrelerindeki nükleer tesislerin kendi sağlıklarına yönelik oluşturduğu tehlikeleri protesto ettiklerini yazmaktaydı. Söz konusu makale yazarına göre, Brosh hiçbir somut kaynağa atıf yapmaksızın, "Dimona nükleer reaktörünün her an başka bir Çernobil felaketi olabileceği" iddialarını gündeme getirmektedir. O, yetkili mercilerin gerçekten de gerekli olan tüm güvenlik önemlerini defalarca kontrol ettiklerini itiraf ederken, Sovyetler Birliği'ndeki yetkili otoritelerin de Çernobil için güvenlik önemlerini sıkı biçimde uyguladıklarını hatırlamak istememektedir.. Burada yazar, İsrail'de bu kontrol işini üstlenmiş olan "isimsiz yetkililerin" yapmış oldukları kontrollerin kimler tarafından denetleneceği yolundaki soruları ise yanıtsız bırakmaktadır.

Brosh yapmış olduğu polemik ile, sağlık önlemleriyle ilgili olanlardan çok daha önemli ve göze çarpan başka konulardaki eleştirileri ve bu eleştiri sahiplerini hedeflemektedir. O, ismini vermeyeceği kimi İsraillilerin "Yabancı gazetelerde zaman zaman çıkan kimi haberlere göre, İsrail'in nükleer varlığının büyümesi, ülkenin büyümesini engelleyecektir" görüşünü öne sürdüklerini ifade etmektedir. Yine karşı olanların tezlerini gündeme getirirken, "Yetkili olsun ya da olmasın her hangi birinin bir gün hatayla ya da kazayla İsrail'in nükleer savaş başlıklarından birini ateşleyebileceği yönündeki kaygılar vardır. Üstelik kimi kesimler ise, İsrail'in sonu gelmez nükleer gelişiminin, sadece ve sadece Arap ülkeleri, İran ya da başka İslam ülkelerinin; başta nükleer silah olmak üzere konvansiyonel olmayan silahları elde etme konusunda tahrik ettiğini iddia etmektedirler." Aslında bu korkuların hiçbiri sadece sansür mağduru İbranî basınında değil, aynı zamanda benim bildiğim uluslararası

medyada da bir tek defa dahi çıkmış değildir. Ama tüm bu sözlerin her birinin haklılık payı olduğu muhakkak. İsrail'de sadece, Dimona nükleer reaktörünün bir gün Çernobil türü bir felaket yaşayabileceği yönündeki beklentiler tartışılmıyor. Aynı şekilde, Gush Emunim (İnanç İttifakı Hareketi) gibi kişilerin ya da bazı seküler sağcı İsrailli fanatiklerin veyahut çılgın generallerden bazılarının İsrail'in nükleer silahlarının kontrolünü ele geçirdiğini ve onları kendi siyasal görüşleri doğrultusunda ya da "kutsal emirler" adına kullanmaya kalkışabilecekleri de tartışılıyor. Bana sorarsanız, böyle bir felaketin gerçekleşme ihtimali her geçen gün biraz daha güçlenmektedir. Şunu hiçbir zaman unutmamak lazım ki, İsrail'deki Yahudi topluluğu istikrarlı biçimde siyasal kutuplaşmaya maruz kalırken, İsrail'in güvenlik sistemi de her geçen gün aşırı sağdaki kadrolardan devşirilen kişilerin eline geçmektedir.

Tüm bunların ardından Brosh, okuyucularına "Dimona'dan nefret eden her insanın -İsrail içinden ya da dışından olsun- illa da İsrail'den nefret etmediğini" özellikle vurgular. Bilakis tersine, Dimona reaktörünü zararlı olarak kabul eden birçok yabancı, aslında İsrail'e duydukları sempatiden dolayı bunu düşünmektedir. Kuşkusuz Dimona nükleer reaktöründen nefret eden tüm İsrailliler de aynı değildir. Brosh, onların eleştirilerinden kaygı duymuyor değil. Özellikle de, komşularımıza atom çekirdeğini parçalama gibi işler ile uğraşmadığımızın bir kanıtı olarak uluslararası denetime geçmesi için "Dimona reaktörünün kapatılması" önerisinden sonra. Böylesi bir ispatlama çabası, tüm komşularımız için iyi niyetimizin bir göstergesi ya da bölgesel bir uzlaşmanın çatısı olarak kullanılabilir. Ancak Brosh, Çernobil türü bir kazaya meydan vermemek için sıkı ve sürekli kontrollerin ge-

rekliliği yönündeki talepleri kabul ederken, içinde bulunduğumuz bölgenin siyasal gerçekleri sebebiyle, bu reaktöre düşman olanların (reaktörün kapatılmasını gerektirecek) diğer tüm korkularını yersiz bulabilmektedir. Burada kesinlikle akıldan çıkarmamız gereken konu, İsrail sansür kurumunun "Dimona reaktörüne düşman olanların" söyleyeceklerini engellediğidir. Bizler bu kesimin varlığını ve görüşlerini ancak Brosh gibi düşmanlarının (karşı yönün fikirlerini açığa çıkaran) isteklerinden ve sansürün bize söylenmesinde mahsur görmediği bilgi kırıntılarından öğrenmekteyiz.

Brosh'un kısa, yüzeysel ve bana göre doğru da olmayan "bölgesel (teknik) gerçekler" ifadesiyle sunduğu şeyleri dikkate bile almayacağım. Ancak burada onun "nötron bombası adı altında 1970'li yıllarda Amerikalılar tarafından geliştirilen bombalara" büyük övgüler dizdiğini söylemekle yetinelim. Onun akıl hocalarından öğrendiği dersini açıkça tekrarlamak gerekirse, bölgemizle ilgili siyasal gerçekler, İsrail'in nükleer gücü ile ilgili olduğu derecede söz konusu olmaktadır. Bir savaş sırasında İsrail'in nükleer silahlarını kullanması ile ilgili olarak Brosh iki önemli seçenek görmektedir. Birincisi; "son dakika zorunluluğu". Yani İsrail'in girmiş olduğu bir savaşta konvansiyonel silahlarla yenilmesi, ya da yenilginin kaçınılmaz ve yakın olduğunun anlaşılması veyahut konvansiyonel olmayan (örneğin nükleer) silahların tehdidi altında olması gibi üç şart dışında İbranî devletinin nükleer bir tehdit oluşturmaktan kaçınacağı senaryosuna dayanan seçenektir. Bu politika sayesinde Arap liderlerinin, "tüm Arap medeniyetinin yerle bir edilmesi tehdidi" sebebiyle İsrail karşısında zafer elde etmeleri önlenmekte. Bana göre bu seçenek şöyle de yorumlanabilir: İsrail, nükleer silahları kullanarak birçok Arap kenti-

ni ve (1973 savaşında yok edilmesi planlanan Asuan Barajı gibi) Arap dünyasındaki hayatî tesisleri yok etmeyi içeren muhtemel âcil durum planlarına sahip bulunmaktadır. Bu korkunç ihtimal, mutlaka göz önünde bulundurulmalı. Bunun kitlesel insan ölümleri ve uzun dönemli radyoaktif etkileri açısından Arap dünyasına doğrudan ve dünyanın diğer ülkelerine dolaylı olarak göstereceği etkilerin ürkütücülüğü düşünülmeli. Bu tür planların varlığı, mutlaka "yetkili ya da yetkisiz kişilerin nükleer silahları ateşleyebileceği veya bazı İsrail nükleer savaş başlıklarının yanlışlıkla ya da kazayla harekete geçirilebileceği" konusunda (yukarıdaki) ifadelerimizle birlikte düşünülmeli. Her iki ifadenin yan yana konması, olayın vehametini ve korkunçluğunu daha fazla arttırmaktadır. 1992 yılına kadar, İsrail güvenlik sistemi içinde belli bir nüfuza sahip bağnaz Yahudi grupların sayısı sürekli artış gösterdi. Gush Emunim ya da onun bağnaz Hassidic haham taraftarları, Yahudileri her hangi bir zarardan korumayı ve onlar dışındaki tüm insanları yok etmeyi dileyen Tanrı'nın buyruklarından çıkardıkları kurtuluş (Mesihî) kehanetlerini yerine getirme uğruna, barış zamanında dahi böyle (korkunç) bir senaryoyu hayata geçirebilecek güçtedirler.

Ancak Brosh, "son dakika zorunluluğuna" sıcak bakmamaktadır. Tartışmasız bir dinî fanatik olması sebebiyle o bile böyle bir seçeneğin sadece "Arap medeniyetinin yok edilmesi" anlamına gelmeyeceğini, aynı şekilde İsrail için de "ulusal bir intihar" olacağını çok iyi anlamaktadır. Yine, böyle bir son dakika oldu bittisine karşı çıkmak için, 1973 Ekim savaşı tecrübesinden çıkarılan derslere dayanan, stratejik seçeneklere de sahiptir. O, Arap liderlerinin İsrail'e sadece onu yenilgiye uğratmak amacıyla değil, başka sebeplerle de saldırabileceği sa-

vında bulunmaktadır. Böyle bir saldırının askerî olarak başarılı olması halinde, bu "son dakika zorunluluğu" İsrail liderlerini, diğer seçeneklere göre göreceli olarak biraz daha mantıklı olan nükleer cevap seçeneğine sevk edebilir. 1973 Ekim savaşındaki olayların uzun süre gizli tutulan yönleri konusunda araştırmalar yaptığımda, muhtemelen içinde Moşe Dayan'ın da bulunduğu, dönemin İsrail ordusu komuta kademesinin, Suriye'ye karşı nükleer silahla karşılık verilmesi eğilimi taşıdıklarını; ancak Kissinger'in desteğindeki Golda Meir'in engellemesi ile bu seçeneğin durdurulduğu yönündeki belgelere ulaştım. Söylediği şeyler her ne kadar beni tiksindirse de, Brosh'un, nükleer silah kullanılması beklentisi içindeki İsrailli uzmanlardan en fanatiği olmadığını teslim etmeliyim.

Brosh'un bir anlamda İsrail güvenlik sistemine hakim olan görüşleri temsil eden bu önerileri, "Eğer bir gün gerçekleşecek olursa bize karşı yapılacak yoğun bir füze (yada başka silahlı) saldırılarından kaynaklanacak sorunların çözümünde kullanılabilecek araçları da içinde barındıran ve aynı zamanda böyle bir saldırıyı daha olmadan caydıracak, ya da başarısızlığa uğratacak mükemmel bir seçenekler sistemini hayata geçirmek için nükleer silah kullanımı tercih edilir." nazariyesine dayanmaktadır. O, İsrail'in almış olduğu yerinde kararların, dışarıdan, (açık ima ile ABD kastediliyor) dikte edilmemesi halinde iyi sonuçlar doğuracağını da sözlerine ekler. Yine ona göre, tabi ki bu ihtimal "Bize yönelik tehdit Suriye gibi tek bir Arap ülkesinden geldiği ve konvansiyonel silahların kullanımını ilgilendirdiğinde başvurulacak bir seçenek değildir. Bunun ardından bir koşul öne süren Brosh, "böyle bir durumda dahi düşmanı bizim niyetlerimiz konusunda kararsız bırakmak en tercihe şa-

yan'davranış olacaktır." görüşünü dile getirir. Burada ufak bir izahat yapmak gerekirse, İsrail'deki terminolojiye göre, İsrail topraklarına yönelik yapılan füzeli bir saldırının, bu füzeler patlayıcı ya da zehirleyici gazlar içerip içermediği ayırımı yapılmaksızın "konvansiyonel olmayan" bir saldırı olarak kabul edildiğini belirtmemiz gerekir.

Brosh, kimliğini açıkça ortaya koymadığı muhaliflerine karşı hâlâ; "İsrail'in sonu gelmez nükleer gelişim çabaları ile Arap, İran ya da Pakistan konusundaki kaygıları arasında hiçbir ilişki olmadığını" savunmaktadır. Bu silahların temelde o ülkeleri hedef almasına (ya da en azından alabilecek olmasına) rağmen bunu savunabilmesi ise ilginçtir. Ancak Brosh, argümanlarını biraz daha ileri götürerek, "Genellikle, uzun dönemli güvenlik planlamaları, siyasal faktörler göz ardı edilerek oluşturulamaz. İsrail de, bazı şeyleri hesap etmek zorundadır. Örneğin bir Suudî kraliyet âilesi sonsuza kadar iktidarda kalamayabilir ya da Mısır'daki rejim bir gün değişebilir." der. Bu tür siyasal olasılıklar sebebiyle, İsrail sahip olduğu nükleer silahları bizzat kullanma ya da onları birer tehdit aracı olarak kullanma konusunda kendini özgür hissetmeli. Yine Brosh fikirlerini sıralamayı sürdürerek, sözlerini "Nükleer silah seçeneğinin, bize karşı saldırabilecek olan kişilere karşı kullanacağımız caydırıcı bir güç olarak, bizim savunma yapımızın başlıca enstrümanı olmasından dolayı utanacak değiliz. Üç büyük Batı demokrasisi, yıllardır aynı caydırıcı güçle bu güne gelmişlerdir." diye tamamlıyor. İsrail'in stratejik hedefleri ile üç büyük Batı demokrasisi diye nitelenen ABD, İngiltere ve Fransa'nın hedefleri arasındaki bu karşılaştırma, aslında İsrail'in tüm Ortadoğu bölgesi üzerine hegemonya kurma hırsının açık bir delilidir. Çünkü, İsrail ancak ve an-

cak, tüm Ortadoğu üzerine hâkimiyet kurmayı başarırsa o zaman süper bir güç olabilecektir. Bu arada İsrail ile bu "üç büyük demokrasi" arasında hayatî farklılıklar bulunduğunu da burada belirtelim. Örneğin Fransa, kendi nükleer gücünü kendi kendine finanse etmişti. Buna karşın İsrail'in nükleer güç geliştirmesi ise ABD tarafından finanse edilmektedir. Para, eğer Amerikan Kongresi; bu ülkedeki Yahudi topluluğu ve onun değişik çevrelerdeki müttefiklerinin örgütlü uzantılarınca hizaya getirilirse elde edilebilmekte ve tabii ki bu süreç boyunca da, Amerikan kamuoyunun İsrail'in gerçek hedefleri konusunda etkin biçimde aldatılması gerekmektedir.

İsrail'in büyük stratejisi çok farklı boyutlar taşımaktadır. Bunları, tümünü kapsayacak tek bir konsept içinde harmanlayıp bir araya getirme görevi ise General Shlomo Gazit'e düştü. Gazit, *Yediot Ahronot* gazetesinin 27 Nisan tarihli nüshasında gayet açık ve dobra bir makale kaleme aldı. Gazit, İsrail güvenlik sisteminin stratejik hedefleri konusunda medyaya zaman zaman açıklamalarda bulunan eski bir askerî İstihbarat komutanıdır. Bir diğer görevi de, kamuoyunun ordu ile ilgili olarak büyük bir başarısızlık ya da gaf olarak kabul ettiği bazı konular hakkında mazeretler bulmaktır. Makalesinin iki önemli hedefi göze batmaktadır. Birincisi, İsrail basının saygın köşe yazarlarının da zaman zaman değindiği ve neredeyse İsrail'in kuruluşundan beri işitmeye alıştığımız; ama Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından hiçbir geçerliliği kalmayan "İsrail'in ABD ve hür dünya için taşımış olduğu stratejik değer" konusunda kamuoyunu ikna etmek. İsrail'in geçmişte nasıl ve niçin olağanüstü stratejik bir değer taşıdığı yönündeki tarihî sunumun büyük bölümünü bir kenara bırakmama müsaade ederseniz, onun yazısında yeni ba-

zı yönler ihtiva eden bir tek noktaya işaret etmek istiyorum. Bu nokta; "İsrail'in, 'Sovyetler Birliği ile gireceği olası bir savaş' durumunda Amerikan silahlı güçlerine liman, malzeme tedariki, tıbbî yardım ve hastane hizmetleri ile yığınak gibi imkanlar sağlama konusunda öneriler getirmiş olması"dır.

Ancak, Gazit, İsrail'in Soğuk Savaş dönemi boyunca yardımcılık hizmeti görmesi konusundaki değerinin, ABD'nin Sovyet bloğu ile savaşma zorunluluğunun ortadan kalktığı süreçte tamamen azaldığını da itiraf eder. Bu, Ortadoğu'nun tam kalbinde "İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana bölgemizde yığılmış olan en büyük askerî gücün konuşlandığı" birkaç yıl önceki Körfez Savaşı'nda açıkça ortaya çıkmıştır. Savaş sırasında İsrail (in vereceği destek) hiç itibara alınmamıştır. Üstelik, tüm temenniler ve somut adımlar bir tek hedef için seferber edilmişti; o da İsrail'in savaşa karışmamasıydı. Gazit bunun neden böyle olduğunu da ifade ediyor: "İsrail açısından çok üzücü olsa bile çok açık olan sebep, (bizle barış anlaşması imzalamış olan Mısır muhtemelen istisna oluştursa bile) hiçbir Arap devletinin, içinde İsrail'in de taraf olduğu askerî ya da güvenlik eksenli bir ittifakta yer almayacağıydı. Bunun için de İsrail, Irak'a karşı verilen savaşa müdahil olamadı." Bu aynı zamanda Irak karşıtı koalisyon birliklerinin neden İsrail topraklarında konuşlandırılmadığının da cevabıdır: Arap vetosu. Tabi ki tüm bu izahattan sonra Gazit'in okuyucuları haklı olarak "O halde İsrail'in stratejik bir değer olarak sahip olduğu geleneksel rolden geriye ne kaldı?" sorusunun yanıtını beklerken, o yazısının kalan kısmında bu rolün daha belirgin ve uzayıp giden yönlerini izah etmekle uğraşacaktır.

Gazit'in makalesindeki ikinci hedefi, ilkine göre daha önemlidir. O, bana göre doğru biçimde, İsrail'in hâlen

geçmişteki gibi stratejik bir değeri olduğuna inanmaktadır. Onun bu yöndeki berrak açıklamaları virgülüne bile dokunmadan alıntılanmayı hak ediyor: "İsrail'in ana görevi hiçbir değişime uğramadan hayatî bir önemde devam etmektedir. İsrail'in, Arap-Müslüman Ortadoğu'nun tam ortasında sahip olduğu coğrafî konum, kendisini kuşatan bu ülkelerdeki istikrarın korunması konusunda kendisine önemli roller vermektedir. Onun rolü, varolan rejimleri radikalleşme sürecinden ve dinî fundamentalist bağnazlığın yayılmasından korumaktadır. Bu nedenle İsrail, açık biçimde belirtilmediği için hiçbir zaman tam olarak bilinmeyen ve bu sayede kendi sınırlarının ötesinde istikrarsızlıklar çıkarma avantajı sağlayarak caydırıcı etkiye sahip olan bir "kırmızı hat"ta sahiptir. Bu kırmızı hatların amacı, İsrail'in sınırlarının ötesinde hangi stratejik gelişmelerin ya da değişikliklerin meydana geldiğini belirleyerek, bu tehditlerden hangilerinin, İsrail'in tahammül edemeyeceği boyutlar taşıdığını belirlemek ve bu boyutları taşıyorsa onu engellemek ya da kökünü kurutmak için nasıl askerî gücünü kullanmaya zorlayacağını tespit etmektir." Başka bir ifadeyle, bu kırmızı hatlar, İsrail tarafından Ortadoğu'nun diğer ülkeleri üzerine dayatmış olduğu zorbalığın uç noktalarıdır.

Gazit, İsrail için "tahammül edilemez" nitelikteki radikalleşme süreçleri arasından üç tür gelişmeye vurgu yapar. Bunların ilk türü, başka bir ülkenin sınırlarından kaynaklanan İsrail karşıtı terör eylemlerinin oluşturduğu kategoridir. Gazit, İsrail'in bu ülkeye yapmış olduğu misillemenin sadece kendi savunması için olmadığını, aynı zamanda söz konusu olan Arap hükümetinin de çıkarları için yapıldığını açık biçimde ortaya koymaktadır: "Terörist örgütlerin rahatça hareket etmelerine izin veren bir Arap hükümeti, kısa bir süre sonra kendi aleyhi-

ne dönecek olan bir canavar yaratmaktadır. Eğer, kendisine düşmanlık yapacak her hangi bir düşmanı durduracak adımlar atmaz ve bütünüyle kontrol altına almaz ise, sonuçta kendi ülkesindeki iktidarını bitirecektir."

Kırmızı hatların ikinci kategorisi, "İsrail'le sınırları olan Arap ülkeleri, yani Ürdün, Suriye ve Lübnan silahlı güçlerinin İsrail topraklarına girmesi halinde uygulanacak" yapılanmayı belirtir. (Mısır, İsrail ile sınır olmasına rağmen nedense zikredilmemiştir.) Daha önceki durumda olduğu gibi, Gazit, İsrail'in söz konusu Arap rejimlerinin istikrarı konusunda iyilik meleği rolünü ön plana çıkarmaya çok isteklidir: "Yabancı bir Arap askerî gücünün İsrail'e girmesi, doğrudan doğruya bu Arap rejiminin istikrarını kimi zaman ise siyasal hakimiyetini tehdit edecektir. Bu sebeple hiç kuşku yok ki, İsrail'le komşu olan her hangi bir Arap ülkesinin askerî gücünün ülkeye girişini caydıracak ve engelleyecek bu kırmızı hat, aynı şekilde tüm Ortadoğu'daki devlet ve rejimlerin varlığını koruyan bir istikrar unsurudur."

Kırmızı hat konusundaki üçüncü kategori, Gazit'e göre, (ki bana göre de) en önemlisidir. Buna göre kırmızı hatların en önemli amacı, askerî ya da toplumsal olsun ilgili ülkelerde fanatik ve aşırı uçları iktidara getirecek olan devrimlerle ilgili tehditlerinin ortadan kaldırılmasıdır. Dikkat çekecektir ki, böylesi bir tehdidin Arap-İsrail çekişmesi ile hiçbir ilgisi yoktur. Bunlar tamamen bölgedeki söz konusu rejimlerin sosyo-ekonomik rahatsızlıklarına çözüm bulma konusunda yaşadıkları zorluklardan kaynaklanmaktadır. Ama, belirttiğimiz türden her hangi bir gelişme, İsrail ile, komşularından biri ile varolan ilişkilerini her an alt üst etme eğilimi taşımaktadır. Bu türdeki kırmızı hatların en iyi örnekleri, İsrail'in Mısırla olan barış anlaşmasını ya da Ürdün'le İsrail arasında ya-

şanan de facto uzlaşmayı korumayla ilgili olanlarıdır. Her iki durumda da, İsrail'in kırmızı hatları, komşularına, "İsrail yönetiminin, bu ülkelerdeki aşırı uçlara İran ya da Cezayir'deki benzerlerinin yolunu izleme yolunda cesaret verecek hiçbir şeye tolerans göstermeyeceğini iletmektedir." Gazit ifadelerini, 1970 yılında yaşanan "Kara Eylül" ayaklanmasında Ürdün rejimini savunmak için İsrail'in nasıl müdahale ettiğini belirterek güçlendirir. Yine Gazit, 1975 yılında çıkan iç savaş öncesinde Lübnan'daki gelişmeleri geniş biçimde tartışmakta: "Kimi Marunî gruplar, yaşanan savaşa müdahale etmesi ve Müslümanları yenilgiye uğratması için Suriye'yi Lübnan'a çağırdığında, Suriye güçlerinin ilerlemesi ilk etapta İsrail tarafından caydırılmıştı. Sonunda Suriye güçleri ülke içlerine ilerlediğinde, İsrail tarafından yanlış anlaşılacak ve bu şekilde kırmızı hattın ihlali anlamına gelecek her hangi bir davranıştan özenle kaçınmışlardır. Şu çok iyi bilinmelidir ki, Suriye'nin ilerleyişi, 1976 yılındaki Tel el-Zaatar kampı kuşatması ve buradaki Filistinlilerin katledilmesi sırasında en zirve noktaya ulaştı. Katliam, İsrail'in tam onayı ile Suriye ordusunun desteğindeki Falanjistler tarafından yapıldı. Daha sonraki günlerde, üst düzey bir İsrail subayı, Suriye güçlerinin konuşlandığı yerde bulunan Falanjist kampında gözlemci olarak atanmıştır.

Tüm bunlarla birlikte, Gazit'e göre, İsrail'in nüfuzu, kendisiyle komşu olan Arap komşularının çok daha ötelerine kadar uzanmakta: "Dolaylı olarak, bu etki bölgemizdeki tüm ülkelere yayılmıştır. Bunların hemen her birinde bir tür radikalleşme süreci yaşanmaktaysa da, bu radikal güçlerin, kendi aşırılıklarının İsrail'in tepkisini kamçılayabileceği yönünde taşıdıkları korku, daha fazla ileri gitmelerinde caydırıcı olmaktadır. Hiç kimse açık

yüreklilikle söyleyemese bile, ben Mısır'daki Mübarek rejiminin, İsrail'in bu caydırıcılık fonksiyonundan istifade ettiğini rahatlıkla söyleyebilirim. Eğer Mısır'daki rejim İslâmî aşırı uçlar tarafından ele geçirilirse, yapmak zorunda oldukları ilk şey, İsrail ile barış anlaşmasının koşullarına bağlı kalıp kalmayacaklarına karar vermektir. Bu onlar için en zor karar olacaktır; zira anlaşmayı tanısalar, kendi ideolojilerinin şerefini beş paralık edecekler; tanımasalar, o zaman da hazır olmadıkları bir savaşa derhal girişecekler."

Gazit'in görüşüne göre, tüm ya da çoğu Ortadoğu rejimlerini koruma avantajı sayesinde İsrail, "Ortadoğu'da istikrarın garantisi ile ilgili olan her şeyle yakından ilgilenen gelişmiş sanayi ülkeleri için hayatî hizmetler vermektedir." Hatta ona göre İsrail olmasa, bölgedeki rejimler çok uzun bir süre önce yıkılmış olacaktı. Gazit, makaledeki ifadelerini şu cümlelerle tamamlıyor: "Sovyetler Birliği'nin siyasî bir güç olarak bölgedeki tüm çıkarları ile birlikte ortadan kalkmasının hemen ardından, Ortadoğu bölgesindeki birçok ülke, kendilerinin siyasî, askerî ve ekonomik varlığının garantisi olan hâmilerini yitirmiştir. Bölgenin zaten varolan istikrarsızlığına ilaveten bir de böyle bir boşluk oluştu. Böyle bir durumda, Ortadoğu'daki istikrarın az da olsa bir bölümünü garanti eden İsrail'in stratejik unsur olarak rolü, yok olmadığı gibi azalmamıştır da. Bilakis daha da önemli bir konuma yükseltmiştir. İsrail olmasa, çeşitli yerel ve uluslararası sınırlamalar sebebiyle, hiçbir süper gücün başaramadığı bu rolü Batı, bizzat kendisi gerçekleştirmek zorunda kalacaktı."

Bu çerçevede çok önemli birkaç noktayı yeniden hatırlatmak istiyorum. Öncelikle, İsrail'in nükleer gücünü kullanma konusundaki ihtimallerden bahsederken

Brosh, "Mısır'daki rejimin değişmesi" ya da "Suudî ailesinin sonsuza kadar iktidarda kalamaması" hallerinde uygulanmak üzere İsrail yönetiminin, muhtemel planları olduğunu ifşa etmektedir. Gazit ile Brosh'un fikirlerini yan yana koyduğumuzda, İsrail'in stratejik hedeflerinin yapısını daha iyi anlarız. İsrail, Ortadoğu'daki bir ya da birkaç ülkede meydana gelecek kendisinin hoşlanmayacağı iç değişiklikleri engelleme uğruna savaşa hazırdır. Bu, gerekirse nükleer bir savaş bile olabilir. İran Şahı'nın düşüşünden bir süre sonra açıklanan belgelerden, İsrail ordusunun zor durumdaki İran generallerine yardımcı olmak üzere seçkin birliklerden birini Tahran'a göndermeyi planladığı ortaya çıkmıştı. Ancak, göreceli bir ılımlılığa sahip olan Begin böyle bir maceraya olur vermemiş.

Ancak şimdi, Sovyetler Birliği çöktü. O varolduğu sürece, onun bulunuşu öncelikli önemde stratejik bir faktördü. Gazit'in doğru tespitinde olduğu gibi Sovyet müdahalesi korkusu İsrail'in tüm Ortadoğu üzerine hegemonya kurması çabalarını bir ölçüde dizginliyordu. Ona göre, şu an ne ABD'nin ne de başka bir gelişmiş ülkenin tek başına dolduramayacağı bir boşluk oluştu. Bölge dışından hiçbir güç, yakın bir gelecek içinde, nükleer silah kullansa (ya da kullanmakla tehdit etse) bile bir Ortadoğu ülkesini işgal edemez. Çünkü, uluslararası hukukça tanınmış olan sınırlar için meydana gelecek bir radikalleşme hiç kimsenin hoşuna gitmeyecektir. Irak'ın Kuveyt'i işgalde ısrar etmesi karşısında Bush'un Körfez Savaşı'nı başlatmak için ABD Kongresi'nde bile çok az bir farkla çoğunluk onayını aldığını hatırlatmakta fayda var. Bir halk devrimine cevap olsun diye Kongre'nin Ortadoğu'yu işgali onaylayacağı tasavvur edilebilir mi? Cevap elbette "imkansız" olacaktır ama kategorik olarak bir

onun kadar olumsuz olan şey de, Amerika olsun başka bir Batılı güç olsun böyle bir durumda karar almak için üstesinden gelmek zorunda oldukları bir çok engelin varlığı beklentisidir. İsrail'de ise, askerî bir saldırıdan önce, bu saldırının Knesset'de tartışılması gerekmediği gibi, Batı'daki gibi engeller de yoktur. İsrail hükümeti, bir savaş açma hakkına sahiptir ve savaşın çıkmış olduğu koşullar ne olursa olsun, o davranış başlangıçta Yahudi kamuoyundan büyük bir onay da alabilir. Geçmişte, savaş çoktan başlayıp devam ederken Knesset'e haber verildiği durumlar olmuştur. Onlar da, büyük bir çoğunlukla ve istekle bu savaşı onaylamışlardır.

Knesset'in halihazırda devam ederken onayladığı savaşlar 1967 ve 1982 yıllarında oldu. Ama bizlere Knesset'in davranışlarının doğası hakkında derin bir bilgi edinme fırsatı veren en mükemmel örneği, 1956 yılındaki Süveyş Savaşı'dır. Ben-Gurion, savaşın üçüncü günü Knesset'e hitaben yaptığı konuşmada, bu savaşın "Mısır'a ait olmayıp bizlerin geçmiş atalarımızın toprağı olan" Sina yarımadasını ele geçirerek "Davud ve Süleyman krallıklarının yeniden kurulması" için yapıldığını, bunun yanı sıra amaçlarının Mısırlıları ve tüm dünyayı Nâsır'ın diktatörlüğünden kurtarmak olduğunu söyleyince, Komünist Parti milletvekillerinden dört tanesi hariç tüm Knesset üyeleri onu ayakta alkışlamış ve İsrail ulusal marşını hep bir ağızdan söylemişlerdi. Sadece Sovyet lideri Khrushchev ve Amerikan Başkanı Eisenhower'den gelen tehditler, Ben Gurion'u bu konudaki ihtiraslarından vazgeçmesi için ikna edebilmişti. Ben Gurion gerçekçi biriydi ve görevi boyunca orduyu demir yumrukla yönetmekten çekinmedi.

Şimdi, çöken Sovyetler Birliği enkazı üzerine oluşan boşluk koşulları altında, Amerika'nın baskılarına karşı

daha savunmasız hale gelen İsrail, nükleer silah dahil eldeki tüm araçları kullanmaktan kaçınmayan bir tavırla ve gizli biçimde tüm Ortadoğu üzerine hegemonya kurmanın yollarını araştırmaktadır. Gazit'in aksine Shuval ya da diğer İsrailli yetkililer, tüm bu maceranın kesinlikle Batı'nın çıkarları için göze alınmadığını söylüyorlar. Batı, her şeyden önce Yahudi olmayanlardan oluşmaktadır ve İsrail ise, amacı sadece Yahudilerin çıkarları olan bir Yahudi devletidir. İsrail'in hegemonya kurma çabaları da, şimdilerde stratejik hedeflerini dikte ettiren bu yerleşik (geleneksel) ihtiraslarından kaynaklanmaktadır.

3. Bölüm

Suriye Kentleri ve Saddam Hüseyin ile İlişkiler

24 Eylül 1991

İbranî basınından zaman zaman yapmış olduğum çok sayıda çeviri, İsrail'in bir numaralı düşmanı olarak kabul edilen Suriye'ye karşı uzun süredir doğrudan ve ani bir savaş düşündüğünü ortaya koymaktadır. Özellikle, İzak Rabin'in (muhalefet lideri olarak) 18 Şubat 1991 tarihinde İşçi Partisi Meclis grubunda yaptığı konuşma bununla ilgiliydi. Rabin'in konuşması üç önemli noktayı ihtiva etmekteydi. Bunlardan ilki, İsrail'in sonsuza kadar savaşla ya da savaş tehdidi altında yaşamaya mahkum olduğu idi. Bu noktada özellikle içinde bulunulan dönemde Suriye ile bu savaş halinin olduğu vurgulanıyordu. İkinci nokta, İsrail'in girişeceği tüm savaşlarda, olası bir uzlaşma sırasında pazarlık masasına avantajlı oturarak koşullarını dayatmak için, temel olarak saldırgan rolü benimsemesinin zorunluluk olduğuydu. Bunun ön koşulu ise İsrail hava ve kara güçlerinin kolay zafer için saldırı gücünü artırmasıdır. Rabin'in, Irak füzelerinin İsrail'i vurmasına göz yuman Savunma Bakanı Arens'e yönelik eleştirilerinde dile getirdiği üçüncü nokta, şu sorularla

ilgiliydi: "Araplara biz ne demiştik? Eğer Tel Aviv'e füze gönderirseniz Şam yerle bir olacak. Eğer Hayfa'ya gönderirseniz sadece Şam değil aynı zamanda Halep de yok olur. Buralar, taş taş üstünde kalmamacasına yıkılacak. Sadece füze rampalarını değil tüm Şam kentini yerle bir edeceğiz." *Haaretz*'den Uzi Benziman ve Reuven Padatzur ile *Davar* gazetesinden Ya'akov Sharett gibi çeşitli yorumcular bu kelimeleri, İsrail'in Suriye'yi (tabi ki diğer Arap ülkelerini de) tüm kentleri ile birlikte nükleer silahlarla yok etme konusunda açıkça tehdit etmesi şeklinde yorumlamışlardı.

Burada ben, ilk bakışta üst düzey tüm İsrailli yetkililerin gerçekten de dört büyük Suriye kentini (Şam, Halep, Hıms ve Lazkiye) yerle bir etmeyi ciddi ciddi düşündüklerini görüyorum. Ekim 1973 savaşında meydana gelen bir olay, Yigal Sarna tarafından Yediot Ahronot gazetesinin 17 Eylül 1991 tarihli nüshasında anlatılıyor. Sarna'nın ortaya koymuş olduğu gerçekler, Savunma Bakanı Moşe Dayan'ın Askerî Sekreteri Aryeh Brown tarafından sağlanan belgelere dayanıyordu. Sarna'nın makalesi, kendisini "Dayan'a sâdık ve hem savaşta hem de normal zamanlarda onun değerlendirmelerine yüzde yüz güvenen" biri olarak takdim eden Brown'la yapılmış bir mülakatı da içeriyordu. Brown, rütbe olarak hızlı yükselişini özellikle Dayan'a borçlu olduğunu söylemeyi de ihmal etmez.

Sarna'nın makalesi, 1973 Yom Kippur savaşıyla ilgili olarak İbranî basınında geleneksel biçimde yazıların yayınlanmaya başladığı yıldönümlerinden birinde ortaya çıktı. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, gerek Bağımsızlık Savaşı olsun gerekse Altı Gün Savaşı olsun, hiçbir İsrail savaşı 1973 savaşının tarihine ilişkin yapılanlar kadar, İsrail basınında yer bulamamıştır. Tekrar Sarna'nın yazısı-

na dönecek olursak, Sarna bizzat kendisi de bu savaşta Suriye cephesinde tank komutanı olarak savaşıyordu. Kendisinin kişisel davranışlarıyla ilgili olarak Sarna, daha sonra içsel bir travma geçiren diğer tüm İsrail nesliyle beraber, kendi kişiliğinin de bu savaştan beri, biri geçmişte kalan diğeri de gelecekle yüzleşmeye çalışan iki parçaya bölündüğünü belirtir. Bunun anlamı, tüm kuşakların davranışlarının daha sonra değiştiğidir. Sarna'ya göre, şimdiki kuşak "yaşadığı duyguları" evlatlarına öğretmekte. Bu çerçevede 1973 yılından bu yana tüm İsrail siyaseti Yom Kippur Savaşına bir tepki olarak anlaşılabilir. Bu tepki, birbirine aykırı yönlerde olabilir.

Burada Moşe Dayan'ın kişiliğinin de mutlaka hesaba katılması gerekmektedir. Ben her zaman Dayan'ı eleştirmişimdir; ama çok küçük şüpheler dışında onun siyaseti hakkında ne denirse densin, kendi zamanına kadarki İsrail kuşağı içinde en büyük stratejist olduğuna kuşku yok. O, İsrail ordusunun bugün dahi uygulanan birçok stratejisini ve taktiğini belirleyen birçok yeni yaklaşıma ilaveten, İsrail ordusunun caydırıcılık doktrinini hazırlayan kişidir. Ama bunların hepsinden daha önemlisi İsrail'in Araplar karşısındaki tutumunu şekillendiren kişidir. Ekim 1973 savaşından az önce, Dayan, sadece İsrail'deki Yahudiler arasında değil aynı zamanda diasporadakiler içinde bile popülaritesinin zirvesinde bulunuyordu. Bana göre onun bu popülaritesi büyük oranda, İsrail'in, savaşta elde etmiş olduğu toprakları kesinlikle yitirmeyeceğine olan güveninden kaynaklanıyordu. Ona göre Arap ülkelerinden hiçbiri İsrail'e saldırmaya cesaret edemezdi. Buna kalkışmaları halinde, onların yenilgi çığlıkları her yanı kuşatacaktı.

Ama, Yom Kippur savaşının daha ikinci gününde (7 ekim) Dayan, diğer tüm İsrail yöneticileri ile birlikte sa-

vaşın kötü gittiğinin farkına varmıştı. Herkesin kolay zafer konusundaki umutları yıkılmıştı. Brown'un da anlattığı gibi, tüm bunlara rağmen tüm İsrailli yetkililer, İsrailllilerin yanı sıra (kendi dostları Henry Kissinger de dahil olmak üzere) tüm dünyaya, işlerin tıpkı İsrail ordusunun planlarındaki gibi gittiği havasını vermeye çabalıyordu. (Bu yalanın en baş taşıyıcılarından biri de, bir zamanların TV yorumcusu olan daha sonra ülkenin Cumhurbaşkanı olan Hayim Herzog idi.) Ama ne yazık ki, yalan, durumu daha da kötüleştiriyordu.

Yine Brown'un dediği gibi, "7 Ekim 1973 saat 11:45'te Moşe Dayan ve onun baş danışmanı General Rehavam Ze'evi (ki şimdilerin, Yahudi göçünü savunan Moledet (Vatan) Partisi lideri) İsrail'in almış olduğu yenilginin tüm boyutlarını iyi biçimde anlamışlardı." Hâlâ sadece olumlu gelişmeleri bildirmeye devam eden ve Süveyş Cephesinden sorumlu olan Güney cephe komutanı Gonen (diğer adıyla Gorodish) gibi komutanlar başta olmak üzere, kötü durumdaki cephelerde bulunan kimi generallerin yanlış bilgilendirmelerine rağmen komuta kademesi her şeyin farkındaydı. Çok geçmeden Dayan, sonucu bazı bakanlara açtıktan sonra Başbakan Golda Meir'i de bilgilendirdi. Brown'a göre sonraki gün (8 Ekim), hava kuvvetlerinin mükemmel başarılar elde ettikleri yolundaki yalan haberlere dayanarak kara kuvvetlerinin yeni saldırıları başladı. Tabii ki bu karşı saldırıların da, önceki gün yaşananlardan daha açık biçimde, başarısızlıkla bitmesi hiç şaşırtıcı değildi. Bu olayın yaşandığı günün akşamı yapılan İsrail hükümet toplantısına rağmen, Dayan, kendisinin çok iyi bir biçimde farkında olduğu bu yenilginin boyutları konusunda hâlâ bilgi vermekten kaçınıyordu. Brown'a emanet edilen bazı kağıt parçalarına, sonraki günlerde takip edilecek olan planın taslağını çiz-

mişti. Mısır cephesinde yaşanan sıkıntıları özetledikten sonra, kağıtta şunlar yazılıydı: "Mısır cephesinin üstesinden gelebilmek için, kuzeyde yer alan Suriye cephesindeki çatışmaların hiç vakit kaybedilmeden sona erdirilmesi için gereken her şey yapılmalı." Dayan bunu Genelkurmay Başkanı David Elazar ile konuşmaya karar vermişti. Bir sonraki günün sabahında, üst düzey komutanlarla buluşan Dayan, onlara Suriye'ye yönelik yürütülen savaşın derhal sona ermesi konusundaki gerekçeleri sundu: "Eğer İsrailliler gerçeği öğrenirlerse çok büyük tepkiler bekliyorum." Sonraki gelişmeler de çok açık bir şekilde göstermişti ki Dayan gerçekten tam bir kahindi. Muhtemelen, onun son almış olduğu kararlardaki kritik değerlendirmeleri, İsraillilerin doğruyu öğrenmelerini engellemişti.

Sarna anlatmaya devam ediyor: "Üst düzey komutanlarla yaptığı toplantıda vermiş olduğu emirler, Brown'a göre dahi emsali olmayan yönergelerdi." Suriyelilerle kara savaşı veren İsrail birliklerine savaşa devam emirlerinin yanı sıra, kendilerinin vereceği zayiat ne olursa olsun hiçbir şekilde umursamadan Suriye ordusunu darmadağın etmelerini istiyordu. Yine bu emirler arasında, Suriyelilerin bir an önce yenilgiye uğratılmaları için garip yöntemler de dahil kullanılabilecek her türlü aracın ortaya konulması isteniyordu. Yine Brown, Sarna'ya "Suriye'nin paramparça edilmesi gerektiği fikrini ilk ortaya koyan kişinin Dayan olduğunu" söyler. O, her türlü garip yöntemin kullanılmasından bahsederken, aslında insan aklına gelebilecek her olasılığı kastediyordu... Nitekim, Brown'un günlüklerinde, Şam kelimesi bu andan itibaren daha sıklıkla göze çarpmaya başlar. Dayan, Genelkurmay Başkanı ve Hava Kuvvetleri Komutanı hep birlikte artık Şam'dan bahsetmektedirler: Genelkurmay Baş-

kanı yanındaki yetkilileri, "Önümüzdeki 24 saat içinde Suriye'yi mutlaka ezmeliyiz. Korkunç biçimde savaşan 400 tankımız bulunuyor. Bunun için Suriye'nin Şam, Halep, Hıms ve Lazkiye kentleri haritadan silinmeli. Suriye'nin dramatik bir 'Tamam! Yeter!' çığlığı için, onların bizden 'Ne olur ateşi kesin!' yakarışı için bir şeyler yapmalıyım. Bunun için de onları elektrikten alıkoyacak, tüm güç santrallerini yerle bir edecek ve topraklarını kavuracak bir şeye ihtiyacım var."

Ancak, bu tür "garip yöntemler" kullanabilmek için İsrailli generallerin mutlaka sivillerin onayını almaları gerekiyordu. Ertesi gün, Dayan, yanında kendisini destekleyen Yigal Alon (Dışişleri eski Bakanı) olduğu halde, Başbakan Golda Meir'in yanına giderek bir toplantı yaptı. Sarna, sonuç dışında içerde neler döndüğü konusunda bilgiye sahip olmasa da, bu "garip yöntemlerin" kullanılması konusunda izin çıkmadığı anlaşılıyordu. Bunun yerine, Genelkurmay Başkanı, Hava kuvvetlerine tamamen konvansiyonel silahlarla Suriye'yi ezmesi emrini vermişti. Aynı günün ilerleyen saatlerinde toplanan hükümet, Şam'a saldırının yapıldığı dakikalarda "tüm hedefler halihazırda vuruluyor" şeklinde bilgilendirildi. Bakanların dağılmasından çok kısa bir süre sonra da, "Sadece bazı hedeflerin vurulmuş olduğu ve bunlar arasında Şam'daki Sovyet Kültür Merkezi'nin de bulunduğu" bilgisi ulaştı. Şam, konvansiyonel yöntemlerle yok edilememişti. Hava kuvvetleri ise bu başarısızlığı, kötü hava koşullarına bağladı.

Bu noktada Sarna'nın anlatımı 7-8 gün kadar kesintiye uğramaktadır. Bu, Brown'un konuşmaktan kaçınması ile açıklanabileceği gibi, sansür sebebiyle de olabilir. Bu süre içinde Suriye cephesinde meydana gelen gelişmelere sadece atıf yaparak geçen Sarna, anlatımına 15-16

Ekim tarihinden sonraki olaylardan itibaren yeniden başlar. Savaşın başlarında kendi başlarına hareket etme eğiliminde olan İsrailli komutanlar, nedense daha sonraları Henry Kissinger ile yakın işbirliği halinde çalıştılar. Planlamalar, (Diğer Suriye kentlerinin ismi geçmemekle birlikte en azından) başkent Şam'ın tamamen yerle bir edilmesini öngörmese de, ya kuşatılmasını ya da işgalini hedefliyordu. Generallerin çok az kısmı, daha sert önlemlerde ısrarlıydı. Herkesi heyecanlandıran amaç, savaşın tıpkı "Altı Gün Savaşı"ndakine benzer bir zaferle sonuçlanmasıydı. Ama bu seferki biraz daha geniş kapsamlı olmalıydı.

Bir Ekim akşamı Dayan talimatlarını hazırladı: "Suriye ordusunun tamamen yok edilmesini planlıyorum. Eğer Şam'ı ele geçirmede başarı sağlanırsa, onun fethi ve Şam'a girişimiz, Süveş Kanal'ındaki geri çekilişimizi dengeleyecektir." Ertesi sabah, Genelkurmay Başkanı, 40 km. menzilli bir füzenin Şam'a doğru ateşlenmesini talep ettiyse de Dayan bu isteği reddetti. Burada, Genelkurmay Başkanı'nın kastettiği füzenin konvansiyonel bir savaş başlığı taşımayacağı tahminde bulunmak zor olmasa gerek. Daha sonra Suriye cephesinde bulunan General Rafael Eitan'ın yanına giden Dayan, ona "amacımız Şam'a ulaşmak. Savaşın gidişatı Şam'a ulaşıp ulaşamayacağımıza bağlı... Mutlaka oraya ilerlemeli ve dar bir cepheden de olsa oraya saldırmalıyız. Daha sonra kente daha kapsamlı bir saldırı ile onları 'şehri ele geçirmememiz için bizle pazarlığa zorlamalıyız. Brown'a göre, Eitan, Dayan'a Şam'ın kısa bir süre sonra ele geçirileceği ve gerekli emirlerin derhal yayınlanacağı sözünü vermişti. Dayan ise daha sonra olacakları görmeye çalışıyordu. "General Larner komutasındaki ordu birliklerinin öncü grubunun, saldırıya geçmesinden 2 saat kadar sonra Suriye

anti-tank birlikleri tarafından yenilgiye uğratıldığı haberi geldi. Suriyeliler, İsraillileri pusuda bekliyorlardı ve onlara ağır kayıplar verdirdiler. Tüm bunlara rağmen Dayan, hâlâ Şam'ın ele geçirilmesini düşünmeyi sürdürüyordu." Birkaç saat sonra, Lerner'e bağlı birliklerin geri çekilip yeniden toparlanması ardından Dayan, telsizle Lerner'e: "Eğer büyük bir süratle Şam'ın kapılarına ulaşırsan, Kanal'da (Süveyş) yaşadığımız kayıpların lekesini temizlemiş oluruz." diyordu. Tam o sıralarda Genelkurmay Başkanı'ndan kendisine bir rapor ulaştı: "Şam'a ulaşamıyoruz." Dayan yanıtında: "Kentin kendisine olmasa bile hiç olmazsa Şam'ın varoşlarına ulaşmanızı istiyorum. Benim için Suriyelilerin Ruslara 'Yahudileri durdurma konusunda bize yardım edin' sözünü söylemesi yeterli olacaktır." demekteydi.

Aynı gün Dayan, Başbakan Golda Meir'e ya Şam'ın ele geçirileceği ya da varoşlarına ulaşılacağı konusunda söz veriyordu. Aynı vaatlerini hükümet toplantısında da tekrarladı. Daha sonra Suriye cephesini komuta eden generallerin yanına giderek onlara, "Birliklerimizin sadece 5 ila 7 kilometre ilerlemeye ihtiyacı var. Bundan sonra sadece 25 kilometre uzaklıkta bulunan Şam'a ulaşabiliriz. Bu çok rahat başarılabilir." Onun kesin olarak beklentisi, tıpkı 1967 yılındaki savaşta Mısır ordusunun yaptığı gibi, ilk saldırının hemen ardından Suriye ordusunun dağılarak kaçmasıydı. Doğrusu, Dayan'ın (ve onun generallerinin) mantık yürütme sistematiği, tamamıyla "Arap zihniyeti" konusunda taşımış oldukları ön yargılara dayanmaktaydı. Onların stratejisi, kendilerinin öngördüğü bu Arap psikolojisinden kaynaklanıyordu. Bu strateji aynı toplantıda, Hava Kuvvetleri Komutanı Benny Peled'in Şam'ı ele geçirmeye çalışmak yerine onu havadan bombalamakla yetinilmesi yönündeki önerisinden sonra da-

ha da pekişti. Dayan komutana cevabında: "Suriyeliler, hava araçlarının yıkım getireceğini, ama kenti fethetmek için yeterli olmadığının farkındalar; ancak onları büyük bir top ateşine tutarsak, çok geçmeden kendin düşeceğini hissedeceklerdir." diyerek kenti hâlâ ele geçirme düşüncesinde olduğunu ortaya koyuyordu.

Tüm bunlara karşın başka bir unsur daha gelişmelerde rol oynuyordu. Brown, Amerikan Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'ın çatışmanın her aşamasında düzenli biçimde İsrail birliklerinin her hareketi konusunda rapor aldığını kaydeder. Kissinger, savaştan sonraki pazarlıklara İsrail tarafının en avantajlı pozisyondan başlamasını sağlamak için siyasal süreci bilerek geciktiriyordu. Kissinger, İsrail'in ABD'deki büyükelçisi Dinitz'e alaylı biçimde "Şam'ın varoşlarına ulaşır ulaşmaz ihtiyacınız olan tek şey şehrin merkezine gidecek belediye otobüsü olacaktır" diyecek derecede Şam'ın sonunda düşeceğinden emindi. O bu sözleri söylediğinde savaşın bitmesine daha on gün vardı. Kissinger ile sürekli irtibatta olması sayesinde Dayan, "Şam'ın birkaç gün içinde ele geçirilmesi" konusunda ısrar edebiliyordu.

Dönemin muhalefet lideri Menahem Begin'in olanlar karşısındaki rolü ise resmen komediydi. Mısır cephesindeki Şaron'dan sürekli haber aldığını söyleyen Begin, Dayan'dan "Suriyeli Yahudilerin özgürlüklerine kavuşmaları için" Şam'ın mutlaka ele geçirilmesinin zorunlu olduğunu söylemekteydi. (Tabii burada Şam'ın bombalanmasından sonra hayatta kalan Yahudileri kastediyor olsa gerek). Dayan'ın tepkisi onu kibarca yanından kovmak oldu. Dayan, hâlâ Şam'ın çok kısa bir süre sonra kuşatma altına alınacağından öylesine emindi ki, artık burayı kuşatan birliklerin yağışlı bir mevsim olan kışın Şam'ın varoşlarında nasıl tutunacağının hesaplarını ya-

piyordu.

Tüm bu olaylar sırasında cephe hizmeti gören Sarna, Şam'ı ele geçirme hedefinin bölgedeki birliklere de sirayet ettiğini kaydeder: "Doğrusu, Golan Tepelerindeki İsrail güçleri tamamen bitkindi ve kendileri ile Şam'ın arasını ayıran Suriye savunma hatlarını yarmada başarısızdılar. Ama hâlâ, Şam'ı fethetme amacı bu birliklerin moralini yüksek tuttuğu gibi, saldırıları sürdürme azmi ve gösterilen hedeflere doğru ilerleme kabiliyeti veriyordu." Ama yine de şu duygularını da yansıtmadan edemez: "Şimdi, Genelkurmay Başkanı'nın haritasındaki mesafelerin bizim ağır ilerleyişimizle, insan yaşamı konusundaki kayıplarımızın boyutları ile ve her yüz metrede bir karşılaştığımız zırhlı güçlerin acısıyla karşılaştırıldığında oldukça güdük kaldığını düşünüyorum... Şam'a doğru dar bir koridordan ilerleyen tankçı olarak şehirden ne kadar uzakta olduğumuzu, onların savunma hatlarını gördüğümüzde ne kadar cesaretimizin kırıldığını ve gece konakladığımız yerlere yaptıkları ağır topçu atışları sonucunda ne kadar zayiat verdiğimizi birden hatırladım. Şam'ı ele geçirmeye çalışmak gerçekçi değildi; ama savaş dişlilerinin yıkıma uğrattığı morallerimizin yeniden düzelmesi için aynı zamanda zorunluydu da."

Bu satırlar aslında, İsrailli savaş lortlarının, kendi emirleri altında savaşan askerlerinin içinde bulunduğu koşulları hiç umursamadıklarının bir itirafıdır. Bu umursamazlığın o zamandan beri derinleşerek sürdüğü önümüzde apaçık sırıtmaktadır.

Sarna'nın hikayesi, kimileri için kötülük habercisidir. Zira, İsrail ordusundaki üst düzey komutanların temel amaçlarının ve bu amaçları gerçekleştirmek için almış oldukları kararları etkileyen toplumsal psikolojinin hiç

değişmeden kaldığı zannedilir.

Suriye ile, nükleer silah kullanarak savaşma düşüncesi kesin olarak bir tarafa bırakılmıştı. Gerek ismi geçen dört büyük Suriye kentini aynı anda yıkmak amacıyla, gerekse sadece Şam'ı yerle bir etmek amacıyla olsun İsrail'in 1973 savaşında Araplara karşı bir şekilde nükleer silah kullanma fikri Golda Meir ve Henry Kissinger'in muhalefeti sayesinde engellenmiştir. Her iki şahıs da Şam'ın tamamen konvansiyonel yöntemlerle ele geçirilmesini tercih ediyordu.

İsrail ve Saddam Hüseyin Arasındaki Son İlişki

10 Kasım 1990

Son Körfez krizinin tam ortasında olduğumuz şu günlerde, Saddam Hüseyin'in daha birkaç ay öncesine kadar İsrail ile hem de İsrail'in istediği koşullarda bir barışı ısrarla teklif ettiğini hatırlatmamızda yarar var. Dönemin Savunma Bakanı İzak Rabin, Amerika'ya yaptığı ziyaretlerinin birinde, Saddam Hüseyin'le buluşma teklifi bile almıştı. Bu konudaki iki önemli makale *Haaretz*'in geçmişteki gelişmelerden haber vermede oldukça güvenilir kabul edilen stratejik ve askerî konularda uzman muhabiri Ze'ev Shiff tarafından kaleme alınmıştı. (*Haaretz*, 5 ve 6 Kasım 1990) Ne garip ki, *Haaretz* bunları ön sayfasından kamuoyuna açıkladığında Rabin bu rivayetleri ne onaylamış ne de reddetmiştir. Bu işe Saddam Hüseyin tarafından arabulucu olarak seçilen kişi, Arap asıllı Amerikalı iş adamı Bob Abud idi. Abud halen First City Bank of Texas'ın genel müdürlüğünü yürütmektedir. Geçmişte de, multi milyoner Armand Hammer'in sahibi olduğu petrol şirketini bir süre yönetmişti. 62 yaşındaki Abud,

aynı zamanda, kendilerine kolay koşullarda şahsî borçlar sağladığı kimi Arap ülke liderleri ile arasındaki iyi ilişkileriyle bilinir. Kendisi, Amerika'daki Arap toplumu ile de yakın ilişkilerini muhafaza etmekte. Abud, Hammer'in "Occidental Petroleum" adlı petrol şirketini 20 yıl idare ettikten sonra, İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki barış konusuna aşırı ilgi duymaya başlayacağı Chicago Bank'ın başına geçti. (Shiff, 6 Kasım) Yahudi Armand Hammer'in yıllardır ateşli bir İsrail destekçisi olduğuna, Amerika'daki United Jewish Appeal'ın cömert finansörlerinden ve aynı zamanda da İsrail'deki önemli yatırımcılardan biri olduğuna dikkat çekmek karışık ilişkiler ağı açısından önemli olsa gerek. Bu özelliklerine ilaveten, Hammer'in, Sovyet liderleri ile kurmuş olduğu kişisel temaslar sayesinde Sovyet Yahudilerinin İsrail'e göçünü düzenlemek gibi siyasal maceralarda bir aracı olarak İsrailli diplomatlar tarafından kullanılmakta olduğunu hatırlatmakta yarar var.

Shiff'in yazısında belirttiği gibi, (5 Kasım) Abud aracılığı ile teklif gönderen Saddam Hüseyin, dönemin İsrail Savunma Bakanı İzak Rabin ile görüşmeyi teklif etmişti. Irak'ın yeninden belirlenmesi isteklerine rağmen, Avrupa'da yapılacak olan iki görüşmenin yeri ve zamanı kesin olarak belirlenmişti. Rabin ile aracı arasındaki gizli görüşme, ABD'nin Philadelphia eyaletinde gerçekleşmişti. Shiff'e göre, Abud, faydalı bağlantılarından dolayı İsrailliler tarafından takdir edilen biriydi. Bunu göz önünde bulundurarak, Rabin, Irak'ın önerileri konusunda kendisini doğrudan dinlemek için şahsıyla bizzat görüşme isteğini ifade etmişti. Abud, Rabin'le görüşmeden önce, İsrail Savunma Bakanlığı ile İsrail güvenlik sistemi içindeki diğer birimlerde güçlü bağlantıları olmasıyla tanınan ve vaktinin çoğunu ülke dışında geçiren İsrailli iş

adamı Azriel Einav ile birkaç görüşme yaptı. Bu buluşmalarda başarı sağlandıktan ve Rabin'in Saddam Hüseyin ile ilişki kurması konusundaki onayı alındıktan sonra, Rabin'in etkili yardımcılarından biri olan ve aynı zamanda Bakanla yakın arkadaşlığı bulunan Eytan Haber, Saddam Hüseyin ile buluşmaları düzenleme konusunda mesaj taşıyıcı olarak görevlendirildi. Shiff, belgeleri ortaya koyduğunda, Haber, "Buna benzer bir şeyler bizzat oldu." şeklinde cevap vermiş; ama ayrıntılar konusunda suskun kalmıştı.

Abud ile Rabin arasındaki Philadelphia buluşması, bakanın bu kentte yapılan İsrail hisse senetleriyle ilgili bir toplantının açılışına katılımı için gittiğinde gerçekleşti. Haber ve Rabin'in askerî sekreteri Kuti Mor da Abud ile yapılan görüşmede hazır bulundular. Görüşmeyi basının dikkatinden kaçırmak için Abud otele mutfak kapısından girdi ve Rabin'in süitine servis asansörü ile çıktı. Görüşme gündeminin ilk maddesi "Saddam Hüseyin'in, iki ülkenin çıkarlarının uzlaştırılması konusunda konuşmak amacı ile buluşma önerisi" idi. İkinci madde, hazırlıkları konusunda söylentilerin ortalıkta dolaştığı İsrail'in Irak'a muhtemel saldırısının önlenmesi yollarıydı. Rabin, belirlenen bir yerde Saddam Hüseyin ile görüşme önerisini kabul etti. Ancak bu görüşmelerde Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)'den de bir temsilcinin bulunması teklifini reddetti. Bu uzlaşma ardından, Abud, Saddam Hüseyin adına "Rabin'in Avrupa'da buluşmak yerine görüşme için bizzat Bağdat'a davet edilmesini" önerdiğinde Bakan bu ilginç öneriye: "Arap ülkelerinin tümü ile barışa götürecek her hangi bir yol denenmeye değer" biçiminde fikrini beyan etmişti.

İsrail ile Irak arasındaki görüşmeler ve değişik buluşmaların zamanlaması, yukarıda ifade edilen gizli mekik

diplomasisi ile son aylara kadar iki taraf arasında yoğun pazarlıklara sahne oldu. Ancak, Saddam Hüseyin'in Mısır, Irak, Ürdün ve Yemen arasında kurulmuş olan Ekonomik İşbirliği Konseyi toplantısındaki konuşmasından sonra, İsrail ile Irak arasındaki gerilimin tırmanmaya başlaması üzerine, buluşma fikri İsrail tarafından rafa kaldırıldı. Shiff, 5 Kasım'daki yazısını şu şekilde tamamlıyor: "Muhtemelen Amerikalı iş adamı pazarlıkların tüm ayrıntılarını Beyaz Saray'a anlatmıştı."

4. Bölüm

İsrail İran'a Karşı

24 Şubat 1993

1992 yılı kışından bu yana İsrail'deki kamuoyu, İran'la, bu ülkeyi askerî ve siyasal anlamda tamamen yıkıma uğratacak olan bir savaş ihtimaline karşı psikolojik olarak hazırlanmaktadır. Bir yoruma göre İsrail, İran'a tek başına saldıracak, başka bir yoruma göre ise, bu işi yapmak üzere Batı'yı ikna edecekti. Bunun için "fikir aşılama" kampanyası İsrail'de yoğun bir kabul görmüştür. Tabii bir de bunlara, İran'ın nükleer silah elde etmesi halinde İsrail'e, Batı'ya ve bütün dünyaya neler yapabileceğine dâir ayrıntıları anlatan yarı resmî felaket senaryoları eşlik etmekteydi. İstenilen etkiyi sağlama konusunda, kamuoyunun manipüle edilmesi operasyonu, ayrıntılı bir açıklamayı gerektirmeyecek kadar hayalî görülebilir. Ancak, görünürdeki tüm işaretlere göre İsrail güvenlik sisteminin bu beklentiyi ciddî olarak gündeminde tuttuğu okuyucunun dikkatini çekecektir. 1993 yılı şubat ayında İran'ın, İsrail politikalarının ana hedefi olacağı yönündeki beklentiler iyice yoğunlaşmaya başladı. Son dönemlerde yayınlanmış olan makaleler arasından (tümünün muhtevasının ortak olması sebebiyle) İran'ın tamamen sindirilmesi gerektiği konusunda Batı'nın ikna edi-

lebileceği ihtimaline vurgu yapan bir tek örnek almakla yetineceğim. İran'a saldırma konusuna karşı çıkmaya cüret edemese bile bunun savunusunu da yapmayan *Haaretz* gazetesi dışında, İbranî basının istisnasız tümü, bu çılgınlığı savunmaktadır. Siyonist solun iki büyük gazetesi, *Davar* ve *Al Hamishmar,* İran'a karşı savaş çığırtkanlığı konusunda, sağcı *Maariv* gazetesini bile gölgede bırakacak ölçüde, özellikle göze çarpan yayınlarıyla ön plana çıktılar. Bu nedenle aşağıdaki bölümde, İran hakkında *Al Hamishmar* ve *Maariv* gazetelerinde yayınlanmış olan yazılara ağırlık vereceğim. Diğer gazetelerde gözlemlediklerimiz ise yerine göre bahse konu olacaktır.

Al Hamishmar gazetesinin politika muhabiri Yo'av Kaspi tarafından kaleme alınan makalenin başlığı, aslında içeriğini özetler gibidir: "İran'ın Irak benzeri muamele görmesi gerekli" (19 Şubat 1993). Makale, "İsrail Askerî İstihbaratından emekli bir üst düzey yetkili" olarak tanıtılan ve hâlen Tel Aviv Üniversitesi'ndeki Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde çalışan Daniel Leshem ile mülakatı ihtiva etmekteydi. Leshem, İsrail'in stratejilerinin oluşturulmasında söz sahibi kişilerden biri olarak bilinir. Onun, "İran'ın nasıl nükleer bir güç olacağı" yönündeki anlatımları, Müslüman ülkelerin ne olduğu konusunda tüm doğruları sanki sadece kendilerinin bildiğini zanneden İsrailli uzmanların "İslâmî tehlike" uyarılarına kulak asmayan dünya kamuoyuna yönelik sızlanmalarındaki abartılarda görüldüğü gibi, ayrıntılara girmeyi dahi gerektirmeyecek ölçüde şüphe doludur. Bununla beraber, onun İran'ın nükleer güç olma sürecinin geriye döndürülmesi konusundaki önerileri gerçekten nakledilmeye değer bilgilerdir. Leshem, müttefik güçlerin hava akınlarının Irak'ın askerî ve özellikle nükleer kapasitesini yok etmede sınırlı bir başarı sağladığı görüşünü belir-

terek başlıyor ve sözlerini: "Ancak müttefikler karada zaferi elde ettikten sonra, BM gözlemcileri işi bitirmeye muvaffak oldular." diye sürdürüyor. Bununla bir benzerlik kuran Leshem şu sonuca varıyor: "İsrail, tek başına İranlıları durdurmada çok küçük başarı sağlayabilir. Biz, İran'ı havadan bombardıman edebiliriz; ama hava operasyonlarımızın onların tüm tesislerini yok edebileceğini beklemek çok da gerçekçi olmasa gerek! En iyi ihtimalle, İran'ın nükleer tesislerinin bir kısmı bu şekilde yok edilebilir. Ancak nükleer çalışmaların dağınık vaziyette bulunan üç ayrı süreçte yürütülmekte olmasından ve ilgili tesis ve fabrikaların da tüm ülke çapına dağılmış bulunmasından dolayı, İranlıların nükleer gelişmelerinin ana merkezine ulaşmamız mümkün değil. Hatta, Irak durumundan çok iyi anladığımız gibi, onların tüm tesislerinin yerlerini hiçbir zaman bilemeyeceğimizi söylemek kehanet olmasa gerek."

Leshem, onları hiçbir zaman nükleer çalışmalardan alıkoyacağını beklemeksizin İsrail'in kendi sahip olduğu nükleer silahlarıyla İran'ı mutlaka korkutması gerektiğine inandığından dolayı, "Körfez krizinden önce Irak'la ilişkilerde oluşturulmuş olan duruma benzer bir durumun İran'a karşı da oluşturulması"nı önermektedir. O, eğer dünya bunu gerçekten yapmak istese, aynı yöntemin "Ayetullah'ları durdurabileceğine" inanmaktadır. Peki bu nasıl yapılacak?

"İran, Fars Körfezi'nin çok stratejik bir kesiminde bulunan üç küçük ada üzerinde egemenlik iddia etmektedir. Bu adalara hâkim olmak sadece bölgedeki tüm işler durumdaki petrol alanlarına egemen olmayı getirmeyecek aynı zamanda henüz çıkarılmamış olan dev doğalgaz yataklarının da hâkimi kılacak. Bu nedenle bizler, İran'ın Irak'a özenerek bu adalar konusunda Birleşik Arap Emir-

likleri ve Suudi Arabistan ile çekişme içine gireceğini ve Saddam Hüseyin'in Kuveyt'te yaptığı hatayı tekrarlayarak bir savaş başlatacağını ummalıyız. Ancak böyle bir durum, tıpkı Irak'ta başarılı olduğu gibi, İran'ın nükleer gelişmelerinin (dışarıdan) kontrolü konusunda dayatmaları beraberinde getirebilir. Böyle bir gelişme bana göre gerçekleşmesi hiç de zor olmayan bir seçenektir; zira bu konuda İranlıların mantığında sabır unsuru rol oynayamaz. Eğer onlar savaş başlatmaktan kaçınırlarsa ne olacak? O zaman bizler, İranlıların (zaten halihazırda tüm dünyaya acı veren) İslâmî teröre karıştıkları yönündeki düşüncelere ilişkin avantajı kullanmalıyız. İsrail, İranlıların terörist olduğu konusundaki su götürmez istihbarata sahiptir. Bizler mutlaka bu avantajı kullanmalı ve dünyaya sürekli olarak, hiçbir ülkenin İran kadar uluslararası sistem için tehlikeli olmadığını izah etmeliyiz. Ben şahsen, örneğin Libya'nın küçük kimi terörist eylemlere adı karıştığından dolayı, askerî teçhizat alması engellenecek derecede ambargoya maruz kalırken, buna karşın tüm dünya çapında terörizme öncülük etme sabıkası bulunan İran'ın, daha katı ambargolardan hali bırakılmasını kavramakta güçlük çekiyorum." Tipik bir İsrailli düşünce tarzını yansıtarak, Leshem, işlerin bu derece içler acısı bir durumda olmasını, İsrail'in propagandayı göz ardı etmesine bağlamakta. (İbranîce'de bu propaganda 'Hasbara' yani 'açıklama' olarak nitelendirilmekte.) O, yine de, İsrail'in er ya da geç tüm dünyaya "İran'ı bir savaşa kışkırtma ihtiyacının ne kadar âcil olduğunu" izah edebileceğini ummaktadır.

İran'ı bir savaş biçiminde karşılık vermeye zorlama, ya da savaşsız bir şekilde aynı sonucu alma konusunda, diğer birçok medya yorumcusu da derin analizler yapmaktadır. Telem Admon'un *Maariv* gazetesinde (12 Şu-

bat) tarihinde kaleme aldığı bir olayı yeri gelmişken aynen nakletmek istiyorum: "Yaklaşık 2 hafta kadar önce kıdemli bir Mossad ajanı, Prens Rıza Şah Pehlevî ile uzun bir görüşme yaptı. Görüşmenin amacı, bu kişinin İsrail'in "Hasbara" operasyonu için kullanılabilirliğini anlamaya çalışmaktı. Uzman ajanın görüşünce, 'Clinton Amerika'sı, neredeyse tamamen kendi iç işleri ile meşguldü.' Bunun doğal sonucu olarak Prensin İran'da yeniden yönetime getirilmesi çok çok zayıf bir şanstır. Böyle bir (rejim değişikliği) konusunu bir İsraillinin ağzından hem de açık sözlülükle duymak Prensin yüzünde kaygı işaretleri oluşturmuştu." (Bir televizyon yorumcusunun İsrail istihbaratının bir uzantısı olduğunu söylediği) Ehud Ya'ari tarafından yazılmış makalelerin kopyalarından kendisini ziyarete gelen her misafirine vermesine rağmen, uzmanımızın, prens konusundaki değerlendirmesinde taşıdığı olumsuz kanaat belirgin biçimde hissedilmekte. Niye?

Çünkü, öncelikle, 'Prens, ne kadar gergin olduğunu açıkça göstermekte'; daha kötüsü, onun en iyi arkadaşlarına bakıldığında, hepsi tıpkı hippiler gibi giyinmekte ve prens, onlarla birlikte sık sık Manhattan'a takılarak onları sanki kendisinin dengi imiş gibi muhatap almaktaydı. Uzmanımızın en fazla üzüldüğü konulardan biri de, prensin kendisine çok hayırlı etkileri olabilecek olan annesinin kontrolünden tamamen çıkmış olmasıydı. Ki anne Pehlevî, herkesin kafasına kendisi hayatta iken oğlunu İran tahtına yeniden oturma düşüncesini sokmak için Batılı ülkelerde o başkentten bu başkente dolaşarak çok daha hayırlı bir iş yapmaktadır. Onun bu cesur çabaları, sanki bana bir ölçüde ondan aşağı kalmayan İsrail "Hasbara"sı ile bağlantılı gibi geliyor.

Peki, hem İsrail hem de İran'ın nükleer silahlara sahip

olması halinde neler olabilir? Bu soru, çoğunlukla okuyucuyu beklenen ürkütücü gelişmelere karşı cesaretlendirmek niyetiyle İbranî basınında geniş bir alan bulur. Ufak bir örnek vermem gerekirse: *Al Hamishmar* gazetesinin 19 şubat tarihli nüshasında Kaspi, başladığı her konuşmayı 'İran'ın şeytanca işlerine karşı İsrail'in karşı koyma gücünü kıran başlıca engelin İsrail solu olduğunu' söyleyerek bitiren kötü şöhretli 'şahin' profesörlerden Shlomo Aharonson ile bir mülakat yapmıştı. Bugün İsrail politikalarına solun etkisinin yokluğundan hiçbir rahatsızlık duymaksızın Aharonson: "Sol tamamen ön yargılı ve korkaktır. Onlar nükleer silah konusunda mantıklı olmaktan kaçınıyorlar. Sol, nükleer silahlardan nedense hiç hoşlanmıyor. Solun nükleer silahlara karşı çıkışı bana, tekerleğin icadına itiraz etmek gibi bir şey olarak görünüyor." ifadelerini kullanmaktadır. Ne kadar derinlikli (!) bir anlayış değil mi? Bu şekilde geveleyen Aharonson daha sonra kendi senaryolarına geçiyor. İşte onlardan biri: "Eğer bizler hemen yarın bir Filistin Devleti kurarsak, o zaman kendi elimizle bize düşmanlıkta (İran'dan) aşağı kalmayan bir varlığa bağımsızlık vermiş olacağız. Şüpheniz olmasın bu varlığın İran'la nükleer bir işbirliğine gireceğini bekleyin. Düşünün bir kere, Filistinlilerin bize karşı beslemiş olduğu düşmanlığa, bizler "İranlılar böyle bir misillemeye kalkışmamız halinde karşı misillemede bulunacakları endişesi ile" karşı koyamayacağız. Peki o zaman biz ne yapacağız?"

Aharonson, cümlelerini tamamlayana kadar, aynı ruh halini yansıtan daha ağır ifadeler de kullanıyor: "Bizler şunu onlara göstermeliyiz ki, İran bizi nükleer silahlarıyla tehdit etse dahi, Filistin devleti hiçbir zaman varlık alanına çıkamayacaktır. Yine şunu mutlaka ortaya koymalıyız ki, İran sürekli olarak İsrail'in nükleer silahlarını

ona karşı kullanacağı korkusu ile yaşayacak."

Şunu önemle yeniden vurgulayalım: İsraillilerin aynı etkiyi sağlamak için, sonu gelmez bir devamlılıkla resmî mesaj bombardımanına maruz kalmaktadırlar. Örneğin, İsrail Ordusunda yeni kurulmuş olan geri planlamaya ilişkin genel komutanlığın başında bulunan General Ze'ev Livneh, 15 Şubat tarihli *Haaretz* gazetesine "İsrail kentlerini hâlihazırda tehdit eden sadece İran değildir." diyerek küçük boyutta da olsa aynı şekilde "Suriye, Libya ve Cezayir'in de" büyük bir tehlike arz ettiğini söylüyordu. İsrail'i böyle bir tehditten korumanın yolunu da gösteren General Levneh "İran'a ve söz konusu Arap ülkelerine askerî silah temin etme işine son vermesi konusunda Avrupa Topluluğu, İsrail ile işbirliği yapmaya zorlanmalı. Avrupalıların, tıpkı Irak olayının bizlere ispatladığı gibi askerî müdahalelerin ders verici etkileri olabileceğini öğrenmeleri gerekiyor." diyordu.

İbranî basınında yer alan ve İsrail'in halen Ortadoğu'da nükleer güç sahibi olma tekelini elinde bulundurmaya devam ettiğini belirten çekingen hatırlatmalar, gerçekte İsrailli yetkililer tarafından pek de hoş karşılanmamaktadır. Hele Ran Edelist gibilerin yazıları tepki bile görüyordu. *Hadashot* gazetesinin 29 Ocak ve 5 Şubat tarihli nüshalarında, Ran Edelist, dikkatli biçimde sadece Amerikan basınından yapılan alıntılara güvenerek, Dimona nükleer santralinden çıkan nükleer atıkların yol açtığı sorunları ve yine aynı reaktörün İsraillilerin yaşamına yönelik oluşturduğu muhtemel riskleri gündeme getirmekteydi. Çok geçmeden, Edelist'e cevaplar gelmeye başladı. İbranî basınında, adı açıkça belirtilen ya da gizli tutulan uzmanlarla gerçekleştirilen çok sayıdaki mülakatta, reaktörün böylesi bir tehdit oluşturduğu şiddetli biçimde yalanlandı. Söz konusu uzmanlar, İsrail'de-

ki nükleer reaktörün tüm dünyadaki benzerleri içinde en mükemmeli ve en güvenilir olanı olduğu konusunda okuyuculara teminat vermeyi de ihmal etmiyordu. Ancak bu uzmanlardan, "İstihbarat topluluğu" adına konuşan Immanuel Rosen, oldukça ileri gitmişti. Maariv gazetesinin 12 Şubat tarihli nüshasında, "nükleer alanla ilgili konularla uğraşan İsrailli araştırmacıların kendinden emin yayınlarının, topluluğu (yani istihbarat servisindeki çalışanlar –çev-), gücendirdiğini" açık biçimde söylüyordu. Rosen'e göre, bu araştırmacılar, istihbarat topluluğu tarafından "güvenlik tehdidi" olarak görülmeye başlanmıştı. Bu tehlike öyle noktalara varmıştı ki, kimi ülkelerde bu tür araştırmacılar ortadan kaldırılabiliyordu bile. Ran Edelist, Hadashot gazetesinin 14 Şubat tarihli sayısında kısa bir notta tepkisini ortaya koydu. Yazıda, kendisinin daha önce ifade etmiş olduğu fikirleri "istihbarat topluluğundaki kaynaklardan" aktardığını hatırlatarak orada dillendirilen tehditlere dikkatleri bir kez daha çekti. Ancak, Edelist dışında "Ortadoğu'nun bu tek demokrasisi"nde hiç kimse bu konuda yorum yapmaya cesaret edemiyordu ya da böyle bir şeye izin verilmiyordu.

Basının, İsrail'in nükleer politikası ile ilgili konularda bir tek konuyu tartışmasına izin veriliyordu. O da, Peres'in nükleer silahların azaltılması konusundaki pazarlıklara katılmayı kabul etmiş gibi görünerek, ama daha sonra bu tür görüşmelerde kesinlikle kabul edilmesi mümkün olmayan koşullar öne sürerek (sabote etmekle) ne kadar zeki davrandığı türünden haberler vermekti.

Bunun bir örneği Akiva Eldar'ın (19 Şubat, Haaretz) Rabin'in televizyondaki bir konuşmasıyla Mısır yönetimini nasıl atlattığı yönündeki yazısıydı. Rabin, bu televizyon programında Ortadoğu'da bölgesel bir nükleer

silahlardan arınma anlaşmasının hoş bir gelişme olacağını belirten Mısır'ı paylamıştı. Eldar yaptığı yorumda, "Başbakan, Mısır'la ilgili konulardan tiksinmesiyle bilinir. Dışişleri Bakanı Butros Gali'yi hedef alarak, kamuoyuna açık bir konuşmasında: 'Ondan başka ne bekliyorsunuz ki? Mısır'lı değil mi?' diyebilmişti. Rabin, Mısır'ın Ortadoğu'nun tamamen nükleer silahlardan arındırılması konusundaki ısrarlarına karşı isteksizdir. Buna karşın Perez ise, her ne kadar Kahire'nin Dimona nükleer santrali hakkındaki hatırlatmalarının gerçek misyonunu engellediğine inansa da, Mısır'ın değişik diplomatik işlerde bir arabulucu olarak kullanılmasından yanadır." Bunun için, "Mısır'ın, konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan silahlı çatışmalarla ilgili bir sempozyum önerisi"nin hemen ardından Dışişleri Bakanlığı'nda "Bu davetin kabul edilecekmiş gibi görünülerek, sonra kitabına uydurulup reddinin" nasıl olacağı konusunda bir toplantı yapıldı. Çözüm, İsrail'in üç koşulun yerine getirilmesi şartıyla prensipte sempozyuma katılmayı kabul ettiği yönünde Mısır'ın bilgilendirilmesi oldu. Bu koşullar: 1) Bu sempozyum, mutlaka ABD ve Rusya tarafından yönetilmeli, 2) Toplantının gündemi, mutlaka başkan ve tüm katılımcılar tarafından ortak belirlenmeli, ve en ilginci 3) Sadece Suriye ve Lübnan gibi ülkeler değil, tartışmalar kesinlikle Libya ve Irak gibi Arap ülkelerinin de hazır bulunma garantisinin olduğu bir ortamda yapılmalı. Böylelikle, nükleer konularda her hangi bir olası tartışma, garantili biçimde engellendi." Eldar'ın bu hikayesi üzerine yorum yapmayı gereksiz buluyorum.

Ancak, İsrail'in İran'a karşı kışkırtıcı tutumuna ilişkin bazı şeyler söylemek gerektiğini düşünüyorum. Ben eminim ki, burada nakletmiş olduğum birçok uzman görüşü ve tahmini, İsrailli olmayan okuyuculara fantastik bir çıl-

gınlık' gibi geliyordur. Ancak, bu görüş ve tahminlerin, ne kadar aldatıcı ya da yalan olduklarının o kadar da fazla bir öneminin bulunmadığını göz önünde bulundurarak, siyasal anlamda oldukça anlamlı olduklarını düşünüyorum. Gerekçelerimi müsaadenizle izah edeyim. Öncelikle, alıntıların hiçbirini, saçmalayan fanatiklerin görüşlerinden nakletmedim. Bilakis, İsrail güvenlik sistemi konusundaki düşüncelerinde oldukça güvenilir olarak kabul edilen, etkili ve saygın İsrailli strateji uzmanlarının ya da yorumcularının görüşlerinden seçmeye özen gösterdim. İsrail'in, Ortadoğu'da askerî anlamda en güçlü ülkesi olması ve bölgede nükleer silahlar konusunda tekeli elinde bulundurması sebebiyle, onun güvenlik sistemine ait stratejik doktrinler (bilgilenme anlamında) dünya çapında yayılmayı hak ediyor. Bir de, İsrail kamuoyu üzerine zorla dayatılıyorlarsa o zaman bu daha bir zorunlu görünüyor. Kişi, hoşlansın ya da hoşlanmasın, İsrail, Amerikan politikaları üzerindeki artan etkisi sebebiyle sadece askerî açıdan değil, siyasî açıdan da büyük bir güçtür. İsrail güvenlik sisteminin resmî görüşleri, onların söylediklerinden farklı şeyler olabilir; ama bu onların önemini azaltmaz.

Ancak bundan daha fazlası da var. İsrail güvenlik sistemine ait doktrinlerdeki fantezi ve çılgınlığın boyutları yeni bir şey değildir. En azından 1950'lı yılların başından beri, İsrail politikalarında bu tür özellikler gözlemlenebilir. 1956 yılında Ben-Gurion'un "Mısır'a ait olmadığı gerekçesiyle" Sina yarımadasını işgal etmeyi istemesini bir hatırlayalım. 1967-73 yılları arasında birçok İsrailli general, İskenderiye kentinin "Mısır'ı, İsrail'in istediği koşullarda bir barış anlaşmasına râzı edene kadar rehin olarak tutmak" amacıyla ele geçirilmesini önerdiğinde benzer bir anlayış yeniden dillendiriliyordu. 1982 yılındaki

Lübnan işgali de fantastik düşüncelere dayanmaktaydı ve Şaron tarafından iktidara getirilen Lübnan'ın yasal hükümeti (!) ile 1983 yılında bir barış anlaşması imzalanmasını beraberinde getirmişti. Bu topraklardaki tüm İsrail politikaları sadece ahlaksız olmayıp, aynı zamanda fantastik içeriklerini umursamaksızın ısrarla uygulanan ve savunulan zanlara dayanmaktadır. Bunu anlamak için, Rabin'in ve onunla birlikte tüm İsrail güvenlik sisteminin, İntifada'nın (1987'de) patlak vermesini ilk anda İran'ın bir manipülasyonu ve Batılı televizyon ve gazetelerin bir uydurması olarak algıladığını hatırlamak yeterlidir. Onlar olayların gelişiminden şu sonucu çıkarmışlardı: Eğer Araplar fotoğraf karelerine yansıtmak amacıyla sahte bir ayaklanma fırsatını kullanmayı beceremezlerse, o zaman ülkedeki huzursuzluk kolaylıkla bastırılabilir.

Bununla ilgili olarak bir başka gerçek de: İsrail politikalarının aslında militarist ve ırkçı ideolojik ön yargılarla kuşatılmış olan oryantalist "uzmanların" kolaylıkla kendini ele veren izlerini taşımakta olduğudur. Bernard Lewis ve Elie Kedourie gibi İsrail güvenlik sistemindeki üst düzey kişilerle sıkı fıkı ilişkileri olan ve İngilizce konuşulan ülkelerde yaşayan Yahudi oryantalistler, bu tür kişilerin önde gelen habercilerinden olduğundan, bu uzmanlara (!) İngilizce konuşulan tüm ülkelerde kolayca ulaşılabilir. Nitekim, İsrail siyasetinin dayandığı düşüncelerin oluşumunda yarı yarıya rol oynayan ve İsrail'de çok büyük bir etkisi olan kişi Kedourie'dir. Kedourie'nin düşüncesine göre, Ortadoğu insanları -tabii ki İsrail'in istisna olduğu besbelli- eğer, "uzun bir zamandan beri yönetmeye doğal bir kapasiteleri bulunan" yabancı emperyalist güçlerce yönetilirlerse mükemmel bir seviyeye ulaşabilirler. Kedourie, tüm Ortadoğu'nun baştan başa

yabancı güçler tarafından oldukça kolay bir şekilde yönetilebileceğine inanmaktaydı. Zira, onların hâkimiyeti, milleti heyecanlandıran ayak takımına bağlı bulunan ufak aydın grupçukları dışında hemen hemen hiçbir muhalefet ile karşılaşmayacaktır. Kedourie, İngiltere'de yaşamaktaydı ve onun öncelikli kaygısı İngiliz siyasetiydi. Onun düşüncesine göre, İngiltere, felaket etkileri olmasına rağmen, (başka dışsal faktörler sebebiyle değil ama) sadece kendi uzmanlarının bozulması sebebiyle Ortadoğu'yu yönetme işindeki ısrarından vazgeçmiştir. Ona göre, bu uzmanların başında, özellikle Yahudiler başta olmak üzere, Arap dünyasındaki azınlık halkları konusundaki ehliyetli uzmanların işine son vermekle yeterince kötülüğe yol açmış olan Chatham House'daki dış ilişkiler ve Commonwealth bürosu çalışanları gelmekteydi. Örneğin, yazmış olduğu ilk kitabında Kedourie, 1932 gibi çok erken bir tarihte İngiliz hükümetinin, Bağdat'ta yaşayan Yahudilerin tavsiyelerinin aksine davranıp Irak'a bağımsızlık vermekle çok büyük bir yanlışlık yaptığını belirtir. (Bu aslında, üzerinde fazlaca kafa yorulmayan bir kandırmaca). Kedourie, 1960 yılından ölümüne kadar İsrail'e yapmış olduğu ziyaretlerinde çeşitli münasebetlerle, (benim de aralarında bulunduğum) birçok İsrailli dinleyicisine Irak'ın, halkı uyandıracak olan ayak takımı küçük gruplara yönelik, "sağlığa yararla orta karar bir sertlik" uygulanması koşuluyla ve kolayca benimsenebilecek herhangi bir maskeyle, şu an bile kolaylıkla İngilizler tarafından yönetilebileceği güvencesini vermekteydi. Batılı ölçüler çerçevesinde ulusal bağımsızlık anlayışına eğilimli entelektüellerin gereğinden fazla sayıda ortaya çıkmaması için, eğitim imkanları sınırlandırılmalıydı. Doğrusu Kedourie, aynı şekilde Yahudi sağının, emperyalist açıdan ehliyetsiz olduğu gerekçesiyle İsrail top-

rakları üzerindeki tekeline karşı çıkmakla birlikte, Filistinliler üzerinde dâimi bir İsrail hâkimiyetini savunuyordu. Üstelik, Kedourie'nin bu fikirleri ilé İsrail toprakları konusundaki mesihçi anlayışın uygunsuz bir şekilde harmanlanması, şu anki İsrail güvenlik sisteminde üretilen bir buluştur.

Kedourie doktrininin İsrail siyaset yapıcıları için uygulamaları çok açıktır. Öncelikle, İsrail sürekli olarak Batı'yı Ortadoğu'daki "gerçek çıkarları ile ahlakî sorumlulukları"nın neler olduğu konusunda ikna etmeye çalışmaktadır. İsrail, aynı şekilde, Batı'ya Ortadoğu'ya müdahale ederek, Ortadoğu halklarının otantik çıkarlarına da hizmet edeceklerini söyleyip durmaktadır. Ancak, eğer Batılı güçler bunlara kulak vermeyi reddederse, tabii ki "Beyaz adamın sorumluluğunu yerine getirmek" İsrail'e kalmıştır.

Kedourie'nin doktrininin başka bir uygulaması da, 1950'li yıllardan bu güne kadar İsrail tarafından yürürlükte olduğu gibi, Ortadoğu'da başka hiçbir güçlü devletin varlığına tahammül edilmemesidir. Böyle olmaya kalkışacak bir devletin tüm gücü, tamamen yok edilmeli ya da en azından savaş yoluyla azaltılmalıdır. İran'ın teokrasisi, İsrail propagandası için yararlı bir malzeme olabiliyorken, oldukça seküler olan Nasır'ın Mısır'ı ise saldırıya uğramaktaydı. Her iki durumda da, İsrail'in savaş başlatma konusundaki tehditlerinin gerçek nedeni, ilgili ülkelerin güçlenmesiydi. Böyle bir ülkenin, İsrail hegemonik ihtiraslarına karşı potansiyel olarak bir risk oluşturmasından başka, oryantalist uzmanlar, bölgenin dindar ya da seküler olsun entelektüel kapasite sahibi bir kişi tarafından değil de, geleneksel ileri gelen (batılı) efendilerce yönetilebilmesi için Ortadoğu yerlilerinin dâima zayıf olarak kalmalarını gerekli görürler. Birinci Dünya

Savaşı'ndan önce, bu tür prensiplerin Batı'da olduğu, Çin'den Meksika'ya kadar global olarak açıkça ifade edilip uygulanmaktaydı. İsrail politikalarının dayandığı İsrailci oryantalizm ise, bunların geri kalmış bir kopyasından başka bir şey değildir. İsrail, hâlâ 1903 yılında söylenen ve "bilimsel" doğrular olarak kabul edilen dogmaları el üstünde tutmayı sürdürmektedir. Batı'nın içinde bulunduğu son sıkıntılar bu açıdan, İsrailli "uzmanlarca" (!) bu tür açık doğrulara kuşkuyla bakılmasını savunan aydınlara kulak vermesi sebebiyle Batı'nın hak ettiği bir ceza olarak değerlendirilmektedir. Bu tür kokuşmuş aydınlar olmasa, her şey ne güzel de yoluna girecektir.

Yeniden İran'la ilgili konuya dönecek olursak, oryantalistik dogmalara inanmayan her hangi bir kişi, İran'ın, boyutları, topografisi ve özellikle de nüfusunun dinî coşkunluğu ile sıkı sıkıya irtibatlı olan ateşli milliyetçiliği sebebiyle fethedilmesi çok zor olan bir ülke olduğunu hemen anlayacaktır. Ben şahsen, mevcut İran rejiminden nefret ediyorum; ama onun Saddam Hüseyin'in rejiminden ne kadar farklı olduğu da kesinlikle dikkatimden kaçmıyor. İran yöneticilerinin sahip olduğu halk desteği Irak'ınkilerden çok daha büyük. Saddam'ın İran'a saldırmasından hemen sonra, İran birlikleri inanılmaz derecedeki zorluklar altında kahramanca direniş göstermişlerdi. Bu nedenle, (Saddam'ın yol açtığı son) Körfez Savaşı ve İran'ın muhtemel saldırısı arasında yapılacak her hangi bir karşılaştırma gerçekleşmesi mümkün olmayan bir hayal ürünüdür. Oysa, hayalden öte, Şaron ve o dönemin İsrail ordu komutanları, 1979 yılında devrim ayaklanmasını bastırmak ve monarşi yönetimini yeniden kurmak üzere Tahran'a İsrail paraşütçü birliklerini gönderme önerisinde bulunmuşlardı. Onlar Begin tarafından durdurulana kadar, küçük bir İsrail paraşütçü birliğinin

İran gibi gerek nüfus ve gerekse coğrafya açısından muazzam büyüklükteki bir ülkenin tarihini belirleyebileceklerini düşünüyorlardı. İran konusunda uzman olan İsrailli resmî görevlilerin üzerinde uzlaştıkları konu, Şah yönetiminin düşüşünün tek nedeni, ordusuna binlerce göstericiyi toplu biçimde katletmeleri emrini vermekten kaçınmış olmasıydı. Daha sonraki İran uzmanları da, İran'ın Saddam Hüseyin tarafından hızlı bir şekilde yenilgiye uğratılacağı konusunda da, büyük bir görüş birliği içindeydiler. Şu an onların, zanlarını ya da ıskartaya çıkmış ırkçılıklarını değiştirdikleri konusunda hiçbir işaret görünmemektedir. Bu uzmanlar topluluğu, kendi aralarında göreceli olarak daha az dik kafalı (görüşünden dönmeye hazır) ve bu tür ideoloji örülü üslubu paylaşan gruplar içinde olumsuz seçenek sahibi kişileri barındırıyor olabilir. Ancak bu tür kişiler, İsrail'in, Batılı güçlerin İran'a karşı uzun bir savaşa yol açabilecek provokasyonundan doğacak kazanımları toplamayı hesap ederken kendi "ılımlılıklarını" kendilerine saklamayı tercih etmiş olabilirler.

5. Bölüm

Oslo Anlaşması'ndan Sonra İsrail'in Dış Politikası

1 Kasım 1993

İsrail'in Amerika'ya bağlı 30 yıllık politikalarını tanımlamak için en doğru kelime, *Davar* Gazetesinin politika yorumcusu Daniel Ben-Simon İsrail'den "eski Amerikan vesayeti" olarak bahsettiğinde (18 ekim 1993) ortaya konmuştu. Ben-Simon "İsrail'in çok yakın bir zamana kadarki dış politikası, tamamen ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan ya da Beyaz Saray'dan dayatılan kurallara göre uygulanmaktaydı. Bu kurallara karşı itiraz etme konusunda hemen hiçbir şey yapılamamıştır. Ortadoğu'da daha önceki barış girişimlerinin hepsi Amerikalılar tarafından başlatılmıştı" dediğinde daha doğru anlaşılmaktadır. Ancak, Ben Simon, "aynı şekilde son Oslo Anlaşması İsrail'in hâmisini büyük bir utanç içine sokmuştur. Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın şefleri Washington'da bir İsrail-Filistin barış süreci için meşgulken, Rabin ve Peres çok uzaklarda, Avrupa'nın kuzeyinde Oslo'da anlaşmaya çok yakınlaşmışlardı. ABD yönetimi, anlaşmanın sonuçlanmasından sadece birkaç gün önce, o da, apaçık bir şekilde hakarete uğramış zannedilmesin diye

ve bu anlaşmanın uygulanması için gereken parayı sağlamak için haberdar edilmişti.

Benim de görüşlerini tamamen paylaştığım sonuç kısmında Ben-Simon, şu çıkarsamada bulunuyor: "İsrail'in diplomatik manevralarındaki ani hızlanışın en fazla kaybeden tarafı, ABD yönetimidir. İsrail'e yönelik sempatinin artmasını sağlayan Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ile anlaşma, aynı zamanda İsrail yönetimine kendi gücüne daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir güven duyma hissi vermiştir." Bu yeni kendine güveni değerlendirirken, Ben Simon, İsrail yapısı içinde bulunan büyük öneme sahip kimi grupların, Amerikan vesayetinin zayıflamasından büyük bir hoşnutluk duyduğuna vurgu yapıyor ve cümlelerini "Ancak, Rabin bunlardan biri değildi. İsrail siyasetinin bağımsızlığını kazanmasını hiç umursamaksızın, İsrail üzerindeki Amerikan koruyucu şemsiyesinin hâlâ en güvenilir güvenlik garantisi olduğunu düşünüyordu." diye sürdürüyordu. Tam şu anda, İsrail'in dış politikası daha önceki dönemlerden oldukça farklı bir yerdedir ve her geçen gün artan şekilde "Amerikan vesayetinden" kurtulma hedefi gütmektedir. Büyük bir tarihî bağlama yerleştirilebilecek olan bu değişim, aşağıdaki satırlarda daha detaylı olarak ele alınacaktır.

İsrail'in 1960'lı yılların başından bu yıla kadar ABD'den almakta olduğu siyasal açıdan muazzam ve ekonomik açıdan emsalsiz yardımlar, gerçekte İsrail politikalarını tümüyle belirliyor değildi. Bu durum, 1950'li yıllar boyunca ABD ve İsrail arasındaki sık yaşanan tartışmaların yerini almıştı. Bu anlaşmazlıklar, 1956 Süveyş bunalımı sırasında ABD Başkanı Eisenhower'ın İsrail'e sadece Sina yarımadasından değil Gazze Şeridi'nden de koşulsuz olarak geri çekilmesi amacıyla yaptığı baskılar sırasında alevlendi. Ancak 1960'lı yılların başından itiba-

ren İsrail, ABD içinde muazzam bir etkiye sahipti ve bu nüfuzunu kendi çıkarlarına dönüştürmeyi başarmıştı. Bu sayede, "Amerikan vesayeti", İsrail-ABD çıkarları ile uyumlu olmayan politikalar izlese bile hiçbir zaman tam anlamıyla işlemedi. Bunun da ötesinde, Amerikan Kongresi ve medyası üzerindeki nüfuzunu kullanmayı bilen İsrail, ABD yönetimini almış olduğu kararlarda tamamen tersi bir yöne çevirebilmiştir. Örneğin, Carter yönetimi, dönemin Begin hükümetine danışmaksızın, Ortadoğu konusunda Sovyetler Birliği ile uyumlu bir siyaset izleyeceğini duyurduğunda, İsrail, Moşe Dayan'ı (daha sonra Dışişleri Bakanı yapılacaktır) Washington'a göndermişti. Burada kaldığı üç gün içinde Dayan, Carter yönetimini utanç verici bir kepazelik örneği sergilemek zorunda bırakarak, tam tersi bir karara çevirmeyi başardı. Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ın Kudüs ziyareti, Camp David görüşmeleri, İsrail-Mısır barışı ve 1982 yılındaki Lübnan işgali gibi gelişmelerin tümü, Dayan'ın Carter yönetimine boyun eğdirmesi sayesinde gerçekleşmiş olaylardır.

İsrail'in ekonomik durumu ve uluslararası toplum karşısındaki duruşu gibi unsurlar da aynı şekilde, İsrail'in ABD'ye bağlılık derecesini etkilemektedir. İsrail, (ekonomik ya da başka sebeplerle olsun) her ne zaman ekonomik bir darboğaz içinde olsa ve büyük güçlerle ilişkileri ne zaman zora düşse, o zaman onun ABD'ye olan bağımlılığı sadece artmaktadır. Ancak ne zaman ki, İsrail hükümeti ve (İsrail'de yoksulların daha fazla yoksullaşması pahasına) İsrail zengin sınıfı ekonomik olarak iyi durumda olursa, o zaman İsrail'in ABD'ye bağımlılığı azalabilir ve İsrail bundan sonra daha bağımsız bir politik tutum takınabilir.

Örneğin, Lübnan işgali, İsrail'in oldukça geniş bir top-

rak parçasını ele geçirmesi ile sonuçlanmış ve İsrail, Lübnanlıların iç işlerine daha fazla müdahale edebilecek hale gelmişti. Bu işgal, İsrail savunma bütçelerinin çok uzun bir dönem boyunca 1964 yılından 1984 yılına kadar süren istikrarlı bir şekilde artış sayesinde mümkün olabilmiştir. Ancak, Lübnan işgali, kanlı bir gerilla savaşıyla sonuçlanmış ve İsrail, sadece askerî olarak yenilmekle kalmamış aynı zamanda da ekonomik olarak büyük bir mağlubiyet yaşamıştır. *Haaretz* gazetesinde yazan (6 Ağustos) Nehemya Strassler, sonuçta oluşan ekonomik durum konusunda aydınlatıcı bir tablo ortaya koymaktadır: "1985 yılından başlayarak, İsrail ekonomisi, İsrail demokrasisinin çöküşüne dahi yol açabilecek olan büyük bir çöküşün kenarındaydı. Bu çöküşün gerçekleşmesini önlemek için tek yol hiper enflasyonu dizginlemekten başka bir şey değildi. Aylık enflasyon rakamları yüzde 15'den daha yukarılarda seyrediyordu. Ekonomi darmadağın olmuş, dolar rezervleri neredeyse tamamen tüketilmişti. Durum, paranın yok oluşunu engellemek için hazinenin tüm ithal edilen şeylere belli bir kota koymayı düşüneceği kadar kötü bir vaziyetteydi." Böylesi zor koşullar içindeki dağınıklık sebebiyle, üçüncü dünya ülkelerinin tümü, İsrail'den uzak durmaya çalışıyordu. İşte, söz konusu bu gerçekler içinde, İsrail'in ABD'ye bağımlılığı tek kelimeyle en üst düzeyde bulunuyordu.

Bana göre, 1992 yılına kadar devam eden bu durum sırasında, tüm göstergeler, Şamir hükümetinin Amerika'ya karşı hâlâ meydan okuduğunu gösteriyordu. Madrid Konferansı, tamamen Amerikan gayretleri sayesinde toplandı ve apaçık bir şekilde onun iteklemesiyle sürdürüldü. Bunun tam tersine, işin sadece gösteri kısmını oluşturan Beyaz Saray'ın çimenleri üzerinde imzalanan İlkeler Anlaşması ise, ardından Amerika'nın haberi ve

dahli olmaksızın tamamen İsrail tarafından işletilmiş olan gerçek mekanizmanın yer aldığı aldatıcı görüntüden başka bir şey değildi. 1985 yılındaki durumun tam tersine, Bush yönetiminin Körfez Savaşı sırasında ve sonrasında bağışlamış olduğu görülmemiş büyüklükteki Amerikan yardımları sayesinde İsrail'in çok parası vardı. Buna bir de Clinton yönetiminin, eski Sovyetler Birliği'nden gelen Yahudi göçmenlerin İsrail toplumunda soruna yol açmadan absorbe edilmesi amacıyla garanti ettiği (ama dile getirilen amaçlar için hemen hemen hiç kullanılmayan) meblağlar eklenince İsrail hükümetinin durumu hiç fena sayılmazdı. Bu yardımların başka amaçlarla kullanıldığı, Tel Aviv'deki Rusya elçiliği önünde yeniden Rusya'ya dönmek için uzun kuyruklar oluşturan göçmenlerden çok iyi anlaşılabilir.

Şimdiki durumun çok farklı olmasının sebebi budur. Ben-Simon, İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Perez'den naklen şunları söylüyor: "İsrail diplomasisi, dünyanın hemen her köşesine uzanmaktadır. İsrailli yetkililer artık hemen her başkentte saygıyla karşılanmakta ve uluslararası toplum tarafından eşit bir üye olarak kabul edilmektedir... Rabin'in Endonezya'ya yapmış olduğu son ziyaret, İsrail karşıtı tabuların yakılma sürecinin zirve noktası olarak görülebilir. Her şeyden önemlisi, Endonezya dünyanın en büyük İslam ülkesidir ve Rabin'in oraya ziyareti açıkça gerçekleşmişti. Çin ve Hindistan'daki İsrail nüfuzunun derinlemesine artışı konusunun tam vaktinde kamuya duyurulmasından hemen sonra Endonezya, İsrail'in uluslararası statüsü konusundaki en radikal değişimi sembolize etmektedir.

İsrail, ABD bu tür bağlantılardan hoşnut olmasa dahi, Çin gibi ülkelerle yapılan ticaretten elbette büyük kârlar beklemektedir. Tabii ki bununla birlikte, İsrail için kendi-

sinin bağımsız politika mâceralarına karşı Amerika'nın ciddî bir protesto geliştirmesi ya da, mevcut Amerikan yardımlarında her hangi bir azalmayı önlemek amacıyla Clinton yönetimi üzerindeki nüfuzunu koruması hayatî bir önem taşımaktadır. İsrail'in bağımsızlığı, Clinton yönetimi bu "bağımsızlığı" finanse etmeye (ya da başka bir ülkeye finanse ettirmeye) devam ettiği sürece işleyebilir. İsrail'in, gelirler konusunda tamamen kendi kaynaklarını oluşturmadığı sürece, Amerikan vesayetinden bağlarını koparması, ancak Clinton'ın dış politikadaki zayıflığına ve göstereceği aptallığa bağlıdır. Tabii bir de örgütlü Amerikan Yahudilerinin onun yönetimi üzerindeki etkileri sayesinde elde etmiş oldukları dikkat çekici kazanımlara. Bu konudaki durumu en iyi özetleyen kişilerden biri, *Haaretz* gazetesi muhabiri Orri Nir'dir. 6 Temmuz tarihli yazısında Nir, "Clinton'ın, kendisini tamamen Yahudi oylarına ve hatta Yahudilerin kampanya bağışlarına bağlı hissettiğini" belirterek, "onun yönetiminin güçlü bir Yahudi bağına sahip" olduğunu yazmaktaydı.

İsrail'in girişmiş olduğu bu dış politika mâceralarından elde etmeyi umduğu ekonomik çıkarlar her ne olursa olsun, bu atraksiyonların ana hedefi, kuşkusuz İran'ın gücünü etkisizleştirmek olarak kalacaktır. Tüm açıklığıyla, İsrail, şu anki İran rejimini alaşağı etmek ve onun yerine tıpkı son Şah'ın döneminde sahip olduğu nüfuza benzer bir şekilde üzerinde etkin olabileceği bir rejimi getirmeyi arzulamaktadır: "Rabin'in Çin ve Endonezya gibi iki büyük ülkeye ziyaretinin ardında gizli bir gerekçe bulunmaktadır. O da, İsrail'in yaşamış olduğu İran korkusudur. İsrail'in bu en üst kurumu, bir defa İran'ın sadece İsrail için değil, tüm Ortadoğu için büyük bir tehlikeli düşman olduğu yargısını pekiştirdiğinde, bu kanıyı

ülke dışında yaymak için hiçbir gayretten geri durmamıştır. İsrail Başbakanı, Çin'e hareketinden önce gezisinin gerçek amacının "İran'ın Ortadoğu için ne kadar korkunç bir tehlike oluşturduğunu" ev sahibi ülkeye anlatmak olduğunu açıklamıştı. Çin'e hareketinden bir gün önce *Davar* gazetesiyle yaptığı bir röportajında Rabin, açıkça, "Onlara, İslâmî köktenciliğin sadece İsrail ve komşuları için değil, aynı zamanda tüm dünya için ne kadar tehlikeli olduğunu izah edeceğim." diye konuşuyordu.

"Çin, İran'ın başlıca silah sağlayıcı ülkelerinden biri olduğundan Başbakanın, son ziyareti sırasında bu konu üzerine yoğunlaşması için iyi bir gerekçe oluşturmaktadır. Aynı gerekçelerle İsrail, Kuzey Kore yönetimi ile, Amerikan yönetiminin böyle bir davranışa öfkeleneceğini umursamaksızın, diyalog kanalları açmıştı. Amaç, İran'ın konvansiyonel olmayan (yani nükleer olan) silahlanmasını engelleyecek mümkün olan her şeyi yapmaktı. Bu hedef için, İsrail bugün, İran'ın sahip olduğu planlarını boşa çıkaracak ya da en azından dünyanın her hangi bir yerinden konvansiyonel olmayan silahlar almasını zorlaştıracak her hangi bir ülke ile pazarlık yapmaya hazırdır." İran'la ilgili olarak İsrail'in "İran'ı kendi kendine bırakmak"tan çok daha fazlasını istediği kabul edilebilir. Bununla birlikte, şu kesin ki İran'a karşı en uygun ülkeyi harekete geçirmek şu anki yeni ve bağımsız İsrail politikalarının yönlendirici dürtüsüdür.

Kuzey Kore örneğine dönecek olursak bu, mevcutlar içinde en önemlisi olmayabilir; ama en tipik örnek olduğundan incelenmeye değer. Bu ilişki, 20 Ağustos tarihli Yediot Ahronot gazetesinde FKÖ ile barış anlaşmasının imzalanmasından kısa bir süre önce Nahum Barnea tarafından, şöyle izah ediliyordu: "Kuzey Kore ile görüşme-

ler Dışişleri Bakan Yardımcısı Eitan Bentzur tarafından yürütülüyordu. İsrail tarafı, Kuzey Kore'den, İran ve Suriye'ye Scud füzeleri satmayı durdurmasını istedi. Her geri kalmış ülke gibi Kuzey Koreliler de, "Siyon Liderlerinin Protokolleri" efsanesine sıkı sıkıya bağlıydı. Bu masaldan yola çıkarak, İsrail aracılığı ile Amerika'ya kolayca bazı geçişler kazanabileceklerini ve bu kanal sayesinde ölüm saatlerini yaşayan rejimlerini belki kurtarabilecekleri sonucunu çıkarmışlardı." Anlaşmanın karışıklığı bir yana, neredeyse tamamlanmak üzereydi. "Ortada, bu anlaşmanın üçüncü bir tarafı, yani İsrail'in yakın dostu olan bir Kanada bankası vardı ve bu proje ile yakından ilgileniyordu. Banka, Kuzey Kore'ye 500 milyon dolarlık bir yatırım yapmayı öneriyordu; tek koşul Kuzey Kore'nin İran'la olan tüm ilişkilerini kesmesiydi." Buradaki "İsrail'in yakın dostu" ifadesinden şunu kesin olarak çıkarabiliriz ki, bu banka tamamen Mossad tarafından kontrol edilmektedir. İbranî basını okuyucuları, 1960'lı yıllardan beri İsrail dış politikasının, zengin işadamlarının ya da ekonomik kurumların yardımları ile yürüdüğünü bilmektedir. Bu, kişi ve kurumların illa da, İsrail Devleti'nin özel iş anlaşmalarını desteklemesi karşılığında onların da Mossad'dan aldığı emirlere göre davranmak zorunluluğu bulundukları Yahudiler olmaları gerekmiyor. Bu işleyiş, İran-Gate olayında da açıkça gözlemlediğimiz mekanizmadır.

Yeniden Kuzey Kore ile ilgili hikayeye dönecek olursak. Bu süreç içindeki gizli pazarlıklar ilk defa, "öfkelense dahi, bunu durdurmaya gücü yetmeyen" Japonlar tarafından ortaya çıkarıldı: "Bentzur'un, güçlü Kuzey Kore lideri Kim Il-Suıg'un kızı ile görüşmesi kararlaştırılmıştı ve anlaşmaya çok yakınlaşılıyordu. Kız çocuğu, Kuzey Kore hiyerarşisi içinde, baba ve erkek evlattan sonra

üçüncü sırada gelmekteydi." Aynı sıralarda "Amerikalılar ise, nükleer konular hakkında Kuzey Kore ile görüşmelerin başladığını öne sürüyorlardı. Sonuçta, İsrail'in her şeyi berbat etmesi üzerine onlar da alt üst oldular. Bunun üzerine, Ulusal Güvenlik Konseyi Başkan Yardımcısı Sandy Berger ve Dışişleri Bakanı Yardımcısı Peter Tarnoff, Dışişleri Bakanı Christopher'e baskı yaparak, İsrail'i, Kuzey Kore'den uzaklaştırmasını istediler. Onlar, İran'la tüm ilişkilerini kesmesi için Kuzey Kore'ye kendilerinin baskı yapabileceğini savunuyordu." Muhtemelen tüm bu gelişmelerin tam da Oslo Anlaşması'nın sonuçlanmasının ve kamuoyuna duyurulmasının hemen öncesinde vuku bulması sebebiyle, İsrail hükümeti, isteksiz de olsa Kuzey Kore ile anlaşmayı iptal etti. Barnea, tüm bu olaydan iki sonuç çıkarıyor. Birincisi, "Ne yazık ki İsrail, İran konusunun kendisi için arz etmiş olduğu önem kadar Amerika için de önemli olduğuna inanmıyor." Bundan da şu yoruma kolayca ulaşabiliriz: İran'ın gücünü etkisiz kılmak için İsrail'in öncelikli hedefi, en azından belli ölçüde, Amerikan vesayetinden kurtulmaya çalışmaktır. Barnea'nın ikinci sonucu: "İsrail'in büyük korkusu, Siyon Liderlerinin Protokolleri denilen şeyin aslında bir masal olduğunu -ve aslında Yahudilerin ABD'yi değil, ABD'nin Yahudileri yönettiği gerçeğini- diğer ülkelerin anlayabileceği ve bu kanının kolay kolay yok edilemeyeceğidir." Gerçekten de, İsrail'in tüm gücünü oluşturan iki komponent (bileşen) vardır: Birincisi, kendisinin sahip olduğu güce ve bu gücün Amerika içindeki nüfuzuna dayanan "gerçek", ikincisi de, değişik ülkelerdeki anti-semitik masallar üzerine dayanan "hayalî" güçtür. Özellikle Clinton yönetiminde, bu iki bileşen de ustaca harmanlanmıştır.

Şu an, İsrail'in "çıkarları aleyhine çalıştığı" (ya da en

azından öyle söylenen) en önemli durum Irak'taki ABD çıkarlarıdır. Bu yönde İbranî basınında çıkan çok sayıdaki "ima"lar ardından ağızlardaki baklayı; uzman gazeteci Moshe Zak, 28 Ekim tarihli *Maariv* gazetesinde yayınlanan "Irak'la barış yapmaya hazır mıyız?" başlıklı makalesinde çıkardı. Zak, İsrail'in gerçekten de Saddam Hüseyin rejimi ile dostça ilişkiler kurmayı denediği yönündeki düşüncesini ortaya koyuyor ve bunun delilinin, İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Peres'in önde gelen Mısır gazetesi *Al Ahram*'a verdiği söyleşideki kelimelerinden açıkça ortaya çıkması olduğunu söylüyordu. Perez, konuşmasında "İsrail'in, İran hariç, Ortadoğu ülkelerinden her hangi biriyle barışa hazır olduğunu" dile getirmişti. Zak, yorumunda, "Bu doğru olabilir mi? Bütün dünya devletleri ona karşı yaptırımlar uygulamışken, buna rağmen Biz Saddam Hüseyin ile barış yapmaya hazır mıyız?" diye hayıflanıyordu. Zak, İran-Irak savaşı sırasında Irak'ı desteklemesine gönderme yaparak "İsrail'in bu tür eski kuruntuları" olduğundan bahsetmektedir. Onun en önemli argümanı, Irak'la İsrail'in iyi ilişkilerini gösterecek her hangi bir delilin, Kuzey Kore, Çin ve bazı Avrupa ülkelerinin İran'a silah satışını durdurmaları için İsrail'ce yapılan ikna çabalarının altını oyacağı gerçeğidir. Zak, makalesini, benim İsrail'in Irak'la arasında bir ittifak ilişkisi olduğu yorumunu çıkarmamı destekleyen bir tezi formüle ederek bitiriyor: "Petrol sahibi kimi Arap devletleri kendi aralarında, İsrail'in Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ile anlaşma imzalaması şartıyla İsrail'e petrol satabilecekleri önerisini tartışıyorlar. Arapların İsrail'e petrol ulaşımını engelleyebilecekleri yönündeki boş kuruntularını bir kenara bırakırsak, şu an onlar herhangi bir alıcıya petrol satmaya çoktan hazırlar. Bunun için, Irak'ın İsrail'e petrol satması konusundaki muhtemel

teklifi, ABD ile siyasî çatışmaya yol açacak önemli bir risk olarak algılanmamalı. Irak, böyle bir teklifle bize iyilik yapmamaktadır, zira İsrail için önemli olan şey, terörizme karşı savaşan ülkeler arasındaki uluslararası dayanışmayı muhafaza etmektir."

Burada, Zak'ı Peres'den ayıran asıl konunun, "İsrail'in Irak'la salt pragmatik bir zeminde ilişki kurulması" önerisi olduğu yorumunu yapmamız gerekir. Zak'a göre, "ABD ile siyasî bir çatışmaya girme riski" ya da İsrail'in "Çin ve Kuzey Kore gibi gangster rejimlere karşı geliştirmiş olduğu ikna edici argümanlar", onun zihninde şüpheli kazanç olarak duran, Irak petrolünü satın almak ya da bu petrolün ticaretini yapmaktan daha fazla ağırlık taşımaktaydı. Ancak, Peres, İsrail her ne yapmış olursa olsun Clinton yönetimi sırasında ABD'nin, hiçbir zaman onunla "politik bir çatışma" içine girmeyeceğini bilir. Yine Şimon Peres, "uluslararası dayanışma" gerekçesiyle Çin'e ya da Kuzey Kore'ye başvurmanın işe yaramayacağının da farkında olmalıydı. Zak'ın İran karşıtı her hangi bir propaganda faaliyetine katılmamış olması ve ağır sansür kısıtlamaları altında yazması sebebiyle, benim şahsî izlenimim, onun Irak'la bir ittifaka karşı İsraillileri uyarma konusunda samimi olduğuydu; fakat bu konudaki hakiki gerekçelerini açıkça dile getiremiyordu.

İsrail'in Kenya ve Eritre ile kurmuş olduğu ilişkiler de tıpkı Irak'la sahip olduğuyla aynı kategoridedir. Hami Shalev ve Yerah Tal, 18 Ekim tarihli *Haaretz* gazetesinde Rabin'in Kenya ziyaretinin ana hedefinin, "İslâmî köktenci güçlerin Afrika boynuzuna girişini önleme konusunda izlenecek yolları koordine etmek" olduğunu yazıyorlardı. Üst düzey İsrailli kaynaklar, Kenya Başkanı Arap Moi ile görüşmesi sırasında Rabin'in ona, "Sudan'ın, her geçen gün artan oranda Kenya'ya karşı yıkıcı faaliyetlerini

arttırmış olduğunu" söylediğini ortaya koyuyordu. Ortak düşmana karşı alınabilecek önlemleri koordine etmek üzere iki anlaşma imzalanmıştı. Özellikle istihbarat alanındaki dikkat çekiciydi. Shalev ve Tal, "İsrail'in Eritre otoritelerine de benzer uyarıları taşıdıklarını" söylüyor. Yine aynı gazeteciler, "İsrail'in Kenya yönetiminden istekte bulunarak, aynı tür uyarıları kendisinin henüz iyi ilişkiler kuramadığı Tanzanya ve Uganda yönetimlerine de ulaştırmalarını öğütlediğini" ekliyorlar.

Malum olduğu üzere, İsrail ile Çin arasındaki ekonomik alış verişler sağlıklı biçimde büyümektedir. Ancak, İsrail'in Çin'le olan ilişkileri de İbranî basının bir hayli dikkat çektiği gibi kendilerine özgü stratejik ve istihbarat özelliklerine de sahiptir. Bu özellikler, Moshe Zak tarafından 20 Ekim tarihinde *Ha'olam Ha'ze*'de mükemmel şekilde özetleniyordu. Zak, tıpkı Barnea'nın Kuzey Koreliler ile ilgili yorumunda olduğu gibi, "İsrail'in Çinli liderler üzerinde esrarengiz bir gücü olduğunu" düşünüyor: "Çin liderleri, ABD ile İsrail'in kendi politikalarını oluştururken tam bir koordinasyon içinde olduğuna ve İsrail devletinin Washington üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu inanmaktaydılar. Çin Başbakanı Li Peng'in, Rabin'le karşılıklı konuşmaları sırasında, Çin'in yer altı nükleer denemeleri sebebiyle Pekin ve Washington arasında yükselen tansiyonu düşürmek için iki taraf arasında mekik yapmasını Rabin'den isteme sebebi tamamen bu düşüncelere dayanıyordu. Çin Başbakanı, nükleer deneme meselesini tartışmak üzere görüşmeler başlatma teklifini içeren mesajı Rabin aracılığı ile gönderiyordu." Zak, nükleer denemelerin yapıldığı dönem ile Rabin'in ziyareti arasındaki süre içinde birçok başkan ya da başbakanın Çin'i ziyaret ettiğine, ama hiçbirine böyle bir mesaj emanet edilmediğine dikkat çekiyor. Satırlarına devamla

Zak, "tüm Çin yöneticileri, Rabin'le Çin-İsrail ilişkilerini konuştuklarında, İsrail'de yaşayan 4,5 milyon Yahudi nüfusundan da öte, etkiye ve güce sahip olan, dünyanın her hangi bir yerindeki Yahudilerle ilişkilere vurgu yapmayı ihmal etmiyorlardı." diyor.

"İsrail'in Çin ile ilişkilerinin doğası hakkında Amerikan medyasında çıkan ayıplanacak ölçüdeki düşmanca yazılara rağmen, Amerikan yönetimi kesinlikle Çin-İsrail ilişkilerine bu şekilde itiraz etmemektedir." Cümlelerini kullanan Zak, bu satırları yazarken, her halde 17 Ekim tarihinde *Haaretz* gazetesinde özetlenerek alıntısı yapılan *New York Times* gazetesinin baş yazısını düşünüyordu. Yazıda, İsrail'in Çin'e, Amerikan menşeli olabileceğinden kuşkulanılan kimi silah ve ileri teknoloji satışına itiraz ediliyordu. Doğrusu, Amerikan yönetimi, kendi içindeki insan hakları lobisinin itirazlarına bağlı olarak neredeyse hiç etkilenmeyebileceği bu tür satışlar konusunda tatmin edici bir tavır takınabilmektedir. ABD'nin aksine, İsrail'de, insan haklarını ezmesi ve hiçe sayması gerekçesiyle Çin'e (ya da başka her hangi bir ülkeye) silah satışına itiraz edecek, böyle bir lobinin hiçbir önemi yoktur. Üstelik, Pekin'de Barış meydanındaki göstericilerin katliamı, tamamen İsrail'in sağladığı top ve yedek parçaları kullanan tanklar tarafından gerçekleştirilmişti. Zak'a göre, Çin hükümeti "İsrail'in Çin'e silah satışına ilişkin Amerikan medyasında yayınlanan düşmanca yayınların, Amerika ile İsrail arasındaki ilişkilerde en ufak bir gerginlik yaratmadığını anlamakla, çok akıllılık etmiş" oluyordu. Diğer yandan, "Çin de, İsrail'den almış olduğu ileri teknolojik alımları, İsrail'in düşmanı olan ülkelere silah olarak satmayacağı konusunda söz vermiş ve bu sözüne sonuna kadar sadık kalmıştır.

Zak, Çinlilerin, 1964 gibi çok erken bir tarihte daha Fi-

listin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) bile kurulmamışken, Çin'i ziyaret eden Arafat'la şahsî düzeydeki ilişkilerinden başlamak üzere, Çinliler ile FKÖ ilişkilerinin detaylı bir hikayesini anlatmaktadır. Zak'ın görüşlerinden benim çıkardığım sonuç, FKÖ'nün gerilla savaşının nasıl yürütüleceği konusunda Çinlilerin önerilerine sürekli itirazları, her ne kadar Çin tarafını gücendirmiş olsa da, Çinlilerin, 1960'lı ve 1970'li yıllarda FKÖ'ye oldukça sempatik bakıyor olduklarıydı. Ancak, Pekin'deki askerî geçit töreni sırasında İsrail yapımı topların boy göstermeye başladığı 1988 yılından kısa bir süre önce, Çinlilerin FKÖ ile ilişkileri ani bir şekilde değişmeye başladı. Bu durum, aynı zamanda, İsrail ve Çin arasındaki devasa askerî anlaşmalar hakkında uluslararası medyada birçok hikayenin yayınlanmasını da kamçıladı. Çin'in FKÖ ile o ana kadar korumuş olduğu iyi ilişkiler, tarihin bu noktasından itibaren, Çinliler tarafından İsrail'le olan bağlarının uygun bir kamuflajı olarak kullanılmaya başladı. Benzer kamuflaj uygulamalarının Fas ve Umman gibi kimisi Arap olan başka ülkeler tarafından da kullanıldığını söyleyebiliriz.

İsrail, Çin'le ilişkilerde izlemiş olduğu benzer bir modeli aynen uygulayarak Endonezya ile de bağlantılar kurdu. Ancak, bunlar daha az önemde ilişkilerdi ve Endonezya'nın nüfusunun çoğunluğu Müslüman bir ülke olması sayesinde gizliliği kolayca sağlanabilmişti. Motti Bassuk, 17 Ekim tarihli *Davar* gazetesinde yazdığı makalesinde, "Son yıllarda ABD, temel insan haklarının Endonezya yönetimi tarafından açık biçimde ihlal edilmesine tepki olarak, bu ülkeye yönelik ekonomik ve başka türlü kısıtlamalar getirmişti. Endonezya için bu durum, İsrail ile ilişkilerini geliştirmek için tek nedendi. Tüm üçüncü dünya ülkelerinde olduğu gibi, Endonezya'nın başkenti Jakarta'da da İsrail'in ABD sınırları içindeki nüfuzunun

olağanüstü olduğu yolunda bir inancın bulunduğunu çok rahat görebilirsiniz. Aklıma gelmişken, İnsan hakları ya da başka nedenlerle maruz kalınan yokluk söz konusu olduğunda, Endonezya'nın hemen hemen Fas'tan hiç farkı yoktur." (Son cümle, sansürü atlatmak için İbranî basının çok sık kullandığı tipik bir kandırmacadır. Zira, 1960'lardan beri Mossad, Fas ile mükemmel bir ilişkiye sahiptir.) Bassuk'un, Endenozya'nın başlarda İsrail'e karşı taşımış olduğu düşmanlığın Endonezya'nın Doğu Timor'u işgalinden sonra burada işlemiş olduğu zulümlerin uluslararası medyada çıkmaya başlamasıyla nasıl (tersi yönde) değiştiği yolundaki uzun hikayesini atlayarak sonraki cümlelerini nakletmek istiyorum. Bassuk, şöyle anlatıyor: "1970'li yılların sonunda, Mossad ile Endonezya istihbaratı arasında çok yakın ilişkiler kuruldu. Yabancı kaynaklara göre, 1979 yılında İsrail, Endonezya'ya, kendi hava kuvvetlerinin ihtiyaç fazlası olan 28 adet Skyhawk savaş uçağı ve 11 adet savaş helikopteri sattı." Burada, "Hava kuvvetlerinin ihtiyaç fazlası" olduğu belirtilen bu uçakların aslında Amerika'dan alınan ve Amerika'nın onayı olmadan İsrail'in satamayacağı araçlar olduğunu hemen hatırlatalım. *Haaretz*'de 17 Ekim'de bir yazısı yayınlanan Hami Shalev'e göre, Endonezya Başkanı Suharto, "bir ara İran köktenciliğinin, ülkenin iç işleri üzerindeki etkilerini kontrol altında tutmak amacıyla İran'la iyi ilişkiler kurmayı denemişti." Ama, "köktenci tehlikeyi kuşatmak için alınabilecek önlemlerin koordinasyonu konusunda İsrail ile ilişki kurmanın daha mantıklı olacağı" konusunda ikna edildi. (Shalev, tabi ki Suharto'nun kim tarafından ikna edildiğini söylemiyor). Endonezya'nın, hemen her resmî görüşmesi, onun FKÖ'ye desteği yolundaki yaygaralara sahne oluyordu. Özellikle de Birleşmiş Milletler'deki görüşmelerde. En-

donezya'nın Mossad'la ilişkileri, Çinlilerle olan modele öylesine benziyordu ki, onu ayrı olarak zikretme ihtiyacı bile neredeyse gerektirmeyecek derecede taklit edilmişti.

Bu bölümü, İsrail'in halihazırda gerek istihbarat ve gerekse diğer çirkin bağlantılarının olduğu önemli ülkelerin bir listesini vererek bitirelim. Liste, sadece İbranî basınında bulunan gizli ya da açık bilgilere dayanmaktadır. Belki eksik olabilir:

-Asya: Türkiye, Çin, Tayvan, Tayland, Singapur, Endonezya, Kazakistan, Azerbaycan, Umman. Bu arada Hindistan ile ilişkileri dönemsel ve geçici olurken, Sri Lanka ile tamamen kesilmiştir.

-Afrika: Mısır, Eritre, Kenya, Malawi, Zaire, Nijerya, Fildişi Sahili, Fas. Güney Afrika Cumhuriyeti ile ilişkiler, resmî olarak çok yakın olsa bile, son dönemlerde oldukça soğuk ve gevşektir.

-Latin Amerika: Guatemala, Honduras, Panama, Kolombiya, Ekvator, Paraguay, Şili. Meksika ile bazı istihbarat bağlantıları bulunmakla birlikte, bunun alanını ve boyutlarını kestirebilmek çok zordur.

6. Bölüm

İran'a Karşı Koalisyon İnşası

21 Şubat 1994

İsrail'in İran'a düşmanlık üzerine odaklanmış olan Ortadoğu politikaları aslında global bağlamda tartışılmalıdır. Örneğin, İsrail'in, Estonya gibi, İran'dan kilometrelerce uzaklıkta bulunan bir ülke ile ilişkisinde bile, kendisinin İran düşmanlığını ilgilendiren bir çok husus bulunmaktadır. 5 Ocak 1994 tarihli *Maariv* gazetesi, "Dışişleri Bakanlığı eski Genel Direktörü" olarak takdim ettiği ve İsrail'in dış politikasının belirlenmesindeki rolünün sürdüğüne kuşku olmayan Hebrew Üniversitesi Sosyoloji profesörü Shlomo Avineri'nin bir makalesini yayınladı. Avniri'nin görüşüne göre, İsrail'in Estonya'ya yönelik gerçekleştirmiş olduğu son silah satışları, "kesinlikle ve kesinlikle İsrail dış politikasından ya da güvenlik işlerinden sorumlu kişilerin bir girişimi değildi. İsrail hükümetini böyle bir işi yapmaya iten ana neden, İsrail silah sanayini (ya da bu sektördeki kimi şahısları) içinde bulunmuş olduğu krizden çıkarma niyetiydi. Bu gerekçe aynı zamanda, İsrail'in, geri ödemek için ilave hiçbir dış kaynağı bulunmayan Estonya'ya kredi açması için yeterli bir nedendi. Bu anlaşmaya karşı olan Avineri, gerekçelerini şu cümleyle özetliyordu: "Bu anlaşma, İsrail'in Rus-

ya ile sahip olduğu ilişkilere zarar verebilir." Ona göre, Rusya ve İsrail, "İslâmî köktenciliğe karşı birlikte mücadele etmek gibi, ortak önemli stratejik çıkarları olan iki ülkeydi." İşte, Estonya ile yapılan bu anlaşma, Moskova'dakilerde olumsuz duygular geliştirebilir ve böylece söz konusu önemli ilişkilerin gelişme potansiyeline darbe vurabilirdi." Her ne kadar, bu anlaşmaya yönelik itirazlar konusunda bilgiler bulmak hemen hemen imkansız olsa da, İsrail, Rusya'nın eski Sovyet cumhuriyetleri nezdindeki çıkarlarının gelişmesine yardımcı olarak görünüyordu.

Bu nokta, daha geniş çaplı bir anlayışı ortaya koyan can alıcı noktadır. İsrail'in çeşitli Ortadoğu ülkeleri konusundaki politikalarını tartışmadan önce, sadece Birleşmiş Milletler kararları ile genel anlamda diplomasiyi takip eden sıradan gözlemcilerin dikkatinden kaçan bölgesel politikaların genel arka planı hakkında bazı şeyler söylemek istiyorum. 1991 yılından bu yana, İsrail'in, değişik Ortadoğu ülkeleri ile ilişkileri "iyi"den "mükemmel"e uzanan bir çizgide sıralanmaktadır. Örneğin, Gabby Bron, *Yediot Ahronot* gazetesinin 25 Ocak tarihli sayısında, "İsrail, ihtiyacı olan petrolün yüzde 90'ını Arap ülkelerinden almaktadır. (Kalan yüzde 10'luk kısım Norveç'ten gelmekte)" diye yazıyor ve bu arzdan "Meksika'dan petrol alımını durduracak kadar güven duyduğunu" kaydediyordu. Ortadoğu'dan alınan bu yüzde 90'lık petrolün, yüzde 40'lık kısmı Mısır'dan, kalan yüzde 50'den az olmayan kısmı da "Körfez'deki Arap ülkelerinden" gelmektedir.

8 Şubat tarihinde Hayim Handwoker, *Haaretz* gazetesinde yazdığı bir yazısında, İsrail'in en büyük şirketlerinden biri olan Koor'un Genel Direktörü, Benny Ga'on'un *Wall Street Journal* gazetesine "İsrail ile Arap ülkeleri

arasındaki ticaret hacmi yıllık 500 milyon doları bulmaktadır" dediğini nakleder. *Haaretz* gazetesinin de onayladığı gibi, söz konusu Arap ülkelerinden Mısır dışındakilerin tamamı, resmî olarak İsrail'e boykot uygulayan ülkelerden oluşmaktadır. Çok güvenilir kaynaklardan edindiğim bilgilere dayanarak, bu rakamların gerçek rakamlara göre oldukça düşük gösterildiğini söyleyebilirim. Zira, 1993 yılındaki ticaret hacmi, halihazırda 1,4 milyar dolar civarında bulunuyordu. Aynı şekilde Zohar Blumencrantz, 8 Şubat tarihli *Haaretz* gazetesinde şu bilgileri vermekteydi: "İsrail İhracat Enstitüsü, Lübnan, Cezayir ve Tunus'taki ortakları ile oldukça yakın ilişkilere sahiptir ve Fas gibi, İsrail ihracatı için geleneksel Arap limanları olan ülkelerle ticaret, son dönemlerde artmıştır." Son günlerde Suriye'yi kendi (Arap ülkesi) pasaportlarıyla ziyaret etmiş olan çifte vatandaşlığa sahip olan İsrailliler, Suriye dükkan ve pazarlarındaki elbise ile tekstil ürünlerinin çoğunun İsrail yapımı olduğunun kolaylıkla anlaşıldığını haber vermektedirler. Üstelik, son yıllara kadar "Made in Occupied Territories" (İşgal Altındaki topraklarda üretilmiştir) ya da "Made in Gibraltar" (Cebelitarık Malıdır) gibi uydurma etiketler dahi ortalıkta görünmemektedir. Suriyeli tüketiciler, bu giysilerin nereden geldiğini çok iyi bilmektedir. Irak'tan dönen Filistinliler de, Bağdat dükkanlarındaki benzer görüntülerden bahsetmektedirler. Ancak, özgürce konuşamayacak kadar ürkekleşmiş olan Iraklı tüketicilerin, Suriyeliler gibi, bu ürünlerin gelmiş olduğu ülkenin farkında olup olmadıkları belli değildi.

İsrail'in, Körfez bölgesindeki Arap rejimleriyle yakın ilişkilerine başka bir örnek de, Amir Oren tarafından 7 Ocak tarihli *Davar* gazetesinde veriliyordu. İsrail güvenlik sistemi içindeki üst düzey kişilerin görüşlerini seslen-

dirdiğinden kuşku olmayan Oren, İran karşıtı nükleer caydırıcılık için Hava Kuvvetleri'nin kullanılmasına ilave olarak, İsrail'in "stratejik (yani nükleer) caydırıcılık gücünü, en iyi korunabilecek ve potansiyel saldırılara en iyi şekilde karşılık verilebilecek yer olan denizin derinliklerine daldırması gerektiğini" dile getirmekteydi. Caydırıcılık biraz da güçlülük imajına bağlı olduğundan İsrail, denizaltı silahlarının varlığına vurgu yapmalıydı. Oren, bu amaçla ABD ile yapılacak işbirliğinin zorunluluk olduğunu, zira ona göre ABD'nin gerekli olan uygun denizaltıları ucuz bir şekilde İsrail'e satabileceğini ifade etmektedir. Oren'in İsrail'in nükleer denizaltıları konusunda dile getirdiği bir diğer görüş de, bunları, İran'a karşı en üst düzeyde caydırıcılık sağlayacak bir bölgeye konuşlandırılmalarının gerektiği hususuydu. Bu noktada, Umman, hızla ittifak oluşturulması gereken ülkeydi. Haritada da görüleceği gibi, Umman, Oren'in deyimiyle "İran hinterlandına" en yakın bölgededir. Böyle bir proje karşısında Amerikan yönetiminin tavrı her ne kadar belirsiz olsa bile, bu plan kesinlikle saçmalıktı. Aslında İsrail'in Umman ile gizli ilişkileri, o dönemde Süveyş Körfezi'nin kendisine ait olarak kabul ettiği kesimlerinde petrol aramaya başladığı 1968 yılına kadar uzanmaktadır. Bu iş için kullanılacak olan su üst sondaj platformu, Umman'dan ithal edilmişti. Platforma, yarı yola kadar İran Şahı'na bağlı deniz kuvvetleri eşlik etmiş, kalan yarısını da İsrail deniz birlikleri ile beraber aşmıştı. Şah'ın düşüşünden sonra, İsrail'in Umman'la ilişkileri daha da gelişmiştir.

Son dönemlerde, İsrail'in İran'a karşı gelecekteki müttefiki olarak Türkiye'yi ayartması gündemdedir. Bir yönüyle bu, İsrail'in Kürtlere ve Türkiye'nin komşularıyla (Suriye ve Irak) olan ilişkilerine yönelik davranışları

hakkında apaçık anlamlar taşımaktadır. Cumhurbaşkanı Ezer Weizman'ın kalabalık bir iş adamı heyetiyle Türkiye'ye yapmış olduğu ziyarete, İbranî basını tarafından geniş yer ayrıldı. Bu konuyla ilgili olarak ben, Kürt sorunu üzerinde duran biri Aluf Ben'e (Haaretz, 11 ve 31 Ocak) diğeri Yoav Karni'ye (Shishi, 4 Şubat) ait iki makaleyi buraya alacak; ancak diğer başka makalelerden de bazı bilgileri aktarmaya çalışacağım. Ben ve Karni'nin her ikisi de, İsrail ve Türkiye arasındaki yakın ilişkilerin dönemin Başbakanı Ben-Gurion'un, Türkiye ile, o sırada Şah tarafından yönetilen İran, Haile Selassie tarafından yönetilen Etiyopya'nın da dahil olduğu "bölgesel anlaşma" imzaladığı 1958 yılına kadar dayandığını hatırlatmaktadırlar. Karni'ye göre, bu ittifakın asıl amacı, en hararetli dönemindeki Arap milliyetçiliğini (her yandan kuşatarak) boğmaktı. Sonuçta, Etiyopya ve İran'daki devrimler neticesinde bu ittifak çözüldü. Ancak, Karni, İsrail ile Türkiye ordusu ve istihbarat servisleri arasındaki ilişkilerin o tarihten beri, siyasî ilişkilerin inişli çıkışlı seyrine rağmen sıcak bir biçimde devam ettiğini yazmaktadır.

11 Ocak tarihli yazısında Ben'in belirttiği gibi, Türkiye ile İsrail orduları ve istihbarat servisleri arasındaki ilişkiler; 1993 yılında İsrail Hava Kuvvetleri Komutanı General Herzl Budinger'in Türkiye'ye, buna karşın aralarında Başbakan'ın da bulunduğu birçok Türk bakanın Kudüs'e yaptığı karşılıklı ziyaretler ardından; daha da yakınlaştı. Ancak, İsrail'in Türkiye'ye silah satışı ve karşılıklı ticaret hacminin genişletilmesi gibi önemsiz konular bir yana, Amerika'nın tüm teşviklerine rağmen bu ziyaretlerden hiçbiri temel meselelere ilişkin bir anlaşma ile sonuçlanmadı. Ben'e göre, "Amerikalılar, Ortadoğu'daki bu iki müttefikini işbirliği yapma konusunda ce-

saretlendirirken, ABD Dışişleri Bakanlığının da, İsrailli meslektaşlarına buldukları her fırsatta gerek Ortadoğu, gerek Balkanlar ve gerekse Orta Asya'daki ABD stratejik çıkarlarında Türkiye'nin sahip olduğu merkezî yeri vurgulamaktaydılar. Amerikalı yetkililer, İsraillilere daima, Türkiye'ye Amerikan gözlüğü ile bakmalarını öğütlüyorlardı." Aslında Weizman'ın Türkiye ziyaretinden çok daha öncelerinde dahi Amerika, İsrail'e "kendisinin bölgedeki dört müttefiki olan İsrail, Suudi Arabistan, Mısır ve Türkiye'yi ortak bir yapı içinde buluşturacak olan resmî bir ittifak oluşturmaya" teşvik ediyordu. İsrailli yorumcular tarafından her ne kadar açıklıkla söylenmese bile, bu öneri resmî ya da gayrı resmî anlamda İsrail'de hiçbir olumlu etki uyandırmamıştı ve kolaylıkla reddedildi. Ancak özellikle dikkate değer olan nokta, "bölgesel bir ittifak sistemi"nin hararetli savunucusu olan dönemin İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Perez'in Türkiye ile ittifak konusunda en ufak bir övgü dahi dillendirmemesidir. ABD Dışişleri Bakanlığı'ndaki yetkililerin cesaretlendirme çabalarının sonuçsuz kaldığı görülmekteydi. Görüşmeler, neredeyse tamamen Türkiye ve İsrail arasındaki köklü anlaşmazlıkları konuşmakla geçmişti. Bu açıdan Weizman'ın ziyareti bu açıdan bakıldığında, resmî olarak "olağanüstü bir başarı"yı temsil etmekteydi. (31 Ocak)

Ben'in de 31 Ocak tarihinde söylediği gibi, iki taraf arasındaki tartışma konuları: "Nükleer silahlar konusundaki gelişmeler, İran'a ve Suriye'ye yönelik uygulanacak politikalar, Kürt sorunu, teröre ve uyuşturucu kaçakçılığına karşı alınabilecek önlemler"di. Ben'in, söz konusu sorunlarla ilgili yorumu ise şöyle: "İsrail tarafı, Türkiye'nin baş düşman olarak kabul ettiği Suriye'ye olası bir saldırıya isteksiz yaklaşırken, Türkiye tarafı da, İsrail'in

bir numaralı düşmanı İran'a karşı resmî bir düşmanlık deklare etmekten kaçınıyordu." Öyle anlaşılıyordu ki İsrail, "İran'ın nükleer çabaları konusunda İsrail'in taşımış olduğu kaygıların Türkiye tarafından taşınıp taşınmadığı konusunda ciddi şüpheler duyuyordu." Hatta, dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Türkiye Başbakanı, nükleer silahlanma konusunda İsrail'in de İran'dan aşağı kalmadığını ima eden cevaplar veriyorlardı. Onlar şunu söylemişti: "Biz, (genel olarak) tüm Ortadoğu ülkelerinin nükleer silahlanmasına karşıyız." Hatta Demirel biraz daha ileri giderek: "İran'ın gerçekten nükleer silah üretmeyi isteyip istemediği konusunda kendisinin bilgi sahibi olmadığını" belirtip, açık biçimde: "İran böyle bir planı olduğunu hiçbir zaman söylemiyor" anlamına gelecek sözler sarf etmişti. İsrail tarafının baskı yapmak amacıyla kendisine sorduğu "İranlılara inanıyor musunuz?" biçimindeki sorularına ise, yukarıdaki düşüncelerin tekrarını başka bir şekilde yinelemişti: "Onlar böyle bir şeyi kabul etmiyor"

İran'daki rejimin yapısına ilişkin tartışmalar da tamamen birbiriyle çelişen kaygılara sahne olmuştu. İsrail, ısrarla, Türkiye'nin "İran'ın köktenci rejimini" alenen suçlamasını isterken, bunun Türkiye'nin laik bir ülke olarak görevi olduğunu savunuyordu. Türkler ise bu baskıları, "Bize göre, bir ülkenin rejiminin yapısı, tamamen o ülkenin iç işlerini ilgilendiren bir konudur." diye yanıtlamışlardı. Yorumcumuz Ben, Türk tarafının her iki konudaki tutumundan da hoşnut değildi. Ben, 11 Ocak tarihli yazısında, İsrailli üst düzey görüşmecilerden bir uzmanın Türk tarafını "İran Başkan Yardımcısı Hasan Habibi'nin 1993 yılı Aralık ayında Ankara'ya düzenlemiş olduğu ziyaretten duydukları hoşnutsuzluk" konusunda bilgilendirdiğini nakleder. Yine benzer bir kaygı, başka bir üst

düzey yetkili olan İran Dışişleri Bakanı'nın Ankara ziyaretinde de dile getirilmişti. İsrailli uzmanlar (!), her iki ziyaretçinin de "Atatürk'ün mezarına çelenk koymayı reddederek" Türkiye'yi aslında aşağıladıkları ve bunun Türk hükümeti tarafından görmezden gelinemeyeceği konusunda uyarılarda bulunuyorlardı. "Türkiye her ne kadar İran ve Suriye'nin Kürt teröristlere desteği sebebiyle bu ülkelere karşı sesini yükseltse bile, yine aynı şekilde Kürt sorununun çözümü konusunda her iki ülke ile işbirliği yapması kendisinin hayatî çıkarları için kaçınılmazdır." şeklindeki yanıtıyla Türkler, İsrailli uzmanları bir kez daha gâfil avlamışlardı. Buna uygun olarak, Türkiye açık biçimde kendi çıkarlarının, "Hasan Habibî'nin ziyareti sırasında İran tarafının verdiği sözleri yerine getirmesiyle" sağlanacağını ortaya koyuyordu. Yine Türklere göre, iki ülkenin ortak sınırlarının bu teröre karşı korunması konusunda yeni yollar bulunması için Türkiye ve İran'ın işbirliği gerekliydi. Bunlarla karşılaştırıldığında, sembolik hareketler ikincil kalıyordu.

Tüm bunlardan, Türk ve İsrailli görüşmecilerin, vakitlerinin çoğunu Suriye ve Kürt sorunun boyutlarını tartışarak harcadıkları anlaşılıyor. Yine 11 Ocak tarihli makalesinde Ben şunları ifade ediyor: "Türkiye, İsrail tarafından Suriye yönetimine açıkça, (Suriye ile İsrail arasında) barış anlaşması imzalamasının ön koşulunun Şam'ın Kürt teröristlere verdiği desteği kesmesi, Suriye ve Lübnan'daki kamp ve büroları kapatması olduğunu söylemesini talep etti." Ankara, aynı yaklaşımı ABD yönetimine de sergiledi. 31 Ocak tarihli yazısında ise Ben, Weizman'ın Türkiye ziyareti ile ilgili olarak şunları naklediyor: "Weizman'ın ziyareti sırasında hükümet yanlısı tüm Türk gazeteciler, ne Filistinlilerle ne de İsrail'in işgal altındaki topraklarla ilgili siyasetiyle ilgileniyorlardı. Filis-

tin'le ilgili meseleleri sormak yerine, gazeteciler Weizman'a sürekli olarak İsrail'in bağımsız bir Kürt devletini kabul edip etmeyeceğini ve Kürt terörü karşısında İsrail'in tavrının ne olduğunu sormuşlardı." Ben, Weizman'ın bu soruları nasıl cevaplandırdığından hiçbir huzursuzluk duymadığı gibi, böyle bir durumda dahi Weizman'ın "Hafız Esad'ın barış sürecindeki önemli rolünden bahsettiğini" dile getiriyor. Bu tür kaçamaklar gazeteci muhataplarını muhtemelen memnun etmemişti. Ben, Türkiye yönetiminin Hizbullah'ı, buna karşın İsrail'in de en güçlü Kürt terör örgütü olan PKK'yı kınamasını öngören ortak bir "terörü kınama bildirisi" yayınlanması yönündeki Türk resmî önerilerinden de bahseder. Yine ikinci olarak, "Türkiye'nin teröre karşı verdiği mücadelede İsrail'in kendisine yardımcı olması ve PKK'nın açık biçimde kınanması" yönünde bir öneri getirirken, bu işbirliğinin tercihen, iki ülkenin teröre ve uyuşturucu kaçakçılığına karşı ortak mücadelesini öngören bir anlaşmanın imzalanması şeklinde resmîleştirilmesi olduğunu nakleder. Bu önerilere karşı İsraillilerin yanıtı ise, "tüm önerilerin dikkatli bir şekilde gözden geçirilme gerekliliği" oldu. Böylece, Türk tarafının fikirleri havada kaldı. İsrail'in kabul ettiği tek şey, "bölgesel tehditlerin değerlendirmesinde karşılıklı siyasal fikir alışverişleri ve stratejik istişareler yapmak amacıyla ortak bir komitenin kurulması" oldu. Bundan farklı olarak, Türkiye'nin elde edebildiği tek kazanım, Weizman'ın "İsrail'in somut hiçbir şey yapmasını gerektirmeyen" bildirisi oldu. Weizman, "Terörist eylemler gerçekleştiren her örgüt terör örgütüdür." derken, hiçbir grup ya da örgüt adı vermiyordu. Ziyaretin sona ermesinden sonra, hayal kırıklığına uğramış olan Türk basını, "İsrail'in teröre karşı resmî anlaşmalar imzalamayı reddetmesinin akıllıca olmadığı-

nı" yazarken, İsraillilerin aksine "Türkiye'nin açık diplomasi yöntemlerine inandığını" iddia ediyorlardı.

Ben ve Karni, İsrail'in Türk önerilerini reddetmesinin Kürtlere her hangi bir sempati duymasından kaynaklanmadığını açıkça ortaya koyarlar. Şu an varolan bir politika varsa o da, Kürtlere karşı düşmanlıktır. Ben'in de 31 Ocak tarihli makalesinde vurguladığı gibi, İsrail, Şam'da kolaylıkla yandaşlar bulabilecek olan Türkiye ile ittifak yapayım derken, bu ittifakın tam karşı yanda, Suriye tarafında, düşmanlık olarak algılanmasına yol açacak resmî beyanlardan kaçınıyordu. Karni ise makalesinde, İsrail ile Irak Kürtlerinin uzun tarihini hatırlatır. İlişkilerin hikayesi, 1950'li yıllara kadar uzanır. Ancak, 1975 yılında Saddam Hüseyin ile anlaşan İran Şahını, memnun etmek amacıyla İsrail, Kürtlerle ilişkisini keser. Anlaşmanın detayları burada tekrar edilmesine gerek olmayacak kadar bilinir hale gelmiştir. Ancak Karni, 1991 yılındaki Körfez Savaşı'ndan sonra İsrail ile Irak Kürtleri arasında oluşturulan ilişkilerden tek bir satır dahi bahsetmez. Körfez krizi ve savaşı boyunca İsrail (dış dostlarının yardımıyla) Irak Kürtlerini, ulusal ve insanî haklarını elde etmeleri konusunda desteklemiştir. Ancak 1991 yılı Mart ayına gelindiğinde, dönemin İsrail Genelkurmay Başkanı olan General Dan Shomron, Saddam Hüseyin'i desteklemek üzere tüm partilerden değişik milletvekillerini bir araya getiren "Geniş Tabanlı bir Knesset (Parlamento) Koalisyonu" oluşturdu. İşçi Partili güvercinlerden bu koalisyona üye olan parlamenter Avraham Burg'un öne sürmüş olduğu gerekçeleri nakletmek isterim: "Saddam Hüseyin desteklenmedikçe, İran'dan başlayıp işgal altındaki topraklara (Filistin'e) kadar uzanacak bir Şiî imparatorluğu kaçınılmazdır." Irak yanlısı böyle bir koalisyonun Moshe Zak gibi kimi destekçileri, Irak Kürtlerinin kendi haline

bırakılması gerektiğini açıklarken, (*Jerusalem Post*, 4 Nisan 1991) "Çünkü, Kürt ayaklanmasının ardında, kendi aralarında doğrudan bir kara bağlantısı kurmaya çalışan Suriye ve İran var." diyordu. Başka kimi yorumcular ise, bundan daha muğlak ifadelerle, İsrail ve Suudi Arabistan'ın Washington yönetimi üzerindeki nüfuzlarını beraberce kullanarak ABD'yi kendilerinin bu planına destek için ikna etmeye çalıştıklarını ima ediyorlardı. Avner Tavori, *Davar* gazetesinin 4 Nisan 1991 tarihli sayısında şunları yazıyordu: "Irak'a demokrasi getirmek için yapılacak her hangi bir girişim, sadece ülkenin kuzeyinde bir Kürt devleti, ortada Bağdat çevresinde Sünnî bir devlet ve güneyde ise, Suudi Arabistan'ın hoşlanmayacağı kadar burnunun dibinde İran yanlısı Şiî bir devletten oluşan değişik parçalara bölünmesi ile sonuçlanacaktır." Bunlar, tüm oryantalistlerce ya da Arap ülkelerine demokrasi gelmesinden çekinen kişilerce teessüfle dile getirilseler bile İsrail politikalarının bu tür ön kabullere dayalı olduğunu zannetmemizi sağlayan sayısız gerekçe bulunmaktadır.

Karni, İsrail'in 1960'lı yılların başından beri Türkiye'nin kirli insan hakları sicilini, ört bas etmek için özellikle Amerika'da çaba gösterdiğini yazar. Hatta bu ört bas işi, Türklerin I. Dünya Savaşı sırasında Ermenileri katletmesi hadisesini gündemden düşürmeye kadar uzanır: "Washington'daki İsrail diplomatları, 1989 yılında Ermeni Anma günü ilan edilmesi amacıyla getirilen bir kanunu engellemek için Kongre nezdindeki nüfuzlarını kullanmak üzere harekete geçmişlerdi." Ancak Karni, aynı zamanda İsrail'in, Ermeni ya da Kürt sorunlarının gerek insan hakları ve gerekse tarihî süreç açısından tartışılacağı her sempozyumu engellemek ya da en azından ertelemek için yapmış olduğu değişik girişimleri de sıra-

lar. O her ne kadar, prensipte bu tür girişimlere karşı değilse de, şunları demeden edemez: "İsrail olarak bizlerin, bu tür konularda kendi çıkarlarını yasalaştırmak için mücadele verdiği bir sırada sahte tavırlar takınmamız gerekmez." Yine ona göre, "Varolan hiçbir zorunluluk, İsrail'in kendi silah endüstrisi sayesinde yabancı bir ülke ile gireceği ilişkileri yardımıyla elde edebileceği çıkarlar için, durmadan yalan söylemesini gerektirmeyebilirdi. İsrail hükümeti ve (otoritesi sadece seremonik konularla sınırlı olan) cumhurbaşkanlığı, salt çıkarların ötesinde ahlaki kaygıları öne alan demokratik dış politikayı övücü bir şeyler söyleyebilirler." Bu tek bir şekilde yorumlanabilir o da, Karni, İsrail'in halihazırdakinden daha iki yüzlü olmasını istemektedir.

Aşağı yukarı benzer bir tavır sahibi de İsrail'de hemen hemen hiç duyulmamış olsa da Avrupa'daki Kürtler arasında oldukça aktif durumdaki "Kürdistan'la İsrail Dostluk Grubu" adlı tuhaf örgütün başkanı olarak takdim edilen Motti Zaken'dir. *Davar* Gazetesinin 31 Ocak tarihli sayısında yer alan yazıda, Zaken, İsrail'in Türk yanlısı (ve tabi ki Kürt karşıtı) jestlerine karşı çıkmaktadır. (Ama bu jestler özellikle kamuoyunun önünde açıktan yapılıyorsa). Türkiye ve İran'ın Kürtlere karşı işbirliğini konu alan Ben'in yukarıda değindiğimiz hikayesini tekrarlayan Zaken, "Müslümanların, onlardan (İsrailllilerden) sakınmalarının daha iyi olacağı kimi konularda, İsrail ve İran'ın davranışlarını mukayese etmemek mümkün değil. Ama İsrail, kimileri tarafından nahoş bulunabilecek oluşum aşamasındaki bir politikayı konuşmaktadır." demektedir. Böyle bir giriş yaptıktan sonra yazar, okuyucuyu "Kürtler konusundaki İsrail politikaları ile ilgili olarak kamuoyunda ve parlamentoda bir tartışma başlatılması talebi" ile baş başa bırakmaktadır. Za-

ken, İsrail'in bir zamanlar takip etmiş olduğu Kürt destekli politikalara yeniden dönülmesini savunma uğruna, Kürtler ile Kürt Yahudileri arasında varolduğunu zannettiği "aşk"tan bile bahsetmektedir. Ancak, genel bir tartışma önerisine rağmen, nedense kendisinin tasavvurundaki "Kürt destekli politikaların" nasıl olduğu konusunda tek bir kelime dahi etmemektedir. Karni'nin aksine, Zaken, İsrail Cumhurbaşkanı'nın "kamuoyu önünde (Kürt yanlısı) bir şeyler söylemesi" çağrısında dahi bulunmamaktadır.

Karni ve Zaken'in önerileri her ne kadar en alt düzeyde öneriler olsalar dahi, onların hayata geçirilmeleri konusunda en ufak bir umut ışığı dahi yoktur. İsrail'i Türkiye'den ayıran problemler konusunda Aluf Ben'in açık görüşleri, bu konu üzerine yazan İsrailli yorumcuların birçoğunun görüşleri ile uyum göstermemektedir. İsrail-Türkiye ilişkilerinin dayanmış olduğu tipik hesaplar konusunda bir fikir vermesi için, *Davar* gazetesinin 31 Ocak tarihli nüshasında yayınlanan Yoranı Levy'nin yazısından kısa alıntılar yapmama müsaade edin. Levy'e göre; Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkiler, öncelikle "karşılıklı muhabbet" ve "gerçek dostluğa", ikinci olarak da Suriye'nin, desteklediği "Kürt terörüne" karşı takınmış oldukları ortak tutuma dayanıyordu. Levy'nin görüşünce Suriye, Hizbullah'ı da, PKK'yla aynı gerekçeyle destekliyordu. Ancak Levy, (Türkiye ile İsrail arasında varolduğunu söylediği) bu "muhabbet" ve "gerçek dostluğun" pejmürde bir halde olduğuna en ufak bir ima dahi yapmamakta.

Burada ortaya konulan deliller, daha önceki dönemlerde gerçekleştirilmiş olan İsrail dış politikalarının daha bağımsız bir yapıda olduğunu gösteren çıkarımları doğrulamaktadır. "Bölgesel Anlaşma" döneminde, İsrail di-

ğer üç ABD müttefiki ülke ile eşit statüde ortak olmaktan dolayı güven duyuyordu. Bu üç müttefik arasında en önemlisi Türkiye idi. Camp David Anlaşması ve Mısır yönetimi ile akdedilen barış, iki ülke arasındaki eşitlik prensiplerine harfi harfine uygunluğu sağlıyordu ve ikisinin de ABD'ye ortak bağımlılığını ortaya koyuyordu. Şimdi, İsrail, diğer tüm Ortadoğu ülkelerinden daha avantajlı olan kendisinin özel statüsünün açık biçimde kabul edilmiş olduğunda ısrar etmekte. Türkiye ile yapılan başarısız pazarlıklar, İsrail'in hegomonik dürtülerle hareket etmiş olduğunu ispatlamaktadır. Clinton yönetiminin, İsrail'in iddialarını kabul edip etmeyeceğini çok da hesaba katmadan, bunların güç kullanmaksızın gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu nedenle, o politikalar tehlikeye davetiye çıkarmaktadır.

7. Bölüm

İsrail Dış Politikası, Ağustos 1994

8 Ağustos 1994

İsrail dış politikasının (uygulama) alanının, dünya çapında olduğunu söylemek mümkündür. Buenos Aires ve Londra kentlerinde bulunan İsrail ve Yahudi hedeflerine yönelik son terörist saldırılar ardından, İsrail hükümetinin, yönetim olarak amacını, tüm dünyada bu tür terör girişimlerini ortadan kaldırmak olarak açıkladığında daha açık anlaşılmaktaydı. Ancak aynı zamanda, İsrail'in tüm bu tür saldırılardan otomatik olarak doğrudan doğruya İran'ı sorumlu tutması nedeniyle, İsrail dış politikası Ortadoğu bölgesi ile sıkı sıkıya da bağımlıdır. Bu çerçevede, Rabin ve Kral Hüseyin'in imza attığı Ürdün'le yapılan son Washington anlaşmasının öncelikli amacının barışı gerçekleştirmekten çok, İsrail'in, Ürdün topraklarını İran'a karşı yapacağı bir harekette kullanma imkanını elde etmeye çalışması olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Hatta, barış yapma amacı, aynı şekilde daha önce Arafat ile yapılan "barış süreci'nde de kesinlikle öncelikli hedef olarak güdülmüyordu. Burada, son zamanlarda giderek yoğunlaşan İsrail'in İran karşıtı propaganda kampanyasını ele alacağız: İsrail'in dış politika anlayışı, Ortadoğu'yu en geniş anlamıyla ele alarak, Afga-

nistan'dan Fas'a kadar uzanan ve Orta Asya devletlerinin de dahil olduğu geniş alanı kapsamaktadır.

Burada, İsrail'in Ürdün'le yapmış olduğu son anlaşmanın stratejik önemini tartışarak başlayacağım. Aslında bu anlaşma, aynı anda hem defansif (savunma) hem de ofansif (saldırı) yönler taşımaktadır. Ürdün, üçüncü bir ülkeye ait bir ordunun kendi topraklarında manevra yapmasına izin vermeyeceğini vaadetmiştir. (Ancak, İsrail ordusunun Ürdün'e muhtemel girişi konusunda hiçbir işaret yapılmamakta.) Birçok İsrailli yorumcu bu şartı, sözüm ona birleşik Arap ordularının saldıracağı "Doğu sınırı"ndan gelebilecek tehditleri engelleme olarak anlıyorlardı. Her ne kadar, İsrail'in Ürdün'le olan sınırlarını savunması, Mısır'la olan sınırlarını savunmasından daha zor olsa da, benim zihnim uzun zamandır daha kurgusal şeylerle meşgul. Ürdün sınırının güvene alınması ve Mısır'la olan anlaşmanın güçlendirilmesi ile, düşmanlık sadece Suriye ve Lübnan sınırlarında kaldı. Bu sınırlar da, İsrail'in tercih ettiği bir savaş yöntemi olan "birliklerin ve ateşin bir bölgeye yoğun biçimde yığılması"na imkan verecek derecede kısadır. Ancak İsrailli stratejistler tüm bunların yanı sıra en fazla, Suriye'nin Golan tepelerini güneyden gören Ürdün'ün Irbid bölgesinin artan önemiyle ilgilenmektedirler. Bu bölgeye nüfuz etmekle, Suriye ordusu Golan tepelerine yerleştirilmiş bulunan İsrail birliklerini kuşatabilirdi. Ancak aynı bölgenin İsrail nüfuzuna girmesiyle, İsrail ordusu, Suriyelilerin Golan'ın tam karşısına yapmış oldukları istihkamı tehdit eder hale gelerek, Şam'a kadar hızla ilerleyebilirler. Şimdi, İsrail'in Ürdün'le yapmış olduğu askerî ittifak, (bu ülke ile anlaşmanın maliyeti ne olursa olsun) yukarıda söylediğimiz ilk ihtimalini (Suriye'nin etkinliğinin artması) engellerken, ikincisinin gerçekleşme olasılığını

arttırmıştır. Her şey çok açık. Bu anlaşma, Suriye'ye büyük bir tehdit oluşturmaktadır.

Hâlâ, İsrail'in muhtemel askerî saldırılarında en öncelikli hedef İran'ın halihazırdaki gidişatıdır. Oren, 7 Ocak 1994 tarihli *Davar* gazetesindeki yazısında, Ürdün'le yapılan anlaşmayı öncelikli olarak bu çerçevede değerlendirmektedir: "Yapılan anlaşma ile İsrail ve Ürdün arasında askerî bir ittifak kurulması amaçlanırken, böylelikle İsrail'in askerî varlığının Ürdün çöllerinin en doğu ucuna kadar uzanması sağlanacaktır. Irak sınırının hemen dibine kadar sokulan o bölgedeki İsrail'in açık askerî varlığının anlamı, İran'a yönelik harekete geçireceği savaş uçaklarının kat edeceği mesafenin yüzlerce kilometre kısalması demektir." İsrail topraklarından havalanmak zorunda olmaları halinde, sadece F-15 gibi çok gelişmiş savaş uçakları her hangi bir yakıt ikmali yapmaksızın İran'a ulaşabilir. Ama Ortadoğu haritasına kısa bir bakış, Ürdün'den başlayıp İran'a kadar uzanan Irak sınırının bol miktardaki eski model İsrail uçaklarını kullanmasına imkan verecek derecede kısa olduğunu göstermeye yetecektir. Bu mesafe, sadece uçaklara değil, Irak topraklarını aştıktan sonra İran'ı bombalayacak eski model füzelere de imkan verir. Oren, Ürdün'ün en azından "acil durumlarda İsrail Hava Kuvvetlerine kendi toprakları üzerinde uçuş hakkı vereceğini" ummaktadır. Açıkça görülüyor ki; İsrail'in İran'a yönelik muhtemel bir saldırısında Ürdün topraklarını kullanması Irak'ın da suç ortaklığını gerektirmektedir. Oren aslında, İsrail'in Ürdün'le yapmış olduğu ittifak tam anlamıyla operasyonel hale geldiğinde "Rafsancanî'nin, İsrail karşısında şu an olduğundan daha fazla kısıtlanmış olacağını" ima etmektedir. Daha genel ifade etmek gerekirse, Oren, "İsrail, Enver Sedat'ın Kudüs'ü ziyaretinden daha bir buçuk yıl bile geç-

meden nasıl Amerikan dolarları akıtıp, Mısır Hava Kuvvetleri'nin ABD'den gelişmiş uçaklar almasını sağladıysa; Rabin de, Ürdün'ün küçümsenmeyecek miktarda dolar almasını sağlayarak, Ürdün'le yapmış olduğu anlaşmayı sadece statükonun korunması için değil aynı zamanda İsrail Hava Kuvvetlerine ve istihbaratına Irak'ın batı sınırlarına kadar manevra imkanı tanıyacak derecede güçlenmesi yönünde kullanacaktır." Bana göre, Ortadoğu stratejik pozisyonlarındaki bu hayatî değişim, içinde bulunduğumuz süreçte değişmeye devam etmektedir ve önümüzdeki dönemde de devam edecektir.

Burada biraz konunun dışına çıkarak, siyonist hareket ve İsrail devletinin Ürdün'deki Hâşimî rejimi ile geçmiş ilişkileri konusundaki yeni ortaya çıkan bazı gerçekleri hatırlatmayı isterim. Haganah örgütünün İstihbarat Servisi'nin üst düzey elamanlarından Yo'av Gelber, son olarak "The Roots of the Lily" (İsrail Askerî İstihbaratı'nın Kökleri) (Lily, İsrail Askerî İstihbaratı'nın amblemine denmektedir. Burada mecazî olarak İstihbarat servisinin yerine kullanılmıştır-çev-) adlı bir kitap yayınlamıştır. Kitap, neredeyse tamamen belgelere dayanmaktadır. Gelber'e göre, Kral Hüseyin'in büyükbabası Abdullah, İngilizler tarafından Trans-Ürdün Emiri olarak atanmasının hemen ardından 1920'li yılların başlarında siyonist hareketin ajanı olarak çalışıyordu. Görevi, tüm Arap liderleri konusunda ajanlık yapmak olsa da asıl vazifesi, İngiliz efendileri hakkında bilgiler sızdırmaktı. Birçok doküman, siyonist hareket içinde, Abdullah'ın ifa etmiş olduğu her hizmeti karşılığında ödenecek olan para konusundaki taleplerinin doğrudan kabul edilmesi ya da pazarlık yapılması konusundaki tartışmaları ortaya koymaktadır. Moshe Sharett, ikinci seçeneğin gerçekleştiğinde ısrar etmektedir. Abdullah'a tüm ödemeler, doğru-

dan doğruya ve nakit olarak yapılıyordu. Siyonist hareket içinde yaşanan başka bir iç tartışma da, Abdullah'ın bazen ödemelerin banknot olarak değil bozukluk olarak yapılması hakkındaki talepleri konusundaydı. Tüm bunlara ilaveten, Abdullah'ın karılarından biri de, kocası hakkında casusluk yapmak üzere siyonist hareketin maaş listesine konulmuştu. Gelber, İngilizlerin tüm bu yaşanan planları 20 yılı aşkın bir süre sonra 1946 yılında ancak anlamış olması nedeniyle övünmektedir. Bunları öğrendikten sonraki tepkileri ise, Abdullah'a siyonist hareketin verebileceğinden çok daha fazlasını teklif etmek ve onun (Abdullah'ın) ordusuna askerî yardımda bulunmak oldu. Bununla beraber, Abdullah'ı, Suriye, Lübnan ve Filistin'i içine alan "Büyük Suriye"nin kralı olma hayalini gerçekleştirmeden sallandırdılar. Bu hareket, Ben Gurion'u fazlasıyla rahatsız etmişti. Siyonist hareket ve hemen ardından kurulan İsrail devleti ile Ürdün'ün ilişkileri, Oren'in de tanımladığı gibi, "her ikisinin de ortak düşmanı olan Filistin milliyetçiliği" ile savaşa indirgendi.

İsrail ve Ürdün arasında kapsamlı bir işbirliği 1958 yılında Kral Hüseyin tarafından yeniden canlandırıldı. Bu yakınlaşma, 1958 yılında Irak'ta gerçekleştirilen ve kendisinin yakın akrabaları olan kraliyet ailesinin yok edildiği devrimden hemen sonra gelmişti. Oren'in de ortaya koyduğu gibi, Hüseyin, kendisinin Ermeni asıllı istihbarat danışmanını belli bir mesajla İsrail'e göndermişti. İsrail ile ilişkiler Ürdün tarafında, tamamen kralın Ermeni ve Çerkez görevlilileri tarafından yürütülüyordu. Azarya Alon, *Davar* gazetesinin 28 Temmuz tarihli sayısında bizlere, Kral Hüseyin'i koruyan birliklerden birinin tamamen Çerkezlerden oluştuğunu ve bunu İsrail'e karşı önemli bir avantaj olarak gördüğü bilgisini verir.

İsrail'in Kral Hüseyin ile olan ittifakı 1965 yılına kadar

sürdü. Oren, son olarak kamuoyuna açıklanan Amerikan gizli belgelerinin de doğruladığı gibi, CIA Direktörü olarak görev yapan George Bush'un 1965 yılında Kral Hüseyin'e kişisel bir ödeme teklif ettiğini ortaya koymaktadır. Bush'un bu planı, İsrail'de düşmanca bir davranış olarak kabul ediliyordu ve ABD başkanı olduğu zaman yeniden hatırlatılıp gündeme getirilmişti. Ancak, Hüseyin 1970 yılındaki "Kara Eylül" olayından kısa bir süre önce yeniden İsrail'in hizmetçisi olmuştu. Bu tarihten sonra da, tıpkı bir zamanlar büyükbabasının yaptığı gibi, gerçek bir İsrail ajanı oldu. 1973 yılı Eylül ayında, Mısır ve Suriye'nin İsrail'e yeni başlamış olan saldırısını (başlamadan çok) önceden bildiren kişinin Hüseyin olduğu artık çok iyi bilinmektedir. Ancak bu uyarıya İsrailliler pek inanmamıştı. O tarihten bu yana, İsrail'de iktidarda hangi parti olursa olsun, iyi ilişkiler korunmuştur. Son olarak imzalanan Washington Anlaşması (1994) münasebetiyle İbranî basınında çıkan yazılarda, Kasım 1990 yılında Körfez krizi sırasında Şamir'in Kral Hüseyin ile Londra'da görüştüğünü ve bu buluşmalarda "Irak kara birlikleri Ürdün'e girmediği sürece İsrail'in Irak'a yönelik düşmanca bir tutum takınsa bile hiçbir zaman Ürdün'e girmeyeceği" garantisini verdiği ifade edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, son İsrail-Ürdün ittifakı, onlarca yıldır gizli bir şekilde devam eden işbirliğinin zirve noktasıdır.

Yeri gelmişken, burada, Daniel Ben-Simon'un *Davar* gazetesinde 7 Haziran tarihinde yayınlanan ve İsrail'in Fas ile ilişkilerinin manzarası konusunda öğretici bilgiler içeren yazısından bazı alıntılar yapmak istiyorum.

İki ülke arasındaki ilişkilerin ne kadar mükemmel olduğu konusuna değindikten sonra, Ben-Simon, iki ülke arasındaki ilişkiler ağının bir tek kişinin omuzlarında olduğunu ifade ediyor: "Her şey, Kral II. Hasan'ın İsrail'e

ve Yahudilere olan sempatisiyle ilgiliydi. Fas'ta sadece birkaç bin Yahudi kalmıştı. Onların çoğu da, zengin sınıf içinde bulundukları Kazablanka kentinde yaşıyordu. II. Hasan, ülkenin gelişmesindeki katkılarından dolayı Yahudilere büyük minnettarlık duyardı. 1954 yılında Fransızlar ülkeden çekildiğinde, Yahudiler gerek endüstri ve gerekse ticaret içinde onların yerlerini doldurmaya koyuldular." Ancak Ben-Simon'un anlayamadığı konu şu: "Eğer Yahudiler, süreç içinde büyük bir zenginlik elde ederek Fas'ta Fransızların yerini doldurduysa, sıradan Fas insanının Fransa'ya karşı beslemiş olduğu öfkenin bir benzeri, şimdi Fransızların rolünü oynayan Yahudilere yönelik olarak yeniden canlanabilir."

Ben-Simon devam ediyor: "Kral Hasan, İsrail'e karşı büyük bir zaaf taşıyordu. Kendisini ziyaret eden birçok kişiye, İsrail'in işe yaramaz toprakları verimli birer tarlaya dönüştürme konusundaki yeteneklerine hayran olduğunu ifade ediyordu. Yahudilerin, diğer milletlerden daha zeki olduklarına inandığını da hiçbir zaman gizlemiyordu. Ve ona göre, ekonomik, sosyal ya da kültürel olsun devrimler ve süreçler, Yahudi dehasının bir ürünüydü. 1970'li yılların başında Arap ülkeleri ile İsrail arasındaki düşmanlığın zirve noktalara ulaştığı dönemde, Kral Hasan, Yahudi dehası ve Arap sermayesinin karışımıyla gerçekleştirilebilecek fantezilere kendini bir hayli kaptırmıştı. Sık sık, 'Eğer barış gerçekleşirse, Ortadoğu bölgesi, yeryüzünün en güçlü yeri olacaktır.' derdi." Sanki, kulağımıza Siyon Liderlerin Protokolleri geliyor gibi.

Ancak, geleceğe dönük bu tür vizyonlar, tamamen kişisel unsurlara bağlıdır. Kral Hasan, dünyanın kalan birçok kısmındakiler gibi, mutlak bir diktatördür. Ülke meseleleri konusundaki her şey onun kararlarına ve emirlerine göredir. Teoride, Fas anayasal ve demokratik ku-

rumlara sahip bir ülke olsa da, pratikte bunların etkileri çok sınırlıdır. Uygulamada, her şey Kralın isteklerine boyun eğer. Kral Hasan, Batı'da, kendisi hakkında aydın, açık fikirli, liberal, eğitimli ve demokratik kurumlara güvenen bir kral imajı oluşturmayı başarmıştır. Sonuçta, Batılı ülkeler de, bu demokrasideki gariplikleri görmezden gelerek, Fas'ta, çok sayıda partinin varlığından ve belli aralıklarla seçim yapılmasından hoşnutluk duymuşlardır. Kral Hasan, imajını koruyabilmek için aslanlar gibi savaşmakta. Tabi ki, onun rejiminin aslında dünyanın en kapalı yönetimlerinden biri olduğunu gösteren kitapların yayınlanmasından sonra bu imajı korumak hiç de kolay olmamakta. Fransız gazeteci Gilles Perrault, başta muhaliflere yönelik acımasızlığı olmak üzere Krallık rejiminin işlemiş olduğu zulümleri belgeleyen bir kitap yazdı. Kral, kitabı yasaklamakla kalmadığı gibi, aynı uygulamanın Fransa'da da yapılması için Cumhurbaşkanı Mitterand'ı ikna etmeye çalıştı. Mitterand'ın ne yapmayı istediği bir yana, Fransız hukuku, onun Kralı memnun etme ihtimalini tamamen engelledi.

"Kral, kimi defalar kendisine yönelik eleştirilerinden dolayı batılıları, 'Fas'ın da İran gibi bir İslam devleti olmasını mı istiyorsunuz?' diye azarlayarak, yaptığı kötülüklerin sorgulanmasına da izin vermeyecektir. Batılı ülkeler, başka bir ülkenin daha Cezayir ya da İran'a benzemesine tahammülleri olmadığını çok iyi biliyorlardı. Tüm bunlar, batılı ülkelerin Kralın yaptıklarını (ve yapacaklarını) görmezden gelmelerinin ve Kral II. Hasan'dan sonra nelerin olabileceği yönündeki spekülasyonlara inanmalarının nedeniydi. Kralın emekli olması halinde, onun yerine Veliaht Prens Sidi Muhammed geçecektir. Genç Veliaht, babasından çok değişik bir karaktere sahip olduğu gibi, nazik, zarif ve romantik biriydi. Ancak

kimi Batılılar, Kralın, kendi yerine küçük oğlu Moulay Raşid'i atamasını tercih etmekteler. Tıpkı babası gibi, Moulay da, sertti ve bedeli ne olursa olsun iktidarını elinde tutmak için yapmayacağı şey yoktu. O her zaman, ülkenin Batılı bir çizgide gitmesini garanti altına almak için veliaht olmak istemiştir. Eğer Fas'ın bu şekilde monarşik yapısı devam edecek olursa, İsrail ile daha fazla yakınlaşması beklenebilir. Ama tam tersi olursa, yani monarşi yönetimi yok olursa, o zaman her şeyin olması mümkündür. O zaman, Fas'taki küçük Yahudi topluluğunun hayatta kalabilmesi de belirsiz hale gelebilir. Fas'taki her şey, arkadaşımız Kralın arzularına bağlıdır." Benim tahminim, Ben-Simon'un "Kimi Batılılar" sözü, II. Hasan ile bağlantıları bulunan İsrail istihbaratındaki kötü şöhretli kişilerin kod adıdır. Fakat, Kralın İsrail ile Fas arasındaki ilişkilerde izlemiş olduğu tutum, İsrail ve diasporadaki Yahudilerin despotik rejimleri (özellikle de İslam dünyasındakileri) desteklemeye ne kadar çok eğilimli olduklarını göstermektedir.

İsrail'in son dönemlerdeki dış politik yoğunlaşmasının yaşandığı İran'a yeniden dönecek olursak; Buenos Aires ve Londra'daki Yahudi hedeflere yönelik terörist saldırı dalgasından önce, bu konuyla ilgili olarak durumu en iyi özetleyen yazılarından biri, burada geniş alıntılarla nakledilmeyi hak eden Aluf Ben'in *Haaretz* gazetesindeki 12 Temmuz tarihli yazısıdır: "Son iki yıldır, İran'ın oluşturmuş olduğu tehditler, İsrail dış politika ve güvenlik algılamasının temel unsuru olmuştur. Körfez Savaşı, İran'ın rakibi durumundaki Irak'ı yıkıma uğratırken, İran'ın daha önceki dönemlerden çok daha güçlü bir hale gelmesini sağlamıştır. İsrail, İran'ın bölgesel bir hegemonya kurmayı istemesinden ve elde etmiş olduğu nükleer silahlar ve uzun menzilli füzelerle bunu sağla-

masından çekinmekte. Yine aynı şekilde, İran'ın modern bir hava ve deniz gücü kurarak, terör ve devrim ihraç edip Arap ülkelerindeki laik rejimleri devirip bölgedeki barış sürecini çökerteceğinden korkmakta." Diğer birçok delilin de gösterdiği gibi, Körfez Savaşı'ndan sonra İsrail, İran'ı bir numaralı düşmanı ilan etmeye karar verdiğinde, Tahran yönetimi Irak'la yaşamış olduğu uzun savaşın yorgunluğunu hâlen üzerinden atamamış ve daha nükleer çalışmalarına başlamamıştı. Gerçekten, İsrail'in İran'a olan düşmanlığı "İran'ın bölgesel bir hegemonya kurmak isteyebileceği", ki İsrail de bu hegemonyayı kurmak istemektedir, gerçeğinden kaynaklanıyordu. "Geçen yıl, Rabin İran'ın İsrail'in güvenliği için ana tehdit unsuru olduğunu söylemişti. Genelkurmay Başkanı Ehud Barak da, İran canavarını tüm dünyadaki barış sürecine yönelik en büyük tehdit olarak tanımlamaktaydı. Niye? Çünkü İran, Ortadoğu'daki siyasî istikrarın altını oymakta; çünkü İran, gelişmiş ülkelere petrol akışına karşı çıkmakta, çünkü o, Batı ile İslam arasındaki kültürel eşitliği bozmayı istemekte. Barak, "İran rejimi, dünya düzeninin birçok temeline yönelik tehlike oluşturmaktadır' demekteydi. Barak'tan yapmış olduğum bu alıntı, nerede söylediğini bilmediğim halde, bizzat onun tarafından söylenmiş sözlerdir. Kesinlikle daha önce bir yerde de yayınlanmış değildir. Bu tür ifadelerin yol açabileceği tehlikeler bir yana, önde gelen bir İsrail generalinin "Batı ile İslam arasında mevcut olan kültürel eşitliğin" muhtemel bozuluşu konusundaki kaygıları, komik olmasının yanı sıra, beni şok etmiştir.

Yahudi hedeflere yönelik bir terör saldırısı konusunu yorumlayan Uzi Mahanaimi, 29 Temmuz tarihli *Shishi* gazetesinde şunları yazıyordu: "İranlılar şu an, tam kullanışlı küçük hediyeler (bomba) yapacak olan yabancı uz-

manlar kiralamakla meşguller. Belki de bu, İsrail'i tüm gücüyle Tahran'ı tam orta yerinden vurma konusunda düşündürmekte mi? Ya da, İsrail'deki insanlar, Tahran'daki çılgınların halihazırda bomba sahibi olduğundan korkmakta mı? Bunlar mı, İranlıları dokunulmaz kılan? Zannediyorum ki durum bu kadar kötü değil. Şundan kesin olarak eminim ki, İranlıların kafalarına vurulmadıkça ve İsrail Lübnan'daki Hizbullah'la oyunu kuralına göre oynamadıkça, elçiliklerimiz havaya uçmaya devam edecektir." Mahanaimi'nin, Buenos Aires'teki elçilik ve Yahudi Merkezi'nin bombalanmasından İranlıların sorumlu oldukları konusunda hiçbir kuşkusu yoktur. Birçok delil olduğunu öne sürmektedir; ancak sadece birini zikretmektedir. O da; İranlıların Arjantin'deki elçilikleri aracılığı ile iddiaları yalanlamış olmasıdır. Böyle bir yalanlama neden delil olmaktaydı? Mahanaimi'nin argümanı aynen şöyle: "onların kan döktüklerini çok iyi biliyorum. Çünkü, ben güvenle söyleyebilirim ki, İsrail iki yıl önce Arjantin'deki elçiliğinin bombalanması karşısındaki tepkisini mükemmel biçimde ortaya koyduğundan, İranlılar sabotajcılarını bir kez daha oraya göndermeden önce iki defa düşüneceklerdir. Arjantin'deki ilk patlamalardan sonra, İranlıları suç ortağı olmakla suçlayan kişi, İsrail Askerî İstihbarat Servisi Komutanıydı. Onun görüşünü gazeteciler dile getirmek yerine, Askerî istihbaratın en üst komutanının bizzat kendisi bunu söylemişti. O halde İsrail neden hiçbir şey yapmadı? Her şeyden önce, eğer Katyuşa roketleri Galile'ye karşı ateşlenmiş olsaydı, İsrail olayı savaş aşamasına kadar getirirdi. Ama tüm elçiliğimiz havaya uçtuğunda bu tür bir tepki neden göstermedik? İranlılar, ülkenin bir ucundan diğer ucuna çok sayıda hassas askerî hedefe sahip bulunuyorlar. Bunların vurulması, Ayetullah'ları gelecek sefer ateşle oyna-

madan önce iki defa düşündürecektir." Vesaire vesaire...

Ron Ben-Yishay ise *Yediot Ahronot* gazetesinin 29 Temmuz tarihli sayısında; "İstihbarat kaynakları; Buenos Aires'teki terörist saldırıların ardında, Lübnan'daki Hizbullah operasyonlarının arkasında ve Londra'daki iki ayrı terörist eylemde Tahran'daki aynı eli bulmaktadır." diye yazıyor ve devamla, "Bu işlerdeki en kullanışlı araçlar, dünyanın her yerindeki İran elçiliklerinde çalışmakta olan diplomat kılıklı İran Gizli Servis ajanlarıdır." sonucuna varıyordu. Ben-Yishay, son iki hafta öncesine kadar İsrail'in İran hakkında çirkin sözler söyleme dışında hiçbir şey yapmadığını, ama artık aralarında Başbakan'ın da bulunduğu birçok İsrailli politikacının, İran'ın, onu en fazla yaralayacak yerinden vurulması gerektiğini düşündüğünü belirtiyor. Ben-Yishay, bu sözlerinin devamında, İran topraklarına askerî olarak saldırılmasını değil; ama İsrail'in "İranlı terörist" olarak damgaladığı kişileri dünya çapında tasfiye etmeyi kastettiği anlaşılmaktadır. Onun sözlerinden, "İsrail'in, tıpkı 1970 Kara Eylül olayından sonra FKÖ'nün yaygınlaştırdığı uluslararası terörüyle nasıl mücadele ettiyse mutlak olarak İranlılara da o şekilde davranması gerektiği" anlaşılıyor. O, (aralarında FKÖ militanı zannedilerek Norveç'te öldürülen Faslı yazar gibi kimi masum insanların da bulunduğu) birçok Filistinlinin ve Arap'ın öldürülmesi olayı ile İsrail gizli servisi bağlantısından bahsetmekte; ama şiddetin ayrıntıları konusunda sözü kısa kesmektedir. Ben-Yishay, "Ejderha'nın, İsrail'in tek başına öldüremeyeceği kadar güçlü olduğunu" söylemekte ve İran ejderhasına karşı savaşında Batılı ülkelerin İsrail'e yardım edeceği umudunu dile getirmektedir.

Ancak yukarıdakilere rağmen, İsrail kamuoyunda, İran konusunda dikkatli olunmasını isteyen ve ılımlı tav-

rı savunan sesler de yankılanmaktadır. Bunlardan iki tanesini nakledeceğim. İşçi Partisi'nin cesur ismi Shalom Yerushalmi, *Maariv* gazetesinin 3 Ağustos tarihli sayısında yazdığı bir yazısında, "İsrail, Lübnan'da Humeynizmin eylem kolu olan Hizbullah'a karşı, Şeyh [Abbas] Musevî'nin ailesiyle birlikte öldürülmesi, Şeyh Ubeyd ve Diranî'nin kaçırılması gibi, İran tarzı yöntemler geliştirmişti. İsrail'in bu şekilde elde ettiği çok da açık değil; ama orada birçok sivil insanın bombalanması söz konusu. Bu tür tehlikeli oyunlar oynamaya bir son vermemiz gerektiğini düşünüyorum." diyordu. Yerushalmi, Başbakan Rabin'e, "Körfez savaşı boyunca sağduyulu hareket eden İzak Şamir'in yolunu izlemesi gerektiğini" tavsiye etmekte. Şamir o sırada, İsrail'in kendisine yapılan saldırılara karşı misillemede bulunacağı tehdidinde bulundu; ama hiçbir zaman bunu uygulamadı. Yerushalmi, bugün İran karşısında çekimser durmanın geçmişte Irak'a karşı uygulanandan çok daha akıllıca olduğunu belirtmekte; çünkü İran'ın hem nüfus hem de coğrafi büyüklük olarak Irak'tan büyük olduğunu, askerî olarak da daha güçlü olduğunu ifade etmekte. Ona göre Irak'a karşı yapılacak olan bir savaş "sadece çılgın bir diktatöre ve onun çevresindeki bir avuç dalkavuğa karşı" olacaktır; ama İranlılar "Ayetullah'lar tarafından kafalarına çakılmış olan çılgın bir ideolojiye destek çevresinde birleşmiş yapıdadırlar." Yerushalmi, İran'ın nükleer güç sahibi olmasının herkesi tehdit ettiği yönünde bir propaganda eşliğinde, Rabin'den Batılı ülkelere başvurarak, "İran'a etkili ekonomik yaptırımlar uygulanması yönünde talepte bulunmasını" istemektedir.

Tzvi Bar'el'in *Haaretz* gazetesindeki 24 Temmuz tarihli yazısında ortaya koyduğu gibi, İsrail ve Amerikan istihbarat servisleri içindeki kimi unsurların görüşleri

çok daha ilginçtir. Buenos Aires ve Londra'daki saldırılardan İran'ın sorumlu olduğuna inanan yorumcuların tersine, Bar'el, 'üst düzey bir istihbarat kaynağından' yaptığı alıntıda "İsrail istihbarında ağırlıklı görüşün söz konusu saldırıların parayla kiralanmış yerel teröristlerce gerçekleştirildiği yönünde" olduğunu yazmaktadır. Aynı kaynak, bu paranın izinin sürülmesi halinde Hizbullah'a kadar uzanabileceğini belirtirken, olaydaki İran bağlantısının ise sadece Hizbullah'a bağışlanan siyasî ve ekonomik himaye olduğunu kaydetmektedir: "Değişik siyasal koşullar altında İsrail'in tıpkı şu an İran'ı suçlamasıyla benzer şekilde Suriye ve Libya'yı da itham edebileceğini düşünüyorum. Bu benzer yol, uluslararası bir yaygınlık kazanmış olan teröristlere destek olmakla suçlanan eski Sovyetler Birliği'nin de alışılmış suçlanma biçimiydi." Bar'el bu görüşleriyle, aslında Rabin'in ve Netanyahu'nun görüşleriyle tamamen ters düşmektedir. Rabin, İran'ın saldırıların sorumlusu olduğunu ilan etmede çok hızlı davranmıştı. Bir süre sonra da, önceki görüşünü hiç söylememiş gibi, sorumluluğu bu kez Hizbullah'a yıktı. Bu arada, söz konusu davranışın Rabin'in ilk pişkinliği olmadığını belirteyim. İntifada (1987 yılında) ilk başladığında, olayda özel sorumlulukları olduğu gerekçesiyle yine İran'ı ve Libya'yı suçlamakta acelecilik yapmıştı. O dönemde bu ahmakça yalancılık bir süre için de olsa, İsrail'in propaganda işinde en popüler yöntemdi. Rabin'in yalancılık sınırları, Şaron'unkinden ya da Şamir'inkinden çok daha belirsizdir. Burada Batılı medya kuruluşları da, Rabin'in sistematik yalanlarını ortaya koyup belgelendirmemekle, sadece ve sadece, ne kadar ön yargılı olduklarını ispatlamaktadırlar. Netanyahu ise, yalancılıkta Rabin'i bile sollamıştır. Bar'el'e göre, Netanyahu saldırılardan "İran, Hizbullah ve Suriye'nin eşit so-

rumlulukta oldukları" görüşünü bildirmiştir. Bu konudaki yalancılık kayıtlarına dönemin İsrail Genelkurmay Başkanı Ehud Barak'ta katılmıştı. Barak, 3 Ağustos tarihli Davar gazetesinde On Levy'e verdiği mülakatında, "Tüm dünyadaki istihbarat servisleri, terörün ardındaki gücün İran olduğunu bilmektedirler." diyordu. Rabin, Netanyahu ve Barak gibi yetkililerin görüşlerinden tamamen farklı olarak, Bar'el "İsrail İstihbarat Servisi'nin Buenos Aires terörü ile İran, Hizbullah yada Suriye arasında bağlantıyı gösteren kanıt bulmada şu ana kadar başarısız olduğunu" yazıyordu.

Ancak Bar'el, az da olsa dürüstlük yaparak, devlet terörünün yapısı konusunda burada nakledilmeye değer bazı gözlemlerde bulunmayı ihmal etmemiş: "İran, tıpkı Irak, Libya ya da Suriye gibi bir terör devletidir. Ancak terör devletlerinin listesi uzatılabilir. Daha kısa bir süre öncesine kadar, Arjantin, Şili ve Güney Afrika Cumhuriyeti gibi ülkeler, kendi sınırları dışında yaşayan muhaliflere karşı sistemli siyasal cinayetler ya da terörist saldırılar düzenlemekle ün salmışlardı." Özellikle İşçi Partisi olmak üzere, İsrail'in burada terörist olarak geçen her üç ülke ile de samimi ilişkileri olduğu konusu üzerinde durmamız gerekiyor. Rabin, Güney Afrika'daki ırk ayrımcısı rejimle özellikle yakın ilişkiler geliştirmiştir. Şu anki Savunma Bakan Yardımcısı Motto Gur'un da yardımıyla, Arjantin ve Şili'deki cunta yönetimleriyle bağları güçlendirmiştir. Yeniden Bar'el'i dinleyelim: "Hâlâ bazı ülkelerin, diğerlerinden daha terörist olduğu söylenebilir. Şu an çok net biçimde söylenebilir ki Ortadoğu'da, hatta bütün dünyada, en terörist ülke Afganistan'dır. Bazı istihbarat uzmanlarının da teyit ettiği gibi, bugün Arap rejimlerine yönelik darbe ya da terörist saldırıların çoğu, bir zamanlar Komünizme karşı savaşmış olan, ya da ül-

ke yönetimini ele geçirmek için rakip kabilelere karşı halen savaşmakta olan profesyonel savaşçılar tarafından gerçekleştirilmektedir. Gerek Afgan hükümeti ve gerekse diğer yetkililer, bu amaçlarla Afganistan'a gelmiş olan gönüllüler için terör eğitim programlarını himaye etmeyi sürdürüyor.

Ancak ne ilginçtir ki Afganistan hiçbir şekilde "terör devleti" olarak nitelendirilmez. Bunun yerine, Sovyet işgalcileri kovmuş vatansever kahramanlar olarak ABD yönetiminin övgüsüne mazhar olmaktalar. Bunun tam tersi tarafta ise, Amerikan yönetimi, Saddam Hüseyin'i ona bağlı dalkavukların terörist faaliyetler düzenlemesi sebebiyle değil; ama Saddam bölgedeki ABD çıkarlarına tehdit oluşturduğu için devirmeye çalışmakta. İsrail için ne büyük şans ki İran, bugünlerde "terörist devlet" olarak damgalanmak için kolay bir hedef durumunda. İranlı diplomatların kimi terörist saldırılara adlarının karıştığı açık; ama bu eylemler tamamen sürgündeki İranlı siyasal muhalifleri hedef almaktadır. İran bir köktenci ülkedir; ancak Suudî Arabistan'daki ya da Cezayir muhalefetindekilerden daha fanatik olmadığı da kesin. Üstelik, ABD Suudî Arabistan ile çok iyi ilişkilere sahip bulunurken, Cezayir'dekilerle mükemmel bir işbirliğine hazırlanmaktadır.

"İran'ın terörist bir devlet olarak nitelendirilmesine katkı sağlayan en önemli faktör, aynı zamanda böyle bir nitelemenin işlevsiz karakteridir. Tek başına böyle bir niteleme İsrail'e hava kuvvetlerini İran topraklarındaki bazı hedefleri vurmak üzere gönderme hakkı ve yetkisi vermemektedir. Yine, İran'ın mevcut kötü ekonomik durumunu daha da azdırmak için ekonomik yaptırımlar konulmasının garantisi de verilmez. İstihbarat uzmanlarının ortak görüşü, İran hedeflerine yönelik bir misilleme

hareketinin İran'ı İsrail'e karşı kaygı verici girişimlerden vazgeçirmeyeceği yönünde. Yabancı bir ülkenin deneyimli istihbarat uzmanı, kendisiyle konuşmam sırasında bana, son terör saldırıları ile İran arasında kesin deliller olmaksızın Tahran yönetiminin (ya da başka bir ülkenin) terör devleti sıfatıyla suçlanması, bu nitelendirmede bulunan ülkeye olan güveni yok edecektir. Muhatabım, 'kesin delil' derken Berlin'deki bir diskoteğe yönelik terörist saldırı ile Libya hükümeti arasındaki ilişkiyi gösteren ABD yönetiminin bulduğu bağlantılar kadar kesin kanıtları kastediyordu." Yukarıda Bar'el'den yapmış olduğum alıntıdaki yabancı bir ülkenin istihbarat uzmanı sözü, kulağıma bu uzmanın Amerikalı olduğunu fısıldıyor sanki.

Bar'el, Amerikalı olduğu anlaşılan bu istihbarat kaynağında işittiği yorumları şu şekilde formüle ediyordu: "Bir ülkenin terörizme kaynaklık ettiği konusunda ortaya konan deliller ne kadar belirsiz ise, o ülke istihbaratı o kadar beceriksizdir. Aynı kaynağın da ortaya koyduğu gibi, Lübnan'daki bazı durumlarda olduğu gibi, kimi zaman çok iyi istihbarata sahip olabilirsiziniz. Ancak sonuçta suçlu olan şahısları yakalıyorsunuz, yoksa devletleri değil. Elinizdeki istihbarat yeterli değil ise, o zaman geniş bir alanı bombalarsınız; ama bu bombalanan bölgeler, Şam'ın desteği olmasa Hizbullah'ın parmağını dahi oynatamayacağı gerçeğine rağmen, yine de Suriye sınırının yakınları değildir. Hizbullah Lübnan Parlamentosu'nda temsil edilmesine rağmen, siz mümkün olduğu kadar Lübnan devlet mekanizması ile onu ayrı tutmaya özen gösterirsiniz." Bar'el, Amerikan istihbaratından kimi gözlemleri naklettikten sonra yeniden İsrail istihbaratına dönmekte: "İstihbarat kaynağım tarafından da bana işaret edildiği gibi, asıl sorun siyasî otoritenin bir ülkeyi

uygun olan mevcut koşullar altında terörle suçlamaya kalkışmaları halinde istihbarat servislerinin işinin zorlaşmasıdır. Çünkü o zaman, yetkililer, gerçekleştirilmiş olan terör eylemlerinin sorumlularını gösterecek gerçek delilleri bulmak yerine, halihazırda kendilerinin farz ettiği çevrenin suçluluğunu ispat edecek deliller istemektedirler."

İsrail askerî sansür mekanizmasına (son dönemlerde biraz yumuşak olsa da) rağmen, İbranî basını, yıllardır Mossad'a yönelik pragmatik eleştiriler, örgüt içindeki skandallar ve üst düzey yetkililer arasındaki ağız kavgalarının hikayeleri ile doludur. Bu eleştiriler, Mossad'ın yeteneksizliğiyle de ilgili olan son terör dalgasından sonra daha da keskinleşmiştir. Bar'el'in de ortaya koyduğu gibi, "Teröristler açısından bakıldığında Buenos Aires'e yönelik yapılan saldırı onların ikinci başarısıdır. İsrail'den olsun, Arjantin'den olsun ya da başka bir ülkeden olsun, teröre karşı mücadele veren güçler için Arjantin terörünün elde etmiş olduğu başarı özellikle utanç vericidir. Çünkü (İsrail elçiliğinin bombalandığı) ilk saldırının soruşturması gerçek failleri ortaya koyacak her hangi bir ipucu ortaya çıkarmadığı gibi, bu saldırının gerçekleştirileceğini gösteren ön işaretler de hissedilmemişti." Bu ve buna benzer görüşler, İbranî basınında geniş şekilde dile getirilmekte.

Bana göre Askerî İstihbarat Servisi'ni istisna tutmaksızın Mossad'a yönelik eleştirilerde Bar'el'den daha ileri giden Ze'ev Shiff'in 5 Ağustos tarihli *Haaretz* gazetesindeki yazısı iyi bir değerlendirmedir. Ona göre, Askerî istihbaratın Hizbullah kademelerine sızma konusundaki mutlak başarısızlığı, onun için eğlenceli bir an değildi. Dirânî'nin kaçırılmasında olduğu gibi, yaka paça kaçırılan insanlardan öğrenilenler hariç, eldeki tüm bilgiler, İs-

rail'in Hizbullah konusunda çok az şey bildiğini gösteriyor." Shiff, "Geçmişte Lübnan'daki Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)'ye sızmak ve dolayısıyla bilgi toplamak, şu an Hizbullah hakkında uzaktan sürekli izleme şeklinde bile olsa, bilgi almaktan çok daha kolaydı." diye hayıflanmaktadır. Shiff, Mossad'ı hâlen Askerî İstihbarat'tan daha yetersiz görmektedir. Delili ise, Buenos Aires'teki İsrail elçiliğinin bombalanması üzerinden çok uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen Mossad'ın hâlen bu olay hakkında her hangi bir bilgi elde edememiş olmasıdır. Hiçbir delil olmadığı halde, Shiff, elçilik binasının "köktenciler" tarafından bombalandığından emin gibidir. Ancak, bombalama olayının sorumluluğunun herhangi bir devlete bağlanması konusunda çekimser kalmakta ve ismini vermeyen istihbarat organlarının Buenos Aires (ve Londra) patlamalarında kullanılan patlayıcıların, eylemlerin yapıldığı ülkelerde üretilmiş olduğu yönündeki bulgularından çıkan sonucu desteklemektedir. Bunun anlamı şuydu: Patlayıcılar her hangi bir ülkenin elçiliği tarafından kaçak olarak sokulmamıştı. Dolayısıyla "İsrail, teröristlerin dışarıdan gönderilmiş olduğunu iddia edemezdi." O eylemcilerin liderlerinin kim olduğu kesinlikle belli değildi. Buna rağmen Shiff yine de, şunları söyleyebilmektedir: "Bizlerin, 1970'li yıllarda Filistin terörüne karşı kullanılmış olan taktiklere benzer İsrail operasyonların arttırılmasına ihtiyacımız vardır."

İran karşıtı operasyonda İsrail, sadece Mossad eylemleriyle yetinmekten daha fazlasını hedeflemektedir. Tüm açıklığıyla, İsrail kamuoyunun barış süreci konusunda şartlandırılmasını, Saddam Hüseyin ile bir ittifak izleyecektir. Böyle bir ittifakı ispatlayan delilerin en önemli kısmı, Irak'ta bitmek bilmeyen zulümler konusunda bir tek kelime dahi yazmayan İbranî basınındaki

sessizliktir. Irak'la gelecekte bir ittifak beklentisi, halihazırda Mossad uzmanları tarafından müzakere edilmektedir. Bir zamanlar Başbakan'a Araplar konusunda danışmanlık yapmış ve siyasette aktif olarak bulunmuş olan Mossad'ın eski uzmanı Shmuel Toledano, 5 Ağustos tarihli *Haaretz*'de şunları yazıyordu: "Eğer İsrail doğu sınırlarından bir saldırıya uğrarsa, bu saldırıyı ilk olarak Ürdün ordusu kıracak. Böylece, İsrail'e, saldırganlara karşılık verme konusunda hazırlık yapmak üzere zaman kazandırmış olacak." Ancak bu fırsatın elde edilebilmesi bir koşula bağlı: "Hâşimî krallığında işlerin bir gün kötü gitmesi ve istenmeyen gelişmelerin yaşanmasıdır." Bu ifadeler, Toledano'nun Hâşimî hanedanlığının bir gün halk devrimi ile düşürülebileceği ihtimalini ince bir üslupla anlatmasından başka bir şey değil. Toledano'nun da gördüğü gibi, Hâşimîleri istenmeyen gelişmelerden korumanın en iyi yolu olarak çare, İsrail'in barışması ve Irak'la ittifak yapmasıdır. Ancak Toledano, bu ihtimalin İsrail için nahoş bir iş olduğunu, ama Saddam Hüseyin antipatisinin daha fazla süremeyeceğini düşünmektedir. Ayrıca, Irak'ın İsrail için stratejik değeri de göz önünde bulundurulmalıdır.

Toledano, "Irak yönelik yaptırımların sona ermesi için uğraşan ya da bu ülkenin içinde bulunmuş olduğu uluslararası kuşatmadan çıkmasına yardımcı olan herhangi bir ülkeye hiç de sıcak bakmayacak olan Amerikan yönetiminin, böyle bir ittifakın karşısında olacağının" farkındadır. "Ancak" diyor Toledano: "Şu an iç politikada kaybetmiş olduğu reytingi yükseltmeye fena halde ihtiyacı olan Başkan Clinton, Ortadoğu bölgesinde kapsamlı bir barışa giden yolda İsrail-Irak ittifakının bir adım olacağını açıklayabilir."

Toledano, "Irak'ın medenî milletler ailesine katılması-

na izin vermesi için" Amerika'dan İsrail'e giriş bileti vermesini istemektedir. Toledano, Irak yönetiminin, Körfez savaşı sırasında Amerikan öncülüğündeki koalisyona katıldığı için Suriye ile hâlâ görülecek bir hesabı olduğunu hatırlatıyor ve "Irak'ın İsrail ile ittifakı, Suriye'yi kötü biçimde yaralayacak ve onun pazarlık gücünü azaltacaktır. Aynı zamanda Saddam Hüseyin'in Körfez Savaşı boyunca desteğinden ve bunun bedelini çok büyük bir fiyata ödemesinden ötürü Arafat'a bir moral borcu bulunduğunu unutmamamız gerekiyor. Şimdi Arafat, birçok Arap ülkesinin istediğinden daha fazla İsrail'le barışmak istiyor. Ancak o, kendisinin çok yakın dostu olduğu için özellikle Irak'ın bu işi yapmasını istiyor. Hem böylece, İsrail ile olan pazarlıklarında Irak kendisine destek olacaktır. Sonunda tüm Filistinliler Arafat'ın izole edilmemiş olduğunu görecektir." diye yazıyor. Tüm bu sebeplerden ötürü, Toledano, Irak'la ittifakı "İsrail'in varoluşuyla ilgili çıkarlarından biri" olarak nitelendirmektedir.

Çok yakın bir gelecek içinde, gizli ya da açık, böyle bir ittifakın oluşturulacağını tahmin etmek yanlış olmaz. Yine benzer şekilde, Amerikan (Clinton) yönetiminin, böyle bir projeyi destekleyeceği ya da en azından göz yumacağını tahmin etmek de zor değil. Benim tahmin edemediğim şey, İsrail'in dünya çapında sürdürdüğü hayalî anti terörist çalışmaların, İsrail'e destek konusunda Clinton yönetimine boyun eğdirip eğdiremeyeceği konusu. Ne olursa olsun, şu bir gerçek ki, İsrail açısından Ürdün'le yapılan barış süreci, İran'a karşı yürütülen şiddetli mücadelenin ön adımı olarak tasarlanmıştır.

8. Bölüm

İran ve Suriye Karşısında İsrail Politikaları

1 Ekim 1994

Burada, İsrail'in daha önce belirtmiş olduğum İran karşıtı girişimlerinin ne şekilde devam ettiği ve bunların ne gibi sonuçlar doğurduğu konusunu tartışacağım. Bunu yaparken, çoğunlukla Aluf Ben'in 28 Eylül tarihli *Haaretz* gazetesindeki makalesine atıflar yapacağım. Ben'in makalesi açık biçimde, İsrail devlet yapısı içindeki üst düzey kaynakların görüşlerini dile getirdiği gibi, aynı zamanda özellikle Dışişleri Bakanlığı'ndakilerin fikirlerini İran karşıtı politikaların ilk ortaya çıktığı tarihten bu yana güncelleyerek sıralamaktadır.

Orwell'in 1984 romanındaki "Doğruluk Bakanlığı"nı aklımızın bir köşesinde tutmadan, genel olarak İsrail'in ve özellikle de Şimon Perez'in dış politikası hakkında yazmak imkansız görünmektedir. Aluf Ben, şu ana kadar bilinmeyen bir gerçeği ifşa ederek Perez'in yönetimindeki İsrail Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bir "Ortadoğu Barış Departmanı" olduğunu belirtmektedir. Tam olarak Buenos Aires terör saldırısından sonra "Perez, milletvekillerinden biri olan Yo'av Biran'ı, İsrail'in İran'a karşı al-

ması gereken önlemleri koordine etmek üzere bu departmanın yöneticisi olarak atadı" diyen Aluf Ben: "Çünkü İsrail, bu saldırıları, İran karşıtı bir koalisyon oluşturmak için ***uygun bir fırsat*** olarak düşünüyordu." diye yazıyor. Şu bir gerçekti ki, İsrail istihbaratının İran ile bu terör saldırıları arasında herhangi bir bağlantı kuramaması bu ***uygun fırsat*** için engel değildi. Fakat birisi bu aşamada daha derin bir soru sorabilir: Terörist bir saldırının zamanlaması nasıl oluyor da, İsrail için uygun fırsat olacak bir döneme denk gelebiliyor? Bu konuyu bir süre için kenara bırakarak, birkaç gün önce Kudüs'ün önde gelen politika muhabirlerine dünya çapında girişilecek İran karşıtı kampanyanın sonuçları hakkında açıklamalarda bulunmuş biri olarak üst düzey İsrailli politikacıları (muhtemelen Perez) kışkırtan Aluf Ben'den bazı cümleler aktarmama müsaade ediniz.

Bu kampanya, Rabin'in stratejileri ile Perez'in taktiklerini takip ederek, "Ortadoğu Barış Departmanı"ndaki Biran tarafından uygulanacaktı. Rabin ve Perez, "İran'ın, İsrail'in şu ana kadar karşılaşmış olduğu en büyük düşman ve bütün bir Ortadoğu'nun istikrarını tehdit eden başlıca tehlike olduğunda" hemfikirdiler. Bunun sebebi, sadece İran'ın teröre ya da sabotaj eylemlerine destek vermesi ve nükleer bir güç olmaya çalışması değil; aynı şekilde "sadece İslamcı fundamentalistler için değil, Arap ülkelerindeki tüm direniş hareketleri için de bir örneklik teşkil etmesi" idi. İsrail stratejik düşüncesi adı altına sokulacak konular hakkındaki benim benzer kanaatlerim bir yana, "direniş hareketleri"ne atıf yapılması, birçok Ortadoğulunun (Arap olması şart değil) "İran'ın Amerikan diktası tarafından 20 yıla yakın bir süredir yenilmemesinden büyük bir gurur duydukları" anlamına gelmektedir. Tüm yaşananlar onlara, aslında Ortado-

ğu'da Amerikan siyasî planlarına direnmenin mümkün olduğunu ispatlarken; "Amerika'ya direnmenin boş bir iş olduğu"na, dolayısıyla da ABD desteği arkasında olan İsrail'e karşı direnmenin de gereksiz olduğuna herkesi inandırmaya çalışan İsrail'in ikna çabaları anlamını yitirmektedir. Çünkü, İran tüm bunların aksi için en iyi örnektir.

Rabin'in stratejisi, "ABD ve diğer Batılı güçleri İran ile bir çatışma içine sokmaktı." Çünkü eğer İsrail, İran ile kendi başına çatışırsa bu kez kendisini tüm İslam dünyası ile yaşadığı bir din savaşı içinde bulabilir. Bu tehlikeyi önceden sezmelerinden dolayı, İsrail propagandaları (Hasbara), İran'daki yöneticilerin tüm dünyadaki barışı tehlikeye attıkları ve Batı medeniyeti ile İslam medeniyeti arasındaki dengeyi tehdit ettikleri betimlemesine dayanmaktadır. Perez'in bizzat kendisi bu amacı gerçekleştirmek için dünyadaki birçok ülke başkentine özel temsilcilerini göndermiş ve "İsrail ile Ürdün'ün bir uzlaşmaya vardıklarını ilk elden bildirdikten sonra, ardından İran'ın terörizme desteğini kesene ve nükleer güç olma çabalarını durdurana kadar, Tahran'a verilen kredilerin durdurulmasını ve İran ile yapılan ticaret hacminin düşürülmesi talebini dile getirmiştir." Perez'in temsilcileri aynı şekilde "İran'ın borçlarını ödeme kolaylığı düşünen her hangi bir ülkeye karşı İsrail'in daha dikkatli olacağı" mesajını vermekle görevlendirilmişti. İsrail'in gözünde Almanya "İran'la borç kolaylığı anlaşması imzalayan ülkelerin başında geliyordu". Ancak Fransa, İtalya, İsviçre ve Güney Kore de, kesinlikle masum görünmüyorlardı.

Bu kampanyanın yöntemleri konusundaki ayrıntılı görüşlerini bir kenara bırakarak, Aluf Ben'den "İranlı diplomatların, İsrail'in beklentilerinin aksine, uluslararası toplantılardaki davranışları hakkındaki bilgileri" ak-

tarmak istiyorum. Tüm İsrailli diplomatlar, katıldıkları her toplantıda İran'ı barış sürecinin altını oymakla suçlamaları konusunda görevlendirilmekte, böylece "konuşmamız sırasında İranlı delegeleri salonu terk etmeye ya da suçlamalarımız karşısında kendilerinin gerçekten barış sürecine muhalif olduklarını onaylamaya zorlanmaları amaçlanmaktaydı." Ama bunun yerine, İranlı diplomatlar İsrailli yetkililerin suçlamalarını sonuna kadar dinleyerek sonra mikrofona geçip "barış " kelimesinin birkaç şekilde anlaşılabileceğini anlatmaya koyuluyorlar. Eğer bu kelimeyi kullanarak, İsrail Doğu Kudüs ve Güney Lübnan dahil, 1967 Haziranından beri ele geçirilmiş olan topraklardan geri çekilmeyi kastediyor ise, İran buna kesinlikle karşı olmayacaktır. İsrailli diplomatların, İranlıların bu sözlerini açık biçimde cevaplandırmaktan kaçma dışında yapacakları hiçbir şey yok. Bunun yerine, İranlı siyasetçiler tarafından Batılı medya kuruluşlarına daha önceden verilmiş olan tahrik edici mülakatlardan alıntılar yapmaktalar. İsrailli diplomatların bu atakları da, "söz konusu röportajlarda kastedilen şeyin doğru biçimde anlaşılmadığı" belirtilerek yanıtlanmakta ve İranlı diplomatlarca, İsrail'i kapsamlı bir geri çekilmeye zorlayacak "barış" konusunun tartışılması isteği yinelenmektedir.

Bu başarısızlık sadece ve sadece uzman görüşlerinin farklılaşmasıyla sonuçlanmıştır. Ben'in de belirttiği gibi, Rabin'e şimdi iki farklı politika tavsiye edilmektedir. İlkinin temel fikri şöyle: Madem ki biz İranlıları izole etmekte başarılı olamıyoruz, o halde ihtiyacımız olan şey onlarla doğrudan konuşmaktır... Diğer seçenek ise: Amerikan korumasından kaygı duymaksızın İsrail'in kendi öz kaynakları ile tek başına İran karşısında daha aktif bir politika izlemesidir. Tabi ki, burada Rabin'in en uç nok-

tada takip edebileceği yolu tahmin etmek mümkün değildir.

Bana kalırsa, İsrail'i Suriye ile bir uzlaşma sağlama gayretlerine zorlayan en önemli faktör, Suriye ordusunun her geçen gün artan savaş gücüdür. Suriye ordusu ile ilgili son günlerde yazılmış en önemli makale, İsrail komuta kademesine yakınlığı ile bilinen Ron Ben-Yishay'ın *Yediot Ahronot* gazetesinin 16 Eylül tarihinde yazdığı yazıdır. Ben-Yishay'a göre, "Esad, kendisinin en eski hayallerinden biri olan İsrail ile stratejik eşitlik hedefine ulaşmaya çok yakınlaştı." Ben-Yishay, "Sovyetler Birliği ve ona bağlı uyduların Suriye'ye destek verdiği uzun yıllar boyunca Şam yönetimi İsrail ile stratejik eşitlik konusunda gerçek bir ilerleme sağlayamamıştı." diyerek geçmişi özetliyor. Ancak niçin böyle olduğu konusunda Ben-Yishay'ın belirtmediği sebebi belirtmem gerekirse, Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu politikalarının çok uzun bir süredir gizli biçimde ABD ile koordineli bir şekilde yürütüldüğü tahmininde bulunmam gerekiyor. Ancak Ben-Yishay'a göre her şey Gorbaçov'un iktidara gelir gelmez "Esad'dan İsrail'in koşulları ile bile olsa barış imzalamasını beklediğini" söylemesi ile değişti. Açıkça söylemek gerekirse, Gorbaçov, Suriye'ye Sovyet silahları satmayı durdurmayı kastediyordu. Bir süre, savaş başlıklarının sınırlı sayıda verilmesine izin verdi. Ancak daha sonra bu tür satışlar tamamen durduruldu. Ben-Yishay'ın verdiği bilgiler bana doğru gibi geliyor. Çünkü, o (Gorbaçov), İsrail'in ABD yönetimi için sınırsız bir nüfuza sahip olduğuna inanıyordu ve bu nedenle de İsrail yanlısı politikalar benimsemişti: "Değişik nedenle de olsa bu politikalar Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında çöküşü ardından da devam etti. Rusya'nın yeni liderleri, Suriye'ye silah satmayı reddediyordu. Bunun tek istisna-

sı, Suriye'nin neredeyse hiçbir zaman sahip olamayacağı miktarda para karşılığında verilmesi teklif edilenlerdi." Ben-Yishay, 1986-1991 yılları arasını Suriye ordusunun en şansız yılları olarak nitelendiriyor. Körfez Savaşı sırasında, ABD yetkilileri Suriye ordusunun kalitesi konusunda oldukça kritik görüşler dile getirmişlerdi. Bu sadece Suudi Arabistan'a gönderilmiş olan Suriye birlikleri için değil, aynı zamanda Amerikalıların inceleme şansı buldukları diğer birlikleri için de geçerliydi.

Ben-Yishay'a göre Suriye ordusunun yeniden güçlenmesi, Körfez krizinin hemen ardından başladı. Bunu kolaylaştıran ilk faktör, Irak ordusundan ele geçirilmiş olan tank ve silahların, Suriye birliklerinin Irak karşıtı koalisyona katılmalarının bir mükafatı olarak Amerika tarafından gizli bir şekilde Şam yönetimine verilmesiydi. Suriye'nin "terör devleti" ilan edilmesinden sonra ABD, açıktan ve yasal olarak Suriye'ye her hangi bir kredi verememişti. Ancak, ismi zikredilmeyen kimi Avrupa ülkelerini, Körfez Savaşı'nın sona ermesi ardından Suriye'ye birkaç yüz milyon dolar kredi vermeleri için ikna etti. Aynı zamanda Suriye yönetimi, Suudi kraliyet sarayından doğrudan doğruya 1,5 milyar dolar aldı. Bu tür bağışlar, akmaya devam etmektedir. Aluf Ben, *Haaretz* gazetesinin 12 Ağustos tarihli sayısında "Peres'in ABD'li meslektaşı Warren Christopher'a Suudileri şikayet ettiği"ni yazar. Onun şikayeti çok küçük bir etki yaratmış olmalı ki, Aluf Ben, "Suudi Arabistan'ın bölgede İsrail'le ön görüşme yapmaksızın doğrudan doğruya ilişki kurduğu tek ülke olduğunu" söyleme ihtiyacı hissetmiştir. Ben'in "Suudi Arabistan, diğer ülkelerden Mısır, Ürdün, Suriye ya da FKÖ'den farklı olarak İsrail'e açılım sağlaması ve bu ülkenin taleplerini kabul etmesi konusunda Amerikan baskılarıyla baş etmek zorunda olmayan tek ülkedir." ifade-

leri ABD'nin Suudi Arabistan'a herhangi bir baskı yapmaktan kaçındığı şeklinde yorumlanmamalı. Bilakis, ikinci dereceden önemli görünen konularda baskılar uygulamaktadır. Ben-Yishay, Suriye'ye yapılan Suudi ekonomik yardımlarının Esad'a en gelişmiş silahlara büyük miktarda para yatırma imkanı verecek şekilde devam ettiğine inanmaktadır. Kuşkusuz, Suriye ordusunun şu anki teknik durumu, Sovyetler Birliği'nden gelecek yardımlara bağlı olduğu dönemdeki durumundan daha iyidir. Yaygın kanaatin aksine, Sovyetler Birliği'nin çöküşü Suriye'ye zayıflatmış görünmemekte. Bunun başka her hangi bir Arap ülkesi için de geçerli olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Bu çöküş, her biri için büyük bir hayır olmuştur.

Burada Ben-Yishay'ın, Suriye kara gücünün son durumu ve silahları konusundaki geniş açıklamalarını atlayarak, belirtmeye değer bazı şeyleri nakletmek istiyorum. Onun zannına göre, Suriyeliler konvansiyonel olmayan bazı silahlara, yani kimyasal savaş başlığı ile donatılmış olan karadan karaya füzelere, sahip olmalıydılar. Bu konuda aynı şeyleri düşünüyorum. Ancak Yishay'a göre, bu füzeler karşısında İsrail tamamen savunmasız bir durumdadır. Bu silahlar, ülke çapında büyük bir hasar yapabilir. Ona göre, "Suriye tarafından bu silahların elde edilmiş olması ve Suudilerin bu silahları alınmasını finanse etmeleri, aslında her iki ülkenin de tıpkı Lübnan Savaşı sırasında İsrail'in yapmaya çalıştığı şekilde bu kez de, Tel Aviv'in istediği koşullarda Suriye'yi barış imzalamaya zorlayabileceği korkularından kaynaklanmaktadır." İsrail'in böylesi bir girişimini, İsrail ordusunun Golan tepelerindeki ateş kes hattını aşarak saldırgan bir tutum takınması izleyecektir. Bunun gerçekleşmesi halinde, İsrail ordusu zaten 24 saatten fazla olmayacak bir

sürede Şam kentinin varoşlarına ulaşacaktır. Ben-Yishay'a göre, İsrail daha birkaç yıl öncesine kadar böyle bir görüş taşıyordu. "Ancak şimdi, Suriye ordusu aynı anda hem Golan tepelerinde hem de Lübnan'da İsrail saldırılarını durdurabilecek güçtedir. Yine, İsrail Hava kuvvetleri tıpkı Ekim 1973 savaşında yaptığı gibi, Suriye askerî ve sivil tesislerinin yarısını yok etmek amacıyla şu an bir saldırı düzenlese Esad buna, İsrail'deki yıkımın daha az olmayacak biçimde 1973 yılında başaramadığı misillemeyi yapacaktır." Ben-Yishay devamla, "İsrail, hâlen hem silahlarının kalitesi hem de askerî personelinin eğitimi yönünden avantajlı durumunu korumaktadır." diye ilave ediyor. Ancak, Ben-Yishay, Ortadoğu tarihinde ilk defa bir ülkenin, yani Suriye'nin, İsrail saldırıları karşısında kendini etkili biçimde savunabilecek yeteneğe kavuştuğu bir durumun ortaya çıktığı sonucuna varıyor. Esad açısından bu durum, İsrail ile açıktan görüşmelere ikna olması için iyi bir nedendi. Çünkü, o her zaman İsrail ile gerçek ve kararlı pazarlıklara güçlü bir pozisyondan gireceğini söylemekteydi.

Ben-Yishay, Suriye'nin güçlenmesinden duyulan korkuyu, aralarında şahin görüşleri ile bilinen Kuzey Komutanlığı komutanı General İzak Mordahay'ın da bulunduğu İsrail güvenlik sistemi içindeki profesyonellere dayandırmaktadır. Sağ kanat siyasetçileri ile Golan tepelerindeki yerleşimciler, Esad'ın İsrail'e saldırmak için can attığına inanmakta. Bununla birlikte Ben-Yishay, "İsrail ordusunun üst kademelerindeki birçok subay ile İsrail İstihbaratı içindekilerin tamamının, Suriye'nin ulaşmak istediği şeyin aslında İsrail'in hâlen yapmakta olduğu şey olduğunu bildiklerinde" ısrarlıdır. Tıpkı Suriye gibi, İsrail de, gerçek bir barış süreci isterken, olası bir başarısızlık halinde, mevcut statükonun geri dönmesi ve sa-

vaşın çıkması olasılığına karşı bir yandan kendini tepeden tırnağa silahlandırmayı ihmal etmemekte. İki taraftan hangisinin doğru değerlendirmede bulunduğu konusunu zaman gösterecek olsa da, şu anki tüm göstergeler, Esad'ın onurlu bir barış istediğini göstermektedir. Bu değerlendirmeler, İsrail güvenlik sistemi ile içli dış olan oryantalist yazar Moshe Ma'oz tarafından da teyit edilmektedir. O Yediot Ahronot gazetesinin 28 Eylül tarihli sayısında şunları söylüyor: "Suriye, bizim için oldukça tehlikeli olan silahlarla kendini silahlandırmaya devam etmesine rağmen, tüm bu silahların savunma amaçlı olduğu yönündeki iddiaları son derece inandırıcıdır. Her şeyden önce Suriye'nin, Irak'a karşı caydırıcı olmaya ihtiyacı vardır. İsrail'e karşı caydırıcılık ihtiyacı ise daha büyüktür. Şam yönetimi, 1982 Lübnan işgaline benzer bir durumun yeniden yaşanmasını arzulamamakta ve pazarlıklara güçlü bir pozisyondan başlamak istemektedir. Tıpkı bunun gibi, İsrail de aynı şeyleri yaparken pazarlıklara güçlü bir konumda başlamak için askerî yapısını ve stratejik konumunu güçlendirmektedir."

Ma'oz, İsrail'in askerî gücünün önemli bir kısmının "İsrail'in, ona komşu olan tüm Arap ülkelerinin toplamından daha üstün konumda olmasını sağlamak amacıyla Amerika tarafından bilinçli olarak sağlanan modern silahlardan" kaynaklandığını eklemektedir. Ona göre, ABD 1960'ların başından, yani John F. Kennedy'nin döneminden beri bu hedefi öncelemekte. Ma'oz'un haklı olduğunu düşünüyorum. Kennedy, kendisinden önceki ABD Başkanı olan Eisenhower'in İsrail karşısındaki yaklaşımının tamamen değiştirmiştir. Bana göre, 1967 yılındaki 6 Gün Savaşı, Kennedy tarzı politikaların doğrudan bir sonucuydu. Ancak Ma'oz, Amerika'nın İsrail'e desteğinin "İsrail'in her politikasında ABD ile koordineli olma koşu-

luna" bağlı olduğunun farkındadır: "İsrail, Golan tepelerini Suriye'ye terk ettiği zaman, ABD söz verdiği üzere, barış zamanlarında dahi İsrail'in tüm Ortadoğu üzerinde stratejik üstünlüğünü korumasını sağlamak için, İsrail ordusunu en gelişmiş modern silahlarla cömertçe donatmayı sürdürecektir." Ancak ne Ben-Yishay ve ne de Ma'oz bunu açıkça söylemeseler de, İsrail sağ kanat politikacılarının (soldaki İşçi Partili şahinler de dahil) Suriye silahlanmayı sürdürdüğü müddetçe bu ülke ile görüşmelerin sürdürülmesi taleplerine karşı oldukları anlaşılmaktadır. Siyasetçiler ve siyasal sözcüler bu isteği seslendirmekte (ki bunların en tantanalısı Likud Partisi lideri Benyamin Netanyahu'nunkilerdir). Onlara göre, Suriye'nin silah satın alması önlenmeli, İsrail'in silahlanması ise sürmelidir.

30 Eylül tarihli *Davar* gazetesinde yazan Amir Oren, Ben-Yishay ile aynı görüşleri paylaşmakta ve resmî beyanları bir yana Amerikalıların 1991 yılına kadar İsrail'in Golan tepelerinden çekilmesi yönünde kesinlikle bir talebinin olmadığını belirtmektedir. Ancak, 1990-1991'deki Irak karşıtı koalisyona Suriye'nin katılımı, Amerikan tutumunu tamamen değiştirdi. Oren, İsrail ile Suriye ilişkilerini, Amerikan Savunma Bakanlığı bütçesindeki istikrarlı düşüşle bağlantı kurarak tartışmaktadır. Ma'oz, Ben-Yishay ve diğer İsrailli uzmanlar, İsrail'in Suriye ile bir anlaşma imzalaması halinde ABD'nin, İsrail ordusu için çok kaliteli silahlar bağışlayarak cömertçe ödüllendireceğini farz etmektedirler. Oren ise tam tersini düşünmektedir. Ona göre, ABD donanması bütçesinin bile kesintiye uğradığı bir sırada, İsrail'e, ümit ettiği, devasa miktarlarda bağışlarda bulunması için Kongreyi ikna etmek çok zor olabilir. Oren'e göre, ABD parası, eğer barış süreci başarısız olursa özellikle gerekli olabilir: "Son dö-

nemde bir İsrail ordu generali, Rabin ve Genelkurmay Başkanı Ehud Barak ile en az 6 defa görüşme isteğinde bulundu. Onun hedefi, muhtemelen gelmekte olan bir savaşta gerekli olacağı tahmin edilen ekipmanlar ile, böyle bir savaşta muhtemelen kaybedilecek olan ekipmanlar arasındaki derin uçuruma dikkat çekmekti." Oren, işlerin bu durumundan dolayı Rabin'i suçlamaktadır. Hem Başbakan ve hem de Savunma Bakanı olarak Rabin, orduya daha fazla para tahsisatı için sivil bütçeden yeterince para kesmeyi beceremekteydi. Ancak resmî rakamlara bakılırsa, İsrail ordu bütçesinin yarıdan fazlası maaş ödemelerine ve emekli ikramiyelerine gitmektedir. Daha fazla silah demek, onları gözetmek ve kullanmak için daha fazla personel demektir. Her halükarda daha fazla silah demek, İsrail toplumunun biraz daha militarize olması demektir. Oren'in naklettiğine göre Barak, "Söz konusu generalin işaret ettiği uçurumun varlığını kabul etmekle birlikte İsrail'in bu farkı kapatmaya vakti vardır. Suriye ile görüşmelerin kesilmesi, stratejik bir gerilim yaratacaktır. Bırakın bir saldırıyı, Suriye'nin rutin bir topçu atışı şeklinde ateş açması halinde dahi, ABD'nin silah depolarını İsrail ordusuna açarak oradan dilediğini seçmesine izin verecektir." diye düşünmektedir.

Oren her ne kadar bu olumlu düşünceleri nakletse bile bunlara katılmamaktadır. Ona göre, "Clinton İsrail'i çılgıncasına sevmektedir, üstelik de Amerikalılar İsrail'e destek olan kişilere oylarını verirler." Ancak, bununla birlikte "Clinton, düşünceleri artık çok az hesaba katılan bir lider olarak zayıf hale gelmiştir." Yine Oren'e göre, Amerika'daki örgütlü Yahudilerin gücü giderek azalmaktadır. Bunun için de Oren, "1994-1997 yılları arasında sorumluluk duygusu taşıyan hiçbir İsrail Başbakanı ve Sa-

vunma Bakanı, Esad'ın olumsuz yanıtlara pasif şekilde katlanacağına güvenemez. Bundan sonra İsrail ordusunun çabuk, kolay ve ucuz bir zafer kazanacağını beklemek ya da İsrail'in savaştığından daha fazlasını elde edeceğini ummak mümkün değildir. Bu tıpkı, hiçbir hasar vermeden elde edilebilecek bir şey için 2600 kişiyi kaybettiğimiz Ekim 1973 savaşındaki gibi olacak." diyerek muhtemel beklentilerini sıralamaktadır. Oren tüm bu argümanlarını aynı şekilde "Golan tepelerinden geri çekilmeye karşı çıkanlar" aleyhine de kullanmaktadır. Bu kişiler, İsrail ordusunun Golan tepelerinde konuşlanarak önemli bir avantaj elde etmesi ve kolay bir zafer kazanması için gerçekten Suriye ile bir savaş istemektedir. Ancak böyle bir zan sahipleri, ön cephedeki yerleşim birimlerinde yaşayan siviller ile savaşçı birliklerin böyle bir savaşın çok da gerekli olmadığını anlayarak moralleri nin tamamen yok olması gibi faktörleri göz ardı etmektedir. Onlar aynı şekilde, İsrail ordusunun vazgeçilmez ekipmanları sürekli yenilenmeksizin uzun soluklu bir savaşı sürdüremeyeceği gerçeğini de görememektedirler.

Özet olarak, İsrail-Suriye ilişkilerindeki yeni faktör, iki taraf arasında askerî denge kurulmasıdır. Bu gelişme, İsrail'i iki yıl önce sahip olduğundan daha kötü bir duruma düşürmektedir. İsrail'in ordu ve istihbarat yöneticileri, her zamanki aptallıklarıyla, son sınırlarına kadar gelmeyince Suriye'nin stratejik gücündeki gelişimin farkında değildiler. Tabi şimdi de, sadece Amerika'nın bilgilendirmeleri sayesinde haberdar olmaktadırlar. Sonuçta, İsrail tarihinde ilk defa Suriye ile pazarlıklara hazırlanmaktadır. Şu an İsrail'in gerçek anlamda Suriye'ye neler teklif edebileceğini bilemiyorum. Bilgi yetersizliğimizi göz önünde bulundurursak, İsrail'in şu aşamada Suriye'den neler isteyebileceğini tahmin etmeyi de düşün-

müyorum. Ancak iki tane istisna bulunuyor. İlki, şu bir gerçek ki İsrail Suriye'den Hizbullah'ı silahlandırmaktan vazgeçmesini isteyecek. İkincisi, yine çok açık bir gerçek var ki İsrail'in gelecekte İran'la yapmayı planladığı mücadele (ki bu mücadelenin biçiminin ne olacağı önemli değil) sırasında Suriye'nin desteğini ya da en azından tarafsız kalmasını isteyeceğidir.

3. Kısım

İSRAİL'İN DIŞ TİCARETİ

9. Bölüm

İsrail ile Arap Ülkeleri Arasındaki Ticaret

26 Nisan 1991

Tüm Arap ülkeleri (barış anlaşması imzalamasından bu yana Mısır hariç) 1949 yılından beri resmî olarak İsrail'e boykot uygulamaktadır. Bu boykotun iki biçimde yürütülmesi öngörülmektedir. Birinci biçiminde, İsrail ile herhangi bir Arap ülkesi arasındaki her türlü ticaret, posta teslimatı ve karşılıklı seyahatin yasaklanması kararlaştırılmıştır. İkinci biçiminde ise, İsrail ile ticaret yapan üçüncü ülkelere ait ticarî şirketlerin boykot edilmesi amaçlanmaktadır. Hatta İsrail'de gösterilen filimler dahi, teorik olarak hiçbir Arap ülkesinde gösterilemez. Suriye'nin başkenti Şam'da bulunan ve bu konuyla ilgili gelişmeleri izleyen "Boykot Bürosu"nun özel yasaklar koyması ve tüm Arap ülkelerini bağlayıcı ana noktaları belirlemesi de öngörülmekteydi.

Gerçekte bazı Arap ülkeleri tamamen pratik çıkarlara yönelik amaç ve hedeflerle Altı Gün Savaşı'ndan hemen sonra, 1967 yılında, İsrail'i boykot etmeyi bırakarak bu ülke ile çok çeşitli ticarî ve diğer ilişkilere başladı. O tarihten beri bu ilişki öyle bir hale geldi ki, İsrail ekonomi-

sinin en önemli destekleyicisi olacak noktalara ulaştı. Başlangıçta, İsrail sansür mekanizması bu konunun medya organlarında açıkça zikredilmesini doğru bulmuyordu; ancak buna rağmen meselenin aslı İsrail'de geniş biçimde öğrenildi. Aynı şekilde Arap ülkelerinde de, İsrail'e uygulanan boykotun başarısı konusundaki iddialara ilişkin makaleler yetkililere esin kaynağı oluyordu. (Özellikle Filistin basını, bu aldatmacanın devam etmesi konusunda en iyi rolü oynadı). Zaman geçtikçe, İsrail'in Arap ülkeleri ile yapmış olduğu ticarete ilişkin kimi göndermelerin dolaylı (ya da kimi zaman oldukça açık) biçimde İbranî basınında yer almasına izin verilmiştir.

Konuya ilişkin en geniş tartışma, Yosef Ein-Dor tarafından *Al-Hamishmar'da* 20 Mart 1991 tarihinde yazılan yazıyla ortaya konmuştur. Ein-Dor, yazısında büyük oranda, Tel Aviv Üniversitesi Dayan Stratejik Çalışmalar Merkezi'nde Ortadoğu ekonomisi uzmanı olarak bilinen Profesör Gad Gilber tarafından verilmiş olan konferanslara dayanmaktadır. Ein-Dor'un makalelerinin yayınlanması ile, İsrail'in Amerikan destekli Arap ülkeleri ile olası bir barış için ön koşul olarak açıktan ticarî ilişkiler kurulması ve boykotun resmen sona erdirilmesini şart koşması arasında, zamanlama açısından, belki yakın bir bağlantı bulunabilir. Ben burada onun makalesinden alıntılar yapmakla birlikte, aynı şekilde yıllar içinde İbranî basınında çıkan önemli bilgiler dahil, varolan tüm diğer enformasyonu da kullanacağım. Bu arada yeri gelmişken, bu tür değerli bilgilerin 1982 yılındaki Lübnan işgali sırasında beklenmedik şekilde ortaya çıktığını söylemeliyim. Bu işgalin, bir yanıyla İsrail'in Arap dünyasına ihracatını arttırma çabalarını da barındırması rastlantı değildir. Tüm bunlarla birlikte, daha önce zikrettiğim önemli bilgilere atıflar yapmaksızın özel bilgi kay-

naklarını da kullanacağım.

İsterseniz öncelikle, boykotun ikinci biçiminden yani İsrail ile ticaret yapan şirketlere uygulanan ambargo yöntemiyle başlayalım. Japon şirketleriyle ilgili birkaç istisna hariç, bu boykot türü 1950'li yılların sonunda ekonomik olarak anlamını yitirmeye başlamıştı. Profesör Gilber, 1960'lı yılların başında Şam'daki Boykot Bürosu'nun ve ona bağlı yetkili şubelerin yıllık raporlarında, yapmış oldukları boykot girişiminin daha önce görülmemiş bir fiyaskoya dönüştüğüne yer verdiklerini belirtiyor. Bu raporlara göre, sayıları her geçen gün artan yabancı şirketler, -ki bunların önemli bir kısmı önceleri Boykot Bürosu'nun kara listesine girerek misillemeye maruz kalmaktan korkardı- artık bunu umursamamaya başlamıştı. Üstelik, Arap ülkeleri bile bu tarihten itibaren Büro ile yarım yamalak işbirliği yapmaya başlamış ve söz konusu şirketlerin İsrail ile olan bağlantılarını umursamaz olmuşlardı. Amerika'da ya da başka ülkelerde sırf İsrail ile iş yapmak amacıyla imtiyazı alınan paravan şirketler ve şubeler kurulması, bu boykotun acınası başarısızlığını hızlandıran bir faktördü. ABD'nin böyle bir boykot türüne şiddetli muhalefeti, bu uygulamaya karşı yasal düzenlemelerde kendini gösterdiği gibi, tüm bu boykot macerasını çökme noktasına getirdi. Yukarıdakilerin yanı sıra, Ein-dor'un saymadığı unsurlar da yok değil. Arap bürokrasisindeki çürümüşlük, Arap kamuoyunun söz konusu boykot edilen şirketlerin sunduğu ucuz ürünlere olan talebi ve Arap tüccarların bu tür şirket mallarını pazarlayarak elde ettikleri tatlı kârlar da işin kalan kısmını hallediyordu. Boykotun devam eden biçimi ise, en göze batan ve kamuoyunun önündeki ticarî sektörlere yoğunlaşmaktaydı: Örneğin, moda ya da ünlü film yıldızları ve buna benzer konular. Sadece pro-

paganda amaçlı bu tür göstermelik boykotlar günümüze kadar devam edebilmiştir. Aslında her şey 1967 yılından önce zaten bitmek üzereydi; ancak ne Arap kamuoyu ne de Yahudi kamuoyu bundan haberdardı. Ekonomik faktörlerin önemi söz konusu olduğunda, her konu güvenli bir şekilde görmezden gelinebilmektedir.

Ancak yine de, Arapların İsrail'e karşı uygulamış olduğu bu boykot türünün en azından 1967 yılı Haziran ayına kadar şiddetli olduğu gözleniyordu. Hem İsrail ve hem de Arap ülkelerinde böyle bir boykot türü, deniz dışında İsrail'i tüm yönlerden kuşatan bir "duvar" olarak algılanıyordu. Bunun varlığı, kuşkusuz İsrail politikalarındaki başlıca faktördü; ancak Profesör Gilber, şu doğru tespiti yapmaktadır: "Arap boykot duvarındaki ilk çatlak 1967 yılında Batı Şeria'nın işgal edilmesi sonucunda İsrail malı ürünlerin, boykotun amacıyla taban tabana zıt bir şekilde Arap pazarlarına akmaya başladığı dönemde oluştu." Bunun sonucunda da, "bu duvar kalbura döndü." Hemen hemen aynı sırada, "bu topraklar, İsrail ürünlerinin doğu Ürdün'den geçerek Arap ülkelerine ihraç edildiği transit bir nokta görevi görmeye başladı." (Ürdün'ün kendisine değil.) 1968-1972 yılları arasında, Ürdün yetkilileri, Şam'daki Boykot Bürosu ve onun Amman'daki şubesi ile işbirliği yaparak, İsraillilerin denetimine geçen ve çalışanlarını İsraillilerin oluşturduğu Batı Şeria Ticaret Odası'na başvurarak bu ticaretin durdurulmasını istediler. Onların istekleri arasında Ürdün topraklarından uzak doğuya geçirilen mallara "Made in West Bank" (Batı Şeria'da Üretilmiştir) ya da "Made in Gaza Strip" (Gazze Şeridi'nde Üretilmiştir) gibi etiketlerin yapıştırılması da bulunuyordu. (Sonuçta, etiketlerde söz konusu ürünü imal eden Arap fabrikasının isminin belirtilmesi gerekiyordu). İsrailli yetkililer bu talepleri

kabule gönülden razıydılar. Genellikle Ticaret odasının zenginlerince hızla kurulmuş olan fabrikaların yapacağı tek şey, İsrail ürünlerine yeni etiketler koymaktan başka bir şey değildi. Bu sıralarda Ürdün'de önemli bir güç olan FKÖ, ortak bir Arap boykotu ile "İsrail'i boğma" sloganlarını ağzına sakız ederken, ortada apaçık bir şekilde yürütülen bu entrikaya ilişkin (kârdan pay alma amacı güttüğü çok açık olan bir tutumla), tek bir kelime dahi söylemiyordu.

Ürdün, İsrail ihraç ürünlerinin Arap ülkelerine geçişine izin verirken, kendi pazarlarını korumak için oldukça sıkı ve etkili kontrol mekanizmaları kurmayı ihmal etmemişti. 1975 yılından sonra bu ihracatın hacmi, 1967-1975 dönemine göre biraz daralma göstermişti. Örneğin İbranî basınına ait aşağıdaki olayı dikkatle okuyun: 1986 yılında, dönemin ABD Dışişleri Bakanı George Shultz, "işgal altındaki topraklarda yaşam kalitesini geliştirme" konusunda bazı laflar etmesinin ardından bazı saf Amerikalı Filistinliler Batı Şeria'da bir çimento fabrikası kurma projesini gündeme getirdiler. İsrail otoriteleri projeyi kabul etmişti; ama üretilen tüm çimentonun Ürdün aracılığı ile Arap ülkelerine ihraç edilmesi şartıyla. Bundan amaç, İsrail'de üretilen çimentonun yerel pazarlarda sahip olduğu tekeli elinden almaması için işgal altındaki topraklarda başka çimentonun satışını önlemekti. Tabi ki, yatırımcılar bu şartı reddetti. Ancak aynı kişiler, İsrail'in söz konusu şartından vazgeçmediğini bile bile, 1991 yılı Mart ayında aynı konuyu tekrar gündeme getirdiler. Fakat şimdi, İbranî basını Arens yönetimi altında İsrail politikalarının ne kadar değişmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Filistinli girişimcileri hayal kırıklığına uğratan Rabin'in tersine, Arens, söz konusu işin Ürdün aracılığı ile ihraç edilmesi düşünülen İsrail mallarının yeniden

etiketlenmesini de kapsaması şartıyla, onlara olumlu yanıt verme eğilimindeydi.

İsrail açısından bu hikayenin anlamı, belirtilen ihracatın sürekli olarak büyük bir dezavantaj taşıdığıdır. Bu iş tamamen Ürdün'ün keyfine bağlı kalacaktır. Egemen bir devlet olarak Ürdün, bazı koşullar öne sürebilecek bir konumdadır. Uydurma etiketler bu koşullardan biridir; ancak konu, bu sembolik işin çok daha ötesindedir. Ürdün pazarının İsrail ihracatına oldukça yakın olması, diğer koşulları ekonomik açıdan zararlı kılmaktadır.

İsrail'in, tamamen kendisinin özel kontrolü alında tutabileceği başka ihracat çıkış kapıları aramasının nedeni buydu. Profesör Gilber, bu konuyu herhangi bir kurnazlığa sapmadan şöyle anlatıyor: "1975 yılında Güney Lübnan'la doğrudan bağlantının genişlemesinin ardından, İsrail ihraç ürünlerinin başta bizzat Lübnan'ın kendisi ve Suriye olmak üzere Arap pazarlarına geçişi için başka bir rota daha açılmıştı. Kamyonlar dolusu, meyve, sebze, işlenmiş gıda maddeleri, ev gereçleri ve bunlara benzer İsrail ürünleri, daha sonra Lübnan'a ve Suriye'ye geçirilmek üzere bekleyen Arap kamyonlarına yeniden yüklenecekleri Lübnan sınırındaki Rosh Hanikra kontrol noktasına gönderiliyordu. Her Suriye ve Lübnan vatandaşı bu ürünlerin İsrail malı olduğunu bilirdi; ama "Made in Israel" (İsrail'de üretilmiştir) etiketi olmadığı sürece, Şam'daki Boykot Bürosu da dahil, kimsenin buna dikkat ettiği yoktu. Lübnan'daki bu yeni geçit, Ürdün aracılığı ile sağlanan transit geçişten iki yönüyle farklıydı. Biri oldukça sembolik bir yapıdadır. Bunda her hangi bir ürünü yeniden etiketlendirmeye gerek yoktu. Diğer bir fark ise maddîdir. İsrail, Rosh Hanikra kontrol noktasının her iki tarafını da denetim altında bulundurduğundan yeniden yükleme işlemleri, Ürdün nehrindeki köprü-

lerde yapıldığı gibi başka bir ülke ile koordinasyonu gerektirmiyordu. 1975-1982 yılları arasında Güney Lübnan'daki hâkimiyeti, 1970'li yıllardan önce Ürdün'de sahip olduğu gücünden çok daha fazla olan FKÖ ise böyle bir işten "önemsiz ticarî işler" olduğu gerekçesi ile çok rahatsız olmuyordu.

1975 yılından bu yana devam eden Güney Lübnan'ın önemli bir bölümünün sessiz sedasız işgali ardındaki ekonomik motivasyon unsurları, hiçbir zaman ülke dışında dile getirilmemiştir. Ancak bir zaman sonra benim de aralarında bulunduğum kimi gruplar tarafından İsrail'de bilinir olmuştu. (İyi komşuluk sınırı adı altında devam ettirilen bu işgalin iğrenç gerçeklerini gizleme nezaketsizliğini yapan kişi kazara Şimon Perez olmuştur.) Daha sonraları, 1982 yılındaki tam ölçekli işgalin temel faktörü, benzer ekonomik gerekçelere dayanırken, 1982-1985 yılları arasında bu işgalin devam etmesinin ve sonunda bunun "Güvenli Bölge" adı ile günümüze kadar devam ettirilmesinin ardındaki nedenler de kısmen aynı ekonomik kaygılardı.

Profesör Gilber, Şah'ın alaşağı edilmesinden sonra İran pazarını yitiren İsrail'in ihraç ürünlerine alternatif pazarlar aramak için çok güçlü dürtüler altında çalıştığını söyler. Tüm bunlar, Lübnan'daki İsrail genişlemesini belli bir ölçüde açıklar. Bu işgalin en parlak dönemi olan 1982 yılı Haziran ve Temmuz ayları sırasında İşçi partisinin şahinlerinden Haggay Eshed (Şaron'un yakın bir arkadaşıdır) *Davar* gazetesinde yayınladığı makale ile tüm Ortadoğu'ya "ticarî hegemonya"nın sadece iki millet tarafından başarıldığını, bunların Yahudiler ve Marunîler olduğunu belirtir. (Tabi ki Marunîler, bu ayrıcalığı Fenikelilerin soyunda geldikleri iddiasıyla hak etmekteydi). Eshed, Lübnan'ın istila edilmesi ve ele geçirilmesi hede-

fi olarak "hegemonya" arayışını anlayışla karşılamaktadır. Ancak bir süre sonra Beşir Cemayel'in başka fikirleri olduğu ortaya çıkar. Lübnan'ın başkanı olarak seçilmesinin ardından, (bölgedeki) İsrail'in askerî varlığına hiçbir itiraz getirmeksizin Natanya'da Menahem Begin ile buluşarak, Lübnan-İsrail sınırındaki gümrüklerin acilen yenilenmesini istedi. Bu istek Begin'i oldukça kızdırmıştı ve tabi ki derhal reddetti. Elimde kanıt olmasa da sezgilerim, bu olaydan çok kısa bir süre sonra meydana gelen Cemayel suikastının, gümrükler konusundaki kontrol üzerine Begin ile yaptığı tartışma ile alakasız olmadığını söylüyor.

Siyasî görüşü ne olursa olsun mantıklı olan hiçbir Lübnan hükümeti, zayıflıktan ya da başka türlü sebeplerden ötürü kendi topraklarında herhangi bir İsrail askerî varlığına tolerans göstermese bile, İsrail'in ekonomik nüfuzuna muhtemelen boş verecektir; çünkü böyle bir nüfuz, modern Lübnan tarihiyle koşut olmayan bir şekilde gerçekleşmektedir. İsrail ihraç ürünlerinin önemli bir kısmı, herhangi bir gümrük ya da sınır kontrolünden geçmeksizin Lübnan içinde pazarlanmaktadır. Sadece Suriye'ye götürülmek üzere Lübnan'dan transit geçen mallar, Suriye sınırında bazı kontrollere tâbi tutulmaktadır. Bir diğer anormallik de, pazarlama biçimindedir. Açıktan ya da gizli bir şekilde İsrail işgali altında bulunan Lübnan'daki birçok bölgede İsrail ürünleri, sahte etiketlere ya da kılıflara ihtiyaç duyulmaksızın rahatça satılmaktadır. Lübnan'ın kalan bölgeleri ile diğer Arap ülkelerinde ise, İsrail malları, Profesör Gilber'e göre, sırf bu malların orijinini gizleme amacıyla faaliyet gösteren ve Kıbrıs, Yunanistan ve İspanya'da kurulmuş olan sahte aracı şirketler vasıtasıyla satılmaktadır.

Yine Gilber'e göre, İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki

doğrudan ticaretin hacmi son dönemlerde dikkat çekici oranda artış göstermiştir. O her ne kadar güncelleştirilmiş istatistiksel rakamlar vermese de, "1980'li yılların başlarında İsrail'in Arap ülkelerine yaptığı ihracatın hacmi 500 bin doları bulmaktaydı" demektedir. Bana göre, bu tahmin sadece işgal altındaki topraklar ve Ürdün aracılığı ile dışarıya çıkarılan ürünlere ilişkin rakamlar olarak değerlendirilmeli. Her ne kadar ben de kendi tahminlerimi dayandırdığım kaynağımı belirtemesem de, 1988-1989 yıllarına ilişkin İsrail'in Arap ülkelerine yönelik ihracat rakamları, işgal altındaki topraklar ve Mısır hariç (çünkü bu bölgeler konusunda zaten resmî rakamlar mevcuttur) 1,5 milyar ile 2 milyar dolar arasında değişmektedir. İhracat rakamları hakkında detaylı bilgim olmadığı için, silah ve buna benzer güvenlikle ilgili gerekçelerin bu tahminlere dahil olmadığını da belirtmeliyim. Ancak bunların hacmi de ihmal edilemeyecek boyutlardadır. İsrail'in Körfez Savaşı sırasında kendi vatandaşlarına dağıttı hatalı gaz maskeleriyle ilgili son dönemlerde İbranî basınındaki bir haber, bu sektördeki İsrail ihracatına önemli ölçüde ışık tutmaktadır. Buradan anlaşıldığına göre, hatalı olduğu tespit edilen bazı gaz maskelerinde Arapça yazılmış etiketler bulunmaktaydı. Niçin? Çünkü bu maskeler, Körfez Savaşının başlamasından kısa bir süre sonra Almanya'ya satılmış ve alelacele geri alınmıştı. Peki İsrail neden üzerinde Arapça etiketler bulunan gaz maskelerini, kendisi için yeterince maske üretebilecek olan Almanya'ya satmak zorunda kalmıştı. Yoksa bunun sebebi, bu maskeleri Almanya üzerinden Arap ülkelerine göndermek olmasın? Ancak gaz maskelerinden başka, Fas, Umman, Lübnan milislerine ve söz konusu başka Arap ülkelerine gönderilmek üzere İsrail havan topları ve buna benzer askerî ekipmanlar konusunda da

bilgiler güvenilir kaynaklardan gelmektedir.

İsrail'in Arap ülkeleri ile olan ticaret hacmine ilişkin göreceli boyutları ortaya koyabilmek için burada 1988 yılı için yayınlanmış olan İsrail'in Yıllık İstatistiksel Özeti'nden (The Statistical Abstract of Israel) resmî rakamları kullanmak istiyorum. Yıllık, Mısır hariç Arap ülkelerine yapılan ihracat hakkında her bir ülkeye özel bilgiler içermiyor. Ancak, bu ihracat oranını tamamen kuşatmasa da bazı toplam rakamlar sunuyor. Tek açık bilgi, kendi kaynağına ya da ülkelere ait incelemelere atıfta bulunmaksızın "Arap ülkelerine yapılan toplam ihracatın yaklaşık 1 milyar dolar civarında olduğunu" söyleyen Profesör Gilber'e ait. Ben, bunun oldukça düşük bir tahmin olduğunu düşünüyorum. Az önce zikri geçen aynı istatistik raporuna göre, 1988 yılında İsrail'in toplam ihracatı 9 milyar 739 milyon dolardır. Bundan 3 milyar 229 milyon doları Avrupa ortak pazarına giderken, 2 milyar 987 milyon dolarlık kısım ise ABD'ye yapılan ihracatı oluşturuyor. Bunlar dışındaki ülkelere İsrail tarafından yapılan ihracat çok az olduğuna göre geriye kalan dikkat çekici miktar, Arap ülkelerine yapılan ihracat olarak hesap edilebilir. Gilber, İsrail tarafından Arap ülkelerine yapılan "gizli" ihracatın, toplam ihracatının yüzde 10'u kadar olduğunu söylüyor. Bu bilgi, kendisinin 1 milyar dolar olarak belirttiği tahmini ile de uyuşuyor. Ancak, az önce söylediğim sebepten ötürü, bana göre, gerçek rakam açıklananın en az iki katı hatta daha fazlası kadardır.

Gilber'den, İsrail'in Arap ülkelerine yapmış olduğu ihracatın doğası konusunda çok daha fazla bilgi çıkarabilirsiniz. O, İsrail'in barış üzerine ilişkiler geliştirdiği Mısır gibi bir Arap ülkesinin neredeyse tüm İsrail ihracatına başarıyla engel oluştururken yüksek fiyattan petrol satması gibi, paradoksal bir olaya hayıflanmakta. Gilber,

Körfez ülkeleri gibi İsrail ile kesinlikle barışçı ilişkilere sahip olmayan hedef ülkeleri karşılaştırmakta; ardından, aralarında taze ya da dondurulmuş meyve ve sebzeler, işlenmiş yiyecekler, tekstil ürünleri, ofis malzemeleri, yerli güneş enerjili ısıtıcılar, mobilyalar, kozmetik ürünleri, ilaç, gübre, haberleşme araçları gibi elektronik birimler, havalandırma sistemleri, lastik dahil otomobillerin değişik parçaları, tarım gereçleri, böcek ilaçları ve çok sayıda kimyasal maddenin bulunduğu tüm hammadde çeşitlerini içine alan İsrail'in Arap ülkelerine yapmış olduğu ihracatın çeşitliliğini tartışmakta. Onun da doğru biçimde gözlemlediği gibi, Arap ülkeleri ile aynı coğrafî koşullara sahip olan İsrail'in kendi iklim ve toprak özelliklerine göre tasarlamış olduğu yukarıdaki ürünlerin her biri, fiyatlarının uygun olması bir yana, Arap ülkeleri için Avrupa ve Amerikalı ürünlerden daha uygun geliyordu. Örneğin, dünyaca ünlü İsrail malı bir tarımsal yağmurlama ekipmanı, Arapların öylesine ilgisini çekmişti ki, 1990 yılı Mart ayında Tel Aviv'de düzenlenen bir tarım fuarına "düşman" Arap ülkelerinden çok sayıda müşterinin katılmasına izin verilmişti. Gilber'in gözlemlediği gibi, İsrail'in Arap ülkelerine yakınlığı da, ayrı bir faktör olarak Avrupalı ve diğer ihracatçılara göre İsrail'e önemli bir avantaj sağlamakta, özellikle de taşıma maliyetleri çok pahalıya gelen geniş çaplı ticarî alış verişlerde.

Sonuçta, yukarıdan beri sıraladığımız ticarî uygulamalar ile gerçek politik durum ve bunun yol açacağı potansiyel gelişmeler açısından genel olarak İsrail ve Arap ülkeleri arasındaki ilişkiler konusunda bazı çıkarımlar yapmama müsaade ediniz. Burada Gilber'in sormadığı en önemli soru, Arap ülkeleri nasıl oluyor da İsrail ihraç ürünlerine para ödeyebiliyor? Yukarıda sıralandığı gibi,

güvenle şunu söyleyebiliriz ki, (Ticarî rotaları alt üst eden) Körfez krizine kadar siviller eliyle yapılan ihracatın önemli bir kısmı, Lübnan, Suriye, Irak, Sudan, Libya, Umman ve (Suudi Arabistan hariç) diğer Körfez ülkelerine gidiyordu. Sadece Lübnan, bu ticarette karşılıklı bir şey satabiliyordu: Her ne kadar Lübnan'dan büyük miktarlarda yasadışı uyuşturucu İsrail'e satılsa da, bu bile İsrail'in bu ülkeye yapmış olduğu ihracatın neredeyse çok küçük bir miktarını karşılayabilmektedir. Sıralanan diğer Arap ülkeleri İsrail'e hiçbir şey satmamaktadır. Özel olarak benim elde ettiğim geniş delillerin de desteklediği kaçınılmaz sonuç, İsrail'in bu ihracatı karşılığında kendisine büyük paraların genellikle de büyük miktarda altının ödendiğidir. İsrail ihracatının hangi ülkelere ne kadar dağıtıldığı konusunda herhangi bir bilgim yok; ancak şu kadarını söyleyebilirim ki, Irak ve Suriye listenin başında yer alırken Libya'ya yapılan ihracat da (Kaddafi'nin İsrail karşıtı konumuna rağmen) azımsanacak gibi değildir. Çok ilginç bir gerçek ortaya çıkmakta: Filistin sorununa destekte sahip oldukları sarsılmaz tutum konusunda ardı arkası kesilmez sloganları ve İsrail'e karşı "silahlı mücadeleden" bahseden söylemleri bir yana, üç büyük radikal Arap diktatörü Kaddafi, Esad ve Saddam Hüseyin, uzun yıllardır kendi döviz rezervleri ile İsrail'i beslemektedir. Şunu da rahatlıkla söyleyebiliriz ki kamuoyu gücü olmadığı sürece bu durum gelecekte de sürüp gidecektir.

Burada bir genelleme yapmak gerekiyor. Yemen, Moritanya ve Cezayir gibi ülkeler hariç, bir Arap ülkesi İsrail'e ne kadar düşmansa ya da öyle görünüyorsa, İsrail yapımı ürün alımı o kadar yüksek ve İsrail ile gizli ilişkileri o kadar gelişmiştir. Bunun tam tersi de doğrudur. En ılımlı iki Arap ülkesi olan Mısır ve Ürdün, gerçekte nere-

deyse tüm İsrail ihraç ürünlerine engeller koyan tek örnektirler. İsrail malı ürünlerden azımsanmayacak miktarlarda satın alan ülkeler arasında Suriye ve Irak'ın yanı sıra, ülkelerinde İsrail'i gösteren haritaların satılmasına dahi izin vermeyen Körfez ülkeleri de bulunmaktadır. Libya'ya satılan İsrail ürünü, Irak ve Suriye'ye gidenler kadar yoğun değil. Ancak, Libya'nın petrolü, Sovyet Yahudilerinin İsrail'e göç etmesi konusunda Moskova'yı ikna edecek kadar etkili olan Occidental Petroleum'un kötü şöhretli sahibi Siyonist Armand Hammer tarafından pazarlanmaktadır. Fas, İsraillilere önemli turizm kolaylıkları sağlamakta, hatta birçok İsrailli bu amaçla kendi pasaportlarını kullanarak fırsatları değerlendirmektedir. İsrail'in Tunus'la olan gerçek ilişkileri oldukça iyidir. Umman'la da, 1968 yılı gibi erken bir dönemden bu yana benzer şekilde olumlu seyretmektedir. İsrail ile ticaret yapmayan en radikal Arap rejimi Cezayir'dir. Bunun sebebi de, ideolojik bir gerekçeden ziyade, iki ülke arasındaki mesafenin oldukça uzak olmasına ve Fransa rekabetine bağlanabilir.

Aynı gerçekler, başka bir genellemeyi daha gerektiriyor. O da, tüm bu büyük çaplı ticaret sadece ve sadece, Arap ülkelerinde demokrasinin ve ifade özgürlüğünün olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu da, geniş biçimde Arap bürokrasisi içinde geleneksel rüşvetçi işleyiş ve diğer yaygın yolsuzluk biçimleri tarafından beslenmektedir. Bu açıdan Filistinliler de kesinlikle bir istisna oluşturmuyor. Onların çoğu, bu yazımızda belirttiğimizin farkında olmalı. Ancak buna rağmen bilgilere ulaşımı engelledikleri gibi, Arap ülkeleri ve bireysel Arap tüccarların İsrail ürünleri karşısındaki tutumları konusunda kendilerini kandıran yaygın baskılar altında konuşma haklarından feragat etmekteler. Hele de bu durum, radikal

Arap rejimleri İsrail ile ticaret yapmaları sebebiyle eleştirmekten kaçınan FKÖ içinde sözüm ona sol fraksiyonlar için de geçerli. Yine benzer şekilde, özellikle Mısır solu olmak üzere, diğer Arap sol entelektüelleri de içine alıyor.

Yukarıdaki gerçekleri ortaya koyan en açık noktalardan biri, İsrail'in komşu Arap ülkelerindeki demokrasiye doğru atılan her adıma ve bu yöndeki gelişmelere sürekli olarak karşı çıkmasıdır. Ben, 25 yılı aşkın bir süreden beri bu muhalefetin sadece siyasî gerekçelerden değil, aynı zamanda ekonomik gerekçelerden kaynaklandığına inanıyorum. İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki ticaret, tamamen iki taraftaki yalan ve yozlaşmaya dayanmaktadır. Oysa, bu iş normal yollardan ve her iki taraftaki insanların yararına olacak şekilde açık biçimde yapılabilirdi. Bu ticaretin normale dönüşmesi önündeki en öncelikli engel ise, İsrail'in barış uğruna, işgal etmiş olduğu topraklardan çekilmeyi reddetmesidir. Ancak, Arap ülkeleri ve Filistin toplumunda demokrasinin yokluğu ve buna bağlı olarak gelen yalancılığın zor koşullar altındaki halkları içine düşürdüğü tuzaklar, İsrail'in bu politikalarındaki başarısının tek ön koşulu olarak görünmektedir. ABD ise, Ortadoğu'da demokrasinin gelmesine yönelik tüm gelişmelere muhalefet ederek yardımda bulunma eğilimindedir. Halihazırdaki Amerikan politikalarında, ekonomik kaygıların belli bir rol oynadığı zannedilebilir. Ancak bana göre, barış içinde ve daha müreffeh bir Ortadoğu, Amerikan ihraç malları için (silah hariç) savaşın böldüğü bir Ortadoğu'dan çok daha iyidir. Tabi ki, Amerikan politikalarının oluşumunda pay sahibi olan örgütlü Yahudilerin nüfuzu gibi siyasal faktörler; kâr yapma umudundan daha az önemli değil.

10. Bölüm

Uyuşturucular ve Sebzeler: İsrail'in Arap Ülkeleri ile Ticareti

26 Ağustos 1994

İsrail'in Arap ülkeleri ile hacmi her geçen gün artan ticareti, Ortadoğu siyasetinin en önemli faktörlerinden biri olsa da, bu konu hakkında bilgilere ulaşmak çok zordur. Benim 26 Nisan 1991 tarihli raporum, bu ticaretin gelişim tarihini ortaya koymaktaydı. O tarihten bu yana, değişik kaynaklardan gelen bilgiler, 1994 yılında daha fazlalaşmış olsa bile, konuyla ilgili önemli bilgiler veren yeni kaynaklar göremedim. Bu bilgi kıtlığı, kendi çıkarlarına uygun olmadığı sürece bu tür konuların medyada açık bir şekilde dile getirilmesini engelleyen İsrail sansür mekanizmasının varlığı ile açıklanabilir. Arap ülkelerin de ise, basın haberleri, "İsrail'e uygulanan boykotun başarılarından övgüyle bahseden" resmî otoritelerin beyanlarına dayanmaktadır. Filistin basını ise, bu kandırmacanın korunmasında üzerine düşen görevi en iyi şekilde yapmakta. Bu tür kaçamak tavırlar hâlâ devam etmektedir.

İsrail askerî sansürünün bir şekilde gevşemiş olması sebebiyle, ben şahsen şimdi daha fazla bilgi tedarik ede-

biliyorum. Bu raporumun ilk kısmı İsrail'in Arap ülkelerine ihraç etmiş olduğu sebze, meyve, çiçek ve diğer ürünlerle ilgili. Bu bilgiler Ronen Bergman'ın Tel Aviv'in Cuma gazetelerinden biri olan *Ha'ir*'de 15 ve 22 Temmuz 1994 tarihlerinde yazmış olduğu (ve tamamen İsrail resmî kaynaklarına dayanan) iki makalesine dayanıyor. Raporumun İsrail güvenlik servisi ile onlara istihbarat veren uyuşturucu tüccarlarının işbirliğini ortaya koyan ikinci kısmı ise, kaçırıldıktan sonra İsrail mahkemelerine getirilen Lübnanlı bir uyuşturucu tâcirinin savunmasını üstlenen İsrailli avukatlardan alınmış bilgilere dayanmaktadır. Onların hikayesi de, *Yerushalaim* adlı gazetenin 22 Temmuz tarihli sayısında Etty Hassid tarafından kaleme alınan makalede geçmektedir. Sansür mekanizması, bir sorun olarak olayın yayınlanmasını engellemezken, Hassid tarafından ortaya çıkarılan ve şu ana kadar yalanlanmayan rahatsızlık verici gerçeklerin (ayrıntılı olarak tartışılması ve) yanıtlanması yönünde, gazetelerin tek kelime yazmalarına dahi izin verilmedi. Bu arada, raporumun her iki bölümü de, ama özellikle ikinci bölümü, İsrail demokrasisinin son derece dar olan sınırlarına biraz olsun ışık tutacaktır.

Bergman yazısında, Lübnan sınırlarını transit geçtikten sonra hangi hedef ülkelere ulaştığı konusunu tartışma konusu yapmaksızın, sadece İsrail'in Arap ülkelerine ihraç etmiş olduğu tarımsal ürünlerle (fazla tuz ve şeker gibi) ilgilenmektedir. Her ne kadar kimi ihraç ürünleri halen Ürdün'den transit olarak geçiyor olsa da, bu konu zorunluluk nedeniyle burada tartışılmayacaktır. Ancak şu kadarını söyleyelim ki, İsrail ihraç mallarının bu iki rotası arasında çok önemli bir fark bulunmaktadır. Ürdün'ün İsrail ile olan sınırı, ticaret yapmak için tamamen normal (yasal) koşullar taşımaktadır. Yani, tâcirler kont-

rol edilirler, yasal izni olmaksızın hiç kimsenin geçmesine izin verilmez vs. Buna karşın, İsrail'in 1982 yılındaki Lübnan işgalinden bu yana, Lübnan sınırında ya da "Güvenlik Şeridi"nde kontrol diye bir şey yoktur. Bu sınırdan Lübnan'a neyin ya da kimlerin girebileceğine İsrail tek başına karar vermektedir. İki bölge arasındaki topraklarda (Güvenlik Şeridi) bulunan sınır karakolları İsrail'in denetimindedir ve bunun kuzeyindeki Lübnan sınırı Lübnan'dan bu bölgeye, oradan da İsrail'e girmeye çalışan istenmeyen kişi ya da tâcirlere engel oluşturmaktadır; ancak ters yöndeki geçişler ise (İsrail'den Lübnan'a) mümkündür. Lübnan ile İsrail arasında sınırların ve sınır engellerinin sıkılaştırılmasını isteyen tek Lübnanlı politikacı, bunu Nahariya'da Begin ile görüşmesi sırasında gündeme getiren Başkan Beşir Cemayel idi. Begin öfkelenerek bu talebi reddetmişti. Kimi çevreler, Cemayel'in kısa bir süre sonra suikasta kurban gitmesinin ana sebebinin sınır kontrollerinin sıkılaştırılması konusundaki talepleri olduğunu düşünebilir.

Bergman, İsrail'in Lübnan'a sanki normal yollarla ihracat yaptığı diğer ülkelerden biriymiş gibi muamele ettiğini söylüyor. İsrail yasalarına göre, tarım ürünlerinin ihracatı tamamen bir kamu kuruluşu olan Agrexco şirketinin tekelindedir. Agrexco yönetiminin Lübnan departmanı sorumlusu Yossi Tzafrir ve onun sözcüsü Hayim Keller, Bergman'ın bilgi kaynağıdır. Ancak Bergman burada Tarım Bakanlığı Lübnan departmanı yöneticisi Benny Gabbay'ın da yardımını almıştır. Her ne kadar açıkça söylemekten kaçınsa da, İsrail ordusundan, Shabak'tan ve Askerî İstihbarattan da bilgiler almıştır. Zira özel bir izin olmaksızın, onun Güney Lübnan Ordusu (South Lebanese Army = SLA) yöneticileri ile mülakat yapması ya da bu örgütün işin içindeki rolü konusunda

İsrail istihbaratının değerlendirmelerini nakletmesi mümkün değildir. Bergman'ın İsrail resmî kaynaklarına olan bağımlılığını göz önünde bulundurduğumuzda, benim sık sık kendi yorumlarımı eklemem gerekecek.

Bergman'a göre İsrail'in Lübnan ile yapmış olduğu geniş hacimli ticaretin başlangıcı bundan 12 yıl öncesine yani 1982 yılına dayanıyor. Ancak o ne, "bu tarihin Lübnan'ın İsrail tarafından işgal edildiği yıl olduğunu" ve ne de ticaretteki artışın bu işgal sayesinde olduğunu zikreder. Yine, "Galile'ye Barış" adı altında yürütülen savaşın, XVII. Yüzyıldaki Opium savaşları ve XVIII. Yüzyıldaki ticaret savaşları ile karşılaştırıldığında aslında tam bir ticaret savaşı olduğu hemen hemen fark edilmez. İsrail'in Lübnan'la ve Lübnan üzerinden diğer Arap ülkeleri ile ticareti kendine has özellikler taşımaktadır. Bir kere bu tamamen tekelcidir. Yani satışlar sadece, militarist bir gözetim altında tutulan belli bölgelerde yapılmaktadır. Ticarî taşıyıcılar üzerindeki İsrail askerî baskısı, Batılıların Asya ülkeleri ile erken dönem ticaretini andırmaktadır. Doğru, İsrail'in Lübnan'la ticareti 1982 yılından önce, gerçekte 1979 yılında başladı. (Buna rağmen ben daha da önce, Şimon Perez'in 1974 yılındaki Sağlam Çit projesinden sonra başladığını söyleyebilirim). İşgalden önce de, iki taraf arasındaki ticaret çok küçük ölçekte ve sadece Falanjistlerin kontrolündeki bölgelerde yapılmaktaydı. Beyrut'taki Falanjist bölgesi ve başkentin kuzeyindeki Falanjist yerleşim birimleriyle yapılan ticaretin tekeli, Cemil Şamon'un; güney Lübnan'daki tekeli ise Üstad Said Haddad'ın elindeydi. Her ikisinin de bu ayrıcalığı, İsrail ile siyasal işbirliğinin mükafatıydı. Tzafrir, "Lübnan'ın ancak 1982 yılından sonra İsrail ticareti için tümüyle açık hale geldiğini" söyler.

Tzafrir, İsrail güvenlik güçleri tarafından alınan sıkı

önlemlerin (bunların niteliği konusunda hiçbir bilgi vermese de) 1982 yılındaki işgalden sonra Agrexco'nun tekelini yerleştirmek ve Yahudi çiftçilerin çıkarlarını korumak için gerekli bir zorunluluk haline geldiğinde ısrar eder. Güvenlik güçlerinin uygulamaları sebebiyle, başlardaki kargaşada Galile'den gelen Arap çiftçilerin Lübnan'a girip mallarını satmalarına izin verilmesi uygulaması hızlı bir şekilde sonra erdirildi: "Ülke tekelinin yetkilerini elinde bulunduran Agrexco, ordudan, bölgede bulunan Arap asıllı gereksiz kişilerin temizlenmesini istemişti." Yine "dolar dolu çantalarla Hayfa Tarım Borsası'na bizimle rekabet için gelen Lübnanlı tâcirlerin izinlerinin de iptal edilmesi gerekiyordu." Tzafrir, bu rekabeti bizim için tehlikeli olarak nitelendiriyordu; "Zira, Lübnanlı tâcirler de Yahudiler kadar akıllıydı." Nitekim çok geçmeden sınır kontrolleri yeniden başlatıldı ve Lübnanlılar ile yetkisi olmayan İsraillilerin bölgeden geçme hakkı iptal edildi. Böylece Agrexco, tek başına İsrail tarım ürünlerini Lübnan sınırlarının çok ötelerine tek başına götürmesi sağlandı. Artık çok az sayıda Lübnanlı tâcir kendilerine sunulan ürünleri almak üzere bu bölgelere gelebiliyor; satın aldıktan sonra kamyonlarına yüklüyor ve diledikleri yere bunları naklediyordu. Ancak 1985 yılı Haziran ayında İsrail'in Güney Lübnan'ın önemli bir kısmından geri çekilmesinin ardından Tzafrir, "bölgedeki kara trafiğinin sorun" olmaya başlamasından şikayet ediyor. Önceleri İsrail yardım için SLA'ya yaklaştı. Bergman her ne kadar bu yardımın mahiyetini söylemese de, SLA'nın böyle bir misyon için ehliyetli olmadığından ve SLA komutanı General Lehed'in İsrail ticarî operasyonları için bazı engeller koyduğundan yakınıyor. O, bazı örnekler de veriyor: "İsrail'in Lübnan ve diğer Arap ülkeleri ile ticaretinin her aşamasında SLA yetkilileri, kârdan

önemli bir miktarının kendi ceplerine konulmasında ısrar etmekteydi. Daha da kötüsü, General Lehed'in, aşırı korkaklığı nedeniyle İsrail ordusunun 'kelebek' olarak lakap taktığı özel şoförü, İsrailli ve Lübnanlı tâcirler arasındaki başlıca aracılardan biriydi." Bergman'ın 22 Temmuz tarihli makalesi, General Lehed'in zaman zaman (ve özellikle kendisini İsrail karşısında göreceli olarak güçlü hissettiği dönemlerde) kendi bölgesine giren özel mallardan büyük miktarda rüşvet kapmak amacıyla ithalatı geçici de olsa nasıl yasakladığının detaylarıyla doludur.

Böylece Lehed'in keyfine bağlı olmayan yeni bir ticaret rotasının araştırılması mantıklı bulunmuştur. Bulunan ilk çözüm, çıkar gözeten bazı Lübnanlı tâcirlerin İsrail'de yaşamalarına izin verilmesi ve böylece Lehed'in kontrolünün dışına çıkarılmalarının sağlanması şeklinde oldu. 15 Temmuz tarihli makalesinde Bergman, bu tâcirler arasında en zenginlerden biri olan Emin El-Hac'ın portresini çıkarıyor: "Şiî olmasına rağmen, kendisi Cemil Şamon'un en eski siyasî müttefiklerinden biridir. 15 yılı aşkın bir süredir İsrail'in Lübnan'la doğrudan ve diğer Arap ülkeleriyle de dolaylı ticaretini yürütmektedir." Şunu da ben ilave etmeliyim ki İsrail bu şahsı daha önce Güney Lübnan'ın Şiî bölgelerinin başına feodal bir efendi olarak atamayı istemiş; ancak bölge halkı önce ona daha sonra da onu destekleyen İsrail birliklerine isyan etmiştir. Bu isyan da, güney Lübnan'daki Hizbullah'ın kurulmasına yol açan olaydır: "Şimdilerde Emin El-Hac İsrail'in Nahariye bölgesindeki lüks villasında yaşamakta ve özel telefon hattı ile Lübnan merkez santraline doğrudan bağlanarak işlerini yürütmektedir." İsrail'in bulduğu ikinci çözüm, Lehed'in bölgesinde olsa bile SLA'nın kontrolünün sınırlı olduğu Nakura'da bir liman inşa ederek Lehed'i baypas etmekti. Gemiler Nakura'dan

İsrail mallarını alarak Beyrut'a ve Lübnan'ın diğer limanlarına bunları taşıyacaktı: "Çoğu zaman İsrail deniz kuvvetlerine bağlı güçler bu gemilere, Beyrut açıklarında güvenli bölgeye girene kadar eskortluk yapıyordu." Tzafrir, çoğu değişik Latin Amerika ülkelerine ait bayraklar taşıyan bu yük gemilerinin, kağıt üzerindeki kayıtlar öyle gösterse de kesinlikle Nakura'dan kalkmadıklarını, gerçekte (İsrail limanları olan) Hayfa ve Aştod'dan yüklendiklerini belirtmektedir. Tabi ki, sürekli olarak ve yoğun biçimde Lübnan kara sularında bulunan İsrail deniz kuvvetlerinin varlığı her ne kadar "terörist karşıtı tedbirler" olarak gerekçelendirilse de, ana amacının İsrail ticaretini korumak olduğunu söylememize gerek yok.

Ancak kimi zaman beklenmedik olaylar da olmuyor değil. Bergman şöyle anlatıyor: "Mart 1990 tarihinde Emin El-Hac'a ait gemilerden birinin mürettebatı, gemi tam da Hayfa'da demir attığı sırada grev ilan etmişti. Grevciler, Deniz Çalışanları Sendikası'nın yardımını istediler." Gemi mürettebatı, Histadrut (Ticaret Sendikası) üyesi olan Deniz Ticaret Tayfaları Sendikası'na göre biraz daha geniş olan bu sendikaya baş vurmakla şanslıydılar. Zira Histadrut patronları görevleri gereği gizli polise başvurmuşlar ve her hangi bir şey yapmayı reddetmişlerdi. Nitekim bu bağımsız Deniz Çalışanları Sendikası, Emin El-Hac'ın gemisindeki mürettebata yardım etmeyi kabul etti: "İsrail sendikası tarafından yapılan hızlı bir soruşturma ilginç şeyler ortaya çıkarmıştı. Geminin Hayfa limanına girişi konusunda hiçbir kayıt yoktu ve üstelik geminin geçmişte (Hayfa'dan önce) uğradığı ya da buradan ayrıldıktan sonra uğrayacağı limanlara ilişkin de her hangi bir evrak bulunmuyordu. Dahası, geminin taşıdığı kargonun ne olduğu konusunda hiçbir işaret

yoktu. Resmî olarak aslında öyle bir gemi yoktu. Hayfa limanındaki geniş kapsamlı incelemede geminin kime ait olduğu, nereden geldiği ve nereye gittiği konusunda sendika müfettişlerine bilgi verebilecek hiç kimse yoktu. Belgelerin olmaması, korsan bir gemi görüntüsü ortaya çıkarmıştı. Olayın bu noktasında Bergman, anlatımını kesiyor. İsrail sansür mekanizması müdahale ederek, daha fazla bilgiyi yasaklıyor. Benim özel kaynaklarıma göre, birkaç gün sonra nereden olduğunu kimsenin söyleyemediği bir çete gemiye gelerek İsrail birliklerinin koruması altındaki gemiyi zorla alarak Hayfa limanından hemen alınıp götürdü. Grevci mürettebatın akıbetleri konusunda kesin bir bilgi yok; ancak büyük bir ihtimalle hepsi öldürüldü.

İsrail'in Lübnan'a yapmış olduğu tarımsal ihracatın niteliği 1985 yılında Lübnan topraklarının önemli bölümünden geri çekilmesinin hemen ardından tamamen değişti. 1982-1985 yılları arasında, Tzafrir'in de belirttiği gibi İsrail, Lübnan'ı işe yaramayan tarımsal üretim fazlasını gönderme konusunda âdeta bir çöplük gibi kullanıyordu. Bu ürünler arasında, domates gibi ucuz sebzeler ve Avrupa tarafından boykot edilmesinden sonra Güney Afrika'nın ihracat ürünleri bulunuyordu. Tzafrir, İsrail ulusal hava yolları El Al'ın, Güney Afrika avokadolarını Lübnan'a naklinin organizasyonunda nasıl yardımlarda bulunduğunu övünerek anlatır. Yine aynı şekilde, Lübnan'ın aslında büyük oranda muz üreten bir ülke olduğu gerçeğini görmezden gelerek, İsrail'in bu ülkeye nasıl muz satışları yaptığını da izah eder. Tzafrir, İsrail ordusunun, kendi mallarını satmada Agrexco'ya yardımlarından hiç bahsetmediği gibi, sabah 11'den önce mal satışını yasaklamak ya da öncelikle İsrail ürünlerinin satılarak

bitmesini gözetmek gibi can yakıcı yasaklamalarla Lübnanlı köylülerin nasılda büyük bir yıkım süreci içine sürüklendiğine de değinmez. Bence Lübnan'ın işgal altındaki topraklarında gerilla savaşı çıkmasının asıl nedeni, İsrail'in bu tür ticarî uygulamalarıydı. Ancak Suriye'deki yozlaşmış sistem de, (ki bu günkünden çok daha kötüydü) belli bir rol oynamıştır. Tzafrir, Agrexco ile ticaret yapan Lübnanlı tüccarların 1982 ile 1985 yılları arasında alımlarının bir kısmını Suriye'ye ve özellikle de başkenti Şam'a nasıl da ulaştırdıklarını hatırlatarak: "O sıralarda Suriye'nin ticaretinden sorumlu olan Rıfat Esad (Hafız Esad'ın kardeşi) uygun bir rüşvet teklif edildiğinde her şeye hazırdı." diyor. Bu gerçeği benim kaynaklarım da doğruluyor; ancak biraz ilave ile. Ona göre, Rıfat Esad'ın İsrail'le yürütülen bu gizli ticaretteki rolünün gecikmeli olarak farkına varılması, aslında kendisinin sürgününde başlıca nedendi.

1985 yılındaki geri çekilmesinden sonra doğal olarak bu tür ihracat biçimleri belli bir kesintiye uğradı. Lübnan'a satılan iki ucuz ürün kalemi olarak tuz ve şeker kaldı. Tzafrir'e göre tuz öncelikle Irak'a gidiyor, şeker ise (benim kaynaklarıma göre) Körfez ülkelerine ulaşıyordu. 1985 sonrası İsrail'in Lübnan'a ya da Lübnan üzerinden üçüncü ülkelere ihracatı iki katmanlı bir yapıya dönüştü. Bir yanda, yumurta ve tavukçuluk gibi İsrail tarafından büyük oranda sübvanse edilen ve üretimleri Galile'deki yerleşimciler başta olmak üzere fakir Yahudi çiftiler için tahsis edilen, ucuz seri üretim kalemleri vardı. İkinci kategoride ise üretimleri varlıklı Yahudi çiftçilere tahsis edilmiş olan avokado gibi meyve ve sebzelerin oluşturduğu pahalı ürünler yer alıyordu. Söz konusu pahalı ürünlerin çoğu, Lübnan aracılığı ile talebin yoğun ol-

duğu Körfez ülkelerine ihraç ediliyordu. Bergman'ın da söylediği gibi, İsrail mangoları Körfez emirliklerinin birinde pahalı restoranlarının değişmez parçası olurken, yine İsrail gülleri başka bir emirlikte şâşâlı düğünlerin vazgeçilmez unsuru oluvermişti.

Başka bir ifadeyle, 1985 yılından beri İsrail'in Arap ülkelerine yapmış olduğu ihracat tamamen ırk ayrımcılığı kurallarıyla yürütülmektedir. İsrail'in bu ayrımcı uygulamalarının Arap sosyetesi (ve üst sınıfları) tarafından görmezden gelircesine kabulü, söz konusu sınıflarla İsrail arasındaki çıkar ortaklığının önemli bir göstergesidir. Zira, İsrail'de tarım devlet tarafından yürütülür ve tamamen ırkçı prensiplere göre hareket eder. Hükümetin, dağıtımını tamamen keyfî olarak ayarladığı hükümet izinleri olmaksızın hiç kimsenin dilediği şeyi ekme özgürlüğü olmadığından bu ırkçı prensipler kolaylıkla uygulanır. Şimdi yeri gelmişken, bu ürünlerle ilgili bazı rakamları nakletmek istiyorum. Bergman'a göre bunların çoğu 1985 yılından beri Lübnan'a ya da Lübnan üzerinden başka ülkelere gönderilmek için bu ülkeye ihraç ediliyor. Nakledeceğim rakamlar, 1990 yılına ait bilgileri içeren ve Yahudi çiftçiler ile Yahudi olmayan çiftçilerin ürettiği şeyleri açıkça ortaya koyan "*The Statistical Abstract of Israil, 1991*" (İsrail'in İstatistiksel Özeti, 1991) adlı yıllıktan alınmıştır. (Aşağıda yer alan oranlar aradan geçen zaman içinde hemen hemen hiç değişiklik göstermemiştir.) Bilgiler, her bir ürün için ayrılan ekilebilir alan 1000 metrekare olarak belirtilmiştir:

Ürün	Yahudi Çiftçiler	Yahudi Olmayan Çiftçiler
Konservelik bezelye	22.3	0
Pamuk	319.0	0.8
Yerfıstığı	27.7	1.6
Avokado	98.5	1.0
Muz	18.3	0
Gül	2.1	0
Tavukçuluk (1000 adet)	26,990.0	250

Yıllıkta yumurta üretimi konusunda hiçbir bilgi yer almamaktadır. Ancak ona ilişkin rakamlar da büyük ihtimalle tavukçuluktakine benzer bir oran göstermektedir.

Bu rakamlar, sadece İsrail'deki Arapların oranı (1990 yılında yüzde 17) ile yan yana konulmamalı aynı zamanda, tarımdaki mevsimlik işçiler hariç (ki 50 bin 600 Yahudi çalışana karşın 20 bin 300 Yahudi olmayan çalışan vardır.) Yahudi çiftçilerin Arap çiftçilere oranı da göz önünde bulundurularak düşünülmelidir.

Etty Hassid'in makalesi ise, İsrail'in Arap ülkeleri ile olan ticarî ilişkilerinin tamamlayıcı yönlerini ortaya koymaktadır. Aslında o, elde ettiği tüm sonuçları daha makalesinin başında sunmuş: "İnanması çok çok zor olsa da, İsrail devleti uyuşturucu ticaretinin içinde aktif olarak rol oynamaktadır. Özellikle de kuzeydeki Lübnan sınırları boyunca. Olayın taraflarını bir yanda; İsrail ordusu, Sahabak, Mossad ve İsrail polisi oluştururken; diğer tarafını ise Lübnanlı uyuşturucu tâcirleri, Negev'deki İs-

rail bedevîleri ve bazı emekli İsrail subayları meydana getiriyor. Bu işte geçerli kural: 'Eğer, bizim çıkarlarımıza uygun bilgi (ve istihbarat) sağlarsan, yapmaya tenezzül edeceğin her türlü pis işi görmezden geleceğiz hatta sana para dahi vereceğiz.'idi. Makalemde, bunu ispatlayacak, ya da en azından geniş kapsamlı uyuşturucu tâcirlerinin mahkemelerinden yola çıkarak ispata en yakın noktayı ortaya koymaya çalışacağım. Sansür mekanizmaları tarafından bazı gerçekleri görmezden gelmeye zorlansam da, şu kadarını size söyleyeyim ki, gerçekler sizin bu yazıda bulacağınızdan çok daha kötüdür. Doğrusu, benim ortaya koyacağım şeyler de yeterince berbat. Şu ortaya çıkmıştır ki kendisinin uyuşturucu kullanımına karşı uzlaşmaz bir savaş başlatmış olduğunu öne süren İsrail, gerçekte Ortadoğu'nun en büyük uyuşturucu ithalatçısıdır. Bu sanki şuna benziyor: Biz bir elimizle uyuşturucu kullanıcılarını ve satıcılarını tutuklarken, ya da en azından böyle yapıyormuş gibi görünürken, diğer taraftan öbür elimizle uyuşturucu müptelalarının damarlarını şıringayı kendimiz sokuyoruz."

Bu sonucun belgelediği gibi, Hassid, yazısında uyuşturucu suçundan yargılanan İsraillilerin ve Lübnanlıların gizli mahkeme tutanaklarını kullanmaktadır. Bununla birlikte o, "Son yıllarda İsrail güvenlik güçleri içinde hizmet veren kişilerin uyuşturucu ticaretine karıştıkları yolundaki bilgileri ortaya koyan yurt dışında bazı yazılar yayınlanmıştır." diyerek sözlerini güçlendirmektedir. Hassid, eskiden Askerî İstihbarat'ın 504 Nolu Birimi'nde binbaşı olarak görev yapmış olan ve uyuşturucu işine adı karışmaktan sanık olarak yargılanan Yosef Amit'in avukatından elde ettiği bilgileri ayrıntıları ile ele almaktadır. Londra'da yayınlanan *Foreign Report* adlı dergi, Temmuz 1993 tarihli sayısında söz konusu birimin aslın-

da "mini Mossad" olarak bilindiğini yazmıştı. "Ortadoğu'nun bu tek demokrasisi"nde birçok kişiye olduğu gibi, Amit de 1986 yılında aniden ortadan kaybedilmişti ve ismi hakkında medyada tek satır dahi çıkmamıştı. Onun İsrail'de bulunduğunu ve gizli bir şekilde bazı güvenlik suçları işlemekten dolayı hapis yatmakta olduğunu yazan tek yayın Londra'daki *Foreign Report* dergisi oldu. Ancak onun cezaevi diğerlerinden farklı şekilde lüks koşullardaydı. Onun ayrıcalıkları arasında gününün büyük bir bölümünü saatlerce İbranî basınındaki gazetecilere mülakat vererek geçirmek ve masumiyetini dile getirmek imkanı da vardı. Gazeteciler, dinledikleri bu şeyleri İsrailli yetkililere sorduklarında ise, Amit'in deli olduğu yanıtını alıyorlardı. Ünlü psikologlar, konuyla ilgilenen her hangi bir gazeteciye bu teşhisi söyleyecektir. Ancak açıklanmayan bir nedenden ötürü, ne Amit'in avukatları ne de ailesi onun deli olduğunu belgeleyecek her hangi bir belge görememişlerdir. Yıllar sonra ifadeleri alınan gazetecilerin Amit ile telefon görüşmeleri yaptıklarını söylemelerine izin verilmişti. 1993 Temmuzundan sonra onun suçunun Lübnan'la ilgili bir olaydan dolayı olduğu ortaya çıktı. Üstelik, *Foreign Report*'un ortaya çıkardığı, ancak hâlen İsrail'de yayımlanmamış olan, Hassid'in de onayladığı bilgilere göre, Askerî İstihbarat'ın 504 Nolu Birimi, Lübnan'ın Bekaa bölgesindeki özel operasyonları için kiraladığı (özellikle) Arapların parasını, haşhaş gelirlerinden karşılamaktaydı. Uyuşturucular, gizli servisin Tel Aviv'deki deposunda saklanmaktaydı ve ihtiyaç olduğunda Kahire'ye nakledilyordu. Bu nakliyatın Mısır yetkililerince onaylanıp onaylanmadığı konusunda ne Hassid ve ne de *Foreign Report* herhangi bir bilgi vermeseler de, benim kendi kaynaklarımdan elde ettiğim ipuçlarından (kendilerinin uyuşturucunun kökünü kazıdığını

öne süren) Mısırlıların da bu işi başarıyla yapabildikleri anlaşılıyor. Hassid'e göre, Amit'in emrindeki bir kişi "Askerî İstihbarat'ın merkez depolarından geldiği kesin olan" esrarı, kendine çıkar elde etmek amacıyla satmaya çalışırken yakalanmıştı. Şüphelerin Amit'e de sıçramasından dolayı o da suçlanmıştı.

Hassid, Amit'in sessiz kalması koşuluyla hapisten çıkarıldığını belirtir. Ancak gerçekten de o gerçek âkıbetinin ne olduğu konusunda birçok soru işareti bırakarak ortadan kaybolmuştur. Hassid, bu soru işaretlerine kendince bazı yanıtlar bulmuştur. Örneğin, Amit'in hapishaneden kendisiyle sık sık telefon görüşmesi yaptığı gazetesi Avi Valentin son dönemde "*The Lost Truth*" (Kayıp Gerçek) adlı bir roman yazdı. Roman olduğu için tabi ki yasaklanamazdı. Romanın konusu ve gelişimi Hassid tarafından şu şekilde özetleniyor: Romanın kahramanı, biyografi olarak ordudaki görev açısından, rütbe olarak ve hatta çocuklarının sayısı ve cinsiyeti bakımından Yosef Amit'le tıpa tıp aynı olan Haggay Gur adlı biridir. Kahramanın Askerî İstihbarat içindeki görevi, Ürdün'den Mısır'a haşhaş taşıyan bedevî kervanlarını korumak ve bunu yaparken de "askerî istihbarat içindeki görevlilerin payına düşen miktarı tahsil etmek" idi. Sonuçta bu kişi, benzer bir görev için Lübnan sınırına gönderilmişti. Romana göre bu şekilde elde edilen uyuşturucunun bir kısmı, Askerî İstihbarat ile işbirliği içindeki suçlularca işlenmekte ve Arap ajanlara ödenmek üzere eroin ve diğer uyuşturuculara dönüştürülmekteydi. Bana sorarsanız, bunların bir kısmı İsrail İstihbaratı tarafından düzenli olarak zaten yapılabilmekte.

Tabi ki Hassid, kaynaklara ulaşma konusunda bir romandan çok daha ötelere gitmiştir: "Arap işbirlikçileri finanse etmek için uyuşturucu gelirlerinin kullanılması,

büyük miktarlardaki uyuşturucu kaçakçılığının bizzat yürütülmesi ya da aracılık edilmesi fikri, gerek İsrail'de ve gerekse başka ülkelerde kullanılan sözüm ona "Polis yöntemleri"nden biridir. Bu tür yöntemler, resmî görevli olan kişiler dışındaki kimi insanlar için Lübnan'la ilgili uyuşturucu sorunlarını ve İsrail mahkemeleri olayı çözümlemeden önceki mahkeme aşamasını ilgilendiren bir durumdur. Yine bu tür yöntemlerin varlığı, mahkeme yazışmaları aracılığı ile en ince ayrıntısına kadar kamuoyuna sızmaktadır." Hassid'e göre mahkemelere ulaşan uyuşturucu sorunları, gerçekte İsrail'in göz yumduğu uyuşturucu kaçakçılığı konusunda buz dağının sadece görünen kısmıdır. Bununla birlikte söz konusu duruşmalar, İsrail polisinin, Lübnan Sınırı Birlikleri (Lebanese Border Unit=LBU) ve özel polis birimi (Yahalom) ile birlikte denetlediği devasa uyuşturucu ticaretinde uyguladığı "Polis yöntemleri"nden iki tanesini gün yüzüne çıkarmıştır. Bu yöntemler, eski bir LBU komutanı olan ve uyuşturucu ticareti suçlaması ile 1989 yılında tutuklanan Albay Meir Binyamin'in avukatı Meir Ziv tarafından Hassid'e anlatılmıştır.

Kameraya da alınan uzun bir mahkemeden sonra Albay Binyamin, "uyuşturucu ticaretine istemeden bulaşması kendi üstlerinin gelen emirler sebebiyle olduğu ve yaptıklarının uyuşturucu ticareti konusundaki yöntemlerde kabul edilebilirliği resmen onaylanmış bulunduğu" gerekçeleri hâkimler tarafından kabul edildiğinden berat etmiştir. Yaklaşık 10 yıl kadar önce İsrail polisinde Maman adlı istihbarat departmanının Baş Savcılık makamı ile irtibatlı bir şekilde planladığı iki değişik Lübnan modeli vardı. Bunların mimarı, Maman'ın eski komutan yardımcısı olan daha sonra da İsrail Polis Müfettişliği makamına yükselen Rafi Peled idi. (Peled, çok kısa bir süre

sonra, bir otel sahibinden rüşvet alırken suçüstü yakalanmasından sonra bu görevinden istifa etmek zorunda kalmıştır.) Polisin sanıklarla suç ortaklığının savcılıkça, ortaya çıkarılmasından kaygı duyuluyordu. "Bu yöntemlerden ilki, İsrailli bir uyuşturucu tâcirinin, Polise gelerek kendisine Lübnan orijinli bir uyuşturucu sağlamasını ya da Lübnanlı uyuşturucu tâcirlerinden biriyle bağlantı kurmasını istemesi halinde uygulanır. Eğer İsrail polisi bu isteği onaylarsa iki yönden suçlu duruma düşecektir. Hem uyuşturucuyu teşvik etmek, hem de ticaretinde rol oynamak. İkinci yöntem ise, İsrail uyuşturucu tâcirinin Lübnanlı bir uyuşturucu tâcirine (ki bu İsrail'e hizmet eden bir polis muhbiridir) gitmesi halinde uygulanır. Polis sınır boyunca malların kaçırılmasına yardımcı olur. Uzun tartışmalardan sonra savcılık, her iki modelin de belirli koşullarla uygulanmasına izin verdi. Bu koşullar örneğin, eğer bir satıcı İsrail'de saplanıp kalmışsa, polis o zaman uyuşturucunun Lübnan'a geri döndürülmesi konusunda ona yardım edecektir. Bunun anlamı, Lübnanlı uyuşturucu tâcirine nakit para sağlanırken, İsrail'deki uyuşturucunun ülke dışına ihraç edilmiş olacağı bir kaçakçılığa polisin gözeticilik yapmasıydı. Polis, burada yabancı döviz ile ilgili yasaları ihlal ettiği için bu konuyla ilgili olarak da suçlu olup olmadığı ile ilgilenmektedir. Buna da, İsrail Hazine Bakanlığı, "uyuşturucu tâcirleri ile yapılan anlaşmaların, sadece ve sadece bu kaçakçılığı önlemek amacıyla geliştirilmiş yöntemler olduğu" belirtildikten sonra onay vermiştir.

Ancak görünen o ki, söz konusu yöntemlerin hiç biri harfi harfine uygulanmamıştır. Hassid'in kaynağının ortaya çıkardığı gibi, İsrail'deki uyuşturucu tüketimi ile ilgilenen Polisin Narkotik Şubesi, 1988 yılında Lübnan sınır bölgesindeki duruma ilişkin yaptığı bir soruşturma-

da, "Lübnanlı uyuşturucu tâcirlerinin İsrail'deki yolculukları sırasında yeterli denetime tâbi tutulmadıklarını" bizzat kendisini ortaya koymuştur. Örneğin bir keresinde, ülkedeki normal uyuşturucu trafiğinin küçük bir parçası olabilecek 100 kg. eroin, tâkibe değer bulunmamıştır bile. Albay Meir Binyamin'in mahkemedeki duruşması sırasında gayet mantıklı bir şekilde: "Gerçekte İsrail yetkilileri, kendilerinin mükemmel bir ilişki kurdukları Lübnanlı uyuşturucu tâcirleri tarafından, bu ilişkileri istismar edilerek kullanılmıştır." yönündeki sözlerinin hiçbir önemi yoktur. Bu iddiayı ispatlarken de, Lübnan'ın büyük uyuşturucu tâcirlerinden Remzi Nahara'nın iki adamının şahitliği dinlendi. Her ikisi de İsrail ile uzun süreli işbirliğinin bilgisiyle bir defasında tek bir partide 250 kilogram uyuşturucuyu kaçırdıklarını anlatmışlardı. Hassid, bu miktardaki uyuşturucunun perakende satış için bir milyonu aşkın doza eşit olduğunu söylüyor. Remzi Nahara'nın kendisi de bizzat ifade vermiştir. Hassid, Remzi'nin mahkemede İsrail'in bu tür yöntemleri yüzünden kendisinin kazancını oldukça düşürdüğünü, bu durumun, "kârını arttırmak için kendisini İsrail polisinin desteğini arkasına alarak daha iyi işler yapmaya zorladığını" şikayet ettiğini yazmaktadır. Hassid, Remzi olayını tüm ayrıntıları ile ele alır. Ben burada, genel bir fikir vermesi için onun sadece bir marifetini ele alacağım. Bir taşıma sırasında, trafik polisinin basit bir kural ihlali yapması üzerine çevirdiği araçta Mısır'a götürülmek üzere tam 3 bin kilogram uyuşturucu ele geçirilmişti. Burada sözü avukat Meir Ziv'in katıldığım görüşlerine bırakıyorum: "İsrail devleti bizzat kendisi, uyuşturucuyu ülkeye ithal eden en önemli ithalatçıdır. Bu ithalat işi bizzat polis tarafından yapılmaktadır. Gerekçesi ise, hemen hemen hiçbir güvence ifade etmeyen 'uyuşturucu tâcir-

lerini yakalama' bahanesidir."

Hassid'in bir diğer kaynağı, son yıllarda birçok Lübnanlı uyuşturucu tâcirinin vekaletini üstlenen Kudüs'ün ünlü avukatlarından Avraham Bardugo'dur. Bardugo, kendisinin savunmasını yaptığı sanıklarla ilgili davaların tamamına yakını öyle ya da böyle, bir şekilde İsrail güvenlik güçlerinin dahil olduğu kaçakçılık olayları ile ilgili olduğunu teyit ediyor. İddiasını belgelemek için de Hassid'e Lübnanlı bir Şiî uyuşturucu tâciri olan Muhammet Biru'nun durumunu anlatıyor. Hassid'in sorularını yanıtlarken, "İsrail güvenlik güçlerinin Biru'yu Lübnan'ın en önemli uyuşturucu tâcirlerinden biri olarak tanımladığını" söylüyor. Hassid'e göre, "Biru'nun durumu, Güney Lübnan'da her türlü yasa dışı iş ile İsrail'in bölgedeki faaliyetlerinin ne kadar iç içe geçmiş olduğunu" gösteren iyi bir örnektir. Ağustos 1989'da Biru, İsrail yanlısı SLA militanlarınca kaçırılmış ve mahkemeye çıkarılmak üzere İsrail'e getirilmişti. Polisin desteğinin ötesinde, kendi başına yaptığı büyük ve karışık uyuşturucu kaçakçılığı sebebiyle 15 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Biru'nun uyuşturucuları, sınır boyunca İsrail iç güvenlik örgütü Shabak'a ait, "Esad" kod adı verilen bir araç içinde kaçırılıyordu. Nakliyat, Gazze şeridine gizlice gerçekleştirilmek üzereyken tökezledi. Biru, kendisinin bu özel işle hiçbir ilgisinin olmadığını iddia etmeyi sürdürüyor. Hapiste olmasına rağmen, "Biru, Shatta hapishanesinden uyuşturucu işini yürütmeye devam ediyor." Hassid, bir Mısır mahkemesinin Biru'yu gıyabında ölüm cezasına çarptırdığını ve Interpol'ün de onu aradığını ekliyor. Şimdi bu noktada birisi kalkıp şöyle bir soru sorabilir: "İsrail neden Biru'yu hapiste tutarak yıllardır ona bakmaktadır?" Bu sorunun yanıtı, Hassid'in "İsrail'in Şeyh Diranî'yi kaçırmasından sonra Hizbullah da, Diranî'nin

kaçırılmasında İsrail'e yardımcı oldukları gerekçesiyle Biru'nun oğlunu ve damadını kaçırmıştı." sözlerindedir. Biru'nun diğer avukatı da Hassid'e müvekkilinin kendisinden "İsrail Sağlık Bakanı Efraim Sneh'e gitmesini" istediğini söyler. Görünen o ki, Biru ile Sneh arasında, Sneh'in 1980'li yıllarda Güney Lübnan birliklerinin komutanı olduğu sıralardan kalma çok yakın bir ilişki vardır.

Hassid, başka bir dava ile ilgili olarak kendisine konuşan İsrailli avukatın ismi vermemekte. Dava, SLA'nın ünlü komutanlarından İbrahim El-Sayyad ile ilgilidir. Bu kişi, SLA'nın Şiî askerlerden oluşan taburunda komutan olacak kadar yüksek rütbelere ulaşmış ve hem SLA komutanı General Lehed ile hem de değişik İsrailli komutanlarla ilişkilerini sağlam tutmuştur. El-Sayyad, Hizbullah mayınlarına bastıktan sonra sakat kalmıştı. Tedavisi sürerken, hem "Yahalom" ve hem de "Güney Lübnan'da yerel kıyafetlerle İsrail'in yukarıda bahsi geçen yöntemlerini uygulamakla görevli güçlerin komutanı" ile aradaki irtibatı sağlayan biri haline geldi. Bir süre sonra, (tarih sansürlenmiştir) zorla İsrail'e getirilmiş ve 12 yıl cezaya mahkum edilmiştir: "Kendisine yönelik çok sayıda suçlama bulunmaktadır. Ancak bunlardan sadece iki tanesi kamuoyuna yansımıştır. El-Sayyad, İsrail Ordusunun Güney Lübnan Birimi komutanı olan ve aynı zamanda İsrail ile Lübnan arasındaki en önemli geçitlerden biri durumundaki "Fatma Kapısı"nın komutanlığını yürüten Binbaşı Hayim Shahar ile ilişkili bir ajan provokatör olarak çalışmıştır. Bu fırsatı kötüye kullanan Sharar, İsrail'e büyük miktarlarda uyuşturucu sokmuştur. El-Sayyad'a yönelik ikinci suçlama ise, o sıralarda İsrail ordusundaki en üst rütbeli Dürzî yetkili olan ve daha sonra ordu hizmetinden uzaklaştırılan Albay Mufir Mu'afak ile

yaptığı Kasım 1991 tarihli görüşmeyle ilgilidir. Eğer Shahar'ın durumu gizemli bir şekilde üstü örtük kalsaydı, Mu'afak konusunda Hassid çok daha fazla şey öğrenebilirdi. Mu'afak 4 yıl süren bir soruşturmadan sonra mahkemeye çıkarılmış bunlardan berat ettiyse de ordudaki görevinden alınmıştır.

Bu noktada Hassid'in Mu'afak konusundaki ifadelerinden daha fazla aktarma yapmamız faydalı olacaktır: "Güney Lübnan'la ilgili ordu birliklerinin komuta kademesi 'güvenlik bölgesi'nin başkenti olarak hizmet gören Merciyun adlı yerdeki bir binada, Yahalom görevlililerinin 2 kat üstünde yerleşik bulunuyordu. Bir gün El-Sayyad, Albay Mu'afak ile görüşmek üzere bu merdivenlerden çıkmıştı. Mu'afak'ın bürosunda bir sandalyenin üzerine oturduktan sonra söze başlayan El-Sayyad, 'Senin bir süre sonra ordudan emekli olacağını biliyoruz. Bunun için de, 100 kilogram eroinin bizim bölgemize geçişinde yardımcı olmanı istiyoruz.' dedi. Buna çok kızan Albay Mu'afak, askerlerini çağırarak El-Sayyad'ın çevresini kuşattırdı. Ardından Yahalom bürosuyla irtibata geçti. Büro El-Sayyad'ı tutuklayarak hemen oracıkta sorguladı. El-Sayyad, Albay Mu'afak'a bu tür bir teklif yaptığını itiraf etmişti; ancak bu teklifi, Mu'afak'ı mahkemeye vermek için delil arayan kendi üslerinin emri üzerine yaptığını da söylemeyi ihmal etmedi. Yahalom görevlileri de, buna kendi yanıtlarında, El-Sayyad'ın başka durumlarda bir ajan provokatör olarak kullandıklarını belirtmişler; ancak Mu'afak'ın suçluluğunun ortaya çıkarılması gibi bir görev vermediklerini söylemişlerdi. Sonuç olarak, El-Sayyad o zaman aslında uyuşturucu işi yapmaktan dolayı aranıyordu. El-Sayyad, buna sert biçimde yanıt veriyordu: "Sizlerin gerçek amacı, İsrail'deki Dürzi toplumunu tamamen sindirmek. Bu yüzden, başkasının

yaptığı bir suç yüzünden beni suçluyorsunuz." El-Sayyad'ın komutası altındaki Şiîlerin hayal kırıklığına rağmen o İsrail'e getirildi. Bu tarihten beri İsrail ile bölgedeki Şiîlerin arası oldukça kötüdür: Bu olayda ileride yaşanan mahkemelerin, onların tamamen kopmasına katkısı olduğuna kuşku yok. İsrail'de ise El-Sayyad, bu tür davalar için özel seçilmiş olan bölge yargıcı Zu'abi'nin önüne getirildi." (Burada Yargıç Zu'abi'nin aynı zamanda El-Halil'de Goldstein tarafından yapılan katliamı soruşturmakla görevli Shamgar Soruşturma Komitesi'nin bir üyesi olduğunu hatırlatmamız ilgisiz olmasa gerek) El-Sayyad'ın üzerinde hiçbir uyuşturucu bulunmadığından, (deliller için) mahkemede tüm kameralar Mu'afak'ın neler söyleyeceğine özellikle de "bizim bölgemiz" kelimeleriyle kastettiği anlamlara odaklanmıştı. Eğer bu kelimelerden kasıt, Güney Lübnan ise, o zaman İsrail mahkemesinin orada yaşanmış bir olayla ilgilenmeye yetkisi yoktu. Bu sorunun halledilmesinden sonra, mahkeme El-Sayyad'ın ajan provokatör olarak mı yoksa bir uyuşturucu tâciri olarak mı çalıştığını tespit etmeye çalıştı.

"El-Sayyad, Yahalom için çalıştığı zamanki yöntemlerini anlatarak kendisinin ajan olduğunu ispatlamaya çalıştı. Ancak bu aşamada büyük bir zorlukla karşı karşıya idi. İçişleri Bakanlığı, ülke güvenliğini gerekçe göstererek İsrail hukuk tarihinde hiç görülmemiş bir sertlikte mahkemenin gizli yapılması kararını çıkardı. Savunma avukatlarının, Bakanlığın onayladığı dışında şahitler çağırmalarına ya da konuları karıştırmalarına yasaklama getirildi. Bunların da üstünde, sanığın geçmişte yapmış olduğu her hangi bir şeyi savunmasında kanıtlamaya çalışması yasaklandı. Buna karşın davacı tarafın Muhammet Biru'nun en büyük oğlu olan Nasif Biru'yu şahitlik yapmak üzere getirmesine hiçbir yasaklama getirilmedi.

Savunmanın yaptığı çapraz sorgulamada Nasif Biru, başta Yahalom olmak üzere İsrailli yetkililer ile birlikte kendisinin hâlâ Biru ailesi adına dünya çapındaki uyuşturucu ticaretini yönettiğini itiraf etti. Son açıklamaları ile o, Binbaşı Hayim Shahar'ın suçlanması için gereken belgelerin bulunmasına yardımda bulunmuştu. Onun ifadelerinin bu bölümleri dışında başka bir şey açıklayamıyoruz."

Nasif Biru'nun tanıklığının başka bir yerinde kendilerini Biru ailesinin durumu konusunda bilgili zanneden kişileri sersemletecek ifşaatlar bulunmaktadır. Muhammet Biru'nun 15 yıl hapis cezasına çarptırılmasından sonra, ailesi onu hapiste ziyaret edebilmek için Yüksek Mahkemeye dilekçe vermişlerdi. İsrail devleti, Muhammed Biru'nun hapishaneden uyuşturucu trafiğini yönlendirmeye devam ettiğini gerekçe göstererek, ailesinin bu isteğini geri çevirdi. Bu arada, devletin reddinin sadece Muhammed'in oğlu Nasif için uygulandığını belirtelim. Ne yazık ki, sansür mekanizması bir kez daha devreye girerek, Yüksek mahkemenin bu konuya ilişkin değerlendirmelerinin yayınını yasaklamıştır. Bu nedenle de, devletin argümanları karşısında verdiği cevabın niteliği konusunda bir şeyler söylemek mümkün değil. İlginç olan şu ki El-Sayyad'ın duruşmasında yaptığı şahitlikte Muhammed Biru, -ki hala devletin bir şahididir-, güvenlik ajanlarının eşliğinde oğlu Nasif'in kendisini, hapishanede iken ziyaret etmesine izin verildiğini belirtmiştir. Hatta oğlu onu, eğlenmek amacıyla gece kulüplerine ve diğer eğlence mekanlarına götürmek üzere dışarıya çıkarıyordu. Bir tek amaçla ki, güvenlik ajanları onu konuşmaya devam etmesi konusunda ikna etmek istiyordu. Bu aşamada, sansür mekanizması, onun ne hakkında konuşmasının istendiğini belirtmeye izin vermiyor. Ancak

Hassid, "ajanların ondan Lübnan'daki bazı hedefler hakkında bilgi bekledikleri" tahmininde bulunuyor.

Hassid, okuyucularına kendisinin açıklayamayacağı buna benzer daha birçok olay olduğunu garanti ederek şu sonuca varıyor: "Tüm bu olaylardan çıkan apaçık sonuç şu: İsrail güvenlik birimlerinin tümü –*ki bunlar polis, Shabak, Mossad, Askerî İstihbarat ve bağımsız çalışan birimlerdir*- bir şekilde uyuşturucu işine bulaşmıştır. Bu işlerin görünüşteki amacı uyuşturucu tâcirlerini yakalamak, güvenlikle ilgili bilgiler elde etmek, para ve akla gelebilecek her türlü şey. Bu tür işlerde kullanılan yöntemler, öldürücülük ve patlayıcılık yönünden nitrogliserinden daha az hassas olmayan bir durum yaratmıştır. İsrail'in, gerçek ya da hayalî, tüm ihtiyacı gangsterlerin hesaplarıyla, kabileler arası kan davalarıyla, sürekli çıkarlarını gözeten tutumuyla ve bunlara benzer işlerle uzlaşması olmuştur. Bu kutsal hedefleri adına, İsrail devleti ya büyük miktarlarda uyuşturucu ticaretine gözlerini kapamakta, teşvik etmekte ya da onlarla aktif bir işbirliğine girmektedir. Diğer faktörler bir yana, bu tür bir durum, güvenlik güçlerinin içinde bulunduğu derin yozlaşmayla ilgilidir. Hiçbir İsrail ordu ya da istihbarat görevlisinin, profesyonel uyuşturucu tacirlerinin yüksek miktarlardaki para tekliflerine direnebileceğini zannetmiyorum. Şu soruyu da soralım: Bugün İsrail pazarına Polis, ordu ya da diğer güvenlik şubelerince getirilen uyuşturucunun oranı hiç hesaplanmış mıdır? Bazı saygıdeğer İsrail hukukçuları, İsrail'in kendi topraklarına uyuşturucu sokan en büyük ithalatçı olduğuna kutsal yemin ile birlikte şahitlik yapmaya gönüllüdürler.

Bir İsrail ordu sözcüsünden bu makalede belirtilen konular hakkında yorum yapmasını istediğimde sert bir şekilde reddetti ve sadece şunu söyledi: "Bunların hepsi

boş laf". Daha fazla açıklamaların yasaklanmasını da bir araya getirdiğimizde bana göre, bu yorum Hassid'in ortaya koyduklarının doğru olduğunun kanıtıdır.

Mu'afak'ın durumu çok ilginç bir sona sahiptir. O, dört yıl süren bir göz altıdan sonra berat etmiş ve serbest kalmıştır. Çıktıktan sonra İbranî basınına verdiği mülakatlarında, daha önceden kendisine karşı kullanılan bir sorgu yöntemini de anlatmıştı. Onun anlattıklarına göre, her sabah saat 8'de Tel Aviv'deki bir büroya getiriliyor ve burada bulunan sorgucu kendisine herhangi bir itirafta bulunmak isteyip istemediğini soruyormuş. Onun ret cevabı üzerine kelepçeleniyor ve saat akşam 16'ya kadar oturduğu sandalyeye zincirlenmiş olarak bekletiliyormuş. Bu zaman müddetince kelepçeler sadece öğlen yemeğini yemesi için ve sık olmamak kaydıyla tuvalete gideceği zaman çözülüyormuş. Bu şekilde, haftanın 6 günü tam sekiz ay devam etmiş. (İsrail'de işkence Cumartesileri âcil durumlar dışında pek yapılmaz. Zira Yahudi işkenceciler Şabat tatiline hürmetsizlik yapmak istemezler.) Bu hikaye konusunda iki yorumum var. Birincisi, "makul fizikî baskı" yöntemi (İşkencenin resmî adı) olarak Albay Mu'afak'a uygulanan işkence, aslında Yahudi olmayanlar kişilere uygulanan rutin işkencelerle karşılaştırıldığında gerçekten de oldukça hafifti. Örneğin, diğerleri, daha fazla acı çeksin diye normalden daha küçük sandalyeye zincirlenirler. İkinci yorumum ise, son 30 yıl içinde uyuşturucu suçlarından, casusluktan ya da güvenlikle ilgili suçlardan ötürü suçlanan hiçbir Yahudi işkence şikayetinde bulunmamıştır. İsrail'deki birçok şeyde olduğu gibi, işkencenin kullanımı da ırk ayrımcılığı kurallarının konusudur. Ordudaki rütbesi ne olursa olsun işkence sadece ve sadece Yahudi olmayan kişilere uygulanır.

Bu rapordaki gerçekler, bazı genel çıkarımlarda bulunulmasına da yardımcı olmaktadır. Öncelikle, İsrail'in Lübnan üzerinden diğer Arap ülkelerine ihraç ettiği tarımsal ürünler Suriye üzerinden de transit geçiyor olmalı. Bu ticarete konu olan malların devasa boyutlarını ve kesintisiz bir şekilde akışlarını göz önünde bulundurursak, bu geçişlerin Suriye otoritelerinin izni olmaksızın gerçekleşmesi mümkün değildir. Muhtemelen bunların geri ödemeleri için de aynı yol geçerli. Özellikle yumurta gibi ucuz kalem malların gerçekte Suriye pazarına gönderildiğini gösteren birçok delil bulunmaktadır. Her şeyden önemlisi, son yıllarda azımsanmayacak sayıda Yahudi, çifte vatandaşlık sayesinde Suriye'yi ziyaret etmektedir. Bunlardan bir kısmı Suriye şehirlerindeki pazarlarda insanlarla daha dostça ilişkiye girebilmek için Arapça konuşmaktadırlar. Suriye pazarlarında sergilenen yumurtaların genellikle İsrail yumurtası olduğu hemen dikkat çekerken, hem satıcıların hem de alıcıların bu yumurtaların İsrail orijinli olduğunu bildikleri, ama buna rağmen sıkı denetim altındaki Suriye medyasında bunların hiçbir zaman yazılmadığı belirtiliyor. Benzer durum tekstil ürünleri için de geçerli. Bu gerçek, Suriye-İsrail ilişkilerinin sürekli görmezden gelinen yönüne ışık tutmaktadır. Yani, görünüşteki açık düşmanlığın yanı sıra, iki taraf arasında örtülü bir işbirliği bulunmaktadır. Aynı şey, İsrail'in ticaret yaptığı diğer Arap ülkeleri ile arasındaki ilişkilerde de geçerli. Bu işbirliğinin Filistinlilerle devam eden barış sürecine hiçbir yan etkisinin olmaması, bu gizli işbirliğinin çok önceden beri ve Filistin sorunundan bağımsız bir şekilde varolduğunu belgelemektedir. Soruşturma konusu olan ticaret, geleneksel düşünüşün tam tersine İsrail politikalarının doğasının bölgesel olduğunu ispatlamaktadır. Yine Filistinlilere yö-

nelik İsrail baskısının da bu politikaların bir özelliği olduğunu, ama en önemlisi olmadığını belgelemektedir.

İsrail'in uyuşturucu ticaretindeki rolü, Ortadoğu'daki siyasî realitelerin doğası açısından çok daha önemli sonuçları getirmektedir. Öncelikle, bizler muhakkak İsrail polisince benimsenen yöntemlerin onaylanma tarihlerini aklımızın bir köşesinde tutmalıyız. O zaman kaçınılmaz sonuç şudur: İsrail'in dahil olduğu Lübnan'daki uyuşturucu trafiği ilk kez 1984 seçimlerinden sonra oluşan ve sözde barış sürecinin iki mimarı, Şimon Perez'in Başbakan, İzak Rabin'in Savunma Bakanı olduğu "Ulusal Birlik Hükümeti" tarafından başlatılmıştır.

İkinci sonuç: İsrail'in uyuşturucu trafiğini ve doğal olarak uyuşturucu tüketimini teşvik etmesinin tamamen istihbarat elde etme, nüfuzunu artırma ve kâr elde etme gibi unsurlarla açıklanamayacak ölçüde kuşkulu durumları vardır. Bu işi yapmada etkin olan motivasyonun bir bölümü, Ortadoğu halklarının kendi hükümetlerinin politikaları konusundaki hoşnutsuzluğunu etkisizleştirmek olmalı. İsrailli ya da Arap olsun, uyuşturucu tüketimini teşvik ederek, böylelikle halkın siyasal ilgisizliği sağlanmalı. Eğer, İsrail'in Lübnanlı uyuşturucu tâcirleri tarafından Lübnan halkı üzerine yürütülen trafiğe desteğini (ki Hassid'in bu durumu tartışmasına sansür mekanizmasınca izin verilmemesi dikkat çekici bir faktördür) ve İsrail işgal yöneticilerince Filistinli uyuşturucu tâcirlerinin cesaretlendirilmesi konusundaki meşhur gerçekleri göz önüne alırsak kuşkularımız biraz daha güçlenmektedir. Filistinli uyuşturucu tâcirlerinin kayrılması, İntifada'nın patlak verme nedenlerinden biriydi; ancak bu 1991'de yeniden başladı.

Son olarak, İsrail istihbaratının uyuşturucu trafiğine

yoğun katılımı, bu işe Amerika tarafından yapılan muhalefetin sayısından da çok iyi bir şekilde anlaşılır. Bu konuda geçmişte çok güçlü örnekler yaşanmıştır. Vietnam savaşı sırasında CIA, kendi müttefiklerini uyuşturucu trafiği konusunda yoğun biçimde cesaretlendiriyordu. Üstelik ABD'nin İsrail'e bu işte yardımı, kendisinin doğrudan bu işlere bulaşmasından daha güvenli geliyordu. Eğer İsrail'in dahil olduğu bir uyuşturucu ticareti, Amerika'da ifşa olacak olursa, bu ülkedeki Amerikan İsrail Siyasal Eylem Komitesi (American Israeli Political Action Committee=AIPAC) ve diğer tüm örgütlü Amerikan Yahudileri korkunç bir ölüm yaygarasına başlarlar. Amerikan istihbaratının uyuşturucu tâcirlerini teşvik etmesini alenen suçlamaktan büyük mutluluk duyan çok sayıda Amerikan liberali, ne gariptir ki İsrail istihbaratı her hangi bir şeyle suçlandığında tepki gösterirler. Örgütlü Amerikan Yahudilerinin ve çok bilmiş liberallerin Amerikan medyası üzerindeki kombine etkilerinin büyüklüğünü ölçmek ise mümkün değildir. Panama işgalinin hep uyuşturucu ticaretini yok etmek uğruna gerçekleştirildiği söylenir. Oysa İsrail'in Noriega ile ilişkilerini gösteren güvenilir belgeler, (nasılsa) ABD'de hemen hiç dikkat çekmemiştir. Büyük bir ihtimalle bu sebepten ötürü, İsrail'in uyuşturucu trafiğini ve tâcirlerini cesaretlendirmesi, birçok başka şeyde olduğu gibi, sanki Amerikan iradesinin uygulanmasında bir tür vekil olarak rol oynadığını hissettirmektedir.

Fakat bu başka sebepten ötürü de geçerlidir. İsrail'in 1985 yılında güvenlik bölgesine çekilmesinden bu yana Lübnan'la ilgili haberlerin tümü Perez yönetimi tarafından konulan sansüre maruz kalmaktadır. O dönemden beri bu bölgeye İbranî basınından herhangi bir kişinin girmesi istisnai durumlarda mümkündür. Ron Ben-Yis-

hay'ın 17 Ağustos *tarihli Yediot Ahronot* gazetesinde yazdığı gibi, İsrail Ordusunun Lübnan işlerinden sorumlu Kuzey Komutanlığı tarafından uygulanan sansürünün sıkılığı, İsrail kamuoyuna çok az bilginin gelmesinden görüldüğü gibi hükümet yetkililerinin burayla ilgili kuşatıcı bilgilere sahip olduklarından hiçbir zaman emin olamamalarından de anlaşılmaktadır. Ben Yishay, "Genelkurmay Başkanı'nın Kuzey Komutanlığı komutanına Lübnan sanki o komutanın özel arazisiymiş gibi davranma yetkisi vermesini ve askerî sansürü İsrail kamuoyunun bilgi almasını engellemek için kullanmasına izin vermesini anlamanın mümkün olmadığını" söyleyerek, şunlara dikkat çekmektedir: "Kudüs'teki hükümetin önemli bakanlarından biri kuşkusunu şu cümleleri ile anlatmaktadır: 'Kimi zaman doğruyu Hizbullah söylüyor."

Sonuç olarak, Arap aydınların çoğunun kendi toplumlarındaki uyuşturucu bağımlılığı konusunu tartışmaktan kaçınması, İsrail'in kartını güçlendirmekte ve yine İsrail'in Araplardaki uyuşturucu bağımlılığını teşvik etmesine yardımcı olmaktadır. İsrail'in "Arap kültürünü yok ettiği" yönündeki çok yüzeysel ve doğru olmayan iddialar, hiçbir zaman bu sorunun açık yüreklilikle ve demokratik bir şekilde tartışılmaya gereksinimi olduğu gerçeğini örtemez. İsrail'in politikaları, sadece Arap rejimlerinin işbirliğine ve desteğine değil, aynı zamanda Arap toplumlarındaki kimi sosyal sınıfların desteğine bağlıdır. Birçok Arap aydının yapmaktan zevk aldığı gibi, İsrail'in Ortadoğu bünyesinde yabancı biri olduğunu ispatlamaya çalışmak bir yana; İsrail'in uygulamakta olduğu politikalar onun Ortadoğu'nun en kötü durumuna bile nasıl da adapte olabildiğini ve bu durumu kendi lehine çevirmeyi nasıl da bildiğini göstermektedir. (Gerçek ya da sahte olsun) uygulanan boykotlar, İsrail'in tarımsal ürünlerini

pazarlamasını engelleyememiştir ve bu ambargolar İsrail'in uyuşturucu trafiğine teşviklerini de önleyemeyecektir. Bu tür politikalara karşı koymanın tek yolu, genel anlamda demokrasinin uygulanması ve özel olarak da ifade özgürlüğünün yerleşmesidir. Zira, sadece bu şekilde gerçekler ortaya konup analiz edilebilir ve etkili çözümler bulunabilir.

4. Kısım

AMERİKAN YAHUDİLERİ

11. Bölüm

İsrail ve Örgütlü Amerikan Yahudileri

20 Eylül 1993

İsrail'in, 1960'lı yılların başından bu yana Amerika'dan almış olduğu muazzam politik destek ve benzersiz ekonomik yardımlar, iki temel sebebe dayanmaktadır. Öncelikle, halihazırda, İsrail'in politikalarının sadece Ortadoğu'da değil, dünyanın her yanında Amerikan çıkarlarına hizmet etmesidir. ABD, örneğin iğrençliği ile şöhret bulmuş bir rejim ya da örgütü destekliyor görünmemek gibi çirkin bir işe her ne zaman doğrudan doğruya bulaşmayı kendi çıkarları açısından uygun bulmaz ise, o zaman İsrail ABD adına bu işi yapmak üzere hazırdır. İkinci sebep ise, İsrail'in ABD içindeki muazzam nüfuzunu kullanmasıdır. Bana göre, (bu nüfuzun kullanımında) İsrail politikalarının ABD çıkarları ile uyumlu olup olmamasının hiçbir önemi yoktur. Bu desteğin bir kısmı her ne kadar Hıristiyan fundamentalistlerin İsrail'e destek çabalarına atfedilebilirse de, bana göre desteğin kuşkuya mahal bırakmayacak şekilde öncelikli nedeni İsrail'i ve onun politikalarını destekleyen Amerika'daki örgütlü Yahudi topluluğu tarafından oynanan roldür. Örgütlü Yahudilerin, Amerikan Yahudilerinin içindeki ortalama oranı yüzde 50'ler civarında tahmin edilmektedir.

Bu bölümde, lobici Amerikan Yahudileri ile Rabin rejimi arasında yeni yeni ortaya çıkmış olan sahte ilişkileri ortaya koyarak, bunların İsrail'in Amerikan politikaları üzerindeki etkisini güçlendirebilecek muhtemel sonuçlarını değerlendireceğim.

Ne gariptir ki Kanada, örgütlü Yahudi topluluğunun kendi yönetimi üzerindeki nüfuzunun ABD'dekinden daha somut biçimde hissedildiği bir ülkedir. Her ne kadar Kanada'nın Ortadoğu bölgesindeki çıkarları önemsiz derecede az olsa bile, İsrail'e görmüş olduğu hizmet ABD'ninkini geçmektedir. Her iki ülkede de (ABD ve Kanada) belli başlı Yahudi örgütleri İsrail'i, tıpkı Soğuk Savaş döneminde komünist partilerin Sovyetler Birliği konusundaki tutumuna benzer şekilde büyük bir sadakat ve ön koşulsuz olarak desteklemektedirler. İsrailliler, bu iki ülkedeki örgütlü Yahudilerin İsrail'i destekleme konusundaki şovenist ve fanatik duygularının ortalama bir İsrail Yahudi'sinin sahip olduğu şovenizmin çok üzerinde olduğunun farkındadır.

Peki kimi Amerikan Yahudilerinin İsrail yanlısı bağnazlığa bu derece yatkın olmasının sebebi ne? İlk sebep, Yahudi örgütlerinin dışa kapalı yapısıdır. Bu örgütler kesinlikle Yahudi olmayan kişilerin kendi kadroları arasına katılmasına izin vermezler. Bu gerçek onlara hem sosyal hem de siyasal güç çıkarma imkanı sunmaktadır. Örgütlü Yahudi olarak nitelendirilen kişiler, vakitlerinin çoğunu diğer Yahudilerle bir araya gelerek ve böylece Yahudi özerkliğini pekiştirip doğal bir sonuç olarak diğer Yahudilere bağnazlık aşılayarak harcarlar. Toplam ABD nüfusunun yüzde 3'ünü oluşturmalarına rağmen, ABD'deki Yahudi olmayan kişilere karşı gerçek tutumları açıklıkla ortaya koymaları onların terbiyesizliğini göstermektedir. Onların "Yahudi Devleti" olarak İsrail'e destek konu-

sundaki nüfuz çabaları, onların ifade özgürlüğü üzerindeki bu kısıtlamalarını telâfi etmektedir.

Şimdi İsrail ile örgütlü Amerikan Yahudileri arasındaki son dönem ilişkilerini ele alabiliriz. Yo'av Karni *Ha'olam Ha'ze* gazetesinin 8 Eylül tarihli sayısında, bu ilişkilerin Rabin hükümetinin İsrail'de iş başına gelmesiyle başlayan (ancak daha önceden İşçi Partisi'nin Amerikalı sempatizanlarınca zemini hazırlanan) yeni ve çok önemli bir aşamasını ele almaktadır. Karni, tamamen benim şovenizm konusundaki değerlendirmelerimi destekleyen, daha da önemlisi örgütlü Amerikan Yahudilerince ilan edilmiş olan totaliter yolu ortaya koyan bir sonuca varmaktadır. Karni, *Commentary* dergisinin editörü Norman Podhoretz'in "Sahra Çölü kuma ne kadar muhtaçsa İsrail de o kadar eleştiriye muhtaç" yönündeki sözlerini naklediyor. Karni, bu sözleri, örgütlü Amerikan Yahudilerinin yıllardır süregelen bir görüşü olarak ele alıyor. Bu arada *Commentary* dergisinin, Amerika'da liberal bir kuruluş olarak şöhret bulmuş olan Amerikan Yahudi Komitesi'nin (American Jewish Committee) üyesi olduğunu hatırlatalım. Ben şahsen, Amerikalı bir liberali, başka bir ülkenin ve özellikle ABD'nin "Sahra çölünün kuma ihtiyacı kadar eleştiriye muhtaç" olduğu yönünde bir söz söylerken hayal edemiyorum. Bu bir tek halde mümkündür: O da eğer bunu söyleyen kişiler lobici Yahudi kadrolardan birinin mensubuysa... Onların, İsrail hakkında söylediklerinin amacı, kendi özgürlükçülüklerine laf gelmemesidir. Ancak, Karni'nin de dikkat çektiği gibi, lobiciliği en iyi bilinen kişilerden biri olan aynı Podhoretz, 1993 yılı Nisan ayında "Yahudi halkına sadakatinden kuşku duyacak" kadar sert şekilde Rabin hükümetine gaddarca saldırmaya başlamıştır. Tüm bu eleştiriler ile İsrail hükümetinin aslında İsrail devleti ve

yasalarına kanunen sadakat beslemekle zorunlu olduğu ve her bakanın görevine gelmeden önce yemin ettiği gibi konuların varlığı, Podhoretz'in kafasında hiçbir çelişki oluşturmaz. Bana kalırsa, öngörmüş olduğu ayrımcılık her kadar acımasız olursa olsun İsrail yasaları ile Amerika'daki Yahudi bağnazlığının beklentileri arasındaki çelişki bundan daha iyi resmedilemezdi. Ancak Podhoretz yukarıda belirttiğimiz İsrail'i eleştirme konusundaki tutumunu neden değiştirmişti? Karni'ye göre sebep, "onun yaptığı türden eleştirilerin anti-semitizmi (Yahudi düşmanlığını) tahrik etmemesidir" Oysa bana göre, tüm diğer insanoğlu gibi Yahudiler de, içlerindekini bütün açıklığı ile söyleyebilme sorumluluğuna sahip olmalı ve fikirlerinin anti-semitizmi tahrik edip etmeyeceği yönünde herhangi bir kaygı taşımamalı. Bunun yanı sıra ben, anti-semitizmi Norman Podhoretz'in görüşlerinden daha fazla cesaretlendirecek başka bir düşünce hayal edemiyorum.

Karni, İsrail'de, "Kimler Yahudi'dir?" tartışmasının ardından kendi hareketlerine mensup kişilerin büyük bir kısmını "Yahudi olmayanlar" olarak dışlayacak bir yasanın kanunlaşmasına karşı çekingen bir protesto kampanyası yürüten Reform Hareketi'nin başını çektiği eylemleri saymazsak, Amerikalı Yahudi lobisinin açıkça karşı çıktığı hiçbir İsrail politikası hatırlamadığını yazmaktadır. Onların (Amerika'daki Yahudi lobisinin) Golda Meir, Menahem Begin ve İzak Şamir gibilerinin aşırı uç konumlarını desteklemedeki coşkunlukları, İsrail'deki bu tür destek gösterilerini kat be kat aşmıştır. Yine Karni, Amerikalı Yahudi lobisinin, Filistinlilere kendi kaderini tayin ve devlet hakkı verilmesine destek veren Yahudilerin aşağılanmasına hiçbir ses çıkarmadıkları gibi, aynı şekilde bu tür açık haklara karşı çıkan İşçi Partililere (solcu-

lara) dahi karşı çıkmaktadırlar. Buna en açık delil olarak Karni, kendi görüşlerini ABD'li Yahudiler nezdinde meşrulaştırmak için İşçi Partililerce birkaç yıl önce kurulmuş olan *Nishma* (İbrahice olan kelimenin karşılığı "Bizler İşiteceğiz") adlı kuruluşun tecrübesini göstermektedir. ABD'li Yahudi lobilerinin bağnaz militarist ve totaliter yapısını, Nishma tarafından Şamir zamanında kendi görüşlerini yaymak için uygulamış olduğu metotlardan daha güzel resmedecek başka bir şey yoktur. Onlar çoğunlukla kendilerini doğrudan ifade etmekten kaçınmışlardır. Bunun yerine, İsrailli albayları ve generalleri davet ederek konferans verdirip yayın organlarında yazılar yazdırtmayı tercih etmekteler. Nishma'nın bu amaç için kullanmak üzere yedekte tuttuğu generallerden biri de, İsrail Askerî İstihbarat eski Komutanı Shlomo Gazit idi. Gazit, İsrail'in taleplerini yerine getirmediği sürece Filistinlilerin mümkün olabilecek en sert şekilde bastırılmasını savunurken, bununla birlikte onlara otonomi verilmesi planını da desteklemektedir. Karni, Nishma'nın militarist modaya uymasının "Nishma'nın kurucularının, ABD'li Yahudilerin ardı arkası kesilmez istekleri ile boğuşmak için yapılabilecekler konusundaki karışık yaklaşımlardan" kaynaklandığını söyler. Onların son propaganda gayreti, Rabin'in arka planında 1967 savaşının yapıldığı alanda Genelkurmay Başkanı kıyafetleri içinde sergilendiği resminin bulunduğu bir kapak taşıyan kitapçıktır. Fotoğrafın altındaki başlık şu cümlelerden oluşuyordu: "İsrail'in ihtiyacı olan şeyi, hiç kimse İzak Rabin'den daha iyi bilemez." Altında böyle bir başlık taşıyan fotoğrafın İsrail'de olsa olsa sadece alay konusu bir obje olacağını tahmin etmek zor değil.

Kendisi bir İsrail Yahudi'si olan Karni, "İzak her zaman iyi bir kitapçıktır" sözleriyle bu broşürü alaya al-

maktadır. Yine Karni, yakın geçmişe kısa bir yolculuk yaparak, Rabin'in "24 yıl önce Süveyş Kanalına yakın tüm Mısır şehirlerini yer yüzünden silme sözü veren, 19 yıl önce Şimon Perez'in iktidara gelmemesi için kendi partisinin iktidara dönüş şansını da engelleyen Gush Emunim'in büyümesi için her yolu deneyen, 11 yıl önce Lübnan'ın yerle bir edilmesini destekleyen ve 5 yıl önce de İsrail ordusu askerlerine Filistinli mahkumların kemiklerinin kırılmasını emrederek ABD'deki İsrail dostlarını gerçekten sersemleten kişi" olduğunu hatırlatıyor. Nishma'nın ABD'de pazarlamaya çalıştığı Rabin imajı sadece şüphelerin artmasına katkı sağlayabilir. Tüm bunları söyleyen Karni, Rabin hükümetinin, Amerikalı Yahudi lobileri tarafından açıkça eleştirilen ilk hükümet olmakla kalmadığını aynı zamanda onların hakaretlerine uğrayan ilk hükümet olduğuna dikkat çekiyor.

Meslek olarak Florida eyaletinde kullanılmış araba ticaretiyle uğraşan bir AIPAC lideri, İsrail Dışişleri Bakan Yardımcısı Yossi Beilin'e kamuoyu önünde "toplumun yüz karası" diyecek kadar ileri gitti. Nitekim bu tür baskıların sonucu olarak istifa etmek zorunda kaldı. Karni, bazı Yahudilerin nefret dolu mektuplarından alıntılar yaparken, bunların her birinin pusulasının Nishma yöneticisi Tom Smerling tarafından bürosunda muhafaza edildiğini söylemektedir. Onlardan bir tanesi, "İzak her zaman iyi bir kitapçıktır" broşürüne yanıt verirken şöyle der: "Rabin gerçekte Yahudilerin kâtilidir. Onu öldürme vakti gelmiştir." Amerikan ordusundan emekli olduktan sonra New York'taki Yahudi semtinde avukatlık yapan bir eski albay, bürosunun görünen bir yerine söz konusu kitapçığın yayınlanmasında sponsorluk yapan özellikle Yossi Beilin gibi kişileri kastederek "pislik" olarak nitelendiren ve bir dizi beddualar içeren küfür panoları

yerleştirmişti. Aynı kişi Nishma yöneticilerine şu soruyu da soruyordu: "Sizler bir tüfek ile çay kaşığını bile ayır edebilir misiniz ki?" ve buna benzer daha bir sürü boş laf.

Bu arada, kimi Amerikan Yahudilerinin neler yazabileceğini gösteren nefret dolu mektuplarla ilgili olarak kişisel hatıralarımdan birini de eklememe müsaade ediniz. 1974 yılında, Hollanda'da sadece insan hakları konusunda bir şeyler anlatmam için Filistinlilerin haklarına destek amacıyla Alman Derneği'ne davet edildikten sonra, (şimdiki Rabin hükümetinde Meretz adına bakan olan) Amnon Rubinstein'ın saldırısına maruz kaldım. Ne yazık ki o, İsrail yasalarının sınırları çerçevesinde konuşmam için Hebron Üniversitesi'ndeki görevimden alınmamamı istemişti. Rubinstein'in bu saldırılarından sonra iki ay içinde tam tamına 1081 tane hakaret mektubu aldım. (Bunlar hâlen gelmeye devam ediyor; ancak ben saymayı bıraktım) Bu mektuplardan sadece 36 tanesi İbrânice, 3'ü Fransızca ve kalan 1042 tanesi ise İngilizce idi. Hemen hemen tüm kişilerin adresi Amerika'da idi ve kendilerinin Yahudi olduğunu söylüyorlardı. Mektup sahipleri, benimle ilgili olayın ayrıntılarından tamamen habersiz bir şekilde, mesajlarını sadece benim İsrail ya da Yahudi düşmanı olduğuma indirgemişler ve beni kendinden nefret eden bir Yahudi olarak nitelendirmişlerdi. Onların her biri benim Holokost'tan kurtulmuş biri olduğum bilgisine güvenerek, bu nedenle benim ihanetimin özellikle daha da çirkin olduğunu yazıyorlardı. Kimileri ise, benim o katliamda ölmemiş olmamdan büyük üzüntü duyduğunu belirtirken, başka bir kesim ise daha garip bir şekilde, eğer ben öldürülseymişim, benden çok "daha iyi" ve "daha sadık" insanların benim yerime kurtulacağını belirtmişler. Açıktır ki, Smerling, Amerika'da ör-

gütlenmiş Yahudilerin neler yazabileceğini gösteren nefret mektupları konusunda öğretici daha fazla veriye sahip bulunmakta.

Smerling, Karni'ye gösterdiği mektupların "Şamir idaresindeki İsrail hükümetine yönelik eleştiriler yaptığı yıllarda kendi kuruluşunun aldığı mektuplardan çok daha küfür dolu olduğunu" kaydeder. Onların bu sertliği, "Nishma'nın halihazırda İsrail hükümeti tarafından desteklendiği" haberini yaymak için zahmete girmiş olmasından dolayı Smerling'i şaşırtmaktadır: "Ne büyük bir sevinç şimdiki! Washington'daki İsrail elçiliği ile ilişkilerimiz heyecan verici biçimde gelişmekte. Elçilik çalışanları bizlere karşı şaşırtıcı derecede iyi davranıyor. Daha önce bu ülkedeki Yahudi topluluğu içinde bizim aleyhimize kampanyaya girişmişlerdi. Ancak şimdi, Ortadoğu'daki son değişikliklerin ABD tarafından anlaşılması için göstermiş olduğumuz gayretlerden ötürü ilk kutlayan onlar oldu." Semerling, diasporadaki Yahudilerin İsrail'i eleştirme haklarını her zaman için desteklediğini söylüyor. Ama Karni, böyle bir davranışı prensipte ifade özgürlüğünün desteklenmesi adına dikte edilmiş bir hak olarak değil; ancak Yahudi ulusunun çıkarları açısından sınırlandırıyor. Smerling, "Bir Yahudi kardeşini kendisini yaralarken görürsen sesini yükselterek ona yardım etmek senin asli görevindir." derken, Karni: "Asıl sorun Yahudilerin 'kendi kendini yaralama' konusunda farklı görüşlere sahip olmalarıdır." der. Kimileri ise İzak Şamir'in kendi kendini yaraladığına inanırken, diğerleri kendisinin ve Yahudilerin gelişimi için en iyisini yaptığını öne sürmektedir. Aynı şey Rabin için de geçerli. Uzun bir süredir, Amerika'daki örgütlü Yahudilerin Rabin'e ya da Şamir'e desteklerinin "bu ikisinin Yahudi ulusal çıkarları ile ilgili algılamalarına dayalı olduğu kadar onların

anti demokratik tutumlarının sürmesine de bağlı" olduğuna inanıyorum. Ve büyük bir ihtimalle Karni de benimle aynı şeyleri düşünüyor.

Nishma'nın yapısı, İsrail İşçi Partisi'ndeki akıllı insanların çok uzun bir süre öncesinden beri, Amerika'daki örgütlü Yahudilerin bağnazlıklarının yol açacağı kaygılara hazırlıklı olduklarını gösteriyor. 1993 yılı Temmuzuna kadar İbrâni basını, Amerika'daki Yahudi örgütlerinin İsrail politikaları üzerindeki zararlı etkileri konusunda oldukça kaygılı idiler. Bununla ilgili iki örnek yazı ele alacağım. O dönemde *Haaretz* gazetesinin Washington'daki muhabiri olan Orri Nir, 6 Temmuz tarihindeki yazısında, ABD Yahudilerinin İsrail hükümetine baş vurarak, hükümet ile kendileri arasındaki (son dönemlerde kaygı verici durumda bulunan) uyumun yeniden sağlanması amacıyla bir kampanya başlatmasını öngören çılgın bir istekte bulunduklarını yazıyordu. Nir'e göre bunun anlamı başka bir ifadeyle, Amerika'daki Yahudiler her iki Likud hükümeti arasında bir İşçi Partili hükümetin gelmesini öngören siyasetin sürmesini istiyorlardı. Nir, yönetici Tom Dine'nin zorla istifası gibi (ki Nir'e göre, bunun daha sonra New York Times gazetesinde yayınlanması büyük bir zarar vermiştir) AIPAC içinde meydana gelen skandalları belirtip, örgütün son günlerde içinde bulunduğu kötü durumdan dolayı üzüntüsünü belirttikten sonra, asıl konuya geliyor: "Aralarında AIPAC'ın belkemiğini oluşturan kimi aktivistlerin de bulunduğu Amerika'daki örgütlü Yahudi topluluğunun büyük bölümü, yeni İsrail hükümetinin politikalarındaki değişime ayak uydurmayı henüz başarabilmiş değil. Hükümetin kurulması üzerinden bir yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen, birçok ABD'li Yahudi, kendilerinin beklediği Yahudi onurunu göstermede iyi bir performans göstermedi-

ğinden dolayı, Rabin hükümetini hor görmekteydiler. Onlara göre bu hükümet çok zayıftı ve gereksiz ödünler vererek, kendi atalarının mirası olan Yahudi insanların kutsal çıkarlarına ihanet etmişti. Likud partisinin hükümette olduğu yıllar boyunca ABD Yahudileri, Pavlov'cu tepkiler göstermeyi öğrenmişlerdi: "Hiçbir zaman geri çekilme, İsrail'e yönelik herhangi bir Amerikan baskısına hayır de, Filistin diasporasından hiçbir yetkili ile bağlantı kurma, Doğu Kudüs'ten hiçbir Filistinli yetkili ile görüşme, ABD'nin herhangi bir Arap ülkesi ile ilişkilerini geliştirmesine hayır de." Likud Partisi hükümetinin resmî temsilcileri, ABD'deki Yahudi aktivistlere gece gündüz: "İsrail'in hayatta kalmasının bu 'hayır'ların etkin biçimde uygulanmasına bağlı" olduğunu tekrarlayıp durmaktadırlar. Burada "Likud idaresinin uzun yılları" diyerek Nir, aynı zamanda İşçi Partisi'nin eşit bir ortak olarak hükümette bulunduğu ve tüm bu "hayır"ların uygulanmasına yardımcı olduğu 1984-1990 yılları arasındaki Ulusal Birlik Hükümetleri dönemini kastetmektedir.

Nir, "Washington merkezli AIPAC liderliğinin yeni İsrail yönetiminin siyasî gündemindeki değişikliklere ayak uydurmayı başardığı" gerçeğini kabul etmekle birlikte samimi bir Bolşevik gibi davranarak, AIPAC'ın ABD'nin her yanına dağılmış vaziyette bulunan 55 bin üyesi üzerinde otoritesini sağlamadaki yetersizliğine hayıflanmaktadır. Zira, dağınık vaziyetteki bu üyelerin bu değişikliklere uyumu bir hayli yavaş seyretmektedir. Amerikan Yahudileri, kendileri (yani İsrail hükümeti) ile uyum sağlamadıkça, onun düşüncesine göre, "Yahudi bağlantısı" Clinton gibi sağlam biri Beyaz Saray'da oturduğu bir dönemde bile, bu durum İsrail'e fena halde zarar verecektir. Clinton kendini Yahudi oylarına ve özellikle de Yahudilerin kampanya bağışlarına karşı güçsüz hissetti-

ğinden Yahudilerin görüşleri büyük bir önem taşımaktadır. Amerikan yönetimi, şimdiye kadar nasıl dikkat kesildiyse, bundan sonra ABD Yahudilerinin seslerine kulak vermeyi bırakabileceği gibi bir tehlike de devam etmektedir. Nir, böyle bir tehlikenin oluşmaması için, tıpkı Nishma'nın güvenlikten sorumlu kişilerin, birçok generalin ABD Yahudilerini bilgilendirmek üzere gönderilmesi gibi yöntemlere benzer bir takım önlemler önermektedir. Zira, Rabin hükümetine hiçbir kıymet verilmezken, ABD'li Yahudilerin gözünde bu tür insanların saygınlığı tamdır.

Daha derinlikli ama buna rağmen hâlâ tatmin edici olmaktan uzak diğer bilgiler, *Haaretz* gazetesinin 15 Temmuz tarihli sayısında yazan Meron Benvenisti'nin kalemlerinden dökülmektedir. Onun görüşleri gerçekten de, geniş biçimde nakledilmeyi hak ediyor. Benvenisti, "Amerikan Yahudi topluluğunun, (işgal altındaki) topraklarda devam eden statükonun sürmesinde herhangi başka bir otoriteden daha az sorumlu olmadığına" dikkat çektikten sonra, bu topluluğun ABD politikalarına nüfuz yöntemlerini sıralamaya başlıyor. "Denis Ross'un başına çektiği Amerikan heyeti Kudüs'e geldiğinde Maariv gazetesi, onların görevini 'dört Yahudi'nin misyonu' olarak nitelendirmiş ve bu heyetin üyelerinin Yahudi ve hatta İsrail kökenli oldukları övüncünü şeytanî bir zevkle sunmuştur." Diğer İbrâni gazeteleri de benzer şeyler yaptı. Barış görevi başlığı altında girebilecek olan tüm şeyleri, söz konusu Amerikalı diplomatların "İsrail kökenleri", belirleyecekti. Bu heyettekilerden birinin oğlunun askerî eğitim almak için Hesder Yeshiva'da okuduğu söyleniyordu. Yine o kişinin, Gush Emunim'e büyük bir sempati beslediği ve (işgal altındaki) topraklarda bulunan İsrail ordusunda hizmet fırsatı kolladığı söyleni-

yor. Benvenisti'nin yorumu ise, "Barışı güçlendirmek için buraya gönderilen Amerikalı diplomatların etnik kökeni çok önemli olmayabilir; ama ABD tarafından yürütülen barış sürecini yönlendirme işinin Amerikan Yahudileri tarafından götürüldüğü gerçeğini görmezden gelmek çok zor. Yine, Amerikan Dışişleri Bakanlığı ekibinin en az bir üyesi, görevine 'Amerikan Yahudi topluluğunun görüşlerini temsil ettiği için' seçilir. Bu ülkedeki Yahudi toplumunun Clinton yönetimi üzerinde sahip olduğu muazzam etki konusundaki en açık belirti "işgal altındaki topraklar" kavramının "tartışmalı topraklar" olarak değiştirilmesinde kendini göstermektedir. Filistinliler doğal olarak kızgındırlar. Ancak, anti-semitik görünmesinler diye, maazallah, Clinton'un "Yahudi bağlantısı" hakkında konuşamamaktadırlar. Tümü bir yana FKÖ, yenilmesi imkansız bir güç olarak gördüğü ABD'deki Yahudi topluluğu ile kendisi arasındaki iletişim kanallarının açık kalması kadar hiçbir şeyi istememektedir. Bu arada, 1988 yılında Arafat'ın, kendisi için meşruiyeti sadece onlar aracılığı ile elde edeceğine inandığından, Amerikan Yahudilerine bir heyet göndererek İsrail'i tanıma kararını onların kanalı ile kamuoyuna duyurmayı tercih ettiğini hatırlatmakta fayda var. Daha önceki bölümlerde ifade ettiğim türdeki üçüncü dünya ülke liderleri gibi, Arafat'ın da "Siyon Liderlerinin Protokolleri" adlı masala inandığı anlaşılıyor.

Benvenisti, "Yahudi nüfuzundan İsrail'in çok istifade ettiğini" itiraf etmekle birlikte, ileride ortaya çıkacak olan tehlikelere de dikkat çekmektedir: "Amerika'daki Yahudi yapısının kontrol edilemezliği ve kendilerini İsrail'in seçilmiş hükümetlerinden daha fazla İsrail'in çıkarlarını gözeten kişiler olarak zannetmeleri ileride kaygı verici bir duruma yol açabilir. Çünkü Amerikan Yahudi

liderleri, mevcut İsrail liderlerinden daha şahin politikalar gütme eğilimindedirler." Onların İsrail siyasetine müdahale etmelerinin çok uzun bir süre öncesinden beri meşru hale getirildiği gözleminde bulunan Benvenisti, bu kişilerin kendi (müdahale) meşruiyetlerini izhar etme amacıyla İsrail'deki parti ve hareketlere her geçen gün artan oranlarda ekonomik yardımlarda bulunduklarını kaydetmektedir. Daha da önemlisi, İsrail Yahudileri ile Amerikan Yahudiliğinin farklılığına dikkat çekmekte: "İsrail'deki Yahudi topluluğu bağımsız bir yapıdır, ona üyelik ülke yasalarına bağlılıkla belirlenir ve hayatın her adımında onun kaderi konusunda tam bir sorumluluk taşınır. Amerikan Yahudiliği ise gönüllü bir kuruluştur ve sadece kendi otoritesini kabul etme tercihinde bulunan kişiler üzerinde bir etkiye sahiptir. Hatta bu etkisi bile oldukça sınırlıdır. Burada, her kim bir sorumluluk üstlenmek isterse gelip bu işin altına girmek zorundadır. Kısmî ya da sınırlı sorumluluk almak isteyenler, kendilerinin liyakat sahibi olmadıkları konumları istememek kaydıyla, bu seçimi yapmakta tamamen özgürdür." Amerikan Yahudiliğinin "gönüllü bir kuruluş" olduğu yönündeki tanımlamadan sonra Benvenisti, bundan çok daha önemli olan "bunların kontrol edilemezlik" özelliğine hayıflanmaktadır. Ancak, siyonizmde buna benzer çelişkiler zaten bir hayli bulunduğundan, (bu çelişki de kolayca sindirilebilir.)

Benvenisti'ye göre, sadece İsrail'deki Yahudi vatandaşların "ülke halkı" olarak kabul edildiği anlaşılıyor. Tıpkı, herhangi bir siyasal hakkın uygulanabilmesi için resmî dinin bir koşul olarak söylenegelmesi gibi... Ona göre, yasal konumları ne olursa olsun, Yahudi olmayan tüm İsrail vatandaşları, müsamahadan daha fazlasına hak kazanamazlar. Herhangi birinin çıkıp da, Benvenis-

ti'nin İsrail'deki Yahudi olmayanlar için üstü örtülü biçimde layık gördüğü düşüncelerin, ABD'deki Yahudilere uygulanmasını istemesi halinde, onun hemen anti-semitik olmakla suçlanacağını söylemeye hacet yoktur her halde. Benvenisti'nin tutumundan bir tek sonuç çıkarılabilir o da: "İsrail bir Yahudi devleti" olarak kaldığı sürece Amerika'daki örgütlü Yahudilerin İsrail'deki nüfuzu, içinden çıkılmaz bir mesele olmaya devam edecektir. Günübirlik önlemlerin hiçbir etkisi olamaz. Bu nüfuz, ABD'deki Yahudi şahinleri memnun etmek için propaganda görevi ile kaç tane İsrail generali gönderilirse gönderilsin sürecektir.

ABD Yahudilerinin ekonomik yardımları, İsrail'deki siyasal partiler arasında eşit bir şekilde dağıtılmaz. Örneğin sağ kanattaki Tzomet partisi, prensip olarak ülke dışından para almamaktadır. Tzomet, masraflarını minimuma indirip tamamen işçi sınıfındaki gönüllülerin bağışlarına dayanarak, Knesset'de sandalyesi bulunan partilerin yasal olarak almaya hak kazandıkları ödeneklerle hayatını devam ettirmeyi başarmaktadır. Buna karşın sağcı Likud, dinci partiler, Gush Emunim ve diğer fanatik gruplar, öncelikle İsrail dışında yaşayan Yahudilerden gelecek ekonomik desteğe bağımlıdırlar. Açıktır ki bunların büyük bir bölümüne destek İngilizce konuşulan ülkelerden gelmektedir. İçlerinde parası Fransa ve Fas'tan gelen Shass partisi, tek istisnayı oluşturmaktadır. İbrâni basını, Benyamin Netanyahu'nun Likud lideri olarak seçilmesinin ardından hafta sonlarının büyük bir kısmını ABD ve diğer İngilizce konuşulan ülkelerde gelir arttırma amaçlı turlarla harcadığını yazmıştı. Ancak, her ne kadar onun doğrudan kontrolündeki kimi örgütler, bu turlardan kazançlı çıktılarsa da, Likud kendisinden çok daha fanatik gruplarla karşılaştırıldığında, daha az

para elde edebilmişti. Diasporadaki zengin sağcı Yahudilerin gözünde Likud, artık yeterince fanatik değildi. Bundan dolayı şimdilerde, artık başka kişilere desteği tercih ediyorlar.

Bu noktada, *Jerusalem Post*'un New York muhabiri olan Sue Fishkoff'un 1 Ağustos tarihli yazısından bir alıntı yapmama müsaade edin. Bu yazının ana hatları İbrâni basınında da yer aldı. Her ne kadar onun yazısı sanki Siyon Liderlerinin Protokolleri'nden ödünç alınmış gibi görünse de, bundan kuşkulanmak için hiçbir neden yok: "AIPAC ve Conference of Presidents gibi Amerika'daki belli başlı Yahudi kuruluşlarının güçlü bir uluslararası grup olarak etkinliğini kaybettiğine inanıldığından zengin Yahudiler, öncelikli amacı İsrail'in güvenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak olan yeni bir örgüt oluşturdular. Ona, İsrail için Dünya Komitesi (World Committee for Israel=WCI) adını verdiler ve merkezini New York'a kurdular." Fishkoff, WCI'a üye olan dünyanın en zengin Yahudilerinden bazılarının isimlerini zikrederken, bunların arasına Suriye, Mısır ve Fas Yahudi liderlerinin yanı sıra İngiltere'de ve diğer İngilizce konuşulan ülkelerde yaşayan zengin Yahudileri de almaktadır.

WCI'nın kurucularından biri olan ve Miami'de yaşayan Dr. Manfred Lehmann, Fishkoff'la yaptığı mülakatta: "Bizler varlıklı bir gurubuz. Hiçbir zaman bağış aramadığımız gibi, gelir arttırıcı şeylere de ihtiyacımız yok" diyor. Konuşmanın devamında: "Örgütümüz, İsrail'e karşı tek bir politika söylemi için, ilk defa güçlerini birleştiren Sefarad (Ortadoğu ve Afrika'lı Yahudiler) ve Aşkenaz liderler tarafından kuruldu." ifadelerini kullanan Lehmann, "Biz, Rabin'e, İsrail ülkesini ilgilendiren her kararın diasporadaki Yahudilerin onayını gerektirdiğini anlamasi lüzumunu söyledik. Şimon Perez, Shulamit Aloni,

Yossi Sarid gibilerin hepsi, Kudüs'ü, Golan Tepelerini ve Gazze'yi Araplara teklifte yarışırken düştüler. Ama onlara, Yahudi topraklarını verme konusunda yasal, ahlakî ve tarihî hakkı kim veriyor?" Gerçek siyonizm açısından, "Geri Dönüş Yasası"nda yansıtıldığı gibi, Lehmann kesinlikle doğru söylüyor. Her şeyden önce, siyonist doktrin İsrail ülkesinin, sadece orada yaşamakta olanlara değil, tüm Yahudilere ait olduğunu öngörmektedir. Ancak Likud, çok uzun bir zaman bu kutsal prensibe, gerek eylem olarak gerekse söylem olarak sadakatte başarısızlık göstermişti. Ben şahsen son 16 yıldır ne Begin'in, ne Şamir'in ve ne de Netanyahu'nun "İsrail ülkesi ile ilgili her hangi bir kararın mutlaka diasporadaki Yahudilerin onayını alması gerektiği" yolundaki herhangi bir ifadesini hatırlamıyorum.

Böylece WCI'ın hem İsrail'de hem de diasporada 1970'li yılların başından beri tartışmasız olarak kabul edilen ideolojik geleneklerin bekçisi olduğu söylenebilir. 1973 savaşından sonra askerî anlamda Araplarla berabere kalış ve Lübnan'dan geri çekiliş gibi olayların etkisiyle bu gelenekler, İsraillilerin önemli bir kısmınca doğrudan ya da dolaylı olarak umursanmazken, diasporadaki Yahudiler son dönemlere kadar hâlâ bunlara sağlam şekilde inanmayı sürdürmektedir. Bu nedenle, WCI'ın Likud'a değil, 1970'li yılların başında hâkim olan bu gelenekle uyumlu görüşler taşıyan, dinci yerleşimciler ile değişik mesihçi yapılar gibi İsrailli gruplara para yardımında bulunabileceği beklenmektedir. Yine, Shass Partisinin manevî lideri Haham Ovadia Yosef, WCI için şahsî onayını vermişti. Haham, onlara hitaben kasete kaydedilmiş bir açıklamasında Rabin hükümeti tarafından öngörülen toprak tavizlerinin kendisinde büyük bir korkuya neden olduğuna işaret ederek, Shass'ın onlara kesin-

likle onay vermeyeceğini belirtiyordu.

Oslo Anlaşmasının kamuoyuna açıklanması, Rabin hükümeti ile Amerika'daki örgütlü Yahudiler arasında uzun süredir beklenen krizi ateşledi. 10 Eylül Cuma günü İbrâni basınının, İsrail hükümetinin çok az zaman öncesine kadar savunmuş olduğu tüm tabuları bir anda ihlal etmesi haberlerine karşı, ABD Yahudilerinin göstermiş olduğu tepkilere geniş yer ayırmasının sebebi buydu. Yer sorunu sebebiyle, o gün yayınlanmış yazılardan buraya sadece *Haaretz* gazetesinde yer alan üç tanesini almakla yetineceğim. Hebron Üniversitesi'nin İslam konusunda uzman profesörlerinden biri olan ve İsrail yönetimi ile arası iyi durumda bulunan Emmanuel Sivan, makalesine kendi hayatından; sıktığı açıkça belli olan iki anektot aktararak başlıyor. Ancak ona göre bu hatıralar, İsrail ile ABD'deki örgütlü Yahudiler arasındaki "derin bağlantıyı" en iyi biçimde açıklayıcı mahiyet taşıyor. İşte satırı satırına bir bölüm: "Çalışmakta olduğum enstitünün başlıca finansörlerinden biri olan ve Washington eyaletindeki Seattle'da yaşayan Mr. G. L. Greenberg'den Ağustos ayı ortasında bir mektup aldım. Benim daha önce yazdığım 'Sorumluluk Operasyonu' adlı yazıma yönelik eleştirilerin nakledildiği *New York Times* gazetesinden bazı kupürler de zarfın içindeydi. Mr. Greenberg, 'üzücü' diye başlamış yazısına, 'Hebron Üniversitesi'nin kendi çalışanlarına, söyleyecekleri bir şeyin İsrail'e zarar verebileceğini anlayabilecekleri kadar, İsrail devletine saygı duyma ve onunla iftihar etme duygularından biraz olsun aşılayamamış ya da böyle bir şeyi istememiş olması çok kötü. Yıllardır Hebron Üniversitesi'ne katkıda bulunmaktayım; ancak şu andan itibaren, İsrail'in güzel ismini kirletecek kadar huysuz olan birinin maaşını ödemede kullanılacak 10 cent dahi vermeyeceğim.' Mr.

Greenberg'e cevap sürecinde anladım ki, (Amerikan Yahudi topluluğu içinde) bu tür yöntemlere başvurma, sadece sağ kanattakilere özgü değildi. Yine yıllar önce Yahudilerin San Francisco'da iki ayda bir yayınlanan *Tikkun* adlı derginin editörü Michael Lerner, İsral-Arap çekişmesindeki gelişmeleri analiz eden bir makale yazmamı istedi. İki hafta sonra çalışmamı teslim ettim. Çok geçmeden editör beni telefonla arayarak, makalede geçen söz konusu olaylardan Şamir hükümetinin sorumluluğunu önceleyen birkaç paragraf eklemem koşuluyla makalenin kabul edildiğini söyledi. Ona, böyle bir şeyi kabul etmediğimi, zira makalenin analitik bir değerlendirme özelliği taşıdığını ve zaten halihazırda yeterince eleştirel olduğunu söyledim. Bana: 'Ancak sizin eleştirileriniz oldukça yumuşak. Eleştirilerin doğrudan ve daha vurgulu olması gerekiyor. Ne yapacağımızı anladınız mı? Siz, merak uyandırıcı bir paragraf ekleyeceksiniz ben de size iki kat telif ödeyeceğim. Anlaşabilir miyiz?' deyince ahizeyi suratına kapattım."

Bir an için Sivan'ın hikayesinin dışına çıkarak, iki gözlemimi ifade etmek istiyorum. Birincisi kişisel: Şahsen örgütlü Amerikan Yahudilerinin ardı arkası kesilmez protesto mektuplarını "lekeleyici" (!) davranışlarıyla başlatan Hebron Üniversitesi profesörlerinden ilki olma şerefi bana aittir. Hem de Sivan'ın naklettiği mektuptan çok daha düşmanca bir üslupla kaleme alınmış mektuplar almıştım. Sivan'ın aksine, ben bunların hiçbirine yanıt vermedim. Okuldaki görevimi, (İsrail yasalarının dayatmış olduğu çerçevede) kendi çalışanlarının haklarını savunurken ekonomik kayıplara uğrama pahasına onurlu bir şekilde benim sözümü esirgemeden konuşabilme hakkımı destekleyen üniversite yetkililerine bıraktım. Ne zaman ki benim halen Hebron Üniversitesi'nde çalışma-

mı kınayan protesto mektupları çığ gibi yığılmaya başladı, üniversite yönetimi tüm bu protestolara yanıt vermek amacıyla nazik bir mektup metni hazırladı. Bunlardan benim kişisel olarak bizzat cevaplandırdığım bir tane oldu. O da, Nobel ödülü sahibi H. C. Brown'ın başını çektiği ABD'Deki bazı Yahudi kimya profesörlerinin, kendilerinin sahip olduğu şovenist ortamlar dışında çalışmama itiraz etmelerinin yanı sıra, meslekî ehliyetime çamur atmaya kalkışmaları sırasında oldu. O zaman ben de, Batı Alman organik kimya profesörlerinden sadece benim haklarımı savunmak için değil, aynı zamanda benim meslekî yeterliliğimi kanıtlamaları için hem Hebron Üniversitesi'ne hem de H. C. Brown'a mektup göndermelerini rica ettim. İstenen sonucu elde ettim. Böylece Amerika'daki Yahudi kimya profesörleri susturulmuş oldu.

Sivan, örgütlü Amerikan Yahudileri arasındaki "liberallerin" sahip olduğu totaliter eğilimlerin açıkça şovenizmden çok daha güçlü olduğu söylerken tamamen haklıydı. Bu çerçevede ikinci gözlemimi belirtirken, Sivan'dan biraz daha ileri gideceğim. Ben *Commentary* adlı dergiden ne kadar nefret ediyorsam, yalancı sofulukları, münafıklıkları ve Yahudilikle ilgili şeylerde sistemli yalanlarından dolayı *Tikkun*'dan daha fazla nefret ediyorum. Buraya, anlaşılır olmaktan çok uzak bulunan ve bu nedenle de çok tehlikeli olan Lerner'in fikir oyunları (politikaları) ile uğraşmaktansa, daha net olan Podhoretz'in bariz şovenistliğini ele almayı tercih ediyorum. Sivan, Amerika'daki örgütlü Yahudi topluluğunun hemen hemen tamamı tarafından paylaşılan, ama birçok İsrail Yahudi tarafından tahammül edilemez hale gelen bir tutuma şu şekilde işaret etmekte haklıydı: "Amerikan Yahudilerinin, İsrail Yahudilerini satın alabileceklerine olan

inançları". Sivan'ın bizzat kendisi, ABD Yahudileri tarafından İsrail'e verilen ekonomik desteğin, İsrail'in kuruluşunun ilk yıllarında ya da 1973 savaşından sonraki kriz ortamlarında kabul edilebilecek "zorunlu bir kötülük" olarak görmektedir. Ancak, toplam gelirlerin yüzde 60'ının zaten Amerika'daki yerel Yahudi kuruluşlarına gittiğini saymasak bile, şu ana kadar United Jewish Appeal (UJA) adlı kuruluşun öncülüğünde İsrail'e gönderilmek üzere toplanan paralar, giderek düşmektedir. İbrâni basınında zaman zaman çıkan haberlere göre, kalan yüzde 40'lık bölümün de çok az bir kısmı İsrail'e ulaşmaktadır. Bu fonlara ne olduğunun izini takip etmek de çok zor. Sivan, İsrail'e ulaşan paraların çoğunlukla eğitim, sosyal refah ve sağlık gibi fon sıkıntısı olan alanları finanse etmek amacıyla kullanıldığından miktarını saptamanın zor olduğunu ima etmektedir. Kimi zaman bütçede artma meydana getiren bu yükseliş, bir kurumun hayatta kalmasını belirleyecek derecede etkili olabilmektedir. Halen, Amerikan yönetiminin bizzat vermiş olduğu güvenceler sebebiyle, UJA'nın finansal desteğinin hacmi her geçen gün daralmaktadır. Sivan'ın bu sözleri en iyi ihtimalle gerçeğin yarısı olabilir. 1975 yılından bu yana, İsrail hükümetleri (özellikle de İşçi Partili hükümetler) yüksek öğrenim, sosyal refah ve sağlık gibi alanlarda İsrail vatandaşı muamelesi görecek olan Filistinlilere ayırımcılığı garanti altına alma amacıyla bu alanların ödeneklerini kısıtlı tutmuşlardır. Sadece İsrail vatandaşları (ve belli miktardaki Dürziler) UJA ödeneklerinden istifade edebilirler. Eğitim, sosyal refah ve sağlık alanlarının finansmanı belli oranda UJA'ya emanet edilince Yahudiler ile İsrail'de yaşayan Araplar arasındaki yaşam standardı farkı korunabilecektir. Ve böylece, "Yahudi devleti" sadece ve sadece "Yahudilerin" ya da en azından si-

yonistlerin olarak kalacaktır. Ama, yine de İsrail'in UJA'dan almış olduğu fonlar, Amerika'nın federal bütçesinden aldığı miktarla karşılaştırıldığından oldukça önemsiz kalmaktadır. Zaten UJA'nın rolü politiktir ve AIPAC'a yardım etmektir. Bunun yanı sıra, Yahudi olmayan yüzde 97 Amerikan vatandaşını ödemiş oldukları federal vergilerin bir kısmının İsrail'e yardım olarak gitmesi konusunda zorlaması amacıyla diğer Yahudi örgütlerine destek olmaktır. Bu yöntem, nüfusun yüzde 3'ünü oluşturan Amerikan Yahudilerinin gönüllü bağışları ve iyi niyetlerine güvenmekten daha sağlam bir yoldur.

Sivan, barışın İsrail'e ekonomik anlamda sınırsız kârlar getireceğini beklemektedir. Bu çerçevede ona göre, bir kere barışa ulaşılırsa, İsrail o zaman gelirlerini garanti altına alacak bu tür yöntemleri hazırlayabilir, nitekim hazırlamalıdır da. Bu fikrin, Yahudi olmayanlara karşı uygulanan ayrımcılıkla da, ki o bu konudan tek satır dahi bahsetmez, bir ilgisi yoktur. Bir fark varsa, o da Sivan'ın düşüncelerinin İsrail'deki yeni iktidar seçkinlerinin duygularını yansıttığıdır. O, "UJA'dan para alabilmek için onlara yaralılarımızı, eksikliklerimizi ve fakirlerimizi gösterme ihtiyacını hissettiğimiz zaman yaşanan aşağılanmaya" içerlemektedir: "Para için, en kahraman generallerimiz hayatları tehlike altındayken yapmış oldukları işleri ballandıra ballandıra anlatma ihtiyacı hissetmekte. Çünkü aksi halde, Amerikan Yahudi trilyonerleri yeterince uyarılmış olamayacaklardır. Aynı şey onlar, taşralı Yahudilere hitap ettiği zaman da yaşanmaktadır. Bizler bu aşağılanmanın daha fazla sürmeyeceğini umabiliriz. UJA'nın ortadan kaldırılması, barış hanesine kaydedilecek önemli bir kazanım olacaktır."

Sivan, (kendi deyimiyle) yarı-ailevî Yahudi birliği ile serbest Pazar ekonomisi inançları arasındaki çelişki ko-

nusunda duygusallığı daha da ileri götürmektedir. (Serbest Pazar ekonomisi, yeni İsrail siyasal elitinin kalbinde siyonizm'le yan yana, ama ona karşı mücadele eden bir ideolojidir.) Ona göre, "egoizm, sürekli çıkarları peşinde koşmak ve diğer insanlara salt obje olarak davranmak, ekonomi ve siyasetin yapışık parçaları olarak tercih edilen değerlerdir; ama aile ilişkilerinde asla... Aile ilişkileri, yukarıdakinin tam tersine "yakınlık, diğergamlık ve karşılıksız davranışların yer aldığı değerleri gerektirir". Sivan'ın üzüntüsü, İsrail ile ABD Yahudiliği arasındaki ilişkilerin dünya Yahudiliğini büyük bir aile olarak gören duyguların istismarı üzerine dayanmakta oluşudur. Ona göre bu durum, sadece çok acil durumlarda kabul edilebilir. Şimdi ise, özellikle de Seattle'dan Mr. Greenberg'in düşüncesinde olduğu gibi, yaptıkları yardımların bize sahip olmanın vesilesi olarak algılandığı bir dönemde, vazgeçilmelidir. Sivan, ABD Yahudilerinin, İsrail Yahudileri ile duygu temelli ilişkilerini desteklemektedir; ancak, İsrail devleti ile ilişkilerini asla... O, Amerikan Yahudilerinin, "Kendilerinin seküler Yahudi yaşam tarzının sürmesinin aslında İsrail devletinin varlığına bağlı olduğunu" itiraf etmeleri kaydıyla, özel kurumları desteklemelerini ya da bu yönde belli amaçlar için para harcamalarını öneriyor. Bana kalırsa, Sivan imkansızı öneriyor. Zira onun övgüsünü yapıp durduğu serbest pazar ekonomisinin prensiplerine göre, insanî ilişkiler ya köklü bir egoizme ya da onun yokluğuna bağlı olabilir, ama hiçbir zaman aynı kapta bulunamazlar. Onun, ilişkilerin sadece "doların çevresinde dönüp durduğu" yönündeki anlayışında yer bulan bol dolarlı, ama lekelenmiş duygular yine, onun hatırasını yaşatmaya çalıştığı prensiplerle büyük bir çelişki göstermektedir.

Sivan hakkında daha çok şey söylenebilir; ancak bu-

rada *Haaretz* gazetesinin 10 Eylül tarihli sayısındaki diğer iki makaleye geçmek istiyorum. Bunlardan biri gazetenin Washington muhabiri Akiva Eldar, diğeri New York muhabiri Shlomo Shamir'e ait. Her ikisi de, Oslo anlaşmasının kamuoyuna açıklanmasının hemen ardından Amerikan Yahudileri arasında meydana gelen gelişmelere ilişkin yazmış. Her ikisi de örgütlü Yahudilerin lider kadrolarının, İsrail'in yeni çizgisi ile aynı hizaya gelmeye ikna olduklarının kolayca görüldüğünü söylüyor. Ancak alt tabakadakiler böyle bir şeyi kabule, daha az yatkındılar. Bu nedenle de yapılan tüm uyarılara rağmen risk alarak, kendi görüşlerini daha geniş kitlelere yaymaya muvaffak olmuşlar ve Rabin hükümetine olan düşmanlıklarını Yahudi olmayan insanlara ulaştırmışlardı. Shamir, Oslo anlaşması haberleri yayınlandığında New York'ta bulunan Şaron'un Yahudi arkadaşlarına İsrail'in Washington elçiliği ile New York'taki konsolosluğu önünde protesto gösterileri düzenlemelerini öğütlediğini söylüyor. Onun önerisi, son derece büyük bir tepki görmüş ve reddedilmişti. Bana göre tıpkı buna benzer bir tepki, 1956 yılında Khrushchev'in yaptığı anılmaya değer konuşmasını protesto etmek amacıyla, bazı kişilerin Amerikan Komünist Partisi'ne, Sovyetler Birliği'nin Washington'daki elçiliği önünde protesto gösterisi yapma önerisi götürdüğünde yaşanmıştı. Shamir, Ortodoks Hahamlar Birliği'nden bazı hahamların Oslo anlaşmasına karşı tüm hahamların katılımını garantilemek için "Şabat Protestosu" adı altında bir gösteri önerisi yapmalarına karşın etkin hahamların böyle bir önerinin tartışılmasını engelliediklerini büyük bir güvenle yazıyor. Yine benzer şekilde, önde gelen Yahudi yayınların, anlaşmaya karşı oldukları yönünde Amerikan medyasında kendileri hakkında görüşlerin yayınlanmasından büyük bir

kaygı duyduklarını belirtiyor. Bu bilgileri somutlaştırmak için, Shamir'in *New York Times* gazetesinin mizanseni olduğu açık olan bir de hikayesi vardır. Bu gazetenin "anlaşmayı destekleyen bazı önde gelen Yahudi liderlerin tepkilerini" konu alan haberinin yayınlanmasından sonra, gazete yönetimi anlaşmaya karşı olan Yahudilerin görüşlerinin yayınlanmasını da istiyordu. Gazetenin kabul edebileceği Yahudilerin arasında sadece Yiddiş (Yahudi Almanca'sı) edebiyatı profesörü Ruth Wisse'yi bulabilmişlerdi. Wisse, Gush Emunim'den daha aşırı fikirlere sahip bulunmaktaydı. Wisse'nin, muhalifleri yeterince temsil edemeyeceğini hisseden gazete, bu kez Norman Podhoretz'e yöneldi.

Ele alacağımız ikinci makalenin sahibi Eldar ise daha fazla bilgi vermektedir. Eldar makalesinde, Clinton yönetimi ve Rabin hükümeti adına örgütlü Yahudi topluluğunu kontrol etme görevi verildiği apaçık belli olan Friends of Peace Now in the US (Barış Şimdi Hareketi'nin Amerika'daki Dostları=FPN) adlı kuruluşun başkanı Gail Pressberg ile bir mülakata yer vermektedir: "Geçen hafta Beyaz Saray tarafından Pressberg'ten Oslo Anlaşmasının imza törenine davet edilmesi uygun olan etkili Yahudi örgüt liderlerinin bir listesini yapması istendi. Başlıca amaç, bunların barış süreci lehindeki nüfuzlarını kullanmaktı." Diğer İbrâni gazeteleri, Beyaz Saray'ın kendi çağırdığı 3300 davetlisi hariç, törene davetli Yahudilerin sayısının, bini aştığını yazdılar. Eldar, FPN sempatizanlarının, her iki yönetim nezdinde de (ABD ve İsrail) anahtar konumlara getirildiklerini yazmakta. Nitekim Pressberg de, görüşmesi sırasında gazeteci Eldar'a, kendi örgütlerine yapılan bağışların her geçen gün artış gösterdiğini söyleyerek: "Tıpkı Camp David anlaşmasından sonra Begin'i desteklediğimiz zamanki eski güzel günler se-

viyesine ulaştık" demişti. Bu para akışına ve seçkin birçok Yahudi liderin hızla taraf değiştirmesine paralel olarak, Pressberg "Beyaz Saray'ın Yahudi işlerinden sorumlu yetkilisi" olarak isimlendirebileceğimiz bir göreve kadar yükseldi. Bayan Pressberg, sevinçli bir şekilde: "Birçok Yahudi lider, bizim hareketimize katılmak için Likud'u destekleyen gruplardan ayrıldılar" demeyi ihmal etmiyor. Ancak, taraf değiştirme sürecindeki gidip gelmelerin bu gruplar arasında meydana geldiğini gösteren herhangi bir işaret bulunmuyor. Tam tersine, diğer İbrâni gazeteleri, birçok Likud destekçisinin şimdilerde çok daha aşırı görüşlü örgütlere sıçradığını kaydediyor. Yine, Beyaz Saray'ın "ABD Yahudilerini Peace Now hareketine doğru yönlendirici konumu da" bu konuda başarılı olamadı. Eldar, 8 Eylül akşamı Peace Now hareketinin İsrail elçiliği önünde düzenlediği bir destek gösterisinin, iki düzineden daha az sayıda şaşkın katılımcıyı ancak çekebildiğini belirtmektedir.

Şu anki sevinçli düşüncelerine rağmen, Pressberg, gazeteci Eldar'ın durum hakkındaki değerlendirmelerini paylaşıyor. Ona, İsrail'in ABD'deki örgütlü Yahudilerden tehlike beklemesi gerektiğini söyleyerek: "En büyük tehlike de, İsrail aşırı sağının Amerika'daki Yahudi topluluğundan dev miktarlarda para alabileceğidir." diyor. Böyle bir tehlikenin bertaraf edilmesi için de tıpkı Nishma'nınkiyle benzer bir çözümü önermektedir; yani Amerikan sinagoglarında konuşmak üzere İsrail generallerinin ya da diğer önemli kişilerin çağrılmasını... Bayan Pressberg, İsrailli askerlerden ve diğer ağızlardan doğru açıklamaları duyduktan sonra Amerika'daki sıradan Yahudilerin bir çoğunun problem teşkil etmeyi bırakacağından emin konuşmaktadır. Eldar, Pressberg'e *New York Times*'taki Rosenthal gibi anlaşmaya muhalif olan

ve etkili gazetelerde yazan Yahudi köşe yazarlarının oluşturduğu tehlikeye ilişkin bir soru sorduğunda ise cevabı: "Evet onlar çok tehlikeli" demekle yetinir.

Mülakatın en önemli bölümü, Peace Now hareketinin, Beyaz Saray'a nüfuz etme amacıyla medyayı manipüle etmesiyle ilgiliydi. Eldar'ın, "Yahudi desteğinin oldukça güçlü olduğu Başkan Clinton'ı farz edelim. Eğer o, anlaşmaya muhalif Yahudiler tarafından kaleme alınmış olan makalelerin sonuçta Yahudi topluluğunun geleneksel duruşunu temsil ettiği sonucuna varırsa, bu onun anlaşmayı desteklemekten vazgeçmesine yol açmaz mı? O zaman, Clinton'un Yahudi destekçilerinin kendisi hakkındaki fikirlerinin değiştirmemeleri için ne yapacaksınız?" şeklindeki sorusuna, Pressberg: "Başkan, sorumluluk sahibi topluluk liderliğinin anlaşmaya destek verdiğinin farkında. Fakat biz yine de, binlerce taraftarımızın Beyaz Saray'a telgraf ya da başka yollarla ulaşması konusunda kampanya yürütüyoruz. Tüm gücümüzle, İsrail hükümetini destekleyen İsrailli ve Amerikalı yazarların kaleme almış olduğu yazıların kamuoyuna yayılması için gazeteler nezdinde girişim yapıyoruz. Editörlere mektup yazmak isteyen herhangi bir kişiye bunun yollarını gösteriyoruz." diye yanıt vermişti. Peace Now hareketinin, sadece yayınlanmasını istediği şeyleri yayınlatma konusunda değil, aynı zamanda yayından kaldırılmasını istedikleri şeylerin kaldırılması konusunda da gazeteler ve hatta televizyonlar üzerinde etkili olduğu kabul edilebilir. Bu durum zaten, bütün Amerikan Yahudi örgütlerinin yıllardır başarıyla yürüttüğü işlerden biridir.

Bana göre, bu bölümde ele alınmış olan gelişmelerden iki sonuç çıkarılabilir: Amerika'daki örgütlü Yahudilerin büyük bir kısmı, totaliter, şovenist ve militarist görüşe sahiptir. Bu gerçek, (Yahudilerin) medya üzerinde-

ki hakimiyetleri sebebiyle diğer Amerikalıların dikkatinden kaçırılmaktaysa da, birçok İsrail Yahudi'si tarafından açıkça görülebilmektedir. ABD'deki örgütlü Yahudiler bir ve beraber konumlarını sürdürdüğü müddetçe, medya üzerindeki kontrolleri ve siyasal güçleri değişmeden kalacaktır. Ancak son zamanlarda, dıştan bakıldığında başkaldırıya hazır gibi görünmese bile gerçekte İsrail hükümetini ve onun politikalarını desteklemeyi reddeden çok sayıda Yahudi'nin sessiz tepkileri sebebiyle, bu yapıların kadroları içinde bölünmelere maruz kaldığı yolunda açık işaretler ortaya çıkmakta. Bununla paralel biçimde, İsrail'deki yönetici elit arasında bir rahatsızlığın olduğuna dair belirtiler görünmektedir. Kuşkusuz, bu iki yeni gelişme, henüz İsrail politikalarında köklü değişiklikler getirmeyebilir. Kesin olan bir şey varsa, o da İsrail'in kendi gücüne daha fazla, buna karşın ABD Yahudiliğinin Amerikan siyaseti üzerindeki nüfuzuna ise daha az yaslanma konusunu yeni yeni deneyebildiğidir.

12. Bölüm

ABD'deki İsrail Yanlısı Lobi ve Inman Olayı

11 Şubat 1994

Amiral Inman'ın, Clinton'ın Savunma Bakanı olarak görev yapmayacağını açıklamasından sonra, İbrâni basını bu olayın İsrail'le ilgili taraflarını konu alan yazılara geniş yer ayırdılar. İlk tepkiler, İsrail'in gelişmeden memnun olduğunu ifade ediyordu. Bunun en iyi örneği, "Washington'daki her İsraillinin Inman'ın istifa haberlerine sevinerek derin bir 'oh' çektiğini" yazan (20 Ocak 1994) *Yediot Ahronot* gazetesinin Washington muhabiri Haim Shibi'nin yorumuydu. Ancak, birkaç gün sonra olayın İsrail ile olan bağlantılarını ve özellikle de nükleer silah politikaları ile ilgili olanlarını ortaya koyan daha derin analizler çıkmaya başladı. Konuyla ilgili kimi makaleler, aynı zamanda İsrail'in, Amerika'daki Yahudi lobisi aracılığı ile bu ülkedeki nüfuzunu tartıştı. Bunlar arasında en önemlileri, Amir Oren'in *Davar* gazetesinin 28 Ocak tarihli sayısında, Yoav Karni'nin de *Shishi*'de yine aynı gün yazdığı makalelerdi. Oren'in makalesi özellikle, nükleer konular başta olmak üzere, Inman'ın ABD yönetimine geçmiş dönemdeki siyasî tavsiyeleri ile İsrail'in

siyasal hedefleri arasındaki çelişkiye vurgu yapmaktadır. Her iki yazar da, İsrail'in politikalarını eleştiri konusunda genellikle orta yollu bir tutum sergilemeyi tercih ederlerken, (ama nükleer güç sahibi olma konusunda hiçbir zaman) Inman'a karşı oldukça düşmanca tutum takınmışlardır. Üstelik, Oren, Pollard (ABD'de tutuklu İsrail casusu- çev.) ve İsrail'in ABD'deki casusluk faaliyetleri konusunda derin tartışmalara girerek, İsrail'in Inman'ın şahsına ve siyasal tavırlarına karşı itirazları ile bu konu arasında ilgi kurmaktadır.

Hemen hemen aynı zamanlarda, İbrâni basınında, William E. Burrows ve Robret Windrem tarafından yazılmış olan Tehlikeli Kitle (Critical Mass) adlı kitabın içeriği konusunda değişik yazılar çıktı. Kitapta ele alınan İsrail'in nükleer gücüne ilişkin bilgiler, İbrâni basınındaki yorumcular tarafından tam anlamıyla değerlendirilmiş, hatta kitabın yayını, Amerikan yönetimi içinde İsrail'in nükleer güç sahibi olmasına ve bununla ilgili politikalarına itiraz eden görevlilerin görüşlerini destekleme amacına hizmet etmeye matuf olarak değerlendirilmişti. Yine, İbrâni gazetelerinin saygın yorumcuları, nükleer silahların kullanılması da dahil, İsrail'in İran'a yönelik düşmanlığının boyutlarını sık sık tartışmışlardır. Ben burada, Inman olayına İbrâni basının yaklaşımına yeniden baktıktan sonra, İsrail'in nükleer silahlanma politikalarını ve ABD nükleer politikalarıyla çatıştığı noktaları tartışan makaleleri ele alacağım.

Önce, ABD'deki Yahudi nüfuzunun gerçek alanları ve onların ABD siyasetini başta nükleer konular olmak üzere İsrail'in çıkarları ile uyumlu bir hale getirme konusundaki yetenekleri konusundaki görüşlerimi ifade etmeme müsaade ediniz. İbrâni basınının en iyi haber alabilen ve en fazla okunan yorumcuları (ki onlardan bu ki-

taba alıntılar yaptık), bu nüfuzun boyutlarını, herhangi başka bir faktör tarafından hemen hemen hiç sınırlandırılamayan ve dünyanın geniş bölgelerine kadar uzanmış bir güç olarak görürler. Bu seçkin yorumculardan biri olan Yoel Markus (*Haaretz,* 31 Aralık 1993) İsrail'in son dönemlerde değişik ülkelere yaptığı kurlardan bahsederek, bu flörtlerin hiçbirinin barış süreci ile ilgisinin olmadığı sonucuna varmaktadır. Tek neden, tüm dünyanın "Siyon Liderlerinin Protokolleri"ni gerçek olarak kabul ettirmektir. Tıpkı şu anki Amerikan hükümetinde olduğu gibi, ABD'ye İsrail'e olumlu yaklaşan bir yönetim hâkim olduğunda, tüm ülkelerde Amerika'yı ikna etmenin tek yolunun İsrail'den geçtiği inancı yaygınlaştırılır. Bu lanet kitap sanki, anti semitik biri tarafından yazılmış bir kitap değil de, uzağı gören akıllı bir Yahudi tarafından kaleme alınmış gibidir. Ben şahsen, bu nüfuz alanının oldukça dar olduğuna inanıyorum. Oldukça yaygın bir kanaat olmasına ve İsrail'in de bu zannın sürmesi için elinden geleni yapmasına rağmen, ABD üzerindeki gerçek İsrail etkisi "Siyon Liderlerinin Protokolleri" adlı masaldakinden çok çok aşağılardadır. Her ne kadar bunun alanı tam olarak ölçülemez ise de, tahmin yardımıyla aşağı yukarı sonuçlara varılabilir. Doğruluk oranı ne olursa olsun, ABD siyaseti üzerindeki Yahudi etkisinin boyutlarına dair herhangi bir bilgi elde etmek çok zordur. Bu konu, (İsrail'de olmamasına rağmen) ABD'de bir tabudur ve başlıca Amerikan Yahudi örgütleri bu tabunun korunması için ellerinden gelen her şeyi yapmaktadır. Bunu yaparken en büyük yardımcıları, Holokostun ezikliğini bastırmak için, Yahudilerle ilgili konularda ve özellikle de Yahudi şovenizmi ve özerkliği konularında laf ederek kendilerini kandıran Hıristiyan filosemitikler olmakta. Herhangi bir başka tabuda olduğu gibi, İsrail'in nüfuzu ko-

nusunda da güvenilir bilgiye ulaşmanın tek yolu, yasakların kaldırılmasından ve konunun özgürce tartışılmasından geçer.

Oren, İsrail'in niçin Inman'dan tiksindiğine ve ondan korktuğuna dair birkaç sebep sıralamaktadır. Onun dile getirdiği başlıca neden, İsrail'in Inman'ın ABD Savunma Bakanı olması halinde onun İsrail'in sahip olduğu nükleer silahların ve bunların üretildiği Dimona nükleer santralinin bağımsız Amerikan müfettişlerince denetlenmesi fikrini hayata geçirebileceği beklentisi idi. Burada, John F. Kennedy'nin başkan olarak seçildiği ilk yıl içinde ABD ile İsrail arasında varılan gizli bir anlaşma gereği, Washington, İsrail'in nükleer gücü hakkındaki bilgileri bu güne kadar sadece İsrail'in vermeyi uygun gördüklerinden almakta olduğunu hatırlatalım. Büyük bir fiyaskoyla sonuçlanan Domuzlar Körfezi çıkarmasından sonra Kennedy, kaybettiği imajını yeniden kazanabilmek için Yahudi lobisini yanına çekmek amacıyla böylesi önemli bir anlaşmayı onaylamıştı. Oren, makalesine ABD politikalarının Inman ya da onunla benzer fikirleri taşıyan kişilerin kontrolüne geçmesi halinde ortaya çıkabilecek iki farklı korku senaryosu çizerek başlamakta. İlk senaryoda, hayali ABD Savunma Bakanı'nın Aralık 1994'te bürokratlarına ABD'nin Kuzey Kore'yi nükleer programını azaltma konusunda zorladıktan ve yine aynı konuda İran ile yapılan ilk görüşmelerde başarı elde ettikten sonra "Şimdi tüm dikkatimizi Hindistan, Pakistan ve İsrail'e yoğunlaştırmalıyız" diye bir emir verdiği farz ediliyor. Yine devamla, "CIA ile yapılan tartışmalarımız henüz çözümlenmediği için, Savunma Bakanlığı İstihbarat Bürosu'na İsrail'in nükleer silahları konusundaki gelişmeler hakkında bağımsız bilgi toplamaya başlamasını emretmeye karar verdim. Böylece elde ettiğimiz bilgileri analizlerimi-

ze tatbik ettiğimizde, durum hakkındaki sağlam bilgilere dayalı değerlendirmelerimizi Başkan'a sunabiliriz." diyor. Daha sonra eski Amiral, gözlüklerinin camını silerek, şeytanî bir gülüş fırlatıyor.

5. Kısım

OSLO ve SONRASI

13. Bölüm

Oslo Anlaşmasının Gerçek Anlamı

10 Eylül 1993

İsrail ile Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) arasındaki Oslo Anlaşması, her şeyden önce, İsrail'in 26 yılı aşkın bir süredir devam ettirdiği toprak işgalleri çerçevesinde anlaşılmalıdır. Bu işgal iki döneme ayrılabilir: 1987 yılı Aralık ayındaki İntifada'nın patlak vermesinden önceki ve sonrakiler. İsrail devletinin bakış açısından bakıldığında, ilk dönem "kolay işgal" olarak nitelendirilebilir. Bu süre boyunca İsrail'in işgal altında tuttuğu topraklarda bulundurduğu ortalama asker ve diğer silahlı güç sayısı 10-15 bin gibi oldukça düşük bir sayıda idi. İntifada'nın en hararetli dönemi olan 1988 yılı ortalarında ise asker sayısı 180 bini buldu. Körfez Savaşı'ndan sonra düşen asker sayısı, 1993 yılı baharında yeniden 100 binin üzerine çıktı. İsrail ordusundaki memur sayısı ile sivil danışman oranının ve İç Güvenlik Örgütü Shabak ajanlarındaki artışın miktarını bilemiyorum, ama asker sayısıyla orantılı olarak bunlar da büyümüş olmalı. İntifada'dan önce Filistinli din adamlarınca yerine getirilen rutin sivilleri yönetim görevleri, 1987'den sonra bizzat askerler tarafından yapılmaya başlanmıştır.

İntifada'nın gündeme getirdiği ve süreç içinde düşü-

şüne rağmen ısrarla sürdürülen ve İsrail'in işgal altındaki topraklara hükmetme yeteneğini zaafa uğratan iki önemli değişim daha vardır. İntifada'dan önce, işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlileri tümden kuşatan tek direniş örneği, El-Aksa Camisine düzenlenen kundaklama eylemi ardından 1969 yılında yapılan protestolar sırasında meydana gelmişti. Bunun dışındaki diğer tepkiler, hem coğrafi ve hem de sosyal olarak sınırlı eylemlerdi. Bunların çoğu da, Gazze bölgesindeki mülteci kamplarıyla sınırlıydı. Grev yada diğer protesto türleri konusunda yapılan çağrıların geniş çaplı olmadığı gözleniyordu. İsrail yönetiminin "sadıklar" olarak nitelendirdiği kimi köyler, İntifada'dan önce, bu tür protestolara hiçbir zaman katılmamışlardı. Her ne kadar aktif bir güç olarak her geçen gün azalsa da, İntifada, ortak eylemlerde görüldüğü gibi, Filistin'de ulusal birliğini ispatlamayı sürdürüyor.

İntifada'nın başlangıcından bu yana devam eden ve İsrail'deki Yahudi kamuoyu için daha görünür olan daha önemli değişim ise ikincisidir. İntifada'dan önce İsrail Yahudileri, şimdi hiçbir Yahudinin girmeye cesaret edemediği Gazze'deki mülteci kampları gibi mekanlar dahil, tüm topraklarda tamamen özgür biçimde hareket edebiliyorlardı. Taş atma, çok seyrekti hatta çoğu köyde bilinmiyordu. Şimdi inanmak çok zor ama; İntifada'dan önce, İsrail Yedek güçlerine bağlı askerler, Gazze bölgesindeki görevlerinin bitiminde, bu yer bir mülteci kampı dahi olsa, bir restoranda sık sık açıktan kutlama yaparlardı. Apaçık ortada ki; İntifada'nın birçok etkisi halen varlığını sürdürmekte ve İsrail tarafından da kolaylıkla yok edilememekte.

Değişimi gösteren gerekçelerden biri de; İntifada'dan önce İsrail'in, kendisi adına işgal altında tuttuğu toprak-

ları yönetecek Filistinli bir işbirlikçi bulmakta hiç zorlanmamasıydı. Tabi ki; "işbirlikçi" kelimesini kullanırken "ajanları" kastettiğim zannedilmesin. Tam tersine bu kelime ile, kamuoyunda İsrail yetkilileri ile çok iyi ilişkilere sahip olması ile bilinen ve diğer Filistinlilerce kendileri için bazı ayrıcalıklar sağlaması için görevlendirilen kişileri kastediyorum. Bunun karşılığında o kişi de, İsrail'in çıkarları için kendi sosyal ve siyasi nüfuzunu kullanmaktaydı. Filistin toplumundaki nüfuzlu kişilerden soylu birinin, bu rol için kullanıldığı yöntem en iyi şekilde Moşe Dayan'ın döneminde, 1967'den 1974 yılına kadar, uygulandı. Bu yöntem, soyluların gücünü budayarak onların yerine bu yetkiyi, daha çok toplumun alt kesimlerinden oluşan "Köy Birlikleri"ne (*Village Leagues*) veren Şaron döneminde (1981-1983) etkisini kaybetti. Ancak, İntifada'nın başlangıcıyla birlikte böyle bir yöntemin uygulanma şansı da tamamen yok oldu. Sonuçta İsrail, Filistinlilerin yönetimi görevini her aşamasında bizzat kendi insan kaynaklarına dayanarak üstlenmek zorunda kaldı. Kuşkusuz böyle bir doğrudan yönetim, daha az etkili olduğu gibi, aynı zamanda daha fazla yozlaşmaya açık ve sıkıntılı idi. İsrail kurumsal yapısı, bu eski moda doğrudan yönetim metodunu, özellikle de Gazze şeridinde, bir süredir İsrail'in koşullarına göre ıslah etmeyi istemekte. İşte İsrail açısından Oslo Anlaşması'nın asıl anlamı burada belirginleşmekte: Dayan döneminde soylularca, Şaron döneminde ise Köy Birlikleri'nce yerine getirilen bu işin, FKÖ yada (Yaser Arafat'a sadık olan) Fetih'in başka bir birimi tarafından, daha etkili bir şekilde yerine getirilmesi. Bu misyon, birçok paranın yanı sıra, daha önce soyluların faydalandığından çok daha büyük bir onurla ve (barış pazarlıklarında elini güçlendirecek şekilde üstü kapalı formüle edilmiş olan) bazı sözlü ayrıcalıklarla

ödüllendirilecekti. Aslında taraflardan hiç biri, öngörüldüğü şekilde bir barış anlaşmasını gerçekleştirmeye niyetli değildi.

Bu nedenle, İsrail ve FKÖ bakış açılarına göre, Oslo Anlaşmasının gerçek anlamını detaylı bir şekilde izah edebilmek için, Filistinlilerin hakları ile ilgili konularda bilinçli olarak muğlak bırakılan ancak buna karşın İsrail'in elde edeceği güce ilişkin konularda kesin ifadeler kullanan anlaşma metnini verecek değilim. Bunun yerine, İbrani basınındaki muhabirler tarafından ortaya konan İsrail'in gerçek niyeti konusundaki yorumları nakledeceğim. Bu yorumların, hükümet içindeki üst düzey kaynaklardan geldiği açık ve şu ana kadar İsrail'deki her hangi bir kişi tarafından da yalanlanmamıştır. (Bu görüşlerin Doğu Kudüs ve diğer işgal altındaki topraklarda yayınlanan (oto-sansürlü) Arapça gazetelerde zikredilmemiş olması, benim açımdan bu gerçekler kadar anlamlı). Bu yorumlardan en önemlileri, *Yediot Ahronot* ve *Haaretz*'in deneyimli politika muhabirleri Shimon Shiffer ve Uzi Benziman'ın yapmış oldukları yorumlardır. Bu şahısların her ikisinin de, Rabin ve Perez ile mükemmel bağlantıları bulunmakta ve güvenilir kaynaklar olarak kabul edilmektedirler. *Yediot Ahronot* en geniş tiraja sahip İbrani basının kuruluşu iken, *Haaretz* ise en saygınıdır.

Shiffer, 2 Eylül 1993 tarihinde Washington'dan yazdığı yazısında, "İsrail delegesi ile FKÖ yetkilileri arasında yapılan toplantılarda, Shabak ve FKÖ'den bazı şahısları bünyesinde bulunduracak olan ortak bir komite kurulmasının kararlaştırıldığını" belirtiyordu. "Ortak komite kurulmasındaki amaç, Gazze şeridindeki iç güvenlikle ilgili tüm konularda her iki tarafın işbirliğini sağlamaktı... İsrail ve FKÖ, barış sürecini güvenceye alacak şekilde kendilerinin mevcut çıkarlarını tanıyarak HAMAS'ın bu

girişimleri yok etme girişimlerini engellemeye çalışacaklar ve bu, Arafat'a otonomi verilmesinden sonra da sürecekti." Shiffer daha sonra, okuyucuların böyle bir işbirliğinin varlığı konusunda kuşkuya düşmemeleri için kendi yorumunu ekliyor: "Shabak'ın faaliyetlerinin birçoğu, aranan Filistinliler tarafından yapılacak sabotaj ya da adam kaçırma olaylarını engellediği işgal altındaki topraklarda yürütülmektedir." Bundan rahatlıkla, Shabak'ın halihazırda bu faaliyetlerinde FKÖ'den ya da onun içinde böyle bir görevi kabul edecek başka güçlerden önemli ölçüde yardım gördüğü çıkarılabilir.

İki taraf arasındaki işbirliğinin ve bizzat Oslo Anlaşması'nın gerçek amacı, Benziman'ın 3 ve 5 Eylül tarihlerinde yazdığı iki ayrı makalede açık biçimde ortaya konulmakta. Benziman yazdığı ilk makalesinde şöyle diyor; "(Oslo'daki) gizli görüşmelere katılan İsrailli ve Filistinliler arasında Batı Şeria ve Gazze'de hiçbir otonominin Oslo Anlaşması böyle bir şeyi emretmiş olsa dahi mümkün olmadığı konusunda üstü örtülü bir anlayış bulunuyordu. Oslo Anlaşması'nın öngörmüş olduğu bir otonom yönetim yerine, FKÖ, Batı Şeria ve Eriha'da hemen yönetimi devralacak, dış politika hariç bu bölgelerdeki sivil ve askeri yönetim konusunda tam bir otorite sahibi olacak ve böylece seçim düzenleme ve HAMAS'a karşı oy alma yarışı zorunluluğundan kurtulmuş olacaktı... Oslo Anlaşmasının, Özerk Yönetim Parlamentosu için Haziran 1994 tarihinde seçimlerin yapılmasını öngörmüş olması gerçeğine rağmen, seçimlerin yapılması konusundaki ön hazırlıkların başarısız olma ihtimali yüksek. Bunun nedeni, Özerk yönetim parlamentosunun yetkileri konusundaki anlaşmazlık ve büyük ihtimalle de, FKÖ'nün böyle bir seçimi tercih etmemesi olacaktır. Seçim düzenlemek yerine FKÖ'nün, tüm gayretini geri ka-

lan bölgelerdeki topraklarda otorite elde etmek için harcayacağı beklenmeli. Oslo Anlaşması tarafından karara bağlandığı gibi, FKÖ'nün Gazze Şeridi ile Eriha'daki yargı yetkisi, Askeri yönetimin, Batı Şeria'nın kalan bölgelerindeki Filistinliler üzerinde otoritesini kademeli olarak yok edecektir. İsrail, FKÖ'nün yargı yetkisini; Yahudi yerleşimcilere, güvenlik bölgesine ve Kudüs'e uzanmaması koşuluyla kabul edebilir. Oslo Anlaşması'nın imzalanmasının ardından geçen 5 yıl içinde; FKÖ'nün Gazze Şeridi ile Eriha'daki (polis teşkilatı dahil iç işlerini yönetme otoritesine ilişkin) statüsünü belirleyen geçici anlaşma, henüz Batı Şeria ve Gazze'nin tümünü içine alan daimi bir düzenlemeye dönüşemeyecektir."

Bu alıntılar; böyle bir başarı sebebiyle giriş bölümü tamamen Rabin ve Perez övgüsüne ayrılmış olan ilk makaleden alınırken, 5 Eylül'de yazdığı ikinci makalesinde Benziman söz konusu olan argümanları tamamen bağımsız bir şekilde tekrarlamaktadır. Benziman öncelikle, Oslo Anlaşması'nda İsrail tarafınca yapılan sahtekarlık ile 1982 Lübnan işgalinde yaşanan kandırmacayı karşılaştırıyor ve Oslo Anlaşmasından yana olanların dahi bu anlaşmanın düzenbazlıkla sağlandığını kabul ettiklerini kaydediyor. Benziman, Oslo Anlaşması taraflarınca yapılan ayrımın, yani, (1982'deki) ilk hilekarlığın savaşı daha geniş cephelere yaymak niyetiyle yapılırken, (1993'teki) ikincisinin barış getirmek için olduğu yönündeki iddiaların geçersizliğini kabul etmektedir. Zira, bu durumda, 1993 yılındaki barış karşıtları da o zaman, 1982 yılındaki savaşın uzun vadeli bir barış için yapıldığını iddia edebilir... Hem Oslo'daki görüşmeler, gelecekte birçok kurbana yol açacak bir sonuç getirebilir. Benziman'a göre, demokraside hilelere izin verilmiştir, ancak o yine de Oslo Anlaşmasının temelini oluşturan sahtekarlıktan rahat-

sızlık duymaktadır. Onun bu konudaki öngörüleri daha geniş şekilde alıntılanmayı gerektiriyor. Şöyle ki; "1993 yılı barışında, onu tümüyle destekleyen insanları dahi rahatsız eden ve o konuda üstü örtülü kalmış unsurlarla ilgili kimi yönler bulunmaktadır. Her şeyden önce, sanki bu anlaşmanın hiçbir zaman yürürlüğe girmeyeceğini çağrıştıran imalar üzerine inşa edildiğini gösteren işaretler var. Anlaşma imzalanmadan önce (ve şimdi bile) o süreci başlatan kişiler (en azından İsrail tarafındakiler) dokuz ay içinde Filistin Özerk yönetimi Parlamentosunun, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde yaşayan Filistinlilerin seçimi ile oluşturulacağı ihtimalini çok düşük olarak görüyorlardı.

Ve bugün bile, Kudüs'te biraz bilgisi olan herkes, Gazze ve Eriha'dan tüm Batı Şeria'ya FKÖ'nün giderek artan otoritesine dayanacak ve geçici bir uzlaşmayla sağlanacak olan sistemin, seçimler sonucunda belirlenmeyeceğini; aksine, İsrail'in emirleri doğrultusunda şekillenecek bir yönetim biçimi olacağını konuşmakta. Eğer olacaksa, seçimler, ancak İsrail'in bu yöndeki emri sonucunda olacaktır. Böylece, işgal altındaki topraklarda kurulacak olan rejim, seçilmiş bir otorite olmaktan ziyade, FKÖ'nün atadığı bir yönetim olacaktır. (Seçimlerin yapılması yönünde) Böyle bir şey gerçekleşirse, İsrail, kendi tarafında demokratik bir Filistin varlığı (veya devleti) oluşumunu engellemek yada saptırmak için uğraşacak ve varolan diğer Arap devletlerine benzer şekilde otoriter bir rejim kuracaktır. İsrail'in, 'bölgede bir Arap İsrail barışı ve bu uğurda fedakarlık yapmaya hazır olması için Arap komşularının demokratikleşmesinin temel bir koşul olduğu' yönündeki iddialarına rağmen böyle bir sonuç kaçınılmazdır. Anlaşma metnini oluşturan birçok paragraf arasında varolan anlam boşluğundan çıkan

mantıklı sonuç, (ki bu sonucu da ben uydurmuş değilim) Oslo Anlaşması'ndan otoriter bir rejim çıkma ihtimali ve bunun formüle edilmiş hedefleridir. Söz konusu boşluklar, Anlaşmanın uygulanmasındaki zorlukları ortaya koyduğu gibi, aynı zamanda (nihai anlaşma gibi) diğer çetrefil konulara da ışık tutmakta. Bu değerlendirmeler, Anlaşmayı formüle eden kişilerce yapıldığında, işte o zaman, anlaşmanın sahtekarlığa dayanıp dayanmadığı sorusu geçerli hale gelmekte."

Her şeyden önce, Benziman'ın "İsrail'in Arap toplumlarının demokratikleşmesi ile ilgilendiği" yönündeki resmi tezleri iki yüzlü bir şekilde kabul etmesini tartışmama izin verin. Bana göre bu durum; bu konumdaki İsrailli bir muhabirin kendisinin üst düzeydeki haber kaynaklarını memnun etmek için zaman zaman yapmak zorunda olduğunu sandığım fedakarlıklardan (!) biridir. (Bu, Voltaire'ın aynı sebeple bazen ayinlere katılmasını hatırlatıyor) İşin doğrusu; İsrail (ve tabi ki siyonist hareket), Arap toplumlarının demokratikleşmesine şiddetle karşı çıkmakta ve böyle bir süreçten öldürücü biçimde korkmaktadır. Bir Arap rejimi, grubu ya da lideri ne kadar anti demokratik, halktan kopuk ve yozlaşmış olursa, İsrail'in onunla ittifak kurması yada ona destek olması ihtimali o kadar yüksektir. Bu, İsrail'in Lübnan işlerine yoğun bir şekilde karıştığı dönem sırasında kolaylıkla görülebilirdi. Söz konusu politikayı uygulaması sırasında İsrail, geleneksel politikası Ortadoğu'da demokrasiye karşı çıkmak olan ABD'nin yoğun desteğini almaktaydı. Kuşkusuz böyle bir politikanın takip edilmesinde bir takım gerekçeler var. En önemlisi; demokratik bir Arap ülkesinin, geçici olarak halk desteği almış görünse bile otoriter bir Arap rejiminden çok daha güçlü olacağını İsrail'in çok iyi bilmesidir. Bu tespit, Filistinliler hakkında da ge-

çerlidir. İntifada ne kadar demokratik olduysa o kadar güçlü olmuştu. Nitekim, demokratik karakterini yitirmeye başladığı an, gücü de azalmıştır. O halde Benziman'ın dediği gibi, İsrail'in neden bir "demokratik Filistin varlığı" oluşmasına engel olarak, onun yerine otoriter bir rejim kurmaya çalıştığı sorusunun yanıtı, "çünkü, İsrail'in onları zayıf tutmaya çalıştığı bir sırada demokrasi Filistinlileri güçlendirecektir" şeklinde olacaktır.

İsrail'in korktuğu geniş sosyal tabanlı bir Arap demokrasisine ilaveten, demokratik bir Arap devletinin, her hangi bir otoriter rejimden çok daha etkili bir ordu oluşturabileceği unutulmamalı. Arap ordularının gerek sayısal olarak gerekse eğitim olarak zayıflığının tek nedeni, bu orduya sahip olan diktatörlüğün kendi halkından korkmasıdır. Bunun için de, Irak'ta olduğu gibi, ya onları silahlandırmaz ya da iki farklı ordu oluşturur. Bunlardan biri devasa ama kötü eğitimli ulusal ordu, diğeri, iyi maaş alan, yeterli donanıma sahip 'muhafız birlikleri.' (Bu konuda, Suudi Arabistan'daki durum benzerlik gösterir). Irak ordusunun Körfez Savaşı sırasında aldığı utanç verici yenilgi, her şeyden önce, Irak rejiminin diktatoryal doğasından kaynaklanmaktaydı. Bu çerçevede, Amerika'nın, Ortadoğu'da her hangi bir Arap devletinin demokratikleşmesine yönelik muhalefetinin de, benzer şekilde onları zayıflatma isteğinden kaynaklandığı rahatlıkla söylenebilir.

Arap toplumlarının demokratikleşmesine yönelik İsrail muhalefetinde tüm siyonist partiler ortak olsa da, bunlar arasında en güçlü muhalefet, İşçi Partisi ve ona bağlı grupların oluşturduğu siyonist "sol"dan gelmektedir. Şu an Likud partisinin temsil ettiği siyonist sağ kanat ise, temelde Arapları hiç umursamaz. Onun tek isteği, Arapları, İsrail gücünü temsil eden "Demir perde" (*İron*

wall= bu kelimeyi Jabotinsky daha 1920'li yılların ortalarında kullanmıştı) ardındaki İsrail topraklarında tutmaktır. Bu sayede, İsrail toprakları içindekiler, huzurlu ve tasasız olacaktır. Bunların tam tersine, "sol", İsrail'in siyasetine yardım edecek olan Arapların dostluğunu kazanmaktan yanadır. İsrail yanlısı Arapların bu dostluğunu geliştirmekse; Arap toplumlarının daha fazla manipüle edilmesini dolayısıyla, onun demokratikleşmesine yönelik muhalefeti, sıradan bir hegemonya ya da sömürüden daha güçlü biçimde yapmayı gerektirmektedir. İşçi Partisi'nin "Arap işlerinden sorumlu" olduğu dönemlerde, (1977'ye kadar ki ilk dönem, 1984-1990 arası ikinci dönem ve 1992 yılından sonraki üçüncü dönem) söz konusu iktidar, Arap toplumlarındaki en feodal unsurları desteklerken, Filistin Feminist hareketi gibi gelişmeye en yatkın Arap gruplara ise büyük bir düşmanlık göstermiştir. Bu, Rabin'in Savunma Bakanı olduğu sıralarda Hamas'ı olgunlaştıracak politikalar benimsediği 1984-1990 yılları arasında uygulanan ilkeydi. Rabin ve dalkavukları, Mısır'da her hangi bir demokratik gelişmeye izin vermemesinden ve ülkeyi olağanüstü hal koşullarında yönetmesinden ötürü Mübarek'e sürekli övgüler dizmektedirler. Daha birkaç ay önce Rabin, Mısır'ın bu konularda İsrail'den daha üstün olduğunu belirterek şu örneği veriyordu: "Yeni bir yol yapıldığında İsrail'deki insanlar çevreye zarar verdiği gerekçesiyle bu girişime muhalefet edebilir hatta (bu hizmeti engellemek için) Anayasa Mahkemesi'ne götürebilir. Ama buna karşın Mısır'da, Mübarek daha ileri giderek mahkemelere her hangi bir başvuruya izin vermemektedir." Rabin'in şu an bu yaklaşımının değiştiğini düşünmemiz için hiçbir neden yok. Hatta şu an, Arafat'ı "olgunlaştırmasının" benzer bir yaklaşıma dayandığı bile söylenebilir.

Bu hayati noktanın yani Filistinlilere son derece sınırlı bu yetkinin aslında bu yetkiyi İsrail adına kullanmak üzere verildiği ilkesinin izahı şudur: Anlaşma lehine İsrail Yahudi kamuoyunu etkilemek çok önemliydi. Bu sebeple, Rabin söz konusu noktayı sık sık vurgulamaya özen göstermiştir. Onun alışılmış terbiyesizliğini ortaya koyan bazı açıklamalarını nakletmeme izin verin. *Yediot Ahronot* gazetesinin 7 Eylül tarihli sayısındaki bir beyanatında Likud Partisi'ne yönelik ağır eleştiriler yaptıktan sonra şöyle diyor: "Filistinlilerle yapılan görüşmeler dört hayati konu çevresinde odaklanmıştır. Bunlar; birleşik Kudüs, yerleşimcilerin akıbetinin ne olacağı, İsrail ordusunun yeniden konuşlandırılması ve Gazze Şeridi'ndeki iç güvenliktir." Bunları sıraladıktan sonra, bu konularla ilgili başarısıyla övünerek sözlerini şöyle sürdürüyor: "Kudüs'ün tamamı özerklik anlaşmasının dışında olacak. Tıpkı Camp David anlaşmalarında olanın aksine her hangi bir Amerikan vaadi olmaksızın, bu tavizi Filistinlilerden bizzat biz kendimiz elde ettik. Yahudi yerleşimciler özel bir İsrail yetki alanı altında olacaklar ve Filistin özerk yönetimi Meclisi onlar üzerinde her hangi bir yetkiye sahip olmayacak. İsrail ordu birliklerinin geri çekilmesini öngören Camp David anlaşmalarının tersine İsrail birlikleri, yine tamamen bizim tarafımızdan belirlenecek olan bölgelere yerleştirilecek. Anlaşmaya, Gazze şeridi dışında İsrail ordu güçlerinin 'geri çekilmesi' diye formüle edilen anlayışı kabul etmediğimizi biz koydurduk. Böylece, uygulamada diğer bölgeler için "yeniden konuşlandırma" terimi kullanıldı."

"Önce Gazze Şeridi ve Eriha" konusuna ilişkin tartışmada da Rabin şunları söylüyor: "Gazze bölgesinde otorite kurma probleminin üstesinden Filistinlilerin gelmesini tercih ederim. Bu konuda Filistinliler, bizimkinden

daha iyi bir performans gösterecektir. Çünkü onların Anayasa Mahkemesine başvurmalarına izin yoktur. Yada bölgeye girmesine izin verilmeyerek, İsrail Sivil Haklar Derneği'nin, buradaki koşulları eleştirmeleri engellenecektir. Onlar, kendi yöntemleri ile orada hükmedecekler ve –her şeyden önemlisi- İsrail askerlerini onların (Filistinlilerin) ne yaptığı ile ilgilenme sorumluluğundan kurtaracaklardır. Gazze Şeridindeki yerleşimcilerin her biri oldukları yerde kalacaklar. İsrail ordusu da, onları korumak üzere orada kalacak ve tüm çatışma hatları kontrol altında bulundurulacaktır. Yine ordu, Ürdün nehrini ve onun üzerinde bulunan tüm tugayları bir ucundan diğer ucuna kontrol edebilecek."

Rabin için en önemli şeyin; Arafat'ın FKÖ'sü içinde bir bölüğün, söz konusu görevi İsrail'den daha iyi başarabilmek için, İsrail İç güvenlik örgütü Shabak'ın bir parçası olacağı açık. Burada ana nokta, FKÖ'nün eleştirilere İsrail'den daha dayanıklı olacağı beklentisidir. ABD'nin kendi uydusu durumundaki El Salvador ve Guatemala gibi ülkelerde uyguladığı en adi işkence türlerini yerel güçlere emanet etme yöntemiyle benzer metotlar kaçınılmazdır.

Ancak, eğer Arafat ve çevresindeki dalkavuklar, Rabin'in kendilerine havale ettiği görevi etkili şekilde yaparlarsa, o zaman, tıpkı El Salvador yada benzeri ülkelerin, (kendilerini ve halklarını kandıran) yöneticilerinin yasal tanınmışlığına benzer bir tanınmışlığı elde edeceklerdir. Bu noktada, herhangi bir kişi, tipik bir İsrail yaklaşımı olarak Rabin, Perez ya da daha az öneme sahip İsrailli yetkililerin hesapsız açıklamalarına inanabilir; ancak İsrail hiçbir zaman Filistin Devletinin oluşumuna izin vermeyecek; fakat her türlü haricî egemenlik belirtilerinden uzak bir 'yapı'ya müsaade edecektir. Rabin, bu ko-

nuda Menahem Begin'e göre daha fazla avantaj elde etmesinden ötürü övünmektedir: Begin, Filistin Özerk yönetimi bakanlar kurulunun Kudüs ve diğer Filistin nüfusunun yerleşik bulunduğu yerleşim birimlerine çok yakın olan Beytülahim'de toplanmasına izin vermişken, Rabin, kurulun, en küçük ve en geri kalmış Filistin köyü olan Eriha'ya taşınmasında ısrar etmişti. Kesin koşullara göre, Filistin özerk yönetiminin denetimine bırakılmış olan bölgelerden birinde her hangi bir İsrail vatandaşını gözaltına alma yetkisine sahip olmayan Filistin polisi, diğer egemen devletlerle karşılaştırıldığında ikinci dereceden göstermelik bir egemenliğe sahip olarak kalacak. El Salvador ya da Antigua Barbuda polisi dahi, Amerikan uyuşturucu kaçakçıları ya da sarhoş sürücüler söz konusu olduğunda ABD vatandaşlarını göz altına alma yetkisine sahiptir. Arafat'ın polisi ise (İsrailliler konusunda) böyle bir yetkiye sahip değil. 3 Eylül tarihli Haaretz'de Uzi Benziman'ın da belirttiği gibi, "Eğer Arafat söz konusu varlığı bir devlete dönüştürmek istiyorsa, bu onun sorunudur." Ama, hiçbir zaman bir devlet olmayacaktır. Onun boş ünvanlar kullanarak kırtasiyecilik yönüyle işleri kontrol etmesine engel olunmayabileceği gibi, insanların onu "ekselansları" diye çağırmalarına izin verilebilir. Ancak Arafat'ın, İsrail ile ilişkilerinde, tıpkı Panama yada Antigua Barbuda liderlerine verilmiş olan gibi bir resmi tanınmışlık hiçbir zaman elde edemeyecektir.

Oslo Anlaşmasından İsrail'in elde ettiği başka bir avantajı da, Danny Rubinstein *Haaretz* gazetesinin 8 Eylül tarihli sayısında açık biçimde izah ediyor. Rubinstein, mevcut durumda, en azından resmi olarak, işgal altındaki topraklarda yaşayan nüfusun yaşam koşulları ve refahından İsrail yöneticilerinin sorumlu olduğu gerçeğine işaret ediyor. Dünyanın en yüksek rakamlarından biri

olarak, Filistinlilerin nüfusunun artış oranından kaygı duydukları gibi, yerleşimcilerin dolaşım hürriyetini sınırlayacak şekilde İntifada'nın etkisini arttırması ve giriş çıkışların kapatılması kaygıyı daha da arttırmaktadır. Bu topraklar İsrail'inden ayrıldığında, bu tür sorunlarla ilgilenmeyecektir. Benim de benzer sonuçlar çıkardığım Rubinstein'in görüşüne göre, bu tür kapatmaların bir dayatması sonucu, özerklik altında devam ettiği varsayılan böyle bir ayrışma zaten var: "Tabi ki, İsrail, fakirlik, işsizlik ve umutsuzluğu yok etmek için Gazze ve diğer özerk bölgelere en üst düzeyde uluslar arası yardımların akışı için tüm gayretini göstermeli. Aksi halde, İsrail'in güvenliğini sarsacak patlamalarla birlikte huzursuzluk kaçınılmaz olacaktır." Filistinlilere ait problemler, sadece onlara ait olarak kalacağı ve söz konusu sorunlar kendilerince ya da Filistin Özerk yönetimince çözülmek durumunda olacağından, İsrail'in, başka bir Arap ülkesinin yapabileceğinden daha fazla bir özenle, özerk yönetim topraklarında yerleşmeyi isteyen bazı Filistinlilere izin vermeye hazırlanmasının sebebi budur. Anlaşmanın daha derinlerdeki hedeflerinden biri de, işgal altındaki topraklarda yaşayan nüfusa karşı İsrail'in yapmak zorunda olduğu birçok görevden onu kurtaracak olan ırkçı bir rejim yaratmaktır. Bu ırkçı rejimin becerisi, bir yandan FKÖ tarafından, diğer yandan kendisine verilecek olan uluslararası ekonomik yardımlar tarafından garanti edilecektir.

14. Bölüm

İsrail Politikalarının Analizi: İdeolojik Faktörün Önceliği

12 Mayıs 1995

Bu yazının yazıldığı dönemde, İsrail hükümetinin, Filistin Özerk yönetimine ait topraklarda yaşayan Filistinlilerin barışa destek olmalarını gerektirecek hiçbir şey yapmadığı görülebiliyordu. Üstelik de, İsrail'in önemli emperyalist çıkarlarını feda etmeksizin onların desteğini elde edebileceği halde. Aralarında iyi niyetli kişilerin de bulunduğu kimi yorumcular, Rabin'in 30 Nisan 1995 tarihinde aldığı karara benzer şekilde Doğu Kudüs'te daha fazla toprak müsaderesine gitmek gibi provokatif adımlardan kaçınması için adeta yalvaran yazılar yazmakta. Oysa söz konusu yorumcular, Rabin'in politikalarının 1920'lerde oluşmuş olan, İşçi (Partisi) siyonizmindeki konsensüse dayanan bir iç mantığa sahip olduğunu ve kararlılığını anlayamamışlar. Bu politikalar hakkında yapılan analiz ve tahminlerden, söz konusu politikaların tamamen pragmatik öncelilere sahip bulunan siyonist ideolojinin bir uygulamasını oluşturduğu sonucunu kolayca çıkarmak mümkündür. İsrail'in daha önce ele geçi-

rilmiş olan yerlerden geri çekilmesi gibi bu kural için açık istisnalar da aynı şekilde ideolojik faktörlerle açıklanabileceği gibi, bu örnekte, Yahudilerin hayatına malolan başarısız ya da beceriksiz savaşlar ve daha fazla Yahudi kaybından kaçınma ile izah edilebilir.

Örneğin, Tanya Reinhart'in işaret ettiği gibi, (*Yediot Ahronot*, 1 Mayıs 1995) Hamursuz bayramı arefesine denk gelen 14 Nisan tarihinde Rabin, İbrani basınına verdiği tüm mülakatlarda, "Sadece Yahudilerin tüm İsrail toprakları üzerinde hakkı olduğu" yönündeki ideolojik yorumlarını yinelemiştir. Rabin, tartışmalı olduğu halde, toprakların (kendilerine ait) sınırlarını kesin hatları ile belirtmekten çekinmediği gibi, sadece "nasıl çözüleceğini İşçi Partisi'nin bildiği bir sorun oluşturan" 2 milyon Filistinlinin bu topraklarda yerleşik bulunduğu gerçeğini itiraf etmekle yetinmekte. Aslında bu, gerek İşçi Partisinin ve gerekse merkezi siyonizmin 75 yıldır değişmeyen standart reçetesidir. Nitekim, aynı gün, İsrail ordusunun Batı Şeria'dan sorumlu Merkez komutanlığındaki üst düzey bir subay, *Yediot Ahronot* gazetesinden Nahum Barnea'ya konuşmuştu. Söz konusu subay, İsrail ordusunun resmi politikasının, Batı Şeria ve Gazze'deki tüm Yahudi yerleşimcilere, barış sürecinin her aşamasında, tıpkı Hayfa ya da Tel Aviv'deki Yahudiler ile aynı düzeyde güven ve huzur garantisi sağlamak olduğunu belirtiyordu. Bir yanda, İsrail ordusu tarafından desteklenen yerleşimciler ile, diğer yanda Shabak tarafından desteklenen Arafat'ın gizli polislerince hayatından bezdirilmiş bulunan Filistinlilerin güvenliği hakkında hiçbir şey söylenmediğini belirtmemize gerek yok.

İsrail ordusunun hali hazırda işgal altındaki topraklarda uygulamış olduğu (*Rainbow of Colours* olarak adlandırılan) plan, Kasım 1994 tarihinde İbrani basınında

yayınlanmıştı. Ancak o planların en önemli özelliği durumundaki Yahudi yerleşimcilerin, onların ziyaretçilerinin ve İsrail ordusunun kullanmasına izin verilen yan yollara ilişkin tartışmalar Aralık ayında gündeme geldi. Reinhart, planın 1980'li yılların başında Yahudi yerleşimciler tarafından formüle edildiğine ancak Likud partisi ve "Ulusal Birlik" hükümetleri döneminde söz konusu planın uygulanması için hiçbir şey yapılmadığına dikkat çekiyor: "Planın uygulanması için yeni boyutlar açan, 'barış hükümeti' (Rabin hükümeti) dir. Bu planın yıllık tutarı bir milyar Şekel'di (330 milyon dolar) ve üç yıl devam edecekti. Tabi ki, Meir Shteglitz'in belirttiği gibi (*Yediot Ahronot*, 9 Nisan), masrafın büyük bir bölümünün ABD tarafından karşılanması umuluyordu. Merkezi Komutanlık komutanlarından General Biran'ın 28 Nisan tarihinde *Haaretz* gazetesine verdiği bir mülakata dayanan Reinhart, planı şöyle nitelendiriyor: "Tüm Yahudi yerleşimcilere maksimum koruma öngören plan, Batı Şeria'nın Arap bölgelerini içine alacak şekilde yerleşim birimlerine bölünmesini getiriyor. Her bir yerleşim birimi, ara yollarla, yerleşimcilerle ve İsrail askeri yığınağı ile çepeçevre kuşatılacak. Aynı durum daha sonra Gazze'ye de uygulanacak. Eğer İsrail ordusu, Batı Şeria'daki Arap kent merkezlerinin birinden birliklerini geri çekmeye karar verirse, söz konusu plan, kentin dışarıdan İsrail ordu kontrolü altında tutulmasını garanti altına alacak."

"Dışarıdan kontrol" sözü, 1992 Haziran seçimleri öncesinden beri kullanılan Rabin ve diğer İşçi Parti yandaşlarının en sevdiği kelimelerden biridir. Gerçekte bu plan, 1977 yılında Ariel Şaron tarafından formüle edilmişti ve o dönemde İbrani basınında tüm ayrıntısı ile yazıldı. O sıralarda Şaron sadece Tarım Bakanı idi. 1977 yılındaki seçim mağlubiyetinden yeni çıkmış olan Rabin ve Perez,

plana karşı çıkmamıştı ama Mısır'la barış yapmayı önceliğe almış olan Menahem Begin ve Ezer Weizman (1977-1980 arasının Savunma Bakanı) itiraz etti. Begin, 1981 yılında akıl sağlını yitirmeye başlayıp Şaron Savunma Bakanı olduğunda öncelik Lübnan'ın işgaline verildi. Bildiğim kadarıyla, son uygulandığı şekliyle bu plan, o tarihden bu yana, işgal altındaki topraklarda yaşayan "Filistinli problemi" için İsrail Güvenlik güçlerinin en tercihe şayan çözümü olarak kalmıştır. İbrani basınında yer alan bilgilere göre, plan, Oslo anlaşmasından hemen sonra Gazze Şeridi'nde uygulanmaya başlanmıştır. Reinhart, uygulamanın; Rabin ile ona "ara yollar inşa etmenin hem hükümet hem de Yahudi yerleşimciler için yararlı olacağını" izah eden Gush Emunim liderleri arasındaki dostça buluşmanın gerçekleştiği 1994 yılı Temmuz ayından sonra Batı Şeria'da da başladığını gösteren basın kaynaklarından alıntılar yapmakta. Aynı dönemde, Rabin benzer şeyleri o sıradaki Genelkurmay Başkanı olan Ehud Barak'tan da dinlemişti. Bu plan, her ne kadar kendi iç yazışmalarında Gush Emunim liderleri tarafından olumlu karşılandıysa da, ancak kamuoyu önünde eleştirmekten kaçınmamışlardır. General Biran'a göre, söz konusu plan, Yahudi yerleşimcilere normal bir yaşam sürmeleri için her türlü imkanı sağlamak üzere tasarlanmıştı: "Bu vesileyle, hiçbir Yahudi yerleşimcinin kesinlikle kendi yerinden edilmeyeceğini vurgulamak isterim. Bu hedefin gerçekleşmesi için İsrail ordusu, yeni ara yollar inşa etmek, ayrı elektirik ve su şebekeleri kurmak gibi, şu an bir dizi planı daha uygulamaktadır. Bunlar, her bir Yahudi yerleşimcinin en üst seviyede güvenlik ve refaha kavuşmasını garantilemek için planlandı."

Reinhart, *Rainbow of Colours* planı gibi, ırk ayrımcılığını andıran planların nasıl olup da barış yanlısı Yahudi

ve Filistinlilerin çoğunluğu tarafından hoşnutlukla karşılandığı konusunda, komplike ama bana göre yeterli olmayan izahatlar yapmakta. Her şey çok açık, plan Yahudi yerleşimcileri kayırıyor ve İsrail'in "dışardan kontrol" yöntemini kullanarak işgal altındaki topraklarda devam eden egemenliğini öncekinden daha etkili şekilde sürdürmesini hedefliyor. Peace Now (Barış Şimdi) hareketi, "barış süreci uygulamasının olumlu bir işareti" olduğu gerekçesiyle bu ırkçı planı öve öve göklere çıkarırken, hareketin liderleri de planın faziletleri konusunda Arafat'ı ikna etmek için Gazze'ye koştu. Ne Yahudi yerleşimciler ne de sağ kanat politikacılar, *Rainbow of Colours* planını "topraklarımızın yabancılara satılması" olarak kınadılar. Reinhart'ın gözlemleri ise şöyle: "dindar yerleşimciler ile Likud, öteden beri solu tarafsızlaştırmak için bir ilaç bulmuştur. Onlar, hükümete yönelik saldırıya geçtiklerinde değişik gruplardan 'güvercinler' de hükümetin barış sürecini devam ettirmesi için hazır ola geçmekte. Dolayısıyla sonuçta, yerleşimciler tarafından icat edilmiş olan bir planın destekçileri birden bire 'barış severler' haline gelmekte. Hükümet bu planın tüm Batı Şeria'da uygulanması için ne kadar çok ısrarcı olursa, barış severlik konusundaki şöhreti de o kadar fazlalaşıyor. Aradan herhangi biri plana muhalefet etmeye kalksa, güvercinler tarafından 'barışı sabote ettiği' gerekçesiyle derhal kınanmakta. Üstelik, Rabin'in politikalarına karşı olmasından dolayı 'barış sürecine muhalif' sayılacağından 'her iki tarafın fanatiklerinden' biri olarak damgalanmaktadır."

Taktik açıdan böyle bir açıklama doğrudur. Bu ifadeler, gerek Yahudilerden ve gerekse Filistinlilerden ırkçılığa karşı olanların "barış düşmanları" olarak damgalanmalarına imkan veren, Oslo sürecinin gerçekte İsrail'in

ırk ayrımcılığını nasıl da ilerlettiğine işaret etmektedir. Ancak bana göre, Reinhart, tıpkı diğer solcu Yahudiler gibi ana noktayı kaybetmektedir. *Rainbow of Colours* planının, Filistinler üzerindeki etkileri konusunda yaptığı tahminlere katılıyorum. O, yazısında şöyle yazıyordu: "Plan, bizlerin işgal altındaki topraklarda yaşayan 2 milyon Filistinliyi gettolara hapsedip, açlığa mahkum ederek dilencilere dönüştürmekle sorunu çözeceğimiz anlamına geliyor. Ancak, bu işi 'bir işgal' olarak nitelendirmek yerine, sanki Filistin devletine doğru atılan bir adımmış gibi sunacağız. Onların yüzlerine kibar bir şekilde gülümserken, botlarımızla gırtlaklarını çiğneyeceğiz." (Şimon Perez'e açık bir ima yapmakta). Ancak Reinhart'ın eksik bıraktığı şey; Yahudi ırkçılığının sadece İşçi Parti versiyonunun çok fazla iki yüzlü olduğu ve bu sebeple de Likud'dan daha tehlikeli olduğu değil, aynı zamanda, İşçi Partisi'nin mağdurlara zulüm konusunda daha zararlı olduğu konusudur. Bu konuya aşağıda yeniden döneceğim.

Meron Benvenisti'nin *Haaretz* gazetesindeki (27 Nisan) sunumu da, Reinhart'ınki ile aynı. Benvenisti, genel olarak Oslo anlaşmasından sonra (özellike de *Rainbow of Colours* planından sonra) işlenen İsrail vahşetini destekleyen, öte yandan da Filistinlilere tüm bunların, ilk olarak Gazze'de kurulacak olan Filistin devletinin yolunu açan gelişmeler olduğu garantisini veren siyonist güvercinlerle alay etmektedir. Benvenisti sözlerinin devamında şunları yazıyor: "Adalet, barış ya da ilerlemenin sağlanmasından uzak bir şekilde bir dünya görüşünün kendi hedefini sadece bir devlet kurmaya adaması, boş olduğu kadar, sahtedir ve İsrail çıkarlarına gayet uygundur. Şu an, Filistin Özerk yönetimi iç işlerinde belli bir otonomiye sahip olduğunda, onun Gazze'de sergileyece-

ği keyfilik ve yozlaşma, insan özgürlüğü ve saygınlığı ideallerine taban tabana zıt olacağı gibi, kısıtlamalara karşı verilen savaşla çelişecektir. Bundan dolayı, İsrail Arafat'a görünüşte bir devlet bağışlasa dahi, mevcut zulüm, denetim ve sömürü koşullarında her hangi bir rahatlama beklenemez. Bu tür koşullar, İsrail tarafından hem Oslo hem de Kahire Anlaşmalarında Arafat'a dayatılmıştı. Etiketlerdeki olası hiçbir değişikliğin, Filistin halkını, Arafat rejiminin ideolojik anlamda (öncekilerden) farkı olmadığını düşünmeye teşvik etme sebebi budur." Benvenisti, İsrail'in Arafat'ın devletle ilgili bir talebini kabul edebileceğini ancak, karşılığında, işgal ettiği topraklardaki sömürge yönetiminin devamına ses çıkarma konusunda daha esnek olmalarını Filistinliler'den isteyebileceği bir tavizmiş gibi sunmak için bunu yapacağını söylüyor. Ben, İşçi Partisi hükümetinin, sadece Gazze bölgesinde bile olsa, bağımsız bir Filistin devletini kabul edeceğini sanmıyorum. Böyle bir beklenti hakkında konuşmak, İsrail'in talepleri karşısında Arafat'ın daha fazla taviz vermesini sağlamak için, Şimon Perez'in tipik bir numarasından başka bir şey değildi. Eğer İşçi Partisi gerçekten bir Filistin devleti kurmaya niyetli olsaydı, çok yaklaşmış olan İsrail seçim kampanyasında onu kullanırdı. Üstelik, Rabin, Hamursuz Bayramı öncesi verdiği birçok mülakatlarında bunun doğruluğunu savunmaya çalışırdı. Halihazırda İsrail hükümeti, böyle bir siyasal değişikliği kamuoyuna ne açıklama ne de haklı gösterme konusunda hiçbir şey yapmış değil.

Rainbow of Colours adlı ırk ayrımcılığının hedeflerini belirtirken, Benvenisti, bana göre oldukça isabetli bir şekilde onu şöyle tanımlıyor: "Kavramsal olarak etnik temizlik, yani diğerlerini birinin bilincinden silmedir. Böyle bir plan; ırk merkezli faşist yaklaşım ile kabilevi ahlak

formlarının geçerli değer olduğu Yahudi toplumunda yaşayan Filistinlilerle sözde barış sürecine şans tanıma hedefine indirgenemez. Böyle bir toplum, saygılı davranmanın ahlaki bir zorunluluk olduğu gerçeği ile varolmanın dini bir hak olduğu gerçeğini bile ayırt edememiştir." Benvenisti'nin getirdiği bu tür örnekler arasında, Yahudi yerleşimcilerin rahatça piknik yapabilmeleri ya da şehrin içinde güvenli bir şekilde dolaşabilmeleri için El-Halil'deki Filistinlilere tüm gün sokağa çıkma yasağı uygulaması en çirkin olanlarından biridir. Hamursuz bayramı haftasında sırf bir gün için bütün bir kent askeri birliklerle doldurulur. Piknikçilere eğlenmeleri için, Filistinlilerin evlerine hapsedilerek Yahudilerin özellikle de camlardan dışarı bakmaya cesaret eden Filistinlilere taş atmasına izin verildiği bir durum. Bütün bunlar, Rabin'in Gush Emunim'e ödün vermek niyetiyle yapılan işler. Bununla birlikte, Emunim'in böyle bir günü "Kötülük iktidarı" olarak nitelendirdiği hükümetin hemen ortadan kaldırılması için Tanrıya dua etmek de dahil, suistimalin en kaba biçimlerini göstermek için kullanmasına engel olamamıştır."

Benvenisti, "Oslo süreci ile ayrımcı ideolojisinin ve güvenlik algılamalarının bileşkesi, İsrail'in etnik temizliğine (devlet) saygınlığı havası vererek, örtmek amacıyla tasarlanmıştır." diyor. Sürgün ve kitlesel katliamlar için uygun bir kelime olarak sıradan kullanımıyla karşılaştırıldığında, benim böyle bir terimi (*etnik temizlik*) kullanmam aşırılığın sergilenmesi olarak görülebilir. Ama, bana göre etnik temizlik *zaman kısıtlı* da olabilir. Kamusal alanda "diğerlerinin" varlığını temizlemek için tasarlanmış olan kent kapılarının kapatılması yada sokağa çıkma yasağı koyma gibi davranışlar, *zaman kısıtlı* etnik temizlik kavramının mükemmel örnekleridir.

Söz konusu gelişmeler, 1920'li yıllardan beri ve özellikle de 1967 yılından beri işgal altındaki topraklarda takip edilen siyonist politikaları analiz etme kaygısındaki kişiler tarafından kolaylıkla tahmin edilebilirdi. Müsadenizle İsrail'in kendisinden başlayalım. Toprağın kullanımıyla ilgili olan İsrail devleti yasaları tamamıyla, Yahudi olmayan kişilerin ayrıma tabi tutulması prensibine dayanmaktadır. İsrail Devleti, İsrail topraklarının çoğunu (yaklaşık yüzde 92'sini) "kamu arazisi"ne dönüştürmüştür. Tüm bu toprakların İsrail devletine ait olduğunun belirlenmesinden sonra, uzun periyotlarla sadece Yahudilere kiralanabilmiştir. Bu toprakları uzun dönemli kiralama hakkı, istisnasız, Yahudi olmayan hiç kimseye tanınmamıştır. Söz konusu yasaklama, tüm ülke topraklarını Dünya Siyonist Örgütü'nün bir kolu olan Yahudi Ulusal Fonu'nun yönetimine vererek uygulanmaktadır. Dünya Siyonist Örgütü'nün faşist yasaları, toprakların uzun dönemleri kiralama ya da başka tür amaçlar için kullanım hakkının Yahudi olmayan kişilere verilmesini yasaklamaktadır. Yahudi olmayan kişilere kiralanmaması koşuluyla, İsrail topraklarının Yahudilere kiralanması 49 yıllık bir süre için onaylanmaktadır. Bu otomatik olarak ikinci bir 49 yıllık periyot için yenilenir. Sonuçta, bu toprakların mülk olarak, alımı satımı, ipotek verilmesi tarafların Yahudi olması şartına bağlıdır. Ülke topraklarının Yahudi olmayan kişilere otlak olarak kiralanması konusunda yaşanan çok az sayıda örnekteki süre, 11 ayı geçmez. Bir Yahudi kiracının devlet toprağını geliştirmesi ve özellikle de kendisi için orada bir ev yapması çoğu zaman teşvik edilir ve desteklenir. Fakat, Yahudi olmayan kiracılar ise böyle bir şeyden sıkı biçimde menedilir. Devlet toprağının Yahudi olmayan kişilere kiralanması, inşaat yapmanın ya da geliştirmenin yasaklanması ya da

başka birine kiralanmasının önlenmesi gibi çok sıkı koşullara bağlıdır. Böylelikle, devlet toprağı üzerinde bulunmaları sebebiyle Kibbutzim ve Moshavim üyeleri, sadece Yahudilerle sınırlıdır. Kibbutz üyesi olmak isteyen Yahudi olmayan bir kişi, üyeleri ateist bir kibbutz olsa bile, Yahudiliğe girmek zorundadır. İsrail Hahambaşılığı ile işbirliği içindeki kibbutz hareketi, bu tür insanların (çoğunlukla sahte olan) Yahudiliğe dönüşünü kolaylaştırmak amacıyla özel eğitim imkanlarını muhafaza etmektedir.

Sonuç olarak, Galile, ırk ayrımcılığının sembol toprağı olarak nitelendirilebilir. Filistin yerleşim birimleri, nüfus artışı ile birlikte dolup taşmakta ama, çevrelerini devlet arazileri kuşatmış olduğu halde yeni yerlere genişlemek için buraları kullanamamaktadırlar. Galile'de yaklaşık 25 bin Filistinlinin yaşadığı Sakhnin kasabası, devlet arazilerini Arap tecavüzlerinden korumak amacıyla 1970 yılında kurulmuş olan üç kibbutzime pay edilmiş olan topraklarla çevrilidir. Bu kibbutzimler, her açıdan başarısızlığa uğramıştır. Bunların asıl üyeleri çok uzun süre önce burayı terketmiştir. Ancak, her seferinde yeni Yahudi gönüllüler (çoğunlukla da barış taraftarları) buralara gönderilmektedir. Bu kibbutzimler, İsrail hükümeti ile dünyanın her yanındaki Yahudilerin vergi dışı katkılarını toplayan Yahudi Ajansı'ndan büyük para yardımı almaktadır. Barış sürecine Filistinlilerin desteğini kazanmak ya da onları bu konuda daha etkin kılmak amacıyla bile olsa hiç kimse, Sakhnin'i kuşatan devlet arazilerinden küçük bir bölümünün dahi, kasabanın Yahudi olmayan mensuplarına tahsis edilmesini önermemiştir. Açıktır ki, ideolojik kabuller, tıpkı dinde kutsalın daima kutsal olmayandan önemli olması gibi, tüm siyasal algılamaların önüne geçmiştir.

Geçmişte birçok ülke sistematik biçimde toprak haydutluğu yapmıştır. Örneğin ABD, Kızılderililerin topraklarını gasbederken, bunların büyük bölümünü devlet arazisi haline dönüştürmüştür. Ancak bununla birlikte, bugün topraklar her hangi bir ABD vatandaşı için rahatlıkla kullanıma açıktır. Şayet, Amerika'da bir Yahudinin, yalnızca Yahudi olmasından ötürü devlete ait bir araziyi kiralamasına engel olunsaydı, bu doğrudan doğruya anti-semitizm (Yahudi düşmanlığı) olarak yorumlanırdı. Ancak, hali hazırda anti-semitizm ABD'de kötü bir şey olarak algılanırken, İsrail'de siyonizm, resmi bir devlet ideolojisidir ve kamusal eğitimin bir hedefi olarak aşılanmaktadır. Tabi ki, toprak konusu, İsrail'de yaşamın her yanını kaplamış olan Yahudi olmayan insanlara karşı resmi ayrımcılığın örneklerinden sadece biridir. Kimi siyonistler, son zamanlarda bunun etkilerinin hafifletilmesini istese bile, hiçbir siyonist parti ya da siyonist politikacı, onun yürürlükten kaldırılması bir yana, onun temelini oluşturan ideoloji hakkında farklı bir düşünceye bile sahip olamaz. Tüm bu ayrımcı sistemin, öngörülebilir bir gelecek içinde uygulanmak üzere tasarlandığı da açık.

Bu tür yasaları, sadece Yahudi olmayanlara değil, aynı zamanda devletin sadık destekçilerine bile, sıkı biçimde uygulanmakla, İsrail'in kendi emperyalist ve militarist gücünü baltaladığını görmek hiç de zor değil. Bu konuyla ilgili iki örnek vereceğim. Bunlardan ilki, gerek İsrail ordusu, ve gerekse polis ve istihbaratı içinde hizmet veren hatta üst düzey rütbelere kadar yükselen Dürzilerle ilgili. Bu konumlarına rağmen, Dürzilerin devlet arazilerini kullanması yasaklandığı gibi, Yahudi olmadıklarından dolayı, başka ayrımcı yasaların da mağduru olmaktadırlar. Aynı şey, yukarıda zikrettiğim görevlerde bulu-

nan hatta yargıçlık gibi çeşitli kamu hizmetleri dallarında üst düzey makamlara kadar yükselen Filistinliler için de geçerlidir. İsrail, konsolos ve diğer diplomatik temsilcilik görevlerine Filistinlilerden atamalar dahi yapmıştı. Şu an, ilk Filistinli elçinin atanması düşünülmektedir. Ancak, bir Filistinli general, elçi yada hakim halen, söz konusu ayırımcı yasalara maruz kalmaktadır. Serbest kalmış Yahudi bir katil doğal olarak bu hakka sahip olduğu halde, onlar hala, devlet arazilerinden küçük bir arsa dahi kiralama hakkına sahip değildir.

Şimdi, Filistinliler kendilerini İsrail ayrımcılığının mağdurları olarak görebilir yada görmeyebilirler; ama onların çoğu feodal mantaliteleri sebebiyle, bunu açıkça göremeyecek kadar şaşkındır. Her ne olursa olsun bu mantalite, atalarının topraklarını kaybetme konusunda onlara özel bir kaygıyı dayatmaktadır. Ancak onların sonuçta modernleşmeleri kaçınılmazdır. Hatta bu, kesinlikle aptal olmayan İsrail'in Arap uzmanları tarafından da beklenmektedir. Bu gerçekleşir gerçekleşmez, Filistinliler kendilerine Yahudi olmadıkları için uygulanan İsrail yasal ayrımcılığının ilk ve en önemli kurbanları olduklarını kesinlikle anlayacaktır. Bu olduğunda, İsrail'in gerek ulusal ve gerekse uluslararası konumunda büyük ölçüde istikrarsızlaşma beklenebilir. Kimi İsrail karar vericilerinin bunun farkında oldukları farzedilir. Benzer şekilde, Oslo sürecinin başlıca amacının, Filistin toplumunu yeniden feodalleşmeye zorlayarak onun sosyal değişim şansını sekteye uğratma (hem İsrail'in, hem de Arafat'ın ortaklaşa) umudu olduğu tahmin edilebilir. Ancak, İsrailli uzmanlar, sosyal değişimi (en azından İsrail içinde) engelleme ihtimalinin çok düşük olduğunu anlamak zorundadırlar. Başka bir ifadeyle, emperyalist bir güç olarak İsrail, daha önceki emperyalist güçlerin başarıy-

la yaptıkları yoldan başka bir yöntemle, kendini değişim koşullarına adapte etmeyi düşünmemektedir bile. Dürzi konusuna yeniden dönecek olursak, İntifada sırasında Gazze bölgesinde askeri komutanlık görevini mükemmel şekilde yapan Tuğgeneral Muhammed Kana'an bile, şu an Yahudi olmamasından dolayı İsrail tarafından ayrımcılığa tabi tutulduğunu henüz farketmediyse bile, onun ve diğer Dürzilerin çocukları, çok yakın bir gelecekte bunu anlayacakları kesin.

Galile'deki Arap köyleri ile ilgili olarak ikinci örnek Bir'am ve Ikrit köyleridir. Her iki köydeki yerleşimciler de, 1948 yılında İsrail güçlerine direnmeyen ve İsrail ordusunun yaklaşmasından sonra teslim olan Hıristiyanlardır. Buradaki yerleşimciler, İsrail ordusu tarafından imzalanan şartlı teslim olma anlaşmasında kesin olarak söz verilerek sadece iki haftalığına tahliye edilmişlerdi. Ancak, iki hafta sonra ordu verdiği sözden döndü. 1951 yılındaki mahkemede, Anayasa mahkemesi, köylülerin dönüşüne hükmettiyse de, 1945 yılına ait savunma düzenlemeleri gerekçe gösterilerek, karar geçersiz sayıldı. Aslında bu düzenlemeler, İngilizler tarafından Yahudilere karşı kullanmak üzere çıkarılmış olan yasalardı. Hatta aynı yasalar, hükümete bunları silah zoruyla uygulama konusunda sınırsız yetkiler vermesinden dolayı, İsrail devleti kurulmadan önce, Filistin'deki kimi saygın Yahudi hukukçularca "Nazi benzeri düzenlemeler" ve "Nazi yasalarından daha kötü" gibi nitelemelerle tanımlanmışlardı. Menahem Begin'in Başbakan Yardımcısı Simha Erlich de, bu yasalara ilişkin olarak nükteli bir şekilde "bu düzenlemeler, Kudüs bölgesi komutanına ya da Savunma Bakanı'na, Kenesset'i tanklarla kuşatarak, tüm temsilcileri tutuklama konusunda mükemmel bir yasallık tanımaktadır" ifadelerini kullanmıştı. Ama, İsrail devleti,

bu yasaları yürürlükte bıraktığı gibi, onları özellikle Yahudi olmayan kişilere karşı uygulamaktadır. Bir'am ve Ikrit köylerine ilişkin olayda, Ben Gurion yönetimi, Anayasa mahkemesinin kararına yanıt olarak 1945 tarihli savunma düzenlemelerine dayanarak, her iki köye ait toprakların müsaderesini haklı gösterdi. Yine Ben Gurion, 1951 yılı Noel arefesinde de her iki köyün Hava kuvvetlerine bağlı uçaklarca bombalanmasını emrederek, köyün erkeklerini toplamış ve yakınlardaki bir kayalığa götürerek kendi evlerinin nasıl yıkıldığını seyretmeye zorlamıştı. Sadece kiliseler bu yıkımdan kurtulabildi. Bunlar da, İsrail vatandaşlığı elde etmiş olan köyün eski yerlileri için hac yolculuğunda uğranılan bir mekan hizmeti görmektedir. Topraklardan arta kalanlar, kibbutzim ve moshavimlere tahsis edilirken, sol kanat kibbutz aslan payını kapmıştır. Daha sonra Anayasa Mahkemesi tarafından alınan kararda, söz konusu müsaderelerin ve yıkım emirlerinin tamamen yasal olduğu hükmüne varılmıştır.

Bununla birlikte, her iki köyün eski sahipleri yakın zamana kadar kampanya yürütmüşlerdi: Özellikle tamamı Maruni dinine mensup olan ve siyasal görüş olarak da sağ kanata mensup olan Bir'am sakinleri bu işin peşini takip ettiler. Özellikle kendilerine ait çiftlikleri değil ama sadece köydeki kiliselerle, çevresindeki mezarlığı ve müze yapılmak üzere küçük bir arazi parçasını istediklerini ağır başlı ve sürekli bir şekilde deklare etmelerinden sonra, kampanyalarının başarıya ulaşma şansı olabilirdi. Pragmatik algılamaya sahip tüm yönetimlerin tutumu, onların bu makul isteklerinin kabul edilmesi yönünde olacaktır. Her şeyden önemlisi, onların bir çoğu İsrail polisinde görevlidir. Onları önemli bir kısmı, Lübnan işgalinden önce ve sonra İsrail tarafından kullanılan Lüb-

nan Marunileri ile de çok yakın bağlara sahiptir. Maruni köylülerin davası, Katolik kilisesi tarafından ve diğer önemli uluslararası kuruluşlarca desteklendi. Ancak her şeye rağmen onların isteğinin kabul edilebileceğini gösteren her hangi bir şans yok. Hatta, halen iktidardaki "barış hükümeti" tarafından bile.

Barış süreci dönemine ilişkin İsrail politikalarını analiz etmek için, Oslo Anlaşması'nın imzalanmasına kadar, İsrail'in Batı Şeria topraklarının yüzde 70'ini, sadece Yahudilere kiralanabilen "devlet arazisi"ne zaten dönüştürmüş olduğunu hatırlamamız çok önemlidir. (Oslo anlaşmasından sonra yapılan müsaderelerle rakam yüzde 72 yada 73'e kadar yükselmiştir. Ancak bu yazımız için yüzde 70 rakamını kullandık) Tüm Batı Şeria'daki yerleşim birimleri, sadece Yahudiler için (İsrailli olması şart değil) planlanarak inşa edilmiştir. Dünyanın her yanındaki Yahudiler, bu topraklarda yerleşmeye hak sahibidir. Bundan dolayı, batı medyası (büyük ihtimalle kasten) buralardan bahsederken "İsrailli yerleşimciler" ifadesini kullanmadaki ısrarında hata etmektedir. Gerçek ise şudur; Yahudi olmayan hiçbir İsrail vatandaşının, Tuğgeneral Muhammed Kana'an gibi, bu yerleşim birimlerinde oturma konusunda yasal hakkı yoktur. Aynı şekilde, "Büyük İsrail"i hararetli bir şekilde savunan Hıristiyanların da bu hakkı bulunmamaktadır. Günün birinde Ruh'un, Rahip Jerry Falwell yada Rahip Pat Robertson'a, ABD'deki kutsal görevlerini bırakarak Kiryat Arba'ya yerleşmelerini emredeceğini farzetsek bile, Yahudi olmamalarından dolayı onlara hiçbir zaman izin verilmeyecektir. Ancak, Kutsal Ruh'un onlara Yahudiliğe girmelerini emredeceğini farzedersek, o zaman onlar yasal olarak kendi ihtidalarının tamamlanmasından itibaren her hangi bir Yahudi yerleşim biriminde oturmaya uy-

gun hale gelecektirler. Bu teoride kalmış bir olanak değildir. Bilakis, Peru ve Hindistan'daki bazı bilinmeyen kabilelerden gruplar halinde Yahudiliğe girenler olduğunda, işgal altındaki topraklarda bulunan yerleşim birimlerine yerleştirilmek üzere bizzat getirilmişlerdir.

Diğer yandan, Dürzi savaş muharipleri, (ki aralarında oldukça şahin görüşleri dillendirenler vardır) Dürzi yerleşim birimleri kurmak üzere Batı Şeria'daki devlet arazilerinden belli bir tahsisat yapılması için birçok defalar girişimde bulunmuşlardır. Bu türden tüm istekler, İsrail'in önemli çıkarlarına karşın şiddetle reddedilmiştir. Üstelik, İntifada'nın başlangıcından beri, ölüm korkusu içinde yaşayan Filistinli işbirlikçiler, sürekli olarak İsrail otoritelerinden, geçici de olsa, Batı Şeria'daki Yahudi yerleşim birimlerinde yaşamalarına izin verilmesini istemişlerdir. Bazılarının öne sürdüğü argümanlarda olduğu gibi, hem böyle bir şeye izin verilmesi, eski evlerine yakın bir yerde yaşama imkanı sağlayacağı için işbirlikçilerin eski bağlantılarını belli ölçüde korumalarına imkan verecek ve İsrail İstihbaratı için de büyük bir avantaj sağlayacaktı. Her şeye rağmen yine de, bu tür isteklerin tümü şiddetle reddedildi. Oslo Anlaşmasından sonra, İsrail kimi işbirlikçileri Batı Şeria'dan alarak İsrail'de bir yerlere yerleştirdi. Ancak o zaman bile, onlara her hangi bir devlet arazisi tahsis etmektense, amaca uygun olarak özel şahıslara ait toprak ya da evler kiralanmıştır.

Yeniden Batı Şeria'daki toprak konusuna dönecek olursak, yüzde 70'i devlet arazisi haline getirilen toprakların fiiliyatta sadece yüzde 16'sı bizzat Yahudi yerleşimcilere tahsis edilmiştir. Kalan yüzde 54'lük kısım ise boş bırakılmıştır. Bu aşamada, Yahudi yerleşim birimlerinden sadece bir tekinin dahi kaldırılmasının, iç savaşa kadar gidebilecek olan silahlı çatışma riskleri de dahil,

birçok siyasal sorunun baş göstermesine yol açabileceğini itiraf etmek gerekiyor. Ancak, boş durumda bulunan yüzde 54 oranındaki devlet arazilerinin Filistinli çiftçilere geri verilmesi beklentisi, çok düşük riskler taşımaktadır. Bu, Oslo Anlaşmasından sonraki ilk birkaç ay içinde kolaylıkla yapılabilirdi. (Sadece çiftçilerin değil ama bir bütün olarak tüm) Filistin halkının toprağa bağlılığı derin olduğundan ve oradan sürülme korkusu haklı olarak somut biçimde ortada bulunduğundan, Batı Şeria topraklarının yüzde 54'lük boş kısmının Filistinli yığınlara parça olarak iadesinin etkilerini her hangi biri rahatlıkla hayalinde canlandırabilir. Filistin kamuoyunu, Oslo ve Kahire anlaşmaları sayesinde İsrail çıkarlarına hizmet edecek uyuma getirmenin yolu yoktur.

Gazze Şeridi için de aynı şey geçerlidir. Bir fark varsa o da; onun durumu çok daha çarpıcıdır. Çünkü bu bölgedeki Yahudi yerleşimci sayısı - *Oslo Anlaşması imzalandığı sırada 5 bin olan sayı şu ana kadar 8 bine yükselmiştir*- Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimci sayısı ile –*Oslo Anlaşması imzalandığı sırada Doğu Kudüs hariç 130 bin olan sayı şu ana kadar 160 bine yükseldi*- karşılaştırılamayacak ölçüde düşüktür. Yine, Yahudi yerleşimcilerin Gazze Şeridi'ndeki yaşayan Filistinliler arasındaki (resmi olarak 800 bin olan buradaki Filistinli nüfusu, gerçekte 1 milyondur) oranı ile Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimcilerin Batı Şeria'daki Filistinliler arasındaki oranından (resmi olarak 1 milyon 200 bin olan Filistinli sayısı, gerçekte 1 milyon 300 bin civarındadır) tamamen farklıdır. Devlet arazisine dönüştürülmüş durumda olan Gazze Şeridi topraklarının yüzde 28'i Oslo Anlaşmasından çok önce Yahudi yerleşimcilere verildiği gibi, bu bölgeler Oslo anlaşmasından sonra da Özerk yönetimin idaresine bırakılmamıştır. Yine Gazze Şeridi'ndeki boş devlet arazilerinin

hiç biri Filistinli sahiplerine geri verilmemiştir. Gazze'deki boş alanların yerleşime açılmış devlet arazilerine oranını bilmiyorum ancak, eski durumu biliyorum. (Yerleşimcilerinin büyük bir bölümü Talmud çalışmaları yapan) Netzarim yerleşim biriminin durumuna ilişkin ayrıntılar içeren haritalar İbrani basınında yayınlanmaktadır. (Örneğin, *Haaretz,* 10 Nisan) Haritalar, bu yerleşim birimine bağlanmış olan geniş arazinin zorunlu olarak boş kaldığını ama Filistinlilere de yasaklandığını göstermekteydi.

Bunlara rağmen, Rabin, Netzarim çevresindeki devlet arazilerinden sembolik olarak birkaç dönümünü, değil Filistinli çiftçilere geri vermek, Filistin Özerk yönetimine devretmeyi bile düşünmemektedir. Kimi barış yatkını Siyonistlerin, Netzarim Yahudi yerleşim biriminin kaldığı müddetçe Filistinliler tarafından öldürülebileceklerini söyleyerek, buranın tümüyle kaldırılmasını savundukları doğrudur. Ancak, yukarıda ifade edildiği gibi, bu, geçici olarak ideolojik algılamaların önüne geçmiş bir faktör olarak algılanmalı. Yoksa, hiçbir siyonist "barış sever" henüz, boş devlet arazilerinin, siyasal bir avantaj elde etmek uğruna geri verilmesini savunmamaktadır. Bu daha da genelleştirilebilir. Barış süreci, İsrail Yahudilerine, sadece onların güvenliğini garanti altına alan etkili bir araç olarak değil aynı zamanda, canlılığını artırması beklenen Arap ülkeleri ile ticaretten sağlanan potansiyel bir kâr olarak satılmıştır. Bununla birlikte, şimdiye kadar hiçbir siyonist, Yahudi olmayanlara karşı uygulanan kutsal ayırımcılık ideolojisinden, Oslo sürecinin ilerlemesi ve böylece İsrail'in güç ve zenginliğinin artacağı beklentisi uğruna vazgeçmeyi önermemiştir. Hatırladığım kadarıyla, İsrail (ya da o kurulmadan önce siyonist hareket), tamamen siyasal düşünceler yada ekonomik çıkar-

lar uğruna ideolojisini, kurban etmemiştir.

Başka bir ifadeyle, deneysel deliller göstermektedir ki; İsrail politikalarının motivasyonu öncelikle ideolojiktir ve onları yönlendiren ideoloji de, totaliter bir yapıya sahiptir. Bu ideoloji, İşçi (Parti) siyonizminin kurucularının yazılarında titiz bir şekilde korunduğundan kolaylıkla anlaşılabilir. Yine, İsrail yasalarından, düzenlemelerinden ve takip ettiği politikalarından da kolaylıkla çıkarılabilir. Bu ideolojiyi ciddi olarak öğrenme konusundaki entelektüel girişimlerinde başarısız kalan gerek Arafat ve dalkavukları ve gerekse birçok Filistinli entelektüel, Oslo anlaşmasından sonraki 20 ay içinde meydana gelen gelişmelerin şaşkınlığından dolayı sadece kendilerini suçlamalıdır. Her kim, Oslo Anlaşmasından sonra, hiçbir anlamı olmayan "cesur barış" uğruna, İsrail "emperyalizmini" suçlamaktan vazgeçtiyse, o kişi (geçen yıllar içinde) hiçbir şey öğrenmediğini göstermektedir. İsrail'in, ideolojik kararlılıkla uygulanan politikalarında benzersiz olduğundan, onların (bunun tersini düşünenlerin) gafı büyüktür. İsrail'de, katı ideolojik kabuller, geçmişte ve halihazırda hiçbir ülkede olmadığından daha fazla siyaseti belirleyicidir. Durumu başkaları için düşündüğümüzde, belli bir politikanın temelini oluşturan ideoloji ilgili devlet tarafından açıkça belirtilmese de, onun sınırları ötesinde çok iyi bilinebilmekte ve tartışılmaktadır. Ama İsrail'in siyasetini belirleyen ayrımcı Yahudi ideolojisi, Diaspora Yahudilerini gücendirme ya da, onların güçlü örgütlerince "anti-semitik" olarak damgalanma korkusuyla kendi sınırlarının dışında neredeyse hiç tartışılmamakta. Buna karşın, İsrail'in Yahudi olmayanlara karşı yürütmüş olduğu ayrımcı ideoloji sadece açıkça kabullenilmekle kalmadığı gibi, aynı zamanda bu ayrımcılık, İsrail'in "Yahudi niteliğinin korunmasını emreden"

bir Yahudi devleti olma karakterinin garantisi olarak savunulmaktadır da. İsrail'in ayrımcı uygulamalarını savunan Yahudi destekçiler, böyle yapmakta, kendilerinin ve İsrail Yahudilerinin çoğunun tarihi Yahudiliğin mirası olarak gördüğü İsrail'in "Yahudi niteliğini" koruduklarını savunmaktadır. Gerçekten de, eğer modern dönemleri görmezden gelirsek, bu iddianın gerçeklik payı var. Modern çağın gelişine kadar ki dönemde tüm Yahudiler, kendilerinden olmayan kişilerin mümkün olan her şekilde ayrımcılığa tabi tutulması gerektiği inancına sık sıkıya bağlıydı. Şimdi açıkça ortaya çıkmıştır ki, Yahudi Aydınlanması, bu konuda çoğu Yahudinin tutumunu değiştirmeyi başaramamıştır. Birçok dinsiz Yahudi bile hala, Yahudi olmayanlara karşı ayrımcılığı emreden Yahudi din yasaları ve geleneği adına, Yahudi olmayanların sonsuza kadar bir "Yahudi devleti" içinde ayrımcılığa tabi tutulmasının gereğine inanır. Bu ayrımcılık, anti-semitiklerin Yahudilere karşı uygulamayı istediği ayrımcılık ile aynı karakteri taşıdığı gerçeğinin inkar edilemez biçimde ortada olmasına rağmen, açıkça savunulmaktadır.

Fiili İsrail politikaları üzerindeki ideolojik etkinin ışığı altında, bu politikaların İsrail solundaki pragmatistlerce eleştiri konusu olması normaldir, ancak çok önemli bir yön ihmal edilmiştir. Batı basınındaki "İsrail uzmanları"na göre olayları takip etmede üstün oldukları için, İsrail'in izlemiş olduğu politikalar, İsrail solcularını her zaman şaşırtmıştır. Onlar, İsrail hükümetine, "ılımlı olarak" Araplarla ilişkilerin nasıl geliştirileceği konusunda "dost nasihatı" yapmaktan geri durmazlar. Analizler ve tecrübeler göstermiştir ki, bu tür öğütler vermek boşunadır. Avrupa'da komünist rejimlerin çöküşü de dahil, sayısız miktarda tarihi karşılaştırma, ülkenin resmi ideolojisi hakim olduğu sürece, iktidardaki parti ne kadar

esnek olursa olsun gerçek bir değişimin mümkün olmadığını göstermektedir. İsrail'de iktidar, güvenlik gücünün ve siyonist ideolojiye bağlılığı kesinlikle sorgulanmayan siyonist partilerin elindedir. Diğer yandan, bu karşılaştırmalar göstermektedir ki, ülke ideolojisinin gücüne karşı kamuoyunun önünde açıktan bir kere meydan okunduğu zaman bunun anlamı, gerçek değişim sürecinin başlamış olduğudur. Sonuçta, böyle bir değişim, resmi ideolojinin ve o ideolojiye destek olan devlet organlarının beklenmedik şekilde dağılmasıyla gerçekleşir. 1970'lerin sonundan beri Polonya'da bu olmuştu. Devletin resmi ideolojisine meydan okuyan KOR ve Dayanışma Sendikası, Avrupa komünizminin çöküşünün gerçek müjdecileriydiler. Polonya Komünist Partisi tarafından tepeden aşağıya uygulamaya konan sayısız reform, hiçbir şey değiştirmeyen palyatif çözümlerden başka bir anlam ifade etmemiştir. 1974-1993 tarihleri arasında bir parça sarsılan İsrail ideolojisi, Oslo Anlaşmasından sonra yeniden canlanmıştır. Büyük toplumsal bağlılık, askeri ve nükleer güç ile her geçen gün artan ABD yardımı sayesinde, İsrail kendisini, Filistinlilere palyatif ödünler verebilecek kadar güçlü hissetmiştir. Bu koşullar altında, Yahudilerin hayatını kaybetmesi hariç, sadece ideolojik kabuller belirleyici olmayı sürdürebilir.

Böyle soyut ifadelerden sonra müsaadenizle daha somut konulara geçerek, İsrail'in, daha önce uyguladıklarından daha etkili olan ve daimi ayrımcılık ideolojisinin şekillendirdiği Gazze ve Batı Şeria'daki siyasetinin nasıl olduğunu göstermek istiyorum. Önce Gazze Şeridi. İbrani basını tarafından yayınlanan ayrıntılı Gazze haritaları, Kahire anlaşması uyarınca İsrail denetiminde kalan bölgelerdeki "askeri yolları" gösteren çizgilerle dolu görünür. Söz konusu yollar, gerek ayrı ayrı gerekse Filistin

polisiyle ortaklaşa, İsrail ordusunun sürekli denetimi altındadır. İsrail ordusu, Özerk yönetimin iç bölgelerine gidiyor olsa bile, Filistinlilerin geçişinde kullanılan bu tür yolları kapatma hakkına sahiptir. Fiiliyatta, bu hakkını her hangi bir Filistin saldırısından hemen sonra kullanır. Örneğin; Haaretz gazetesi 11 Nisan'da verdiği haberde, 9 Nisan'da meydana gelen iki saldırıdan sonra, İsrail ordusunun Özerk yönetimin çok içlerindeki iki yol kavşağını ikinci bir emre kadar, tüm Filistin araçlarına kapattığını yazıyordu. Yazının yanında Gazze yollarını gösteren bir harita da bulunuyordu. Bu yollardan "Gazze şehri yolu" olarak isimlendirileni, bölgeyi bir uçtan diğer uca katediyor, dikkatli biçimde tüm şehirlere ve mülteci kamplarına uğruyordu. Mısır tarafından, bir askeri yol ile dar arazi şeridi Özerk yönetim kısmına dahil edilmemişti. Özerk yönetimin İsrail sınırının doğusundan başlayarak deniz kıyısına ve batıdaki Yahudi yerleşim birimine kadar Gazze'yi bir dizi yol paralel biçimde kat ediyor. Bu yollardan biri, Netzarim yoludur. Yol, Özerk yönetime resmi giriş noktasının bulunduğu Nahal Oz'da başlıyor. Daha sonra batı yönüne devam ederek, tüm Filistin yerleşim birimlerini dolaşıyor. Gazze şehir yolunu kestikten sonra da, Netzarim'e varıyor. Ancak, yol burada bitmiyor ve deniz kıyısındaki askeri istihkam merkezine kadar devam ediyor. Böylece, söz konusu güzargah, Gazze Şeridi'ni iki parçaya ayırıyor. Özerk yönetime resmi giriş noktalarının her biri, askeri yolların başlangıcına kurulmuş.

Bunun genel etkisi, Gazze Şeridi'nin özerk bölümünü, yan yolların kontrolündeki yerleşim bölgelerine ayırmış olmasıdır. Buradaki Yahudi yerleşimcilerin rolü, sadece devlet arazilerini korumak değil, aynı zamanda İsrail'in Gazze'deki kontrolünün, yeni ve daha etkili bir biçimde

devamını garanti altına almak için düşünülmüş olan çapraz yolların ana unsuru olmaktır. Bu "dışarıdan kontrol" yöntemi, orduya, Gazze'nin kasabalarını ve mülteci kamplarını içeriden sürekli olarak kontrol altında tutma ve pasifize etmek için birçok personel istihdam etmek zorunda bırakmadan, tüm Gazze Şeridi'ne hakim olma imkanı vermekte. Bu görev, artık İsrail adına bunu üstlenmiş olan Arafat'ın üniformalı ya da sivil gizli polislerince yürütülmektedir.

Batı Şeria'ya dönecek olursak, "*Rainbow of Colours*" planının uygulanması görevi, burada da Gazze Şeridi'nde varolana benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Burada yaşayan çok sayıda Yahudi yerleşimci ile bunlar için inşa edilmiş olan ve Filistin yerleşim birimlerinin yakınından (her hangi bir hizmet sunmadan) sadece geçen geniş yollar, elektirik ve su şebekeleri sebebiyle Batı Şeria'daki durum daha kötüdür. Üstelik, Batı Şeria, ırk ayrımcılığının başka hiçbir yerde olmadığından daha sıkı uygulandığı "Büyük Kudüs" bölgesinin içindedir. "Büyük Kudüs" resmi olarak Ramallah'tan Beytlahim'in güneyine kadar uzanmakta ancak, gelecekte bunun daha da genişlemesi tasarlanmaktadır. Olayları daha da kötüleştirmek için, işgal altındaki topraklarda bulunan Filistinlilerin, İsrail'e geçişleri kısıtlanmaktadır. Batı Şeria'daki iş gücü, çoğunlukla ABD'ye ihracat yapan endüstri kurumlarında istihdam edilmekte. Güney Afrika'daki ırk ayrımcısı rejim bile, en kötü olduğu zamanda dahi, Batı Şeria için İsrail'in planladığı ya da hali hazırda Gazze'de uyguladığı kadar kapsamlı olmamıştır.

İsrail hükümetindeki uzmanlar, acaba nasıl oluyor da, Filistinlilerin (ki aralarında Knesset'te etkisi olan İsrail vatandaşları da bulunuyor) ya da dünya kamuoyunun bu duruma ses çıkarmamasını umuyorlar. İsrailli uz-

manlar ve hükümet, İsrail'in bağımsız bir otorite gibi hareket edebilen Filistinli vekillerinin eliyle "içerden" kontrol (ki bu fiilen düzeni sağlama işidir) yerine, kendisini "dışardan kontrol" yöntemiyle sınırladığı müddetçe, her iki taraf için de bu gerçeklerin makul hale geleceğini bekliyor. (Burada uluslararası kamuoyunu tartışmayacağım. Çünkü, Latin Amerika ve Afrika örnekleri, bana dünyanın yanıtının "içerden kontrole" Filistin'de de ses çıkarmayacağını gösteriyor). (Ahlaki açıdan İsrail hükümetinin planlarından tiksinmekle birlikte, bu tür beklentilerin bu kadar sağlam temelli olması beni sarsmıyor değil). Her şeyden önemlisi, Filistinlilerin önemli bir çoğunluğu Arafat rejimi ve ona bağlı gizli polis tarafından Gazze ile Batı Şeria'da işlenen sayısız insan hakları ihlalini uysal şekilde kabullenmektedir. Bundan dolayı, Arafat ile Hamas arasındaki şiddetli çatışmanın potansiyelini, insan ve her hangi diğerinin hakları konusundaki anlaşmazlık değil, iktidar kavgası oluşturmaktadır.

Arafat'ın vardığı günden bu yana Gazze'deki yaşam standardının yüzde 60 oranında düşmüş olduğunu hatırlatmanın tam sırasıdır. Tabi ki, bu durumun ana sorumlusu İsrail'dir ancak, Arafat'ın yozlaşmış ve yetersiz yönetimi de görmezden gelinmemeli. Ancak burada benim işaret etmek istediğim nokta kesinlikle ekonomik değil. Bence, Filistinlileri mümkün olduğu kadar fakirleştirilmesi, kendi toplumlarındaki sosyal değişimi sekteye uğratmak amacıyla İsrail'in sürekli hedefi olagelmiştir. Arafat'ın suç ortaklığı sayesinde İsrail şimdi, bu hedefi her hangi bir tepkiyle karşılaşmaksızın ve dolayısıyla da bu tür tepkileri bastırma konusunda ilave insan kaynağı harcamaksızın başarmaktadır. Başka bir ifadeyle, İsrail, Filistinlileri ucuz ve etkili bir şekilde fakirleştirebilmektedir. İsrail güvenlik güçlerinin de dahil olduğu, İsrail'de-

ki bürokratlar, başarılarının sınırsızca yayılacağına inanma eğilimindedirler. Bu nedenle, Gazze Şeridi'nde denenen bir çözümün orada başarıyla işlemesi halinde, o zaman "*Rainbow of Colours*" planının da Batı Şeria'da uygulandığında aynı şekilde başarıyla işleyeceğine inanmalarına şaşacak bir durum yok. Benzer şekilde, İsrail güvenlik güçleri büyük bir ihtimalle, Filistin üniformalı görevliler ile gizli polislerin Arafat'ın emirlerine büyük bir inançla itaat etmeleri halinde, emrin başka birinden gelmesi halinde de aynı şeyi yapmaya devam edeceklerini inanmaktadır.

İsrail güvenlik sistemine ait düşünme biçimleri konusundaki bu tür hipotezler, pratik gerçeklerle test edilebilir. Örneğin, Batı Şeria'daki birçok arazi ara yollar inşa etme gayesiyle müsadere edilirken, bu kamulaştırmalara karşı şayet geniş katılımlı protesto gösterileri yapılmış olsaydı, işgal güdük kalırdı. Yine, Filistin Özerk yönetiminin, Doğu Kudüs'teki son toprak müsaderelerine yönelik protestoları, Batı Şeria'nın başka yerlerinde halen sürmekte olan daha büyük toprak işgalleri karşısındaki sessizliği ile büyük bir çelişki oluşturmaktadır. *Haaretz* gazetesinde yazan (12 Mayıs) Danny Rubinstein, Kudüs konusuyla ilgili olarak Arafat'ın, kendi ülkelerindeki kamuoyu için dini hassasiyeti bulunan bir konu olduğundan dolayı, diğer Arap ve İslam ülke liderlerince sıkıştırıldığını yazıyor. Aynı liderler, Batı Şeria konusunda ise en ufak bir ihtimam dahi gösterememektedir. Rubinstein, Batı Şeria'daki yerleşim birimlerinden çok sayıda temsilcinin son dönemlerde Aráfat'a geldiğini kaydediyor, "Filistinlilerin dertleri çoktu, ama özellikle üzerinde durdukları konu, kendi topraklarının İsrail tarafından müsadere edilmiş olmasıydı. Arafat, bu delegeleri sakinleştirmek için elinden geleni yaptı. Örneğin, Ramallah

yakınlarındaki El-Birah kasabası insanlarını temsilen gelen bir delege, Psagot Yahudi yerleşim biriminin ihtiyacını görmek üzere kendi kasabalarından geçmesi tasarlanan bir yol inşaatı için İsrail makamlarının kendisine topraklarının kamulaştırılacağına dair bildirimde bulunduğundan şikayet ederek, Arafat'tan bu işin iptali için girişimde bulunmasını talep etmişti. Bir delege de bana, Arafat'ın yanıtının kendilerini ne kadar şaşırttığını söylemişti. Arafat onlara şöyle demiş: 'Bu konuyu unutun. Bu küçük bir müsadere işlemi. Psagot Yahudi yerleşimcilerinin arabalarıyla sizin kasabadan geçerek soruna sebep olmasındansa, bu toprakları kamulaştırması daha tercih edilir." Rubinstein, Arafat'ın bu tür öğütleri, "İsrail'e yönelik bir itirazının, bu ülke ile yaptığı görüşmelerin iptal edilmesine yol açacağından korktuğu zamanlar" yaptığını söylüyor. Ben de, hem İsrailli ve hem de Filistinli kaynaklarımdan edindiğim bilgilerle Rubinstein'in görüşlerine katılıyorum. Üstelik, Arafat'ın öğütleri geçerliydi. Çünkü, onun bu sözleri, halk arasındaki haydutlarının saldığı korkuyla destekleniyordu. Toprak kamulaştırmalarına karşı geniş katılımlı protesto eylemleri düzenleme girişimlerini boğma sebebi budur. İsrail, kendisinin ırk ayrımcısı politikalarına Arafat'tan daha etkili destekçi bulamazdı.

Arafat'ın rolü konusunda İsrail güvenlik sisteminin değerlendirmeleriyle iki noktada ayrılıyoruz. İlki, onlar Arafat'ın davranışlarının İsrail'deki Yahudi halk üzerinde oluşturduğu etkiyi görmezden geliyorlar. Arafat'ın, İsrail'in çıkarlarına etkin biçimde hizmet edebilmesi için, İsrail yönetimi onun Filistinliler nezdinde her geçen gün yok olan imajını kurtarmak zorundadır. Bunun için de, ona, daha önce hiçbir Filistinli işbirlikçiye tanınmadık ölçüde ifade özgürlüğü tanınmalı. Arafat da, bu ayrıcalık

avantajını en çirkin yalanlar söylemede ve İsrail'e yönelik en provokatif saldırılarda kullanacaktır. Onun yalanına bir örnek vermek gerekirse, onun sık sık tekrarladığı Beit-Lid terör saldırısının yapılmasında İsrail'in (ya da İsrail ordusunun veya Shabak ajanlarının) Hamas'la plan kurduğu yönündeki iddiası verilebilir. İsrail'e yönelik provokatif söylemine örnek de, Kudüs'ün (sadece doğusunun değil) tümümün Araplara ve Müslümanlara ait olduğu iddiaları verilebilir. Ne Rabin ne de Perez, Arafat'ı yalancılığını ifşa etmeye ya da Kudüs konusundaki tutumunun siyonist partilerinki ile çeliştiği gerekçesiyle suçlamaya cesaret edemezken, İbrani basını ve muhalefetteki politikacılar bunu sık sık yapmakta. Bu nedenle Rabin'in kredibilitesi ve popülaritesinin her geçen gün azalması, onun Arafat'ın yalan ve maskaralıklarına göz yummasına Yahudi kamuoyunca duyulan öfkeye bağlanabilir. Perez'in ya da bir zamanlar sahip oldukları siyasi nüfuzlarını yitirdiği görünen İsrail'deki tüm barış taraftarlarının durumu büyük ölçüde böyledir. Başka bir ifadeyle, "dışardan kontrol" yönteminin tüm avantajları, Arafat'ın kullanılmasının yol açtığı iç dezavantajlar sebebiyle tamamen sıfırlanmış oldu. 1996 yılındaki seçimler yaklaşırken, bu ikinci faktörün, önem bakımından artan oranda birincinin önüne geçmesi beklenebilir.

İsrail güvenlik sisteminden ayrıldığım ikinci nokta, "*Rainbow of Colours*" planı ile ilgili değerlendirmeleridir. İsrailli uzmanlar, bu planın sonsuza kadar gideceğini zannederken, ben sonunda onun çökmeye mahkum olduğunu düşünüyorum. Arafat, kendi yönetimine karşı olan tüm muhalefeti ezmeyi başarsa bile, onun Filistin insanını sonsuza kadar o kamplarda kendi yönetimi altında tutmayı başarabileceğinden kuşkuluyum. Her şeyden önemlisi, ekonominin kötüye gitmesi ve artan ırk ay-

rımcılığı gibi yaşamın her alanında yaşanan gerçekler Filistinliler için çok daha hissedilir olacak ve Arafat'ın üzerinde bulunduğu zeminin altını oyacaktır. Şu an, "dışardan kontrol" mekanizmasının işlemesini sağlayan şey, daha çok Arafat'ın prestiji ve kullandığı acımasız gücüdür. Onun tüm kredibilitesi tükendiğinde, İsrail'in dışardan kontrol yöntemini uygulamak için alternatifi, Arafat'la yada başka biriyle, salt bir Filistin diktatörlüğü olacaktır. O zaman uygulanacak olan zulüm, "içeriden kontrol" döneminde yaşanmış olanı aşacaktır.

Böylesi bir eziyetin yol açacağı büyük insanlık dramının tamamen farkındayım. Ancak, bunun başarılı olup olamayacağı, olursa ne kadar süreceği sorusuna da çok siyasal bir önem atfetmiyorum. Bu, her halükarda, ucuz ve kolay bir egemenlik olarak "Perez tarzı" bir satışla uluslararası kamuoyuna pazarlanan "dışarıdan kontrol" planının başarısız olacağını göstermektedir. Son analiz olarak; "dışarıdan kontrol" yönteminin başarısızlığı sadece ve sadece Siyonist ideolojinin mutlak önceliğine dayanan İsrail politikalarının sonunun geldiğine işaret etmektedir.

İNDEX

AIPAC 221,232,235,236,241
Afganistan 58
Afrika ülkeleri 128
Akiva Eldar 104, 250,251,252
Al Hamishmar Gazetesi 39,98,102
Altı Gün Savaşı 84,88,181
Aluf Ben 48,133,134,135,167,170
Amerika 49, 51, 65,72,73,79,80,105,114,115
Amerika'nın İsrail'e yardımı 49, 50, 57, 58,106
Amerikan Yahudileri 227,231,233,245,246,249
Amerikan Yahudi Komitesi 229
Amir Ören 44, 45,131,132
Amiral Imnan Olayı 255,258
Amnan Abromovitz 62,63
Antisemitizim 287
Avrupa Topluluğu 103
Asya ülkeleri 128
Arap Ülkeleri 193,195
Azriel Einav 95
Armand Hammer 93,94
Arafat 126,274,275,302,303
Arap İsrail savaşı(1973) 30
Asuan Barajı 70
Av. Dow Joseph 32
Arab Moi (Kenya Başkanı) 123
Arens 83,185
Aryeh Brown 84,86,87,88,90
Bağımsızlık Günü 40,84
Baalbek Bölgesi 64
Batı Şeria 291
Ben Gurion 34,80106,290
BM 99
Birleşik Arap Emirlikleri 99
Bernard Lewis 107
Benny Peled 90
Beyaz Saray 116
Beşir Cemayel 188
Bob Abud 93,94
Butros Gali 105
Boykot Bürosu 182,183,184
Carter 115
Camp David 115,142,273
Cezayir. 77,103
Clinton 101,117,118,121,142
CIA 148,221,258
Cuma Gazeteleri 38,40
Churchill 63
Conmonwealth 108
Çernobil 67,68
Çin 110,117,119
Daniel Leshem 98,99,100
David El Azar 87
Davar Gazetesi: 31,39,45,84,98,113,119
Daniel Ben-Simon 113,114,117
Domuzlar Körfezi Çıkarması 258
Dimona Nükleer Reaktörü 68,105
Diaspora 85
Dori Klasenbold. 35
Dünya Siyonist Örgütü 285
Dürziler 287,289
Editörler Komitesi: 34, 35,41,42,43
Ehud Ya'ari 101

Ehud Barak 152,157
Eisenhower 80,114
Eitan Bentzur 120
Ekim Savaşı(1973) 70
Elie Kedourie 107,108,109
El Halil 284
Extenso Gazetesi 65
Enver Sedat 115,145
Endonezya 117,126
Eliot Faciası: 31
Ell Sayyad 213,214,215,216
Ermeniler 139
Eriha 268,269,273
Etiyopya, 44,133
Ezer Weizman 133,280
Fars Körfezi 99
Falanjistler 45,77,198
FKÖ
55,95,114,119,161,185,194,263
,266
FPN 250
Filistin Özerk Yönetimi
269,273,275,298,301
Forign Report 206,207
Fransa 72,73
Fundemantalizm 57,75
Geçici-Ulusal Konsey (1948)
33
Gazze Şeridi 114,264
Geri Dönüş Yasası 242
General Einon; 42
General Ze'ev Livne 103
General Amnan Şahak Lipkin.
55, 56,60,61,63
General Shloma Gazit
55,73,74,75,76,77,79,81
General Lehed 200,213
General Uri Saguy 56,64,65
General Rehavam Ze'evi 86
Güzel Vatanımız İsrail Cemi-
yeti 49
Güney Lübnan Ordusu 197
George Bush
63,79,116,117,148
Golan Tepeleri 64,92,172
Gilber 185,186,187,188,189
Golda Meir
71,86,88,90,93,230
Gorodish 86
Gorbaçov 169
Gush Emunim(inanç ittifakı
hareketi) 68,70,280,284
Halep 84,88
HAMAS 266,267,303
Hassidic Haham Taraftarları
70,
Hassid 208,209,211,212,213
Hadoshot Gazetesi:
36,37,47,103,104
Haaretz Gazetesi;
32,34,40,41,42,43,48,56,57,66,
98,103,116,118,243
Hasbara Operasyonu 101
Hafız Esad 137,172,192
Haganah Örgütü 146
Ha'ir Gazetesi 40,41
Hayim Tzadok: 41
Hayfa 278
Hayim Herzog 86
Hele Ran Edellist 103
Hımıs 84,88
Hizbullah 141,153,161,177
Hindistan 56,58,117,292
Hitler 64
Holokost 257
Hüsn-ü Mübarek ,78,272
Irak(Saddam) 61,62,65,
63,79,93, 100, 08,109,110,161
İlkeler Anlaşması 116
İran Gate; 39,120
İran 61,64,66,72,76,97,98,99
İran Irak savaşı 122

İmmanuel Rozen 56,104
İngiltere,72,108
İngiliz Savunma Düzenlemeleri(1945); 32
İntifada 107,263
İskenderiye 106
İsrael Londers,31
İsrail Ürdün İlişkileri 147
İsrail Savunma Bakanlığı 48
İsrail Stratejisi
56,57,58,60,62,64,66,73,78
İsrailli Yerleşimciler 291,294
İsrail Genel Kurmay Başkanı:
35,36,42,43,45,46,55
İşçi Partisi;
32,34,42,43,48,83,272
İzak Şamir,
39,47,62,63,116,244
İzak Rabin
47,83,93,94,95,104,105,107,11
3,114,117,231,233,268,279,303
John F. Kennedy 173
Jeru Salem Post 241
Kara Eylül(1970) 77,148
Kaddafi 63,192
Kenesset 34,48,62,80,138,289
Klasenbold, 36,37,43,44
Kırmızı Hat. 75,76
Kim Il-Sung 120
Kissinger 71,86,89,91,93
Khrushchev 80
Kral Hüseyin 143
Kral Abdullah 146,147
Kral 2. Hasan 148,149,150
Körfez Savaşı
79,93,110,117,152,170,189,263
,271
Kuveyt 79,100
Kuti Mor 95
Kuzey Kore 119,120
Kürt Sorunu 132,133
Latin Amerika Ülkeleri
51,128,156,157
Lazkiye 84,88
Lerner 90
Levi Eshko, 59,60
Li Peng 124
Libya 64,100,103,105
Likut 48,240,271
Lübnan İşgali 45,63,107
Lübnan Savaşı;31
Lübnan 45,58,77,105,115,116
Maariv Gazetesi;
31,39,40,45,98,100,104
Madrid Konferansı 116
Maruni Guruplar 77
Meksika 110
Menahem Begin
91,110,115,188,275,280
Mengistu; 44
Mısır
72,74,76,77,80,87,90,96,105,10
6
Motti Bassuk 126,127
Motti Zaken 140
Moledet 86
Moshe Negbi, 36,37
Moshe Dayan
71,84,85,86,87,88,90,91,115
Moshe Zak 122,123, 124,125
Moshe Ma'oz 173
Mossad: 40,41
45,120,127,161,205
Moritanya 56,58
Maxwell,39
Mitterand 63,150
Nahum Barnea 119,120
New York Times 125,235,243
Nükleer Silah 55, 56,61,
66,69,72,78,81,84
Nasır 80,109
Nehemya Strassler 116

Netanyahu 156,174
Noriega 221
Odet Brosh
56,66,67,68,70,71,72,79
Ofer Nimrodi: 39
Oslo (süreci) Anlaşması
55,113,119,121,243,249,263,26
6,267,280,291,292,293
Ortadoğu, 55, 56,
57,72,75,78,79,81
Occidental Petroleum 94
Orri Nir 118
Pakistan 72
Pakistan Nükleer Tesisleri 58
PKK 137
Polenezya Adası,45
Rafael Elitan 89
Rafsancani 145
Reainbow Of Colours Planı
280, 281,282,283,299,301,303
Reuven Padatzur 84
Rıza Şah Pehlevi 101
Rusya 117
Rubinstein 301,302
Ron Ben Yishay 56,154
Sabra Satilla Katliamı. 40
Sabbatth; 42
Savunma Yasaları 34
Savunma Bütçesi 49, 50
Shabak 217,263,267,278
Schocken Ailesi: 40
Shlomo Aharonson 102
Shlomo Avineri 129
Sina Yarım Adası 80,106,114
Siyonist Sol, 27,37,39
Siyonist Sağ, 27,39,40
Siyonist Partiler. 37
Siyonizm, 37
Siyon Liderlerinin protokolle-
ri 257
Suudi Arabistan 100
Suriye İran ittifakı 65,71
Suveys Savaşı 80
Suriye
63,64,71,76,77,83,84,85,87,88,
89,90,103,105
Shuarto 127
Shuval 81
Sansür, 28,30,31 33,
37,40,41,42,43,44,46,48
Sansür Komitesi:
34,35,36,42,69,51
SLA 199,213
Smerling 234,235,235
Sovyetler Birliği 57,
67,73,74,78,79,80,115,117
Süleyman Demirel 135
Şaron, 39,58,107,265,279
Şam 84,87,89,91
Şeyh Abbas Musevi 59,64,155
Şimon Perez
104,113,117,134,170,198,241,2
68,303,304
United Jevish Appeal 94
Ürdün 76,96
Taif Antlaşması(Suriye Lüb-
nan) 64
Tahran 79
Talmut, 45
Tel-aviv 46,84,98,117
Tel Al Zaattar Kampı Kuşat-
ması 77
Telem Admon 100
Ts'elim Tatbikatı(1992):
31,41,42,44,45
Türkiye İsrail ilişkileri
132,133
Toledana 162,163
Tzadok; 42,43
Tzafrir 198,199,202,203
Tzvi Bar'el 155,156,157
Tzomet Partisi 240

Uzi Benzimon
59,84,266,267,268,275
UJA 246,247
Ürdün 143,144,145
Wall Stret Journal 130
Washington Anlaşması 148
WCI 241,242
Vietnam Savaşı: 32
Ya'aokv Nimrodi.39
Ya'akov Erez 45,56
Ya'akov Sharet 84
Yahudi Katliamı 63
Yahudi Devleti 81
Yair Fidel 47, 48, 49, 50, 51
Yediot Ahronot: 41
56,73,84,119,221,273
Yemen 96
Yitzhok Gal-Nur, 28,30 37
Yigal Sarna 84,86,88,92
Yigal Alon 88
Yoav Karni 57,58,229,234
Yo'av Kaspi 98,102
Yom Kippur 84,85
Zalmon Shaval 57
Zeev Shiff 93.94,96